

Faculteit Letteren en Wijsbegeerte
Vakgroep Nieuwste Geschiedenis
Academiejaar 2002 - 2003

Een huis voor de zuil of van de jeugd?

Analyse van de zuilgebonden coördinatie en legitimatie van de
jeugdhuiswerking binnen de Belgische verzorgingsstaat voor de
periode 1958-1973

Promotor

Prof. dr. G. Deneckere

Scriptie voorgelegd tot het
behalen van de graad van
licentiaat in de geschiedenis

Jan - Frederik
Abbeloos

De sociale theorie is historische theorie, en geschiedenis is het terrein van het mogelijke in het rijk van de noodzaak.

Herbert Marcuse, *De een-dimensionale mens*, 1964 [Nederlandse vertaling 1978].

All of your children are poor unfortunate victims of systems beyond their control. A plague upon your ignorance that keeps the young from the truth they deserve.

Frank Zappa, *What's the ugliest part of your body?*, 1968.

After a little while I became possessed with the keenest curiosity about the whirl itself. I positively felt a wish to explore its depths, even at the sacrifice I was going to make; and my principal grief was that I should never be able to tell my old companions on shore about the mysteries I should see.

Edgar Allen Poe, *A Descent into the Maelström*, 1841.

Dankwoord

Het was een werk van lage adem, maar velen hielpen mij te blazen. Ik wens hier dan ook de mensen te bedanken die, elk op hun eigen manier, bijgedragen hebben tot de totstandkoming van deze licentiaatsverhandeling. In het bijzonder denk ik daarbij aan mijn ouders en prof. Gita Deneckere, zonder wie dit nooit gelukt was. Ook een woordje van dank voor het personeel van het Kadoc, het Amsab en het Liberaal Archief voor het bezorgen van al die archiefstukken en de goede raad die daarmee gepaard ging. Luc Schokkaert, Rik De Coninck en Geertrui Coppens dienen daarvoor extra bedankt te worden. Deze thesis werd ook geschreven door alle mensen die mij vanuit hun eigen kennis of ervaringen stof of tips leverden: Willy Schollaert, Willy Seeuws, prof. dr. Willy Faché, Gilbert Van Nuffel en prof. dr. Louis Vos. Rest mij nog mijn fantastische vrienden te bedanken die geduldig luisterden naar mijn occasioneel geklaag en wiens tips of bemerkingen mij vaak steeds vooruithielpen. Tim, Efreem, Kar 'el, Simon, Thomas, Deleenheer, Frederik, Berber, Brecht, Jor!s, Julie, Evil Ine, Eva, Gillian, Annemie, Eveline en Katrijn: ik ben blij dat jullie er zijn!

...Und keine Eier...

Inhoudstafel

Vaak gebruikte afkortingen	p. 11
Lijst figuren	p. 12
Inleiding	p. 13

DEEL I: HISTORISCH EN THEORETISCH KADER

Hoofdstuk I: Historisch Kader

1. Internationaal Perspectief: De naoorlogse hegemonische positie van Amerika	p. 26
1.1. De Amerikaanse eeuw	p. 26
1.2. De creatie van de jeugdcultuur	p. 28
2. Nationaal perspectief: België	p. 30
2.1. Inleiding: de stille jaren vijftig en de gouden jaren zestig	p. 30
2.2. De jaren vijftig	p. 32
Evolutie van de grote politieke families	p. 32
De sociale markteconomie	p. 34
Mentaliteit: alles moet modern!	p. 36
2.3. De jaren zestig	p. 37
De Eenheidswet	p. 37
Het Schoolpact	p. 38
De seculariserende maatschappij	p. 38
Het Cultuurpact	p. 41
3. Conclusie	p. 42

Hoofdstuk II: Theoretische perspectieven: Verzuiling

1. Inleiding: een onmogelijke term?	p. 43
--	-------

2. Nederland	p. 46
2.1. Ontstaan van de term verzuiling: visies van Kruijt en Thurlings	p. 46
2.2. Lijphart en Righart	p. 48
3. België	p. 49
3.1. Overname van de term uit Nederland: politicologische invulling	p. 49
3.2. Of toch de nadruk op de functie?	p. 51
3.3. Huyse en Vermeulen	p. 53
4. Bruikbaarheid van het verzuilingsbegrip	p. 55
5. Historisering van het zuilbegrip	p. 58
5.1. Een katholieke zuil rond de partij of rond de Kerk?	p. 58
5.2. Andere zuilen? De Vlaams-nationale, liberale en socialistische familie.	p. 60
5.3. Operationalisering van het begrippenapparaat	p. 62

Hoofdstuk III: De pedagogisering van het jeugdprobleem

1. Inleiding	p. 64
2. De wetenschappelijke pedagogisering	p. 66
3. Evolutie van het sociaal pedagogisch en agogisch denken over de jeugd en de vrijetijd	p. 70
3.1. Het beschavingsoffensief van de negentiende eeuw	p. 70
3.2. Aandacht voor de jeugd	p. 71
3.3. De studie van de niet-georganiseerde jeugd na Wereldoorlog II.	p. 72
3.4. De nadruk op de maatschappijvernieuwing vanaf de jaren zestig	p. 73
4. Het Studiecentrum voor Jeugdproblematiek te Leuven	p. 77
4.1. Ontstaan en bedoeling van het studiecentrum	p. 77
4.2. Conclusie: tussen beschrijving en beheersing	p. 79

DEEL II: EEN HUIS VOOR DE JEUGD OF VAN DE ZUIL

Hoofdstuk IV. Het jeugdwerk in Vlaanderen

1. Vóór de Tweede Wereldoorlog: het rijk van de jeugdbewegingen	p. 82
1.1. Het katholieke vormingswerk	p. 82
1.2. De socialistische beweging	p. 85
1.3. De liberale familie	p. 86
1.4. De Vlaamse beweging	p. 87
2. Na de Tweede Wereldoorlog: verruiming van het aanbod	p. 89
2.1. Er is leven na de jeugdbeweging	p. 89
2.2. De pioniers van de jeugdhuiswerking	p. 92
YWCA	p. 92
Chiro en Jongerengemeenschappen	p. 93
Scouts en privé-initiatieven	p. 95
Inhoud van deze initiatieven	p. 95
Conclusie	p. 96
2.3. Erkenning en subsidiëring van de prille initiatieven	p. 97
De danswet	p. 97
Subsidiëring	p. 100
2.4. Verzuiling van de jeugdhuissector	p. 100

Hoofdstuk V: Zuilgebonden aandacht voor de jeugdhuisproblematiek

1. Katholieke Zuil	p. 102
1.1. De Katholieke Jeugdraad: oprichting en functie	p. 102
1.2. De Commissie Jeugdhuisen binnen de Katholieke Jeugdraad	p. 104
1.3. Organisatorische evolutie	p. 106
Aandacht voor de jeugdhuiswerking	p. 106
Niet de enige	p. 106
Na vijf jaar te werken	p. 108
Conclusie	p. 109
1.4. De Algemene Federatie en de Jongerengemeenschappen	p. 111
2. Socialistische Zuil	p. 113
2.1. De verzuilingslogica als motivatie voor het jeugdhuiswerk	p. 113

2.2. Werking binnen de Socialistische Federatie van Jeugdhuizen	p. 115
2.3. Relatie met het Socialistisch Jeugdleidersinstituut	p. 119
3. De Liberale Zuil	p. 121
3.1. Oprichting en werking van de Liberale Federatie van Jeugdhuizen	p. 121
Algemene Confederatie van jeugddiensten en jeugdbewegingen met P.V.V. inslag	p. 122
Liberale Federatie van Jeugdhuizen	p. 122
3.2. Twijfelachtig Bestaan	p. 124
4. Conclusie	p. 126

Hoofdstuk VI: De zuilen binnen de staat

1. Inleiding	p. 128
1.1. Welke rol speelt de overheid?	p. 128
1.2. Jeugdpolitiek of Jeugdbeleid?	p. 132
2. De Nationale Dienst voor de Jeugd en de Nationale Jeugdraad	p. 134
2.1.	
Inleiding	p. 134
2.2. De Nationale Dienst voor de Jeugd	p. 134
2.3. De Nationale en Nederlandstalige Jeugdraad	p. 136
3. De Commissie Jeugdhuizen binnen de Nationale Raad voor de Jeugd	p. 139
3.1. Oprichting	p. 139
3.2. Evolutie tot 1963	p. 141
3.3. Werking van de commissie vanaf 1963	p. 142
Uitbreiding van het takenpakket	p. 142
Partijpolitiek	p. 143
Intussen bij de Commissie Jeugdhuizen	p. 149
Nederlandstalige Jeugdraad	p. 150
3.4. Conclusie	p. 155
4. Subsidiëring	p. 158
4.1. Subsidies als beleidsinstrument	p. 158
4.2. De opeenvolgende subsidiecriteria	p. 160

1960	p. 160
1962-1967	p. 160
1973	p. 161
4.3. Evolutie van de betoelaging	p. 162
4.4. De zuilgebonden inbreng binnen de subsidiecriteria	p. 164
5. De rol van de professionele medewerker	p. 167
5.1. Positie van de professionele medewerker	p. 167
5.2. De aanwas van permanent verantwoordelijken	p. 169
5.3. Professionalisering van de jeugdhuissector	p. 171
6. Conclusie: de rol van de zuilen binnen de staat	p. 175

Hoofdstuk VII: De Zuilen binnen de Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen

1. Ontstaan van de Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen	p. 179
1.1. Aanzet tot zuiloverschrijdende contacten	p. 179
1.2. De stage te Wemmel	p. 181
The road to Wemmel	p. 181
Evaluatie van de stage	p. 184
1.3. Oprichting van de Federatie	p. 185
2. Structuur	p. 188
2.1. De Raad van Beheer -Algemene Vergadering & Dagelijks Bestuur	p. 188
De contactgroepen	p. 188
Functie van de Raad van Beheer	p. 192
2.2. De Redactieraad	p. 192
2.3. Het Secretariaat	p. 193
2.4. De Commissies	p. 193
De Filosofisch-Pedagogische Commissie	p.
193	
De Kadercommissie	p. 193
Anderen: Werkgroepen Kontaktblad, Jeugdbeleid en Vademecum	p. 194
3. Werking van de VFJ	p. 195
3.1. De pluralistische contactgroep	p. 195

3.2. Conflict	p. 200
Inleiding	p. 200
Socialisten	p. 202
Liberalen	p. 205
Katholieken	p. 208
3.3. Uit de impasse?	p. 210
3.4. De Vlaamse (Con)Federatie van Jeugdhuisen?	p. 212
3.5. Epiloog	p. 217
4. Conclusie: de zuilen binnen de VFJ	p. 218

Hoofdstuk VIII: Agogische onderbouwing van het jeugd(huis)werk

1. Inleiding	p. 221
2. Katholieken	p. 223
2.1. Inleiding	p. 223
2.2. Visie vanuit de CVP	p. 223
2.3. Visie vanuit de Katholieke Jeugdraad	p. 226
Visie op de samenleving	p. 227
Het probleem van de vrijetijd	p. 230
Visie op het jeugdwerk	p. 231
Staatsburgerlijke opvoeding	p. 234
Rol van de overheid	p. 235
Conclusie	p. 237
3. Socialisten	p. 238
3.1. Inleiding	p. 238
3.2. Cultuurpessimisme	p. 239
3.3. De Commissie Permanente Opvoeding en Jeugd van de BSP	p. 240
Visie op de samenleving	p. 241
Het probleem van de vrijetijd	p. 242
Visie op het jeugdwerk	p. 243
Staatsburgerlijke opvoeding	p. 244
Rol van de overheid	p. 245
3.4. Conclusie	p. 246

4. Liberalen	p. 249
4.1. Liberaal Vlaams Verbond	p. 249
4.2. Jeugdhuiswerk in liberaal perspectief	p. 251
5. Filosofisch-Pedagogische Commissie	p. 253
5.1. Inleiding	p. 253
5.2. Oprichting en functies van de Filped	p. 255
5.3. De werking van de Filped	p. 257
Nadruk op preventie	p. 257
Verruiming naar persoonlijke ontwikkeling binnen een recreatief geheel	p. 258
Mentaliteitsverandering of manipulatie?	p. 259
Wat van de drie?	p. 261
De nadruk op emancipatie	p. 263
5.4. Evaluatie van de werking van de Filped	p. 265
6. Conclusie	p. 267
Besluit	p. 270
Bibliografie	p. 279
Bronnenlijst	p. 296

BIJLAGEN

Overzicht van de regeringen in de door mij bestudeerde periode	p. 302
Wet tot de zedelijke bescherming van de jeugd van 15 juli 1960 gewijzigd bij de wet van 9 juli 1973	p. 303
Overzicht van de wetenschappelijke studie naar het jeugdhuisfenomeen	p. 305
Transcriptie I	p. 307
Transcriptie II	p. 329

Vaak gebruikte afkortingen

ABVV	Algemeen Belgisch Vakverbond
AKVS	Algemeen Katholiek Vlaamse Studentenverbond
AMSAB	Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging
BJV	Bestuur voor Jeugdvorming
BSP	Belgische Socialistische Partij
BWP	Belgische Werklieden Partij
CLIJO	Confederatie van Liberale Jeugdorganisaties
CVP	Christelijke Volkspartij
Filped	Filosofisch-Pedagogisch Comité
JGM	(Dienst) Jongerengemeenschappen
JVKA	Jeugdverbond voor Katholieke Actie
KADOC	Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum
KJR	Katholieke Jeugdraad
KSA	Katholieke Studenten Actie
LFJH	Liberale Federatie van Jeugdhuizen
LVV	Liberaal Vlaams Verbond
NDJ	Nationale Dienst voor de Jeugd
NJR	Nationale Jeugdraad
NeJR	Nederlandstalige Jeugdraad
PVV	Partij voor Vrijheid en Vooruitgang
SFJH	Socialistische Federatie van Jeugdhuizen
SJI	Socialistisch Jeugdleidersinstituut
SJV	Socialistisch Jeugdverbond
VFJ	Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen
VKSJ	Vrouwelijke Katholieke Studerende Jeugd
VVKS	Vlaams Verbond van Katholieke Scouts
VVPJ	Vlaams Verbond voor Parochiale Jeugdtehuizen
YMCA	Young Men's Christian Association
YWCA	Young Women Christian Association
(K, S, L)	Waar nodig werd de zuilgebondenheid van een bepaalde persoon aangeduid

Lijst van figuren

- Figuur 1: Evolutie van het aantal aansluitingen bij de
Dienst Jongerengemeenschappen (1960-1999) p. 94
- Figuur 2: Evolutie van het aantal erkende jeugthuizen (1960-1977) p. 99
- Figuur 3: Overzicht van de socialistische sterkte inzake
jeugdhuiswerking (1964 - 1970) p. 116
- Figuur 4: Overzicht van de subsidieverdeling voor de
jeugdhuiswerking (1960 - 1977) p. 161
- Figuur 5: Evolutie van het gemiddelde forfaitaire subsidiebedrag (1960-1977) p. 162
- Figuur 6: Relatie tussen het aantal permanent verantwoordelijken,
het aantal jeugthuizen en de subsidiebedragen (1966 - 1979) p. 166
- Figuur 7: Verhouding van de lonen tot de totale subsidie (1966 - 1979) p.168
- Figuur 8: Percentage jeugthuizen met een betaalde
permanent verantwoordelijke (1966 - 1979) p. 169
- Figuur 9: Evolutie van het aantal aansluitingen bij de VFJ (1966-1999) p. 214

Inleiding

Groei van de studie

Ik grijp de inleiding van deze verhandeling aan om even terug te blikken op de opleiding die ik genoten heb tot historicus. De scriptie die voor u ligt had ik immers vijf jaar geleden niet kunnen schrijven. Wanneer ik er nu de taak op nalees dat ik op het einde van het humaniora schreef in het Sint-Aloysius College te Ninove over *Spiritualiteit* blijkt het te zondigen tegen alle regels van de historische kritiek. Dat was natuurlijk ook geen onderzoek maar slechts een impressionistische schets, een mooi aaneenrijgen van teksten vanuit... ja, vanuit welk kader eigenlijk, vraag ik mij nu af. De universiteit betekende een ontwaken. Een openen van *the doors of perception* op wetenschappelijk maar ook op menselijk gebied. Ik heb mij, kort samengevat, leren een mening vormen en verkondigen over de mij omringende wereld vanuit het besef dat deze mening op zich ook vormend is. Van de lessen Historische Kritiek tijdens de eerste kandidatuur tot de cursus Theoretische Geschiedenis verleden jaar trad een langzame bewustwording op. Die bracht het besef met zich mee dat ook andere personen spreken vanuit een bepaalde contextgebondenheid die zelfs te achterhalen valt. De confrontatie met vrienden-studenten psychologie, criminologie, pedagogie, politicologie, enz. deed inzien dat die bewustwording ook werd gestuurd door de eigenheid van elke discipline of de maatschappelijke positie van de desbetreffende onderwijsinstelling. Maar het besef was er toch....

Het werd dan ook snel een fascinatie om te achterhalen welke factoren het handelen of denken van mensen sturen. Antwoorden werden onder andere gezocht binnen het marxisme, het postmodernisme, de psychoanalyse, de antropologie, de wereld-systeem analyse, de sociale psychologie, enzovoort. Een deel van de sluier werd telkens opgelicht en overal was men het er ook over eens dat een interdisciplinaire samenwerking de belofte op meer inhield en de waarheid ergens tussen de *structure* en de *agency* zou liggen. Maar men blijft onbevredigd verder zoeken en heeft moeite te aanvaarden dat intenties ietwat een blindere vlek blijven en in al hun rationaliteit en irrationaliteit misschien wel alleen te *Verstehen* vallen bij gebrek aan een vollediger verklaring. We zijn tenslotte mensen die mensen bestuderen.

Deze intellectuele evolutie ging vergezeld van een muzikale fascinatie. Wie de rock 'n roll - we laten de containerterm voor wat ze is - een warm hart toedraagt, heeft al snel een boontje voor *the golden sixties*, zoals dat dan heet. Van Jimi Hendrix tot the Velvet Underground, the Beach Boys tot the Doors, Tom Waits tot Bob Dylan: de basis voor veel van nu werd toen gelegd. En dat allemaal door Amerikanen of Angelsaksische medestanders zoals Leonard Cohen, the Who en natuurlijk the Beatles. Tenzij men echt gelooft in de superioriteit van een bepaalde cultuurgroep of taalgemeenschap lijkt dit wat teveel toeval te zijn. Er was een reden waarom the *American way of life* toen doorbrak tot aan de grenzen van de *vrije* wereld. Deze periode spreekt bovendien tot de verbeelding door het pre-revolutionaire klimaat dat ze uitstraalt. De jaren zestig leken vol te lopen met *easy riders* en hippies die van het ene studentenprotest naar het andere trokken. Dit is natuurlijk pure romantiek. Niet alleen haalde conformisme het steeds op de contestatie, maar ook die contestatie werd destijds al genuanceerd. In 1968 - *the year of love* - zei Frank Zappa het al: *flower power sucks*. Hij zag de hippiecultuur niet als een tegenbeweging maar als een andere vorm van consumentisme, evenzeer ingekapseld in de marge van *het systeem*, dat toen zo sterk stond dat het deze rare snuiters wel kon tolereren. Zappa stond mee aan de wieg van de *freak*-scene in Los Angeles. Beïnvloed door het surrealisme en de avant-garde wou deze stroming de wetten van de *main stream* ontlopen. Hoewel het vandaag moeilijk is om, althans vestimentair, een *freak* van een hippie te onderscheiden, is het toch belangrijk te noteren dat de vermeende uniciteit van de toenmalige jongerencultuur een fictie is.

Dat dé jaren zestig achteraf bekeken worden als dé periode van de flower power en de hippiecultuur is echter ook het gevolg van de overdreven aandacht die destijds gegeven werd aan het fenomeen. Niet alleen vielen de hippies en de freaks zelf ongelooflijk op, sommigen geloofden tevens dat hun sociaal deviant gedrag een bedreiging inhield voor de rest van de maatschappij. De paniekreflex die optrad binnen de *moral majority* lag waarschijnlijk voor een groot deel aan de basis van het succes van deze subculturen. Dichter bij huis had men bedenkingen bij het gedrag van de zogenaamde nozem- of asfaltjeugd.¹ Ik geraakte geïntrigeerd door de beeldvorming over deze groepen, en meer bepaald door de creatie van dergelijke stereotiepen zelf. Wie creëerde ze en waarom werden ze steeds zo pejoratief ingevuld?

¹ TILLEKENS G., *Nuchterheid en Nozems: de opkomst van de jeugdcultuur in de jaren vijftig*. Muidenberg, Coutinho, 1990, 280p.

Deze interesses ombuigen tot een geschikt onderzoeksthema bleek niet zo eenvoudig. Er bestaat immers niet zoiets als dé jeugdcultuur die je kan bestuderen. Hoe kan je die notie zinvol deconstrueren en hoe reconstrueer je de verschillende *jeugdculturen* zonder zelf al in de val te trappen van bestaande stereotiepen? Waaraan ontleenden deze culturen hun identiteit? Hoe kom je de appreciatie voor deze groepen op het spoor? Welke kanalen zijn het waard om te bestuderen? Waar situeerde zich de macht om met bepaalde vooroordelen of stereotiepen de publieke opinie te beïnvloeden? De maatschappelijke structuratie van het naoorlogse België bracht soelaas. Het onderzoek zou gekaderd worden binnen de context van de *verzuiling*. Niet alleen groepeerden de katholieke, liberale en socialistische zuil een groot deel van de samenleving, het waren ook entiteiten die net binnen het socio-culturele veld een belangrijke rol speelden. Al moest dit nog afgewacht worden aangezien de roep op ontzuiling in deze periode ook luider en luider klonk. Deze inval werd geconcretiseerd toen Piet Creve en Rik De Coninck van het AMSAB mij wezen op het bestaan van de *Socialistische Federatie voor Jeugdhuizen*.² De zuil had een gezicht gekregen. Zowel de oprichting van deze federatie als de werking ervan leken schatplichtig aan de maatschappelijke evoluties die ik intussen al waargenomen had: het jeugdhuis als antwoord op de vermeende verloedering van de jeugd. In het kader van de verzuiling verwonderde het niet dat ook binnen de katholieke en liberale zuil verschillende organisaties begaan waren met de *jeugdhuisproblematiek*.

Bleef de vraag hoe ik de visie op het maatschappelijke gebeuren zou verklaren. Ik speelde eerst met het idee om de zuilkaders en de jeugdculturen als twee vertegenwoordigers te zien van verschillende generaties. Op theoretisch gebied leek het generatiebegrip van Karl Mannheim veelbelovend.³ De werken van Inghlehart en Righart boden zelfs een hypothese

² Wie de scriptie doorleest zal merken dat er in nogal wat citaten of passages gesproken wordt over jeugdtehuizen in plaats van het nu courant gebruikte woord jeugdhuis. Hier gaar geen kwalitatief verschil achter schuil. Tijdens de bestudeerde periode schuilde er geen kwalitatief verschil tussen beide begrippen. Later werd gesteld dat *jeugdhuizen* jeugdcentra waren voor de *gewone jeugd*. *Jeugdtehuizen* werden dan beschouwd als instellingen voor de fysiek, mentale of sociaal minder valide jeugd. Jeugdhuizen vielen als dusdanig onder het Ministerie van Cultuur en jeugdtehuizen onder de Ministeries van Volksgezondheid en Justitie. De termen jeugdtehuis en jeugdhuis zijn in wat volgt echter volledig inwisselbaar. Ik heb ervoor gekozen om steeds te spreken over jeugdhuizen.

³ In *Das Problem der Generationen* (1929) formuleert Mannheim een aantal voorwaarden waaronder een *geboortecohort* zich kan ontwikkelen tot een sociologische betekenisvolle generatie wat hij aanduidt als een *Generationseinheit*. Zo een *Generationseinheit* behelst een groep mensen die behoren tot dezelfde generatiepositie (geboren in hetzelfde jaar en in hetzelfde sociale verband), die deel hebben aan een zelfde maatschappelijke, historische problematiek en hierop een specifiek generatiegebonden visie ontwikkelen. Binnen een bepaalde *generatiesamenhang* kunnen er dus verschillende *generatie-eenheden* actief zijn, elk als antwoord op een specifieke, snel veranderende maatschappelijke situatie. Wanneer de latente, continue aanpassing van de subjectieve belevings- en denkvormen onmogelijk wordt, kristalliseren de nieuwe beginpunten zich ergens tot een nieuwe generatiestijl. Dit laat zich vooral opmerken bij de jeugd en meer

door een onderscheid te maken tussen het postmaterialistische waardenpatroon van de naoorlogse jeugd en het materialistische waardenpatroon van de vooroorlogse generatie.⁴ Elke zuil vertegenwoordigde zo een bepaalde *generatie-eenheid* die vanuit een specifieke visie op het verleden het heden wenste te organiseren. De zuilen bleven de naoorlogse samenleving met vooroorlogse maatstaven meten en *botsten* daardoor met een jeugdideaal dat zijn wortels vond in de restauratie en de *golden sixties* en waarvan de wensen en preferentieschema's danig verschilden. De hypothese verloor al snel wat van haar aantrekkelijkheid. Veel werd er eigenlijk niet door verklaard. De handelingen van individuen werden alleen geduid door ze te kaderen binnen bepaalde generatieverbanden maar die waren op hun beurt vertalingen van *discontinue macroveranderingen*. Hoewel er op deze manier een link werd gelegd tussen de structuur en de agens, bleef het verband vaag. Uit schrik om het menselijk gedrag opnieuw te zeer te determineren onder een bepaalde tijdsgeest bleef het bij een wat magere invulling over *waardenpatronen*. Daarenboven blijft de vraag waarom deze twee generatieverbanden dan juist in conflict komen open. Natuurlijk zal het een wereld van verschil betekend hebben om tijdens of na de oorlog op te groeien maar dat was het ook om tijdens de oorlog op te groeien als kind van een collaborateur of een verzetsstrijder. Elk generatieverband wordt doorkruist door zoveel andere identiteitsvormende noties (zoals gender, klasse of religie) waardoor het al snel lijkt uitgehold te worden en het concept veel van haar veralgemenende pretenties moet laten varen. Het generatieconcept leek dus meer vragen op te roepen dan te beantwoorden.

De laatste stap in de groei van de probleemstelling werd gezet door de vermeende oppositie tussen de naoorlogse jeugd en de naoorlogse maatschappelijk *orde* te laten voor wat ze was en de blik te richten op de concrete historische zuilgebonden overkoepeling. De studie zou niet langer vertrekken vanaf een bepaald theoretisch concept dat dan zou getoetst worden aan, of erger gestoffeerd worden met, historisch bronnenmateriaal. Ik achtte het relevanter om te kijken hoe de verantwoordelijken binnen elke zuil omgingen met het jeugdhuiswerk en

bepaald vanaf de formatieve fase. Rond deze leeftijd gaat men zijn of haar natuurlijk wereldbeeld actief bewust in vraag stellen binnen de concrete leefwereld. Mannheim situeert deze fase rond het zeventiende levensjaar. Wanneer er zich op dat moment een discontinue macroverandering aandient zoals de Tweede Wereldoorlog ten opzichte van een voorspoedig economisch en vreedevol klimaat, blijft dit een heel belangrijk referentiekader voor de tijdgenoten.

MANNHEIM K., MAUGER G., *Le problème des générations*. Paris, Nathan, 1990, passim., LUYKX P., RIGHART H., *'Invented generations'? Historici over het generatievraagstuk*. in: RIGHART H., LUYKX P. (red.), *Generatiemix: leeftijdsgroepen en cultuur*. Amsterdam/Antwerpen, De Arbeiderspers, 1998, pp. 196-223.

⁴ INGLEHART R., *The Silent Revolution: Changing values and political styles among western publics*. Princeton, University Press, 1977, s.p., RIGHART H., *De eindeloze jaren zestig: geschiedenis van een generatieconflict*. Amsterdam, Arbeiderspers, 1995, 328 p.

het pedagogische idee erachter. Dit betekende niet dat ik de bronnen zomaar voor zich zou laten spreken. Het zuilgebonden handelen leek echter niet zozeer ingegeven vanuit een bepaalde oppositionele logica ten opzichte van de jongeren - al speelde een zekere mate van bevoogding mee, vooral dan om de actie op het terrein te legitimeren - maar moest verklaard worden aan de hand van de verzuilde structuur waarin dit handelen gesteld werd. Het leek bij wijze van spreken zinvoller om de verschillende zuilen tegen mekaar te positioneren dan elk van hen tegenover de vermeende probleemjongeren. Een echo van de generatie-uitstap bleef leven in het feit dat ik de verzuiling als maatschappelijk samenlevingsmodel en de jeugdhuisen als exponent van een bepaald consumptievertoog, wel blijf zien als uitingen van twee verschillende respectievelijk vooroorlogse en naoorlogse vertogen.

Probleemstelling

In deze scriptie wordt nagegaan hoe de katholieke, socialistische en liberale zuil zich verhielden tot het maatschappelijke gebeuren van *de gouden jaren zestig*. Die analyse wordt uitgevoerd binnen het veld van de jeugdhuiswerking. De creatie van de jeugdhuisen was immers een typische uiting van een opkomende naoorlogse consumptiementaliteit waarin vrijheid, individualisme en vooruitgang sleutelwoorden waren. De verzuiling van deze jeugdhuissector vormde dan weer de veruitwendiging van een oudere samenlevingsvorm waarin de nadruk lag op het collectief en de autoriteit. De verzuiling van het jeugdhuiswezen lijkt zodoende een anomalie, een samenkomen van twee vertogen die tegengesteld kunnen genoemd worden. De inkapseling van het jeugdhuiswerk bewijst de sterkte van de zuilen bij de aanvang van deze periode. Ze was echter ook al de reactie op een machtsverlies, namelijk de dalende wervingskracht van de jeugdbewegingen. Het was de bedoeling van de zuil om die maatschappelijke macht te vrijwaren. De veranderende situatie vanaf eind de jaren vijftig vroeg om een nieuwe strategie en deed de aandacht richten op het terrein van de jeugdhuiswerking. De subsidiëring van deze initiatieven door de overheid doet dan weer de aandacht vestigen op de opkomst en de groei van de verzorgingsstaat en de plaats van de zuilen hierbinnen.

De verdere evolutie in dit verzuilingsproces moet dan vanuit verschillende invalshoeken bekeken worden. Hoe evolueerde de positie van de ene zuil ten opzichte van de andere? Hoe verhielden de staat en de zuilen zich aangezien de twee ook wel eens in conflict met elkaar

zouden kunnen geraken door hetzelfde werkterrein voor ogen te hebben? En hoe hielden de zuilen zich staande in een samenleving waarbinnen de roep om ontzuiling, individualisme en consumptie luider en luider klonk? Dit laatste brengt er mij toe te kijken naar de legitimering van dit zuilgebonden handelen en de relatie tussen maatschappelijke en wetenschappelijke belangen te problematiseren. Het onderzoek vormde ook de aanleiding om een theoretisch concept als *verzuiling* uit te zuiveren door het te deconstrueren als een netwerk van personen. Tevens wordt de relatie tussen de noties zuil, vertegenwoordiger, partij, overheid en staat te herbekeken.

Methodiek

Deze studie steunt in hoofdzaak op traditioneel bronnenonderzoek. Daarmee bedoel ik dat ik de bronnen de kans gegeven heb om mijn probleemstelling te beantwoorden en de hypothesen die ik daarbij had te bevestigen of te weerleggen. Ik heb getracht de aandacht evenredig te verdelen tussen de drie zuilen al kan ik niet verantwoordelijk gesteld worden voor de mate waarop de bronnen de tand des tijds hebben overleefd. Grosso modo werd het eerste deel voornamelijk gebaseerd op literatuur en het tweede op bronnenmateriaal. De grens tussen de twee was soms wel dun. Vooral in het laatste hoofdstuk dat de agogische onderbouwing van het jeugdwerk behandelt, werden sommige werken plots bronnen in zoverre ze beschouwd werden als dragers van een bepaald vertoog. Tijdens de scriptie moet de verschillende status van de werken duidelijk zijn. Bij de samenstelling van de bibliografie en de bronnenlijst heb ik het pragmatische onderscheid gemaakt tussen wat gepubliceerd is of zich in bibliotheken bevindt en wat in de verschillende archieffondsen zit.

Ik heb mij vooral toegelegd op het doornemen van interne documenten zoals dat heet. De werking binnen de Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen en de Nationale Jeugdraad komt men het gemakkelijkst op het spoor door de verslagen door te nemen van het dagelijks bestuur, raad van beheer, enzovoort. Vandaar dat er bij elk van de behandelde organisatieniveaus aandacht is voor hun structuur. Binnen de zuilgebonden federaties sprong men over het algemeen slordiger om met deze documenten, maar hun houding en werking viel te reconstrueren door een beroep te doen op briefwisseling, werkdocumenten, enzovoort. Het opsporen van de agogische legitimering van elk van de zuilen was een ander paar mouwen dat aan het begin van hoofdstuk acht zelf behandeld wordt. Een systeem van *close reading* werd gehanteerd. Een eerste opdracht bestond eruit om stukjes van de puzzel samen te leggen. Sommige vergaderingsnotulen stopten in het ene archief maar liepen in het beste

geval door in een ander archief. Een opinie over een bepaald conflict werd soms pas duidelijk nadat er een bepaald verslag in een ander archief gevonden was. Het duurde een tijdje voor het totaalbeeld duidelijk werd. Belangrijk hiervoor waren ook de interviews met Willy Seeuws en Willy Faché. Men kan mij een zekere schaarste aan respondenten verwijten. Ik wil daarbij wel vermelden dat verscheidene keren telefonisch contact is opgenomen met Gilbert van Nuffel en Willy Schollaert, maar dat daar nooit een interview uit voortvloeide. Een vragenlijst die ik beide stuurde werd ook nooit teruggestuurd hoewel zij zich hiertoe verbonden hadden en herhaaldelijk aan herinnerd werden. De katholieke stem in het debat weerklinkt dan weer zeer luid doorheen alle documenten. Bovendien werd deze tak van de studie reeds ten dele behandeld door Houben.⁵ Er werd destijds ook een verhelderend interview van Jef Van den Audenaerde afgenomen dat vandaag niet meer zinvol zou kunnen aangevuld worden.⁶ Lucie Demeure, de prominente vertegenwoordigster van de YWCA overleed een paar jaar geleden. Wat aan het totaalbeeld bleef ontbreken waren cijfers. Zo zal men geen vergelijkende cijfers vinden over het aantal overkoepelde jeugdhuizen per zuil. Het blijft beperkt tot de occasionele gegevens die ik vond en die het katholieke overwicht illustreren. De tabellen die toch opgenomen zijn, werden door mij samengesteld op basis van verschillende bronnen, tenzij anders vermeld.

Inhoud

In het eerste hoofdstuk schets ik het historisch kader waarbinnen dit onderzoek zich situeert. Ik vertrek met een mondiaal perspectief om dan af te dalen tot het nationale niveau. De socio-economische en politieke situatie van het naoorlogse België valt immers maar ten dele te begrijpen wanneer men geen *Westers* perspectief hanteert. Daarmee doel ik op het feit dat België zowel op cultureel, socio-economisch als politiek vlak de invloed onderging van de Verenigde Staten en zich inschakelde in een bepaald vertoog van vrijheid en vooruitgang. Het overzicht werd echter opgesteld in het kader van de behandelde problematiek. Zodoende leest men er niets over de Koude Oorlog, de Vietnam- of Koreacrisis, de opkomst van de BRT of de specifiek Belgische tienercultuur. Hoewel zij allen hun belang hadden voor de binnenlandse of internationale evolutie, vormen zij niet meteen het decor waartegen de

⁵ HOUBEN H., De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiskoepel. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, 146 p. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

⁶ S.n., "Mag ik es iets zeggen.." *Interview met Jef Van den Audenaerde over 20 jaar JGM*. Apropoo, VII, 1981, 1, pp. 12-16 en 2, pp. 8-11.

probleemstelling zich situeert. Dit liet ook ruimte toe om wat meer te focussen op scharniermomenten zoals het totstandkomen van de Eenheidswet, het Schoolpact of het Cultuurpact. Het historisch reductionisme van het overzicht heb ik trachten te counteren door de problematiek van het decenniumdenken aan te snijden, en meer bepaald dit waarbij de jaren vijftig steeds in functie van de jaren zestig worden gezien. In navolging daarvan vormen ook de ijkdata van dit onderzoek (1958-1973) slechts grove bakens die met de nodige soepelheid zullen gerespecteerd worden. Ze zijn het moment waarop de *Golden Sixties* voor België respectievelijk doorbraken en eindigden. In 1958 pacificeerde het Schoolpact de levensbeschouwelijke breuklijn door de verzuiling van het onderwijs te institutionaliseren. Die verzuiling werd in 1974 nog eens duidelijk geconsolideerd dankzij het Cultuurpact. In 1959 ging de Nationale Commissie Jeugdhuizen van start. In 1973 eindigde de eerste werkperiode voor de Nederlandstalige Jeugdraad. Even zoveel data laten zich evenwel moeilijker in het schema passen en een minimum aan historisch besef maakt meteen duidelijk dat sommige relevante evoluties reeds voor 1958 een aanvang namen en andere nog na 1973 doorwerkten. Tenslotte is het de bedoeling om de probleemstelling te beantwoorden, en niet om van elke instantie of organisatie de evolutie tussen 1958 en 1973 van naaldje tot draadje te bespreken.

Het tweede hoofdstuk problematiseert de term *verzuiling*. Wanneer we de definitieslag betreffende de term bekijken in Nederland en België, dan wordt het problematische karakter ervan snel duidelijk. Niet zelden werd het begrip ingevuld vanuit een bepaalde positieve of negatieve appreciatie omtrent het fenomeen. Een wetenschappelijke claim verbergt op dat moment een ideologische positionering. Dit heeft bepaalde wetenschappers, zoals Dirk Vermeulen, er toe gebracht om de term zelf te bekritisieren of zelfs te laten vallen en te vervangen door een neutraler geacht begrip. Ik denk echter dat een degelijke uitzuivering wel kan gebeuren zonder de term te laten vallen. We zullen een zuil ontmaskeren als een netwerk van agenten waarbij we drie belangrijke strategische voorwaarden ontdekken die hun handelen sturen. Hun actieradius is afhankelijk van de positie die ze bekleeden binnen de zuil, de positie die de zuil bekleedt ten opzichte van de andere zuilen en de positie die de zuil bij gratie van haar vertegenwoordigende partij bekleedt binnen het politieke veld. Nadat ik het begrip dusdanig heb geoperationaliseerd, zal ik het ook historiseren. Op die manier krijgt de lezer een bepaalde invulling van het maatschappelijke verzuilingsproces voorgeschoteld van waaruit de behandelde problematiek zal worden benaderd.

De sociaal-maatschappelijke beïnvloeding van wetenschap blijft centraal staan in het derde hoofdstuk, wanneer de pedagogisering van het jeugdprobleem bekeken wordt. Een beetje een zware titel om aan te geven dat de studie naar de jeugdproblematiek steeds schatplichtig is aan de maatschappelijke probleemdefiniëring. Men bestudeert een probleem pas wanneer het ook op die manier wordt aangevoeld. De sociale pedagogiek en de agogiek situeren zich duidelijk op de grens tussen beschrijving en beheersing van de werkelijkheid. Beiden ontwikkelden zich echter ook volgens een eigen rationaliteit. Maatschappelijke problematieken werden meer en meer bestudeerd vanuit de discipline en onderworpen aan kritische reflectie. Het is juist dankzij deze reflectie dat men inzag dat de wetenschap zich ooit sterk ingeschakeld had in bestaande vertogen. We bekijken deze evolutie om twee redenen. Ten eerste speelden de zuilen in op deze verzelfstandiging en kozen zij de *objectieve* wetenschap om argumenten aan te reiken die haar aanwezigheid binnen het veld van het jeugdwerk legitimeerde. Hoewel de legitimatie van het jeugdhuiswerk pas in hoofdstuk acht ten volle wordt behandeld, bekijk ik hierbij het illustratieve voorbeeld van het *Studiecentrum voor Jeugdproblematiek te Leuven*. Ten tweede zorgde deze verzelfstandiging er ook voor dat de wetenschap niet langer de vazal zou blijven van de maatschappelijke orde. Er verschenen meer en meer medewerkers binnen het jeugdwerk die zich gedroegen als pedagogen en niet als verzuilde agenten. Bij de bespreking van de professionalisering binnen de jeugdhuissector (hoofdstuk V, punt 5.3), wordt hun rol in deze problematiek duidelijk.

In het tweede deel van deze scriptie dalen we nu af tot het niveau van de zuilen, dat mesoniveau tussen staat en burger dat vandaag middenveld wordt genoemd. Hoofdstuk vier somt de verdiensten op van elke zuil binnen het jeugdwerk in Vlaanderen tot de eigenlijke overkoepeling van het jeugdhuiswerk begin jaren zestig. Ik maak daarbij een algemeen aanvaard onderscheid tussen de situatie vóór de Tweede Wereldoorlog en nadien. Het zogeheten derde milieu (vrijtijd als te pedagogiseren ruimte) werd aanvankelijk volledig gedomineerd door de jeugdbewegingen. Het geloof in de jeugdbeweging als exclusieve vorm van vrijetijdsbesteding verdween echter met het besef dat de commerciële sector gericht was op de massa en niet alleen op de burgerlijke elite. Men zocht dan ook naar andere, meer laagdrempelige vormen van jeugdwerk. Slechts vanuit het besef dat niet alle jongeren bereikt konden worden, kende men ook de jeugdhuiswerking waarde toe. Ondertussen waren er al jeugdhuisinitiatieven gestart vanuit de YWCA, de Chiro annex Jongerengemeenschappen, de Scouts en privé-middens. Die werden van overheidswege gesteund in hun werking door de uitvaardiging van de danswet en een subsidieregeling in 1960. Daardoor groeide de

appreciatie vanuit de zuilen voor de jeugdhuiswerking en begon het idee van een eigen federatie te rijpen. De oprichting en werking van deze federaties wordt in hoofdstuk vijf bekeken. Daarbij zal ik nagaan met welk doel de jeugdhuisoepels opgericht werden. Wat was de strategie die schuil ging achter de organisatie en de werking van de verschillende federaties? We zullen er drie ontdekken waarvan de *verzuilingslogica*, naast de wens tot onderlinge coördinatie en vertegenwoordiging, de belangrijkste zal zijn. Die logica wordt dan ook van dichterbij bekeken. Het wordt voorgesteld als een model waarnaar nog een paar keer opnieuw zal naar verwezen worden. De agogische argumentatie die daarmee gepaard ging en de oprichting uiteindelijk justifieerde, wordt in hoofdstuk acht behandeld. Dit gebeurt zo laat omdat die legitimering zich richtte tot of plaatsvond binnen twee niveaus die ondertussen behandeld worden: de staat en de Vlaamse Federatie van Jeugdhuisen.

In hoofdstuk zes ga ik na hoe de zuilen en de overheid zich tot mekaar verhielden binnen de verzorgingsstaat. Een uitgelezen bron daartoe vormt de werking binnen de Nationale, en later de Nederlandstalige Jeugdraad. Daarbinnen heb ik veel aandacht voor de Commissie Jeugdhuisen. We kunnen de raden en de commissie het best omschrijven als overlegorganen waarbinnen de verschillende zuilen, samen met nog een neutrale fractie, voornamelijk discussieerden over de vorming van de subsidie- en erkenningscriteria. De werking binnen de commissie en een analyse van de verschillende subsidiecriteria zal ons veel bijleren over de machtsverhoudingen tussen de verschillende zuilen. In dit hoofdstuk wordt ook de professionaliseringstendens binnen het jeugdhuiswerk bekijken. Ook die werd gestuurd door de zuilen en situeerde zich vooral op het onschuldige niveau van de lokale jeugdhuiswerking. Toch zou de tendens zich voortzetten en de geest gaan herdefiniëren waarin het jeugdhuiswerk gevoerd werd. Dit zal blijken wanneer we in hoofdstuk zeven de Vlaamse Federatie van Jeugdhuisen onder de loep nemen. Opgericht vanuit de wens om tot betere contacten te komen tussen de verschillende strekkingen in een geest van pluralisme zou deze Federatie zich meer en meer gaan verzelfstandigen in de richting van een apart serviceorganen. Net als in het vorige hoofdstuk worden enkele conflicten tussen de zuilen, en eventuele neutrale of pluralistische strekkingen, van naderbij bekeken. Zowel de inhoud van deze conflicten als de manier waarop ze beslecht werden, zijn zeer verhelderend.

In hoofdstuk acht bekijk ik tenslotte de manier waarop het zuilgebonden jeugdhuiswerk gelegitimeerd werd, hoe het voorgesteld werd als een zinnig initiatief. Ten eerste moest men de constante en grote stroom van subsidies vanuit de overheid kunnen bestendigen. Ten

tweede moest aangetoond worden dat de zuilen vanuit een aangevoelde noodzaak het jeugd(huis)werk terecht bezetten. Tenslotte moest ook de meerwaarde van de desbetreffende verzuiling aangetoond worden ten opzichte van de andere zuilen. Deze drie betrachtingen zullen dan bepalen wat juist de zuilgebonden visie op de jeugdhuiswerking was. Vooreerst bekijk ik elke zuil apart. Nadien bekijk ik de pedagogische discussies die gevoerd werden binnen het Filosofisch-Pedagogisch Comité van de VFJ. We hopen dat de confrontatie van de drie zuilen binnen de VFJ meer duidelijkheid zal verschaffen in de houdingen van elk van de drie.

Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

De verzuiling is toch al lang verleden tijd. Welke zin heeft het nog om die te bekijken? Jeugdhuisen: wat heeft dat met geschiedenis te maken? Het zijn twee reacties die ik meer dan één kreeg toen ik de zoveelste keer antwoorde op de vraag waarover mijn thesis handelde. Beide antwoorden getuigen van een gebrek aan kennis over de historische discipline, maar bovenal van een gebrek aan historisch besef en maatschappelijk inzicht. Uit beide antwoorden spreken twee varianten van de *dictatuur van de actualiteit* zoals dat heet. De eerste variant luidt dat iets dat, zelfs nog maar pas, verleden tijd zou zijn geen invloed meer kan uitoefenen op het *hic et nunc*. Volgens de tweede variant moet de actualiteit bestudeerd worden als actualiteit. Pas als het laatste jeugdhuis sluit, mogen de historici op de proppen komen. Zolang dat niet het geval is, blijft het jeugdhuiswerk een pedagogisch of sociologisch fenomeen. De geschiedschrijving heeft met andere woorden weinig te leren maar des te meer te informeren over de gedane zaken want die nemen toch geen keer. De historicus als conservator van het collectieve geheugen want soms willen we wel eens herinnerd worden aan het feit hoe veel beter we het nu hebben en hoeveel slimmer we ondertussen geworden zijn. Zolang de *longue durée* maar stopt voor de deur van de actualiteit. Deze vooroordelen sluipen ook door binnen het universitaire milieu. De historische overzichten die we lezen in de pedagogische werken die de jeugdhuiswerking behandelen, staan steeds los van de probleemstelling die er uiteindelijk in aan bod komt. Ze staan er met andere woorden in voor de volledigheid maar dragen schijnbaar niet bij tot het beter begrijpen van het fenomeen. Ze kaderen de probleemstelling maar helpen haar zelden mee te beantwoorden.

Deze vooroordelen bewijzen echter juist dat elke historicus ook een opvoedende taak heeft binnen de maatschappij. Juist het tegengaan van deze vooroordelen is de basisopdracht van elke historicus. Hoewel deze thesis *stopt* in 1973 is ze brandend actueel in haar thematiek. Uiteindelijk kadert ze immers in die immense problematiek van maatschappelijke organisatie en menselijk handelen. De wisselwerking tussen economie, politiek, samenleving en burgers wordt constant bevraagd. De visie hierop is steeds de inzet van een ideologisch debat en stuurt de politiek. Een bepaalde visie zal ook een bepaalde handeling uitlokken. De burgermanifesten van huidig premier Verhofstadt bevatten één bepaalde lezing van de maatschappelijke structuratie en vormen ook vandaag een leidraad van het beleid. Het is van belang te zien dat de maatschappij ooit anders werd *gelezen* en bestuurd. Dat er met andere woorden een evolutie zit in de maatschappelijke analyses waarbij de ene vaak de negatie van haar voorganger betekent. Dit impliceert dat het ook ooit opnieuw anders kan. Deze emancipatorische eigenschap van de geschiedsschrijving is prachtig omschreven door Marcuse: *“De sociale theorie is historische theorie, en geschiedenis is het terrein van het mogelijke in het rijk van de noodzaak.”*⁷

De wetenschappelijke relevantie van deze scriptie situeert zich op een aantal vlakken. Ten eerste wordt de verhouding tussen de drie traditionele zuilen binnen de verzorgingsstaat te weinig bekeken. Vaak staart men zich blind op de katholieke zuil en maakt men er zich vlug vanaf door te zeggen dat de socialisten en de liberalen ook nog wat initiatieven genomen hebben binnen het desbetreffende veld. Ten tweede is het de eerste scriptie die de relatie tussen de zuilen bekijkt binnen het veld van het jeugdhuiswerk. Karel Mertens wees er eind jaren zeventig al op dat de geschiedschrijving van het jeugdhuiswerk in Vlaanderen een dringende opdracht was. De tijdsafstand is er en de documenten zijn eveneens voor handen.⁸ Ten derde wordt er doorheen de thesis ook een nieuwe visie gegeven op het verzuilingsproces en de relatie tussen de zuilen en de overheid. Dat de zuilen daarbij steeds als een organisatieverband van personen bekeken worden is ook nieuw en laat beter toe de zuilgebonden visies beter te lokaliseren. Lambert zegt daarover: *“Het is weliswaar mogelijk de diverse actoren op te sommen, maar een beeld krijgen van de mate waarin welke actor een daadwerkelijke invloed heeft gehad op de uitkomst is quasi onmogelijk. Wat wel met zekerheid kan gesteld worden, is dat persoonlijke relaties en machtsstructuren een*

⁷ MARCUSE H., *De een-dimensionale mens: studies over de ideologie van de hoog-industriële samenleving*. Deurne, Unieboek België, 1978, p. 11.

⁸ MERTENS K., *Jeugdhuiswerk in Vlaanderen. Bibliografie 1953 – 1977*. Baelen, Hoger instituut voor sociale studies, Geel, 1978, p. 6.

onmiskerbare rol hebben gespeeld.”⁹ Verre van te beweren dat ik volledig geslaagd ben in de oefening die Lambert quasi onmogelijk acht, denk ik toch dat deze scriptie een bijdrage levert tot het beter begrijpen van de evolutie van het jeugdhuiswerk, de verzuiling in België en de plaats van België in de wereld tijdens de *golden sixties*.

⁹ LAMBERT R., Inductieve doelstellingenanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, p. 40. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

**DEEL I: HISTORISCH EN THEORETISCH
KADER**

Hoofdstuk I: Historisch Kader

1. Internationaal Perspectief: De naoorlogse hegemonische positie van Amerika

1.1. De Amerikaanse eeuw

Het onderzoek dient gesitueerd te worden binnen de macrostructurele ontwikkelingen van de twintigste eeuw. De opkomst van semi-economische onafhankelijke jongeren en de ontwikkeling van de op diezelfde jongeren gerichte consumptiemaatschappij was een typisch naoorlogse fenomeen. Het hing samen met het grijpen van de hegemonie door de Verenigde Staten tijdens de twee wereldoorlogen en de economische voorspoedige *gouden jaren* die erop volgden. Net als de vorige hegemonen, zoals de Verenigde Provinciën en Engeland, bepaalde Amerika vanaf dan op het internationale plan de economische en politieke spelregels. Wat ons hier interesseert is de visie die binnen het Amerikaanse beleid leefde in verband met de economische huishouding van een land. Peter Taylor stelt dat Amerika in het begin van de eeuw zich als staat vrij *normaal* gedroeg, maar dat ze als hegemoon een fundamenteel nieuw economisch project lanceerde. Het creëerde immers een nieuwe economische politiek die de gemeenschap veel meer opbrengst zou leveren. Amerika zou de eerste staat worden waar de meeste mensen zichzelf zagen als lid van de middenklasse en zich ook als dusdanig gingen gedragen. De relatie tussen de staat en de civiele maatschappij werd duidelijk gesteld. In de late jaren vijftig stelde de voorzitter van president Eisenhouters *Council of Economic Advisers* het als volgt: “*The ‘prime purpose’ of the US economy is to produce more consumer goods. This is the goal. That is the objective of everything we are working at; to produce things for consumers.*”¹⁰ Dit veronderstelde volgens Taylor een sterke mentaliteitsverandering in vergelijking met de even tevoren gepropageerde arbeidsethiek. Inzet, ijver en soberheid maakten plaats voor vrijetijd en winkelen: de consumptie-ethiek was geboren. Deze mentaliteitsverandering begon reeds in de *roaring twenties* aan een steile opmars maar werd door de scherpe economische crisis van de jaren dertig terug in de koelkast gezet. Antonio Gramsci sprak in deze periode al over het *Amerikanisme* dat als een baken binnen Europa begon op te lichten.¹¹ Na de Tweede Wereldoorlog zette deze trend zich

¹⁰ Zoals geciteerd in: TAYLOR P., *The Way the Modern World Works. World Hegemony to World Impasse*. Chichester, John Wiley & Sons Ltd., 1996, p. 69.

¹¹ *ibid.*, p. 70.

peilsnel verder en werd ze gecanoniseerd in de Fordistische doctrine: hoog betaalde arbeiders verzorgden niet alleen de massaproductie maar ook de massaconsumptie. Binnen een dergelijk systeem heeft de arbeider dus een dubbele taak te vervullen; een dubbele verantwoordelijkheid te dragen. De wijzigende mentaliteit was de culturele vertaling en een al even noodzakelijke onderbouw van dit economisch project.

Het is intussen bijna een open deur intrappen om te stellen dat alle maatschappelijke groepen aangesproken werden om als consumenten op te treden. Huisvrouwen, kinderen en jongeren waren misschien geen producenten, maar vormden wel een hele horde potentiële kopers op wiens verlangens men diende in te spelen. De verlangens van de jongere generaties bleken zelfs verre van standvast en konden door middel van de kanalen van de massamedia in sterke mate beïnvloed worden. Jongeren werden een belangrijke factor in de ontwikkelde markteconomieën, door hun stijgende koopkracht. Er ontstond immers een budgettaire overschot dat vrijkwam en dat kon uitgegeven worden aan andere doeleinden dan levensmiddelen en behuizing. Zelfs de niet-werkende jongelui werden kapitaalkrchtig door het verkrijgen van zakgeld. Hierop entte zich dan de zogeheten consumptiemarkt.

Een belangrijk luik van deze mentaliteitswijziging was de opvatting dat men deze economische gedachte kon exporteren. Concreet werd een discours van modernisering waarbinnen vrijheid, vrije markt, democratie en consumentisme hand in hand gingen aan de bondgenoten gepresenteerd. Tijdens de Koude Oorlog was dit de kernideologie van wat Amerika bestempelde als *de vrije wereld* in tegenstelling tot het Communistische experiment.¹² Giovanni Arrighi, heeft deze problematiek behandeld in zijn magnum opus *The Long Twentieth Century. Money, Power and the Origins of our Times*. Het bovengaande zit krachtig vervat in het volgende citaat van zijn hand: *“For the US regime became dominant through an inflation of the “consumption norm” of the US labour force and an internalization of world purchasing power within the organizational domains of US governmental and business organizations. It promoted a world trade expansion through the redistribution of this purchasing power to a select group of allied and client states and through the adoption by these same states of the inflated US consumption norm.”*¹³ Amerika ging zijn economische hegemonie ruggensteunen door een culturele imperialistische politiek

¹² *“In terms of relations with other states, a ‘free world’ was designated that in principle covered every country, although the Cold War was to limit its scope in practice to about two-thirds of the world until 1989.”* ibid., p. 69.

¹³ ARRIGHI G., *The Long Twentieth Century. Money, Power and the Origins of our Times*. Londen, Verso-New Left Books, 2000, p. 348.

te voeren waar de nadruk steeds op de consument kwam te liggen. Via de massale verspreiding van mode, muziek en film werd de jeugdcultuur ten dele gehomogeniseerd. Met de invoering van de televisie was een belangrijk (en zou al vlug blijken, een zeer krachtig) kanaal geschapen waarlangs jongeren kennismaakten met dezelfde producten verpakt in gelijksoortige boodschappen.

1.2. De creatie van de jeugdcultuur

Het is van belang te onderlijnen dat een dergelijke globale identiteitscreatie van de jeugdcultuur nieuw was. De ervaring van het jong-zijn als een langdurige levensfase met haar eigen rechten, ruimtes en culturele uitingsvormen bestaat slechts enkele decennia. Het leven als jongere was tot ver in deze eeuw seksespecifiek en milieugebonden, met weinig of geen overeenkomstige belevingsvormen tussen de verschillende categorieën.¹⁴ Zo kende de arbeidersjeugd een veel kortere jeugdfase dan de jongeren uit burgerlijke milieus die langer vrijgesteld werden van de (directe) materiële reproductie. De noodzakelijke premissen ontbraken dus lange tijd om tot een grootschalige uniformisering te komen. Naast de aanwezigheid van de Amerikaanse hegemonie vormden de langere schooltijden en de zelfstandige koopkracht immers bijkomende noodzakelijke instrumenten om tot die internationalisering te komen.

Aansluitend werd het jeugdige leven niet meer gezien als een voorbereidende fase naar de volwassenheid, maar als een volwaardig stadium in de ontwikkeling, ja zelfs als een eindfase van de menselijke ontwikkeling. In die optiek droeg deze consumptiemarkt bij tot de verzelfstandiging van de jeugd door mee gestalte te geven aan een *jeugdcultuur*. Deze tendens ging gepaard met het ontstaan van woorden zoals *adolescent* en *teenager*.¹⁵ De term jeugdcultuur duidt in de eerste plaats op de identiteitscreatie die uitging van een specifiek op de jeugd gerichte massaproductie en reclame die zich vooral op de vrijetijd focuste en een ideaal van individuele vrijheid poneerde. De economische markt geloofde dat er zoiets bestond, of zou kunnen bestaan, als een te viseren jeugdcultuur en hielp deze aldus te creëren. Overal waar de jeugd toegang had tot de kanalen van de massamedia, kwamen zij

¹⁴ DU BOIS-REYMOND M., *Vrijetijd en massajeugd*. in: BECKERS T., MOMMAAS H., *Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd*. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroesse, 1990, p. 99.

¹⁵ ROBERTS J.M., *The Penguin History of the Twentieth Century*. London, Penguin Books, 1999, p. 642.

aldus in contact met een te consumeren vrijheidsideaal. In de tweede plaats duidt de term ook op de waardengeladen positionering van een *jeugdcultuur* ten opzichte van een *ouderencultuur*: Vooral het conflict tussen deze maatschappelijke groepen staat binnen deze optiek centraal. Uit de cultuur van de naoorlogse generatie bleek immers een grote kloof met de vooroorlogse cultuur. Concreet uitte zich dat in een verschillende houding ten opzichte van *de modernisering* in de gedaante van de consumptiecultuur. Die generatiekloof betrof volgens Hobsbawm de meerderheid van de bevolking aan wie de grote politieke gebeurtenissen van deze eeuw voorbij waren gegaan. Daarbij situeert hij het conflict tussen de generatie die ongeveer voor 1925 geboren werd ten opzichte van deze die na 1950 geboren werden.¹⁶ Inghelhart zal hier aan toevoegen dat deze naoorlogse generatie er een specifiek postmaterialistisch waardenpatroon op nahield.

Dit macroperspectief levert reeds een eerste aanzet tot periodisering. Immers in 1973 werden de economische voorwaarden die het consumptiestreven toelieten deels onderuitgehaald en treden we een nieuwe fase van het historisch kapitalisme in.¹⁷ De economie was reeds zozeer geïnternationaliseerd dat de breuk overal (binnen het Westers conglomeraat) gevoeld werd. Aansluitend bracht de crisis een mentaliteitswijziging met zich mee, waardoor we ook op cultureel en sociaal niveau in een nieuwe periode terechtkomen.¹⁸ De economische transitie had tevens onmiddellijk concrete gevolgen voor ons onderwerp. Het cultuurpact ter bescherming van de ideologische en filosofische minderheden van 28 februari 1974 bracht een breuk met zich mee in de subsidiëring van de sociaal-culturele organisaties en bestendigde het bestaan van de zuilen. In tijden van crisis grijpt elke zuil wat het kan krijgen. De strategieën zijn in deze periode zowel voor de zuilen als de jeugdhuisen gericht op overleving.

¹⁶ HOBBSAWM E., *Age of Extremes: The Short Twentieth Century 1914-199*. London, Penguin Books, 1995, p. 328.

¹⁷ TAYLOR P., *The Way the Modern World Works. World Hegemony to World Impasse*. Chichester, John Wiley & Sons Ltd., 1996, p. 68.

¹⁸ GAUS H., *Menselijk gedrag tijdens langdurige economische recessies: een schets*. Malle, De Sikkel, 1984, 108 p.

2. Nationaal perspectief: België

2.1. Inleiding: de stille jaren vijftig en de gouden jaren zestig

Het op Fordistische leest geschoeide Amerikanisme van hierboven presenteerde zich als motor van modernisering aan de landen die er oren naar hadden. Concreet gezien betekende dit na de Tweede Wereldoorlog met name die landen die deel uitmaakten van het geallieerde kamp. De creatie van het Marshallplan die de getroffen landen moest helpen restaureren en de oprichting van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie [NAVO, °1949] vormden op internationaal niveau de economische en militaire pijler van de *vrije wereld* waarbinnen zoals gezegd een bepaald vrijheids- en consumptiediscours vorm kreeg.¹⁹

Niet elk Europees land sprong even snel op de trein van de *modernisering*. België schakelde zich vrij snel na de Tweede Wereldoorlog in binnen het Amerikaanse en kapitalistische kamp. België kreeg minder Marshallsteun dan de buurlanden maar vervulde wel alle voorwaarden, waardoor de grenzen opengegooid werden voor Amerikaanse producten en België definitief een liberaalkapitalistische structuur kreeg.²⁰ België had wel vlug na de oorlog last van een remmende voorsprong aangezien het land vrij ongeschonden uit de oorlog kwam en al vlug een sterk verouderde infrastructuur kende. Toch kunnen we de gouden jaren voor België laten aanvangen in 1958 - de begindatum van het onderzoek. 1958 zou het laatste jaar transitiejaar zijn waarbij de economie de laatste keer sputterde en terugviel. Nadien werd onafgebroken een groeifactor van 5% bereikt. België sprong toen met de wereldtentoonstelling definitief op de trein van de modernisering.

Ik schets hier kort het politieke, economische en maatschappelijke klimaat van de jaren vijftig en zestig in België voor zover van belang voor deze studie. Ook dit overzicht ontsnapt niet aan de valkuilen van een *post factum* reconstructie. Steeds worden de jaren vijftig afgemeten ten opzichte van wat zou komen. Luykx spreekt in dit verband over de jaren vijftig als de periode van de *stille revolutie*. Hij wenst daarmee te ageren tegen de typering die de *vòòr-revolutionaire* jaren '50 ziet als zijnde saai, verzuild en statisch.

¹⁹ Men kan naast het Marshallplan ook wijzen op de relevantie van de creatie van het Internationaal Muntfonds [IMF, °1944] en de Wereldbank [°1945] die in het kader van de Bretton Woods akkoorden uit 1944 opgericht werden om het internationaal economisch en financieel klimaat te regelen. De dollar-goud pariteit die daarbij gehanteerd werd, onderstreepte nogmaals Amerika's sterkte op de internationale markt.

²⁰ REYNEBEAU M., *De eeuw van België*. Tielt, Lannoo, 1999, p. 89.

Dit etiket krijgt het volgens hem vooral opgekleefd vanuit de ervaring van die *rebelse jaren '60* waarvan het vernieuwende op deze manier nog eens extra benadrukt werd. Hij spreekt echter over een stille revolutie zonder dewelke de luidruchtige jaren '60 ondenkbaar zouden geweest zijn. Hoewel de uiterlijke vorm van staat en samenleving onaangetast bleven, raakten culturele en sociale tradities en normen fundamenteel aan het wankelen waardoor de weg open kwam te liggen voor de sociale en institutionele strijdpunten van het verzet in de jaren '60. Die kiemen van de op til zijnde ontwikkelingen liggen daarbij vooral binnen het dagelijkse leven en de jeugdcultuur waarbinnen men constant het precaire evenwicht tussen traditie en modernisering probeerde te bewaren. De vernieuwingen van de jaren '60 waren mogelijk dankzij de ontkenning van die traditie.²¹ Deze opvatting wordt omschreven als de *kraamkamerthese*. Binnen de opvatting van deze kraamkamerthese leeft de discussie in verband met de drager(s) van de nieuwe kiemen. Iemand als Ido Weijers ziet de omwentelingen van de jaren zestig als het gevolg van een collectieve gedachteomwenteling die in de jaren vijftig in brede kring werd aanvaard. De auteur merkt hier het verschil op met Amerika waar het culturele zaad voor de jaren zestig door marginale enkelingen zou zijn uitgestrooid zoals Herbert Marcuse, Erich Fromm en Hannah Arendt.²² Kennedy ziet de naoorlogse elites veeleer als dragers van de grote veranderingen van de jaren zestig omdat zij liever de culturele ontwikkelingen kanaliseerden dan te bestrijden met geweld.²³ In tegenstelling tot Weijers die de nadruk op het collectief legt, heeft Kennedy een bepaalde maatschappelijke groep op het oog die de omwentelingen voorbereidde en kanaliseerde. Dit is het beeld van de zogenaamde tussengeneratie. Een bepaalde maatschappelijke voorhoede bereidt de weg voor en strekt tot voorbeeld van de latere dragers van de omwentelingen. Luykx en Righart weerleggen in navolging van Karl Mannheim het begrip tussengeneratie als analyse-instrument. Het laat hoogstens zien dat een veranderingsproces niet zo abrupt verloopt volgens een scherp *generatieconflict*, maar waarom er toch een confrontatie zou optreden tussen twee generatiesamenhangen blijft onbeantwoord. De auteurs spreken zelfs van een *descriptieve schijncontinuïteit* en wensen opnieuw de klemtoon te leggen op de historische context als verklarende factor waarom bepaalde ideeën of intellectuele voorlopers

²¹ LUYKX P., SLOT P. (red.), *Een stille revolutie? Cultuur en mentaliteit in de lange jaren vijftig*. Verloren, Hilversum, 1997, 287 p.

²² WEIJERS I., *De slag om Dennendal, een terugblik op de jaren vijftig vanuit de jaren zeventig*. in: LUYKX P., en SLOT P. (red.), *Een stille revolutie? Cultuur en mentaliteit in de lange jaren vijftig*. Verloren, Hilversum, 1997, p. 45.

²³ KENNEDY J.C., *Nieuw Babylon in aanbouw. Nederland in de jaren zestig*. Amsterdam, Meppel, 1995, pp. 145- 146.

omarmd en gecanoniseerd worden. Wat in de jaren vijftig nog marginaal was, ontleende zijn volle relevantie aan de jaren zestig.²⁴

Volgens de kraamkamerthese zijn de jaren vijftig dus relevant omdat de kiemen die openbloeden tijdens de jaren zestig er gezaaid werden. Traditioneel worden de jaren vijftig echter voorgesteld als een wachtkamer in plaats van een kraamkamer. De discrepantie met de jaren zestig komt dan centraal te staan. In beide gevallen vormen de jaren zestig het referentiepunt bij uitstek en bij beide opvattingen leeft impliciet of expliciet de idee dat de jaren zestig ergens grootser en relevanter zijn. Hoewel de kraamkamerthese zeer terecht de continuïteit in de geschiedenis en het procesmatige karakter van historisch maatschappelijke veranderingen onderstreept, ontsnapt ze dus ook niet een bepaald decenniumdenken. De geschiedenis opdelen in decennia kan een handig model zijn ter beschrijving of klassering van historische gebeurtenissen, mar mag nooit verheven worden tot analyse-instrument. De kraamkamerthese onderstreept tot op zekere hoogte datgene waar ze tegen ingaat, zolang ze inhoudt dat *de jaren vijftig* het voorgeborchte waren van *de jaren zestig*.

De indeling tussen de jaren vijftig en zestig is dus ten dele artificieel. In wat volgt zijn het niets dan titels die dienen om het betoog te structureren. Ik heb getracht te vermijden om de decennia te reïficeren. Voor wie de economische *modernisering* van België bekijkt is het al snel duidelijk dat men niet strikt kan vasthouden aan een tienjarige opdeling. Zowel het Sociaal Pact uit 1944 als de Eenheidswet uit 1959/1960 zijn essentiële stappen in de vorming van een nieuwe naoorlogse consumenteneconomie. De conjuncturele *wave* van de *golden sixties* liep tot de jaren zeventig (1973). Het mag duidelijk zijn dat de economische, politieke en sociale geschiedenis niet verlopen op het artificiële ritme van decennia.

2.2. De jaren vijftig

Evolutie van de grote politieke families

Onmiddellijk na de oorlog wenste men zo snel mogelijk weer aan te sluiten bij het vooroorlogse politieke bestel. Het economische liberalisme, het verruimd burgerlijke

²⁴ LUYKX P., RIGHART H., 'Invented Generations?' *Historici over het generatievraagstuk*. in: RIGHART H., LUYKX P. (red.), *Generatiemix. Leeftijdsgroepen en cultuur*. Amsterdam, De Arbeiderspers, 1998, pp. 209-211.

parlementarisme en het begin van een sociale overlegpolitiek waren de fundamenten geweest waarop het gesteund had.²⁵

De socialisten doopten zich om tot de Belgische Socialistische Partij. In ruil voor sleutelposities in het naoorlogse politieke bestel, de verwezenlijking van een globaal sociaal verzekeringsstelsel en een zekere staatscontrole op de economie was de BSP bereid loyaal deel te nemen aan de restauratie van de vooroorlogse samenleving. Even leek het erop dat ze ter linker zijde door de KPB zou bedreigd worden, zeker aangezien het ABVV de invloed van het anarchosyndicalisme ondervond. Onder invloed van het Koude Oorlogsklimaat en gesteund door anticommunistische krachten, herstelde BSP zich echter snel. Tussen 1948 en 1950 werden de KPB-militanten uit de bestuursorganen verwijderd en de Eenheidssyndicaten uit het ABVV gezet. De toenadering tot de BSP kon toen geschieden en leidde in 1950 tot de oprichting van de *Gemeenschappelijke Actie*: een overkoepelend, coördinerend lichaam waarbij de verschillende socialistische organisaties zich aansloten (Algemeen Belgisch Vakverbond, Belgische Federatie van Coöperatieven, Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten). De vooroorlogse socialistische zuil was toen hersteld en een sterk unitaire partij verdedigde haar politieke belangen.²⁶

De arbeidsvleugel stond na de oorlog binnen de katholieke beweging het sterkst. Niet alleen was de tijd het rechtse katholicisme ongunstig, maar de linkse populariteit maakte een indamming aan die zijde nodig. Dit vertaalde zich in een vernieuwing binnen het ACW en de oprichting van de *Christelijk Volkspartij – Parti Social-Chrétien* (CVP-PSC) in 1945. Hierbinnen zat een belangrijke generatie politici zoals Lefèvre, Van Elslande en De Saeger. Net als bij de BSP werd het individueel lidmaatschap ingesteld, zonder dat daarbij de banden met de overige zuilorganisaties werden opgeheven. Daarenboven bleef de CVP de facto een standenpartij die veel krachtiger de verschillende belangen bundelde. Hierdoor fungeerde de partij, volgens Els Witte veel meer dan vroeger als hoeksteen van de katholieke zuil.²⁷ In weerwil van het episcopaat ontdeed men de partij ook van haar confessioneel karakter en stelde men haar open voor iedereen die de christelijke inspiratie erkende. Doorheen de politieke geschiedenis van België vormt de macht van de katholieke partij, sinds 1945 de CVP een rode draad. De invoering van het Algemeen Stemrecht in 1894 betekende voor de katholieke partij immers een quasi ononderbroken dragen van

²⁵ WITTE E., CRAEYBECKX J. en MEYNEN A., *Politieke geschiedenis van België: van 1830 tot heden*. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1997, p. 231.

²⁶ *ibid.*, p. 251.

²⁷ *ibid.*, p. 236.

regeringsverantwoordelijkheid. Slechts gedurende zeer korte periodes werd zij verwezen naar de oppositiebanken, namelijk in de periodes 1945-1947 en 1954-1958.²⁸

De Liberale Partij kende ook een belangrijke evolutie in deze periode. De partij had het er in de naoorlogse periode niet schitterend vanaf gebracht. Ze bereikte zelden 10% van het kiespubliek. Wanneer door het Schoolpact het levensbeschouwelijke conflict afkoelde, drong een partijvernieuwing zich op. Zij wenste voortaan ook gelovigen aan te trekken en streefde naar verdraagzaamheid op religieus en filosofisch gebied, met behoud van de schoolvrede op basis van het schoolpact. De Liberale Partij had zich immers tot doel gesteld alle niet-collectivistische en unitaristische krachten in de Belgische samenleving te groeperen. De redenering die hierachter stak is van belang. Men was immers van mening dat de verzuiling als socio-cultureel analysekader aan relevantie aan het inboeten was. Des te meer vormde de te voeren economische politiek een lijn waarlangs men zich duidelijk kon profileren. Wanneer de CVP bij de verkiezingen van 1958 forse winst boekt dankzij de schoolstrijd stappen de liberalen in de regering Eyskens. In 1961 *verloochende* de partij haar antiklerikalisme.²⁹ De oprichting van de *Partij voor Vrijheid en Vooruitgang - Parti de la Liberté et du Progres* (PVV-PLP) werd dat jaar een feit. Naast het behoud van het unitaire België en de rabiante verdediging van de vrije markteconomie werd de nadruk gelegd op de levensbeschouwelijke verdraagzaamheid. Deze tactiek zou aanvankelijk lonen. De liberalen kenden in 1965 immers hun grootste electorale succes sinds 1919, al bleef de partij wel de derde grootste van Vlaanderen.³⁰ Het strikt unitaire standpunt moest echter verlaten worden nadat de katholieke-liberale regering Van Den Boeynants-De Clercq viel over de kwestie Leuven en de partij opnieuw terrein verloor in 1968. Schoorvoetend werd aldus de regionalisering ingezet. Te laat en te traag echter, want in 1971 krijgt de partij opnieuw een serieuze opdoffer. Op 27 juni 1971 wordt de Vlaamse PVV officieel opgericht met Willy De Clercq als voorzitter.

De sociale markteconomie

De grondvesten van een nieuwe economische overlegpolitiek werden reeds voor 1950 gelegd. De afsluiting van het *Sociaal Pact* (1944) tussen patronale en syndicale leiders onder Achilles Van Acker luidde een nieuw sociaal-economisch beleid in het leven. Arbeiders

²⁸ VAN HAEGENDOREN M., VANDENHOVE L., *Het verdriet van Vlaanderen? Over de macht van de katholieke zuil*. Antwerpen, Standaard uitgeverij, 1985, p. 9.

²⁹ DE WAELE M., *De liberale zuil in België, met klemtoon op Vlaanderen*. Gent, RUG, s.d., p. 11. (Encyclopedie van de politieke wetenschappen)

³⁰ *ibid.*, p. 16.

begonnen het financieel beter te krijgen en *vrijetijd* werd een concreet begrip met de totstandkoming van de 45 uren week.³¹ Wat niet mogelijk was geweest in vreedstijd, werd aldus gerealiseerd tijdens de oorlog. Met het oog op het behoud van de sociale vrede bij de naoorlogse wederopbouw, voorzag dit pact verder onder meer in een verplicht stelsel van sociale zekerheid en fungeerde het als basis voor de besluitwet op de sociale zekerheid van 28 december 1944. De sociale concessies werden gecompenseerd door een stijgende productiviteit en vormden tevens een middel om de proletarisering van de arbeider tegen te gaan en zijn koopkracht als consument te vergroten.³² De basis voor de sociale markteconomie was gelegd. In datzelfde jaar werd er volgens het plan Gutt een muntsanering doorgevoerd die, gekoppeld aan een loonsverhoging en een prijsdaling, de koopkracht weer moest aanzwengelen. In een latere fase zou de regering zelfs een zekere dirigerende subsidiëringpolitiek uitwerken die verhinderde dat België in een inflatiespiraal van lonen en prijzen terechtkwam. De regering Spaak-Eyskens die in 1947 aan de macht kwam legde een aantal fundamenten van het economisch en sociale beleid dat in de jaren vijftig en vooral zestig tot volle ontplooiing zou komen. Het behoud van de sociale vrede en de begeleidende rol van de staat stonden daarin centraal. Toch bemerken we op economisch gebied een niet probleemloze overgang van oude naar nieuwe structuren. De economische groei bedroeg jaarlijks een bescheiden 2% (in de jaren zestig bedroeg dit gemiddeld ruim 5%). Daarmee bleef België onder het West-Europese gemiddelde. De werkgelegenheid groeide bijna niet met 0,13%. Dit bracht een grote werkloosheid met zich mee die vooral het mannelijke deel van de bevolking trof. Wel valt er een loonstijging op doorheen de jaren vijftig. De lonen stegen sneller dan de prijzen waardoor het verbruikspatroon veranderde. De voedseluitgaven vielen terug van de helft van het loon tot ongeveer een derde. We merken aansluitend dat er meer uitgaven verricht werden op het vlak van vrijetijdsbesteding en vervoersmogelijkheden. De Brabander blijft toch vrij negatief omtrent de jaren vijftig. *“Als het grijs van de jaren vijftig toch de illusie wekt op zilver te lijken, dan is het omdat sociaal-economisch de basis werd gelegd voor de welvaartsstijging tijdens de jaren zestig. [...] Het was een langzaam en moeilijk overschakelingsproces, dat tot vandaag sporen nalaat.”*³³ Opnieuw worden de jaren vijftig hier volledig in functie gezien van wat komen zal: het sociale paradijs van de jaren

³¹ VAN DEN EECKHOUT P., VERBRUGGEN P., *De mutualiteiten*. in: VAN DEN EECKHOUT P., VANTHEMSCHE G. (red.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw*. Brussel, VUBPRESS, 1999, p. 893.

³² WITTE E, CRAEYBECKX J. en MEYNEN A., *Politieke geschiedenis van België: van 1830 tot heden*. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1997, p. 242.

³³ DE BRABANDER G., *Economische transitie*. in: GOBYN R. (red.), *De fifties in België*. Brussel, ASLK, 1988, p. 119.

zestig.

Mentaliteit: alles moet modern!

Wanneer we even focussen op de mentale en culturele leefwereld gedurende de jaren vijftig, dan valt het ambivalente karakter van dit naoorlogs decennium op. Aan de ene zijde zien we een massa kenmerken die nog typisch zijn voor de voorbije eeuw, terwijl daartussen nieuwe elementen vorm nemen die niet zolang nadien de dominante kenmerken van de *moderne tijd* zullen worden. Zo bleven de klasseverschillen duidelijk vestimentair en huishoudelijk herkenbaar terwijl het Amerikaanse consumentisme deze uiterlijke kenmerken zou afvlakken. De *schaarstemoraal* bleef echter wel nog een hele tijd de toon aangeven.

Toch zou het consumentisme (gesymboliseerd in de opkomst van het televisietoestel en de nylonkous) knagen aan deze mentaliteit. De vrijetijd die verkregen werd, werd gewoonte getrouw door de jongeren vooral ingevuld met activiteiten waarvoor *de portemonnee van de ouders niet diende aangesproken te worden*.³⁴ Tegelijk verdrong de televisie het frequente bioscoopbezoek en bleef de familie de centrale maatschappelijke actor samen met de buurt waarin men woonde. De maatschappelijke actieradius zou echter sterk vergroten met de opkomst van de auto en de snelwegen.

Naast de schaarstemoraal bleven ook de vooroorlogse zeden overeind. Een strikte scheiding van geslachten binnen het onderwijs is hier een voorbeeld van. Ook de films in de bioscopen en de tijdschriften in de krantenkiosken werden, zelfs door de politie, streng gecontroleerd. Pierre Stephany vat dit waardenconglomeraat samen onder de leuze van *“het oude gevoel van behaaglijkheid”*.³⁵ Dit goedmenend conservatisme wordt door Stephany ook gelinkt aan het zuildenken dat mee hielp om het status quo te bewaren. De *Sartriaanse revolutie* begeesterde alleen de elite. *“De Belgische intelligentsia had betere voelhorens maar kon of wilde de opgevangen boodschappen niet decoderen omdat de voorkeur werd gegeven aan de geborgenheid van de zuil boven de onzekerheid van de stellingname.”*³⁶

³⁴ GAUS H., *Een oude tijd voorbij, een nieuwe tijd aangebroken*. in: GOBYN R. (red.), *De fifties in België*. Brussel, ASLK, 1988, p. 37.

³⁵ STEPHANY P., *Een nieuwe Belle Epoque*. in: GOBYN R. (red.), *De fifties in België*. Brussel, ASLK, 1988, p. 45.

³⁶ BOUSSE L., *Visie van een tijdgenoot*. in: GOBYN R. (red.), *De fifties in België*. Brussel, ASLK, 1988, p. 62.

2.3. De jaren zestig

In '58 kwam de CVP terug aan de macht en in '60 zou de *Eenheidswet voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel* van de regering Eyskens definitief de recepten inhouden op weg naar economische expansie en financieel herstel. Twee jaar eerder was de levensbeschouwelijke breuklijn reeds gepacificeerd met het Schoolpact. Dit pact onderstreepte de verzuiling, iets wat nog eens bekrachtigd werd met het afsluiten van het Cultuurpact in 1974.

De Eenheidswet

Ik sta eerst stil bij de Eenheidswet. De economische politiek bleef in België tot laat in de jaren vijftig erg traditioneel in vergelijking met de andere Europese landen. De vernieuwingen in de periode 1944-1958 betroffen in hoofdzaak de codificatie of uitwerking op institutioneel vlak van het sociale overleg en de toenemende tussenkomst van de staat in de reproductie van de arbeidskracht, zoals de organisatie van het sociale zekerheidsstelsel, de onderwijspolitiek, enz.³⁷ Het beleid was gericht op de exportgerichte basissectoren (kolen, ijzer, staal, enz.) en kende te weinig aandacht voor de binnenlandse markt en de meer dynamische sector van de duurzame consumptiegoederen. Het was pas vanaf de periode 1958-1961 dat de industriële overheidspolitiek een kwalitatieve verandering onderging. De recessie van 1958 deed scherpe kritiek ontstaan op het traditionele holdingkapitalisme. Men kreeg nu aandacht voor de klassenstrategische context waarbinnen deze Belgische expansie politiek tot stand kwam. Onder druk van het industriële kapitaal ging de regering Eyskens over tot een sanering van de staatsfinanciën. De beruchte Eenheidswet voorzag onder andere in een aanzienlijke verhoging van de indirecte belastingen en een vermindering van de sociale uitgaven. Met name dit laatste element betekende het startschot voor een hele reeks stakingen in de winter van 1960-1961.³⁸ De rooms-rode coalitie die in 1961 ontstond mag daarom als een compromis gezien worden. De CVP en de BSP werden het met elkaar eens om een dynamische groeipolitiek te voeren, steunend op een doorgedreven industrialisatie van het land. Deze expansiepolitiek was succesvol. Tussen 1960 en 1970 bemerkten we een aanzienlijke ontwikkeling van de productieve krachten en steeg het BNP jaarlijks met 5 procent. Hierbij moeten we natuurlijk wel in het achterhoofd houden dat men daarbij ook surfde op de internationale golf van de hoogconjunctuur.

³⁷ WITTE E., CRAEYBECKX J. en MEYNEN A., Politieke geschiedenis van België: van 1830 tot heden. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1997, p. 287.

³⁸ *ibid.*, p. 293.

Het Schoolpact

De levensbeschouwelijke tegenstelling had in de negentiende eeuw een splitsing teweeggebracht tussen katholieken en vrijzinnigen. Deze laatste hadden zich langs de economische breuklijn gesplitst in socialisten en liberalen. De organisatorische uitbouw van dit verzuilingsproces was in de jaren '20 beëindigd en werd in 1958 met het Schoolpact bestendig op onderwijsvlak.³⁹ Tussen 1950 en 1960 kwam het levensbeschouwelijk conflict immers in een stroomversnelling. De integratie van bredere bevolkingslagen in het sociaal-politieke bestel voltrok zich toen voornamelijk via de culturele sector. Het voortgezet onderwijs en de vrijetijd werden nu rechtstreeks en massaal bij deze democratisering betrokken. De meerderheid die de CVP in 1950 dankzij de koningskwestie had veroverd, maakte de tegenstelling bijzonder scherp. Uiteindelijk gaf de spanning aanleiding tot de tweede schoolstrijd. De wijze waarop het conflict in 1959 werd beheerst, kwam vooral aan de katholieke eisen tegemoet. Het zorgde ook voor de erkenning van een aantal vrijzinnige belangen en institutionaliseerde verder de verzuiling in de Belgische samenleving.⁴⁰ De verdeling van de overheidssteun inzake culturele en levensbeschouwelijke gebeurde immers op basis van de numerieke machtspositie van deze groepen. Aangezien het sociaal-culturele veld zeer sterk verzuild was, diende dus feitelijk de sterkte van de zuilen als basis van de dosering, waardoor de verzuiling op basis van de levensbeschouwelijke lijn versterkt werd. Nadat de economische breuklijn aan de hand van het Sociaal Pact getemperd was, werd aldus ook de levensbeschouwelijke breuklijn gepacificeerd. Het Schoolpact bracht in 1958 tevens de eerste stappen met zich mee tot democratisering van het onderwijs. Dit was relevant om tot een verdere verzelfstandiging van de jeugd te komen. Gestimuleerd door de overheid en gesteund door het economische klimaat waarbij de inbreng van een extra kostwinner voor het gezin wel even kon uitgesteld worden, kon een grotere groep jongeren zich onder leeftijdsgenoten ontwikkelen.

De seculariserende maatschappij

De levensbeschouwelijke tegenstelling bleef ook in de jaren zestig een breuklijn, zij het minder scherp dan in voorgaande jaren. Vanaf de jaren zestig zette de ontzuiling zich immers

³⁹ Dit is zeker het geval wanneer we de verzuiling in navolging van Billiet typeren als een "poging om bij een feitelijke secularisatie langs deelstructuren zoveel mogelijk te recupereren."

BILLIET J., *De katholieke zuil in Vlaanderen: ontwikkelingen in het godsdienst-sociologisch denken en onderzoek*. in: BILLIET J., *Tussen bescherming en verovering. Sociologen en historici over zuilvorming*. Leuven, Universitaire Pers, 1988, p. 25.

⁴⁰ "Dit levensbeschouwelijke compromis bekrachtigde ook de verzuiling die intensief en extensief zou voortwoekeren."

CEULEERS J. (red.), *De Stoute Jaren 58-68*. Leuven, Kritak, 1988, p. 13

in, hoewel deze minder ver ging dan in Nederland. De secularisering die zich, zoals elders in West Europa, vanaf de *golden sixties* voltrok, tastte de politieke macht van de verzuilde structuren niet wezenlijk aan, maar introduceerde aan de basis wel een groter levensbeschouwelijk pluralisme, dat zich ook in de partijen uitte en waardoor deze conflictzone sterk aan invloed inboette.⁴¹ Voortaan werden conflicten immers via onderhandelingen opgelost. Het bestaansrecht van ideologisch verschillende bevolkingsgroepen werd officieel geïnstitutionaliseerd. Het temperen van deze breuklijn liet toe dat men meer aandacht ging krijgen voor de sociaal-economische en culturele tegenstelling tussen de taalgemeenschappen. Vooral de Volksunie en het FDF boekten winst en de strubbelingen leidden in 1968 tot de val van de regering en in 1970 tot een beginnende staatshervorming.

De levensbeschouwelijke breuklijn koelde ook af omdat men sinds het midden van de jaren zestig een seculariseringsbeweging opmerkte binnen de katholieke zuil zelf. Het discours van vrijheid en consumptie dat in de massamedia te horen was vertaalde zich in een antiautoritaire houding tegen het kerkelijke gezag en de religieuze verplichtingen. De verstedelijking doorbrak ook de isolatie van de door de Kerk beheerste rurale samenlevingsvormen. De secularisering tastte de katholiciteit van de zuil aan. De talrijke uittredingen van religieuzen en priesters en het dalende aantal roepingen bewezen dat de zuil tot in de kern zelf werd geraakt. De uitholling was verder ook merkbaar in de verschillende organisaties van de zuil. De katholieke zuil werd in de jaren zestig en zeventig steeds meer bevolkt door leden bij wie de directe band met godsdienst en Kerk sterk verzwakt was.⁴² Na het sluiten van het Schoolpact verdween het politieke conflict tussen katholieken en vrijzinnigen enigszins naar de achtergrond. Dit deed sommige katholieken de vraag stellen of een verder organiseren en politieke bewapenen van katholicisme wel nodig was.

In tegenstelling tot deze seculariserende mentaliteit merken we in deze periode geen dalende participatie aan de zuilorganisaties vast. Vooral in Vlaanderen viel er zowel in het onderwijs, de verzorgings- en culturele sector als in de vakbonden en de partij veeleer een stijging waar te nemen. Leuvense godsdienstsociologen zoals Jaak Billiet verklaarden dit aan de hand van het concept van de *sociaal-culturele katholiciteit* dat dienst deed als een soort surrogaat voor

⁴¹ WITTE E., CRAEYBECKX J. en MEYNEN A., Politieke geschiedenis van België: van 1830 tot heden. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1997, p. 263.

⁴² *ibid.*, p. 274.

de afnemende godsdienstigheid.⁴³ In de jaren vijftig had de katholieke zuil de legitimatie voor de schoolstrijd gesecculariseerd van *de ziel van het kind tot vrijheid en democratie*. Zij eiste gelijkheid van kansen en kosteloosheid van voortgezet onderwijs. Later speelde de zuil in haar antwoord op de oppositie tegen de katholieke school (volgens de welke de pedagogie een eigen *rationaliteit* heeft) in op seculiere motieven: de kwaliteit van het onderwijs, het opvoedkundige klimaat en de intermenselijke relaties. Anderzijds werd het godsdienstige gereduceerd tot het verkerkelijkt en als aparte service georganiseerd. Niet de bewaarders van een zuivere, fundamentele confessionele traditie traden naar voor als de politieke tenoren, maar wel de partijleiding.⁴⁴ Godsdienst werd in de katholieke zuil geprivatiseerd en teruggedrongen tot een *dienst naast de andere*. Ook in het verdedigen van het bestaansrecht van de zuil overheersen vaak wereldlijke argumenten. Als overkoepelende wereldbeschouwing werd vooral gewezen op een *eigen-aardig* cultuurpatroon dat zich kristalliseerde rond noties zoals solidariteit, gemeenschap, pluralisme, harmonie, vrije keuze, enzovoort.⁴⁵

Men zorgde ervoor een eigen specifiek leef- en denkklimaat te handhaven, waarbij, als resultante van een lang socialiseringsproces in een door de Kerk beheerst milieu, kon worden ingespeeld op de traditionele christelijke waarden. Het gestructureerde katholieke bouwwerk ontleende daarenboven zijn kracht aan de integrerende functie die het in de staat vervulde. De toenemende tewerkstelling binnen de zuil en de partijbenoeringen, maakte ook een groot aantal gezinnen rechtstreeks afhankelijk van de zuil. De mogelijkheden tot sociale promotie die aldus geboden werden, verstrekten de zuil eveneens een bijzondere aantrekkingskracht. Een verder doorgedreven centralisatie, de permanente structurele coördinatie tussen verschillende zuilorganisaties en de samenhang op politiek terrein, droegen tenslotte ook bij tot het succes van deze sociaal-culturele katholiciteit.⁴⁶

⁴³ BILLIET J., DOBBELAERE K., Godsdienst in Vlaanderen. Van kerks katholicisme naar sociaal-culturele kristenheid. Leuven, Davidsfonds, 1976, partim

⁴⁴ VERMEULEN D., De sociaal-culturele sector. Een studie van de verzuiling, de professionalisering en het overheidsbeleid. Leuven, Helicon, 1985, p. 36.

⁴⁵ HUYSE L. Een wankle zuil? Vier studies over het georganiseerde katholicisme in Vlaanderen. De Nieuwe Maand, XXII, 1979, 1, p. 18.

⁴⁶ WITTE E., CRAEYBECKX J. en MEYNEN A., Politieke geschiedenis van België: van 1830 tot heden. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1997, p. 274.

Het Cultuurpact

Het Cultuurpact van 28 februari 1974 bestendigde het bestaan van de zuilen. Op basis van de evenredigheidsregel werd er voortaan voorzien in de wettelijke bescherming van de rechten en de vrijheden van de ideologische en filosofische minderheden. Het Cultuurpact had betrekking op alle overheidsmaatregelen die gerangschikt werden onder de culturele aangelegenheden, zoals die later bepaald werden door de wet van 8 augustus 1980. Het ging onder andere om bibliotheken, jeugdbeleid, permanente opvoeding, vrijetijdsbesteding, toerisme en post- en parascolaire vorming. Dit betekende bijgevolg dat bij al deze initiatieven, in de mate waarin zij door de overheid georganiseerd werden, van geen ideologische of filosofische discriminatie sprake mocht zijn. Verder hield dit in dat alle erkende culturele groeperingen waarborgen genoten met betrekking tot het gebruik van de culturele infrastructuur en hun vertegenwoordiging in de gemeentelijke culturele raad.⁴⁷ Dat dit pact geen dode letter bleef mag duidelijk zijn. In zijn bespreking over de houding van het *Bestuur voor Jeugdvorming* inzake levensbeschouwelijke verdeling is Karel Peeters duidelijk: *“Het BJV is integraal onderworpen aan de bepalingen van het Cultuurpact of het decreet van 28 januari 1974 tot bescherming van de ideologische en filosofische strekkingen.[...] In artikel 1 wordt elke discriminatie van ideologische of filosofische aard inzake erkenning, subsidiëring en behandeling verboden. Daarom zal men nergens in een reglement of erkenningstekst van het BJV één allusie terugvinden inzake wereldbeschouwing, godsdienstige of filosofische overtuiging”*⁴⁸ De toepassing van dit beginsel werd begeleid door het functioneren van een Vaste Nationale Cultuurpactcommissie. De politieke machtspositie van de CVP zorgde er echter voor dat de katholieken niet aan macht moesten inboeten. Tot 1981 was het Cultuurkabinet in handen van CVP-ministers en speelde het evenredigheidsbeginsel in het voordeel van katholieke organisaties.

⁴⁷ VAN HAEGENDOREN M., VANDENHOVE L., *Het verdriet van Vlaanderen? Over de macht van de katholieke zuil*. Antwerpen, Standaard uitgeverij, 1985, p. 156.

⁴⁸ PEETERS K., *Jeugdbeleid en jeugdwerk in Vlaanderen*. Bestuur voor Jeugdvorming, Brussel, 1977, p. 49.

3. Conclusie

België kwam uit de Tweede Wereldoorlog als deel van het Atlantisch bondgenootschap onder Amerikaanse invloedssfeer. Aldus profiteerde België van de economische expansie die volgens Fordistische en Keynesiaanse recepten gerealiseerd werd. Het Sociaal Pact uit 1944 legde de basis voor een economisch organisatiesysteem waarbinnen productie en consumptie beter op mekaar afgestemd werden. Na last te hebben gehad van een remmende voorsprong, begon ook voor België een stijle economische opmars. Dit ging gepaard met de promotie van een bepaald consumptievertog waarvan vrijheid, vooruitgang en modernisering de sleutelwoorden waren. Dit vertog ondermijnde meer traditionele cultuurelementen en kon de maatschappelijke beheersing van de zuilen bedreigen. Die hadden zich in het interbellum weten uit te bouwen en het naoorlogse partijpolitieke landschap was van die aard, dat alvast socialisten en katholieken hun geen zorgen leken te moeten maken. Het Schoolpact (1958) verdeelde het onderwijsveld tussen gelovigen en vrijzinnigen. De filosofische minderheden kregen dankzij het Cultuurpact uit 1973 duidelijkere garanties. Die garanties kwamen er op een moment dat niet alleen de economische hoogconjunctuur ten einde leek te zijn, maar ook na een decennium van relatieve organisatorische en ideologische ontzuiling [De sociaal-culturele christenheid]. Het pact kan dan ook als een teken van organisatorische zwakte gelezen worden dan.

Hoofdstuk II: Theoretische perspectieven:

Verzuiling

1. Inleiding: een onmogelijke term?

Omwille van het onderzoeksdoel ga ik hier dieper in op het vraagstuk van de verzuiling. De rol van het verzuilde middenveld is immers het centrale niveau waarop dit onderzoek zich toespitst.

De verzuiling is geen maatschappelijke essentie met een vast afgelijnd aantal kenmerken die als definitiebasis kunnen dienen. De term duidt tegelijk op een bepaald proces maar betitelt ook een bepaalde maatschappelijke gepercipieerde realiteit. Duidelijk daarbij is dat het geen neutraal begrip is. Het wordt gebruikt door mensen die zich meestal duidelijk voor of tegen datgene wat zij als verzuiling betitelen positioneren. Zo stelt Karel Peeters bijvoorbeeld: “Het woord “verzuiling” heeft bijna steeds een wrange bijmaak, die verwijst naar gettovorming en conservatisme.”⁴⁹ Pas in een later stadium heeft de wetenschap deze term trachten te recupereren. Daarmee was de kous niet af. De term werd vanaf dan gebruikt in zowel maatschappelijke als wetenschappelijke discussies. Dat er een wisselwerking tussen de twee kon optreden, blijkt uit de publicatie van de studie *Jeugdwerk in perspectief* dat in opdracht van de Katholieke Jeugdraad (KJR) in 19967 geschreven werd door een aantal wetenschappers die allemaal duidelijke banden onderhielden met katholieke organisaties.⁵⁰ Toenmalige voorzitter van de Katholieke Jeugdraad Karel Peeters beklemtoonde tegelijk dat

⁴⁹ PEETERS K., *Jeugdbeleid en jeugdwerk in Vlaanderen*. Bestuur voor Jeugdvorming, Brussel, 1977, p. 83.

⁵⁰ De auteurs waren duidelijk actief binnen verschillende afdelingen van de katholieke zuil. Jozef Yperman was sinds 1959 pastoor van de Universitaire Parochie te Leuven. John van Echelpoel en Walter Leirman waren beiden lid van de Katholieke Jeugdraad. John Van Echelpoel werd er secretaris in 1963. Leirman was ook lid van de Nationale Jeugdraad en was van 1958 tot 1968 eerste nationaal voorzitter van het Jong-Davidsfonds. Karel Peeters was van 1960 tot 1964 nationaal secretaris van KSA-Jong-Vlaanderen en vanaf eind 1964 adviseur bij de Nationale Dienst voor de Jeugd. Henri Cammaer tenslotte was zoals gezegd onderzoeksleider van het Studiecentrum voor Jeugdproblematiek te Leuven.

De heren zijn ook allemaal sociale wetenschappers en niet zelden ervaren binnen het veld van het jeugdonderzoek. Cammaer publiceerde *De houding van de 16- en 17-jarigen in het Vlaamse land tegenover het verenigingsleven* uit 1962 en *Jeugd van nu, een zachte generatie* uit 1968. Walter Leirman was als doctor in de Letteren en Wijsbegeerte hoofdassistent Sociale Pedagogiek van de K.U.L. en onderzoeker bij de *Akademie für Musische Bildung* te Remscheid [toenmalige DDR]. Karel Peeters studeerde rechten en sociale en politieke wetenschappen aan de K.U.L. Jozef Yperman was licentiaat in de pedagogische wetenschappen en John Van Echelpoel was licentiaat in de Letteren en Wijsbegeerte.

VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, passim.

het ganse boek door de hele raad *gedacht en besproken* was. Wanneer de KJR aldus terugblikte op vijf jaar werking in 1967, kon men ook niet om het thema van de verzuiling heen. Men erkende dat het christelijke Vlaanderen in feite een pluralistische Vlaanderen was. Levensbeschouwelijk en politiek-ideologisch was er een doorbraak van de afzondering in zuilen en van de a-priori vijandigheid. Van Echelpoel stelde zich dan ook de vraag of een pluralistische ingesteldheid [waarbij dus geen enkele instantie de mens volledig tracht te beheersen] onmiddellijk moest leiden tot de bewuste afbraak van alle traditionele zuilen. In navolging van Apostel concludeerde hij dat verzuiling een positief gegeven was dat echter kon omslaan in vijandigheid en overdraagzaamheid tegenover andere groepen.⁵¹ Deze situatie noemde hij dan verzuimdheid. De wonden leken trouwens diep te zijn. Anno 1969 stelde Cammaer: *“De voorbije konflikten en negatieve tendensen gaan wij hier niet opnieuw aanhalen: zij waren op zichzelf reeds pijnlijk genoeg en voor wie de feiten leert kennen is het niet verwonderlijk dat heel wat volwassenen nu nog met littekens rondlopen.”*⁵² Hier sprak natuurlijk in eerste plaats het sociaal engagement van Cammaer en niet zozeer de wetenschapper. De wetenschappelijke studie naar verzuiling en pluralisme ging hij uit de weg door te stellen dat het Westen in weze al pluralistisch was aangezien hier altijd al verschillende levensvormen en opvattingen naast elkaar hadden geleefd. Dit was volgens hem immers normaal voor alle hoog gestructureerde en ingewikkelde maatschappijvormen. Het zijn niet zozeer de uitspraken van Cammaer en Van Echelpoel zelf die hier bijzonder interessant zijn, maar wel het feit dat zij steeds spreken als leden van katholieke socio-culturele organisaties én als wetenschappers. Waar het ene stopt en het andere begint wordt nooit duidelijk en wordt ook niet als een probleem beschouwd.⁵³ We kunnen ons op die manier moeilijk ontdoen van de indruk dat een wetenschappelijke claim dient om een welbepaalde ideologische analyse *impliciet* te ruggesteunen. Met dergelijke wetenschappelijke claims moet men voorzichtig omspringen, zeker wanneer zo een werk

⁵¹ VAN ECHELPOEL J., *De maatschappij, waarin de jeugd leeft*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 23.

APOSTEL L., *Pluralisme en verdraagzaamheid*. Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel, 1966, 260 p.

⁵² CAMMAER H., *Jeugdwerk in Vlaanderen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 57.

⁵³ Karel Peeters zegt hierover: *“Alle auteurs zijn inderdaad leden of leiders geweest in katholieke verenigingen. Onze opdrachtgever, de KJR, had wel duidelijk de bedoeling perspectieven te geven voor het katholieke jeugdwerk. [...] Ons boek is pedagogisch bedoeld, wil echt geen apologetica zijn. De kritiek die wij leveren en de openingen die wij proberen te zien kunnen even goed gelden voor niet-katholieken. [...] Neutraal is een theoretisch begrip dat geen concrete inhoud dekt, zker in verband met opvoeden. Want opvoeden is kleur bekennen. Is positief een standpunt innemen tgenover de actuele levensproblemen.”*

Zoals geciteerd in: MASUI H., *Opvoeden is Kleur Bekennen. Karel Peeters over: “Jeugdwerk in perspectief”*. *De Bond*, 30.01.1970., s.p.

KADOC, Katholieke Jeugdraad, 36, Persknipsels over het boek van J. van Echelpoel: *Jeugdwerk in perspectief*.

door derden gepresenteerd wordt als standaardmonografie voor de studie van de jeugdhuiswerking.⁵⁴

Centrale vraag nu is of men als wetenschapper het analyse-instrument mag laten bepalen door enkele prominente vertegenwoordigers van het middenveld. Zal hij of zij, ondanks de integere pogingen om deze waardegeladen term om te buigen tot een waardevol analyse-instrument, niet helpen om één bepaalde visie op de maatschappij te legitimeren? In die zin zijn nogal wat definities sterk ideaaltypisch, waarbij de werkelijkheid bewust vereenvoudigd of geïdealiseerd wordt, dit ten einde het begrip werkbaar te maken. Encyclopedieën bieden mooie staaltjes van extreemtypering: Verzuiling wordt er bijvoorbeeld omschreven als *het uiteenvallen of opdelen van de maatschappij in parallelle, tegenover elkaar gepolariseerde organisatorische complexen die elk op een eigen levensbeschouwelijke grondslag rusten*.⁵⁵ Om te beginnen is het bij dit nog vrij aanvaardbaar voorbeeld de vraag in hoeverre de verzuiling een doorgedreven polarisering moet inhouden. Bovenal echter bestaat de kans dat het empirisch historisch onderzoek beperkt wordt tot *het toetsen van de juistheid van het ideaaltype*, zodat de studie te zeer gekleurd is door het hanteren van een ahistorische constructie waartegen het verleden afgemeten wordt. Op dat moment wordt de vraag heel pertinent of je beschrijvende kader geen bepaalde maatschappelijke situatie onderstreept die juist een gewenst eindpunt was van de verzuiling. Het is volgens sommigen dan ook van belang een - vaak polemisch geïnspireerd- ideaaltype om te buigen aan de hand van enkele *empirische variabelen*.⁵⁶ De grote uitdaging is dan om te komen tot een werkdefinitie die evenwichtig tracht te bundelen wat *bij definitie* verstaan moet worden onder *verzuiling* en wat voor empirisch onderzoek moet vastgelegd worden. Natuurlijk is dit steeds dansen op een slappe koord en zal datgene wat *per definitie* dient vastgelegd te worden voorwerp van debat zijn.

In wat volgt ga ik na hoe men binnen de menswetenschappen omgesprongen heeft met de idee van de verzuiling. De tweedeling die daarbij gemaakt wordt tussen de evolutie in Nederland en België is ietwat artificieel. De Belgische evolutie is nogal vaak schatplichtig

⁵⁴ MERTENS K., *Jeugdhuiswerk in Vlaanderen. Bibliografie 1953 – 1977*. Baelen, Hoger instituut der Kempen. Hoger instituut voor sociale studies, Geel, 1978, p. 5.

⁵⁵ *Verzuiling*. in: *Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie*. XXIV, 1979, Hasselt, Heideland-Orbis NV, p. 366a.

⁵⁶ DIERICKX G., *De verzuiling van belangengroepen: over de kunst van beschrijving en verklaring*. in: BILLIET J., *Tussen bescherming en verovering. Sociologen en historici over zuilvorming*. Leuven, Universitaire Pers, 1988, p. 43.

aan de Nederlandse. Eigenlijk dienden de Nederlandse modellen veelal als vertrekpunt, waarbij deze dan in functie van de Belgische situatie bijgeschaafd werden.

2. Nederland

2.1. Ontstaan van de term *verzuiling*: visies van Kruijt en Thurlings

De term werd in Nederland in het wetenschappelijke leven geroepen in de jaren vijftig, nadat de sociaal-democratische partij het object van haar zogenaamde *doorbraak-actie*, de confessionele blokvorming en het politieke bestel, respectievelijk als zuil en als zuilensysteem was gaan benoemen. De term zelf werd in deze periode gebruikt vanuit een sfeer van frustratie onder hen, die na de Tweede Wereldoorlog tevergeefs getracht hadden de scheidslijnen van het geloof in vooral het politieke en sociaal-economische leven in Nederland te doorbreken. Verzuiling was derhalve een polemisch begrip en werd geassocieerd met een benepen hokjesgeest. Vooral de tendens naar autarkie, het streven naar de beheersing van iedere maatschappelijke activiteit, werd typerend geacht voor de katholieke wereld.⁵⁷

Het begrip gebruiken als een neutraal beschrijvend wetenschappelijk kader is sindsdien niet evident gebleken. De socioloog J.A.A. Van Doorn beschouwde het in 1956 als kenmerkend voor de verzuiling dat dit *een tendentie tot overwoekering van de ideële waarden door de organisatie en tot een ideologisch justificeren van de organisationele beheersing* met zich meebracht.⁵⁸ J.P. Kruijt sprak in 1957 van een voor de zuilen typische combinatie van geloof en rationele superorganisatie.⁵⁹ Hij schematiseerde de verzuiling in drie concentrische cirkels. In de kern bevond zich het kerkinstituut zelf. Een tweede ring omvatte daarmee nauw verwante gebieden zoals onderwijs en caritatieve zorg, en in de buitenste cirkel plaatste hij de meer profane functies in de sfeer van de materiële belangenbehartiging. De spanning tussen activiteit en legitimiteit groeit naarmate de afstand ten opzichte van de kern toeneemt. Deze visie op de verzuiling is intussen sterk ingeburgerd geraakt binnen het wetenschappelijke onderzoek. Ook in het standaardwerk inzake België's politieke geschiedenis wordt de katholieke zuil als dusdanig getypeerd.⁶⁰

⁵⁷ RIGHART H., De katholieke zuil in Europa: een vergelijkend onderzoek naar het ontstaan van verzuiling onder katholieken in Oostenrijk, Zwitserland, België en Nederland. Amsterdam, Boom, 1986, p.12.

⁵⁸ VAN DOORN J.A.A., *Verzuiling, een eigentijds systeem van controle*. *Sociologische Gids*, III, 1956, p. 41.

⁵⁹ KRUIJT J.P., *Verzuiling*. Zaandijk, Heijnis, 1959, passim.

⁶⁰ "Tot stand gekomen voor en tijdens het interbellum, was [de katholieke zuil] na de wederopbouw tijdens de periode 1945-1950 nu in volle expansie. De kern van deze concentrisch opgebouwde zuil werd gevormd door de geestelijkheid en de kerkelijke hiërarchie van waaruit de godsdienstige legitimatie vertrok en de controle op de perifere organisaties werd uitgeoefend. Via parochies, bisdommen, scholen en caritatieve instellingen die rechte lijnen bij deze kern aansloten, vond het proselitisme van de kerk in de samenleving plaats. Rondom

Tweede belangrijke auteur in verband met zuilproblematiek was J.M.G. Thurlings. Hij stelde begin jaren zeventig, analoog met Kruijt, dat de verzuiling betrekking had op levensbeschouwelijke groepsverbanden die een primair profane functie nastreefden. Zijn definitie luidde dat *verzuiling een structuur is van parallelle, ten opzichte van elkaar gesegregerde en gepolariseerde organisatorische complexen, elk op een eigen levensbeschouwelijke grondslag, werkzaam in primair profane sferen binnen een maatschappij, die de rechten van het levensbeschouwelijke pluralisme in principe heeft erkend*.⁶¹ Een dergelijke benadering lezen we in België anno 1988 nog bij Dierickx die bij de studie van het Vlaams katholicisme voorstelt de verzuiling te zien als *een min of meer vaste coöperatie en coalitie tussen organisaties met verschillende profane belangen maar met dezelfde ideologische grondslag en dit alles dankzij één of andere vorm van maatschappelijke erkenning*.⁶²

Het probleem bij deze definities is dat profaan geen sociologisch, maar een sociaal begrip is. De invulling van het begrip is positiegebonden. Een belangrijk aspect van het probleem verzuiling is juist dat de *verzuilers* bepaalde sociale functies als inherent waardegeladen beschouwen en daarom voor een levensbeschouwelijke uitoefening aangewezen achten. De sociologische bruikbaarheid van dit model staat of valt met de hanteerbaarheid van de tegenstelling profaan-levensbeschouwelijk, die op haar beurt afhankelijk is van de graad van overeenstemming in de bepaling wat profaan is en wat niet. Righart geeft daarbij het voorbeeld van de vakbeweging. De gedachte dat de vakbeweging en geloof niets met elkaar te maken hebben komt meer voort uit ideologische dan uit wetenschappelijke overwegingen, evenals de omgekeerde stelling.⁶³

bevonden zich de talrijke culturele lekenorganisaties met een sterke levensbeschouwelijke identiteit, zoals jeugd- en vrouwenverenigingen en algemeen opvoedende standengroeperingen. Weer wat verder van het middelpunt trof men de culturele en sociaal-economische organisaties aan, zoals het Davidsfonds [...]. De hoeksteen van heel het bouwwerk was ten slotte de partij die eenheid en cohesie bracht op politiek vlak. Het moreel gezag van de bisschoppen zorgde ervoor dat de keuze voor de CVP-PSC in geweten verplicht werd geacht en de zuil door een sterke ideologische eenheid werd gekenmerkt. De hoge participatiegraad, de talrijke samenvallende lidmaatschappen en de hechte onderlinge verbondenheid van de verschillende deelstructuren leidde ertoe dat het individu meestal vanaf zijn jeugd terecht kwam in een bijzonder stevig netwerk van sociale relaties."

WITTE E, CRAEYBECKX J. en MEYNEN A., Politieke geschiedenis van België: van 1830 tot heden. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1997, p. 266.

⁶¹ THURLINGS J.M.G., De wankele zuil. Nederlandse katholieken tussen assimilatie en pluralisme. Nijmegen, Deventer, 1978, p. 7.

⁶² DIERICKX G., De verzuiling van belangengroepen: over de kunst van beschrijving en verklaring. in: BILLIET J., Tussen bescherming en verovering. Sociologen en historici over zuilvorming. Leuven, Universitaire Pers, 1988, p. 46.

⁶³ RIGHART H., De katholieke zuil in Europa: een vergelijkend onderzoek naar het ontstaan van verzuiling onder katholieken in Oostenrijk, Zwitserland, België en Nederland. Amsterdam, Boom, 1986, p.13.

Het schema is ook maar bruikbaar voor de analyse van een katholieke organisatie met de Kerk als de behartiger van de levensbeschouwelijke kwesties. Voor de socialistische en liberale organisaties zou van andere premissen moeten uitgegaan worden. Het onderscheid tussen wat kerkelijk en niet-kerkelijk is, wordt hier immers niet relevant. Er kan immers een spanningsveld onderkend worden tussen een in beginsel seculiere maatschappijbeschouwing als het socialisme en de *primaire profane sferen* waarvan Thurlings spreekt. Socialistische intellectuelen zoals Siep Stuurman en J.P. Kruijt, gebruikten de verzuilingshypothese net als een kritiek op het katholieke autarkische streven of de sociaal integrerende werking die ervan uitging en die de klassenstrijd blokkeerde.⁶⁴ Ze waren niet geneigd om deze term nu ook voor de socialistische beweging te reserveren. Kruijt sprak van *een tegen wil en dank ontstane socialistische pseudozuil*. Omdat de vooroorlogse socialistische partij, de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP), in ieder geval tot 1937 de klassenstrijd propageerde, kon er volgens Stuurman bijgevolg ook geen sprake zijn van een socialistische zuil. Thurlings sloot de mogelijkheid van een socialistische zuil niet uit, maar onproblematisch vond hij dit niet. Naast het feit dat men geen verzuilde functies kan vaststellen op basis van het profane onderscheid karakter van sommige maatschappelijke terreinen, bestaat ook het risico dat er geen instantie is die de rol van de Kerk als verzuilend instituut kan overnemen. Kan men in het geval van een socialistische of liberale verzuiling immers de politieke partij beschouwen als een equivalent van de Kerk die bij de confessionele zuilen de kern vormt? Vooral bij de Belgische theorievorming (waar het katholieke machtsblok de enige religieuze zuil is die men kon onderscheiden) zag men zich met dit probleem geconfronteerd.

2.2. Lijphart en Righart

In de tweede helft van de jaren zestig ontwikkelde zich in Nederland een politicologische visie op de verzuiling. Belangrijkste auteur hierbinnen is Arend Lijphart.⁶⁵ In de politicologische visie staat de conflictregulering en de realisatie van de politieke stabiliteit binnen ideologisch gefragmenteerde samenlevingen centraal. De verzuiling wordt dan ook minder getypeerd aan de hand van functionalistische maatstaven zoals bij de focus op de realisatie van profane doelstellingen het geval was. Men vertrekt meer vanaf de conflictlijnen die de maatschappij verdelen. Wanneer deze maatschappelijke scheidingslijnen

⁶⁴ idem.

⁶⁵ LIJPHART A., *The Politics of Accomodation. Pluralism and Democracy in the Netherlands*. Berkeley University press, 1975, s.p.

geïnstitutionaliseerd zijn tot gesegmenteerde structuren die niet alleen de politieke partij maar ook het verenigingsleven omvatten, dan is van verzuiling sprake. Het is duidelijk dat deze benadering gemakkelijker toelaat om de socialistische en liberale organisatiestructuur als een zuil te betitelen. Hier rijst natuurlijk de vraag of op deze wijze het woord verzuiling niet wordt uitgehold tot een verzamelcategorie van politiek-maatschappelijke systemen, die nog slechts een zekere mate van organisatorische segregatie gemeen hebben. Wie deze veronderstelling doordenkt, kan met wat goede wil een communistische zuil *herkennen*. Feit is echter dat het communistische organisatorische netwerk nooit als dusdanig zal *erkend* worden door wetenschappers, de andere politieke partijen of de publieke opinie. We voelen aan dat de verzuiling een term is die een zekere mate van maatschappelijke relevantie veronderstelt.

Binnen deze definitieslag valt trouwens over het algemeen op hoe statisch de maatschappij geanalyseerd wordt. Buiten Van Doorn die door te spreken over *overwoekering* nog een zekere ontwikkelingsnuance aan de term verzuiling koppelt, wordt de verzuiling steeds als een maatschappelijke realiteit voorgesteld. Door te spreken over coöperaties en structuren wordt gesuggereerd dat de verzuiling reeds een feit is. Het procesmatige karakter van de verzuiling wordt niet erkend. Dit natuurlijk omdat men er baat bij had de verzuiling als een *fait à complis* voor te stellen. De achterliggende gedachte was dan ook dat er dringend iets moest aan gedaan worden. Ik beëindig dit kort overzicht van het verzuilingsdenken in Nederland met de visie van Hans Righart. Het bovenstaande indachtig maakt hij immers een onderscheid tussen *verzuildheid* en *verzuiling*. Verzuildheid wordt door hem gezien als een maatschappelijke structuur, waarin meerdere, ten opzichte van elkaar gescheiden organisatorische complexen bestaan, die godsdienstig of ideologisch gemotiveerd zijn en tendentieel autarkisch zijn. *Verzuiling* is het proces waarin deze maatschappelijke structuur gestalte krijgt.⁶⁶

⁶⁶ RIGHART H., De katholieke zuil in Europa: een vergelijkend onderzoek naar het ontstaan van verzuiling onder katholieken in Oostenrijk, Zwitserland, België en Nederland. Amsterdam, Boom, 1986, p.17.

3. België

3.1. Overname van de term uit Nederland: politicologische invulling

Gegeven de gelijkenis met Nederland aangaande het bestaan van een godsdienstig gefundeerde *wereld* die er zuil werd genoemd, en het zich aandienen van politieke organisatiegehelen, werd ook in België van verzuiling gesproken. De afwezigheid van een godsdienstig pluralisme zorgde er volgens Righart wel voor dat men de term met enige schroom invoerde. Daarom dat de term veel later dan in Nederland zijn intrede deed. De structuren van de katholieke zuil werden bijvoorbeeld voor het eerst systematisch geanalyseerd in 1967 door het *Centre de Recherche et d'Information Socio-politiques* (CRISP).⁶⁷ Ook hier werd de katholieke zuil opgevat als een geheel van concentrische cirkels, met als middelpunt de katholieke Kerk. Onmiddellijk daaromheen werden het katholiek onderwijs en de katholieke gezondheidsinstellingen geplaatst. Hierrond situeerden zich dan de socioprofessionele organisaties zoals de Boerenbond, de socioculturele verenigingen en de communicatiemedia. De buitenste cirkel tenslotte omvatte de CVP die al deze organisaties overkoepelde, in die zin dat zij als spreekbuis optrad naar het politieke forum toe voor de belangenbehartiging van al deze instellingen.

Begin jaren zestig bouwde Bertrand Juliaan Van den Brande voort op de Nederlandse modellen. Ook hij hing in navolging van Kruijt en Thurlings een beeld op van de concentrische kringen. Al leek het resultaat op dat van Kruijt, de uitgangspunten waren duidelijk verschillend. Hij implementeerde immers de drie Belgische basistegenstellingen in het verzuilingsonderzoek: de levensbeschouwelijke, de sociaal-economische en de culturele tegenstelling.⁶⁸ Doordat de meeste organisaties zich tot meerdere van de zes conflictpolen richtten, konden er zich volgens Van den Brande geen echte gestabiliseerde en gesloten zuilen ontwikkelen. Bij een zuiver levensbeschouwelijke verdeeldheid van de samenleving zouden voor elke zuil *zuivere* kernen kunnen aangeduid worden. Met het doorkruisen van *verschillende* conflictlijnen is het des te moeilijker om een bepaalde essentie binnen de zuil te ontdekken.⁶⁹ Binnen de partij is er steeds wedijver om aan een bepaalde conflictlijn meer of minder aandacht te besteden. Binnen de socialistische beweging bijvoorbeeld vormt de

⁶⁷ GOVAERT S., *Le débat sur le verzuiling en Flandre*. Brussel, CRISP, 1967, 27 p.

⁶⁸ VAN DEN BRANDE A., *Mogelijkheden van een sociologie der Belgische conflicten na de tweede wereldoorlog*. *Sociologische Gids*, X, 1963, pp. 2-29.

⁶⁹ VERMEULEN D., *De sociaal-culturele sector. Een studie van de verzuiling, de professionalisering en het overheidsbeleid*. Leuven, Helicon, 1985, p. 31.

vakbond een bijkomende machtsuitoefenende instantie. Binnen de katholieke wereld kunnen de Kerk en de partij naast mekaar beschouwd worden als twee centra met elk een bepaalde agenda. Het concrete te volgen doel verschuift zich tussen zes aandachtspolen. De uiteindelijke positionering binnen de maatschappij is dus geen bepaald zuilgebonden gegeven, maar veeleer de uitkomst van een interne belangenstrijd vanuit een bepaalde visie op de samenleving. Hoewel het duidelijk is dat men binnen de socialistische partij minder snel geneigd zal zijn om de taalproblematiek als primaire breuklijn te beschouwen, zien we toch dat deze breuklijn in de jaren zestig ook op de aandacht van de socialisten kon rekenen op een moment dat de levensbeschouwelijke en sociaal-economische breuklijn minder heet worden. Het is duidelijk dat de uitbreiding van het verzuilingsmodel tot de liberale en socialistische beweging het einde betekent van de functionalistische definiëring die de verzuiling ziet als de realisatie van profane doelstellingen. Het blijkt echter moeilijker om een ander zuiver ideologische of levensbeschouwelijke essentie in de plaats te stellen. Ook B.J. De Clercq suggereerde in 1968 meteen de mogelijkheid van een driedelig pluralisme, maar stelde eveneens de vraag of men bij de politieke ideologieën van verzuiling kon spreken. Daarom verving hij de term *verzuiling* door *verpolitisering* en plaatste in de drie gevallen de partij als referentiegroep centraal.

In België werd er van in het begin dan ook meer gefocust op de aard van organisatie dan op de functies die al dan niet vervuld werden door die organisatie. Als laatste voorbeeld kunnen we nog Van de Kerkhove aanstippen die verzuiling eind jaren zestig omschreef *als een toestand waarbij een ideologisch identificatieverband begeleidend speelt doorheen een actieverband*.⁷⁰ De doelstellingen van een organisatie ontwikkelen zich immers in wisselwerking met verschillende rationaliteiten in de samenleving. De relatie van een sector, van een organisatie met een zuil moet op zich bekeken worden in het licht van de opstelling van de betrokken groeperingen ter zake, hun evaluaties en machtsposities en de aard van de sector. Daarom spreekt Van de Kerkhove, net zoals Righart over verzuilbaarheid. Interessant daarbij is dat hij ook meteen aanstipt dat de centrale notie om die verzuilbaarheid te (be)grijpen macht is. Ik kom er op terug.

3.2. Of toch de nadruk op de functie?

⁷⁰ VAN DE KERKHOVE J., *Verzuiling als maatschappelijk probleem*, Leuven, s.n., 1968, p. 181.

Doordat de term in België later zijn intrede deed en de politieke partijen er als centrale maatschappelijke actoren optraden, kan men zeggen dat er zich in België onmiddellijk een *politicologische* visie op de problematiek ontwikkelde. De nadruk op de realisatie profane functies als basispremissie van de verzuiling werd echter ook gelegd, met name door katholieke onderzoekers. Ik haalde de Leuvense godsdienstsocioloog Jaak Billiet al even aan in verband met de seculariserende maatschappij tijdens de jaren zestig. Auteurs zoals Billiet maar ook Karel Dobbelaere trachtten in eerste instantie de verzuiling te legitimeren binnen een seculariserende samenleving. Daarbij benadrukten ze in eerste instantie opnieuw het realiseren van profane functies op godsdienstige grondslag als de essentie van verzuiling. Daarom telden zij aanvankelijk ook maar één zuil in België, met name de katholieke zuil. In latere publicaties evolueerden de auteurs naar het standpunt dat er naast de katholieke ook een socialistische en liberale zuil bestond en ook zij accentueerden daarbij de rol die de partijen in de Belgische verzuiling spelen.⁷¹ Hun definitie herhaalt echter in grote mate de Nederlandse socioloog Thurlings. Verzuiling wijst bij hen naar *een structuur van parallele, ten opzichte van elkaar afgescheiden en gepolariseerde organisatorische complexen, elk op een eigen levensbeschouwelijke of ideologische grondslag, werkzaam in sferen die primair werelds geacht worden, binnen een maatschappij die de rechten van het levensbeschouwelijk en ideologische pluralisme in principe heeft erkend.*⁷² Eind jaren tachtig laat Billiet nog steeds een zelfde geluid horen.⁷³ Vanuit een godsdienstige betrokkenheid wordt het uiteindelijke doel van het verzuilingsproces voorgesteld als een maatschappelijke essentie.

Auteurs zoals Vandenhove plaatsen de autarkische en incorporerende functie van de zuil dan weer centraal. Verzuiling is volgens Vandenhove een situatie waarin een geheel van organisaties en instellingen het individu begeleidt van de wieg tot het graf, zodat het zo weinig mogelijk in contact komt met individuen van andere filosofische overtuigingen.⁷⁴ In *Het Verdriet Van Vlaanderen* dat Vandenhove samen met Vanhaegendoren schreef klinkt het al wat gematigder. Zuilen worden hierin gezien als *samenhangende complexen van organisaties*. Deze samenhang gebeurt enerzijds op het niveau van de individuen, door de zogenaamde samenvallende lidmaatschappen, en anderzijds op organisatorische vlak, door

⁷¹ RIGHART H., *De katholieke zuil in Europa: een vergelijkend onderzoek naar het ontstaan van verzuiling onder katholieken in Oostenrijk, Zwitserland, België en Nederland*. Amsterdam, Boom, 1986, p.21.

⁷² BILLIET J. *Kenmerken en grondslagen van het sociaal-cultureel katholicisme*. in: SERVAES J. (red.), *Van ideologie tot macht. Doorlichting van de bewustzijnsindustrie in Vlaanderen*. Leuven, 1981, p. 37.

⁷³ BILLIET J., *De katholieke zuil in Vlaanderen: ontwikkelingen in het godsdienst-sociologisch denken en onderzoek*. in: BILLIET J., *Tussen bescherming en verovering. Sociologen en historici over zuilvorming*. Leuven, Universitaire Pers, 1988, pp. 17-41.

⁷⁴ VANDENHOVE L., *Ideologie en verzuiling in België*. *Reflector*, 1986, 3, pp. 26-27.

allerhande formele bindingsmechanismen en door personen, die een groot aantal beheersmandaten cumuleren in diverse zuilorganisaties.⁷⁵ Ook hier wordt in beide gevallen het uiteindelijke doel van de verzuiling of de verschillende zuilen geprojecteerd op de maatschappij.

3.3. Huyse en Vermeulen

Ondertussen legde Luc Huyse begin jaren zeventig, net als Righart en Lijphart, reeds de nadruk op het procesmatige karakter van de verzuiling zoals het gedragen wordt door de politieke en sociale elites. Daarbij vertrok hij net als Van den Brande vanuit de conclusie dat de dwarslopende conflictdimensies ervoor zorgen dat de vorming van organisatiekenmerken gekarakteriseerd wordt door een zekere graad van fluiditeit. Door dat onvast karakter van de verzuiling zijn de politieke partijen en niet een stel ideologieën of confessies de hoekstenen van het zuilengebouw.⁷⁶ Het intern aftakelingsproces werd in de drie zuilen tegengegaan door het toekennen van een hoogst centrale positie aan de politieke partij, die eenheid en cohesie moest waarborgen. Dit streven vervulden ze volgens Huyse zelfs al tijdens de negentiende eeuw door een specifieke relatie tussen de overheid en de zuilen te scheppen aan de hand van bijvoorbeeld verschillende pacts.⁷⁷ Daarenboven blijken er binnen elke zuil meerdere levensbeschouwingen werkzaam te zijn, zodat men er geenszins van een uniform genormeerd organisatiecomplex kan spreken.

Dirk Vermeulen, een leerling van Huyse, deelt deze kritiek en ze brengt hem verder tot de conclusie om het verzuilingsbegrip ten volle te laten vallen. De misvatting om het katholieke netwerk een zuil te noemen en analoog daarmee ook de andere, schijnbaar gelijkaardige organisatiecomplexen, heeft immers een verwrongen analysekader opgeleverd dat meer maatschappelijk positiebepaald is dan sociologisch bruikbaar.⁷⁸ Hij spreekt liever over *politiek-corporatieve netwerken*. Dit is een complex van met elkaar verbonden organisaties

⁷⁵ VAN HAEGENDOREN M., VANDENHOVE L., Het verdriet van Vlaanderen? Over de macht van de katholieke zuil. Antwerpen, Standaard uitgeverij, 1985, p. 10.

⁷⁶ HUYSE L., Passiviteit, pacificatie en verzuiling in de Belgische politiek. Antwerpen, Standaard, 1970, pp. 207-208.

⁷⁷ HUYSE L., De gewapende vrede. De Belgische politiek na 1945. Leuven, Kritak, 1980, p. 35.

⁷⁸ VERMEULEN D., De sociaal-culturele sector. Een studie van de verzuiling, de professionalisering en het overheidsbeleid. Leuven, Helicon, 1985, pp. 43-49.

die aan een politiek kanaal gekoppeld zijn, een zekere reikwijdte bezitten en hun optreden en machtsvorming op een min of meer gelijke wijze legitimeren. Concreet gezien kunnen deze

netwerken tot op zekere hoogte doordringen binnen het politieke proces, waarin het overheidsbeleid tot stand komt. Door het onderzoeken van de aard van de relaties tussen de organisaties en van de configuratie van de verbindingen in de netwerken kan het kader dynamisch opgevuld worden. Het is volgens Vermeulen van belang de zuilen te dereïficieren. Het enige wat bestaat zijn organisaties die door hun onderlinge relaties een netwerkstructuur vertonen, waarbinnen de politieke partijen weliswaar een voorname plaats kunnen innemen, maar niet a priori de rol toebedeeld krijgen van beheerders van de organisatiecomplexen. Partij en netwerk mogen niet vereenzelvigd worden, zelfs al werpen de partijen zich op als politieke representanten van de netwerken.

4. Bruikbaarheid van het verzuilingsbegrip

Ik beschouw Vermeulens bijdrage aan het verzuilingsdebat als één van de voornaamste. In zijn doctoraalscriptie over de sociaal-culturele sector bestudeerde hij de organisaties die instonden voor wat ze zelf volwassenenvorming noemen. Daarbij bekeek hij culturele organisaties zoals het Davids- en het Willemsfonds, de bibliotheeksector en de culturele centra. Hoewel zijn studie dus een ander werkveld voor ogen heeft, hanteert hij daarbij een inspirerend analysekader. Hij laat zich niet in met het concrete sociaal-cultureel werk *aan de basis*, maar met het *bovenstructurele* netwerk, waarlangs dit werk mede in bepaalde vormen werd gegoten en waarnaar het ook in belangrijke mate zijn legitimerende activiteiten moest richten. Niet het effect en de effectiviteit van de gepresterde arbeid worden bestudeerd, maar de voorwaardenscheppende en beheersende processen van machtsverwerving door de actoren.

In plaats van te focussen op functionalistische of organisatorische bestaansgronden hanteert Vermeulen, in navolging van Van de Kerkhove, een conflict-sociologisch uitgangspunt, met name het *machts- en beheersingsconcept*. Grondhouding daarbij is de opvatting dat elke collectieve actor in functie van zijn waargenomen belangen zijn omgeving tracht te beheersen. Dit beheersingsstreven kan volgens verschillende strategieën gerealiseerd worden. Men is echter niet vrij in het realiseren van zijn belang. Een conflict veronderstelt immers juist dat meerdere strategieën ter beheersing van bepaalde handelingen met elkaar concurreren via het vergaren van een schaars goed, met name macht. Sociale actoren kunnen dus vanuit uiteenlopende problemen en *ongewild* toch met elkaar in contact komen. Centrale focus bij Vermeulens analyse is niet het probleem an sich, maar wel het handelingskader waarbinnen sociale groepen zich met elkaar confronteren. In zijn geval is dat de sociaal-culturele sector in Vlaanderen. In mijn geval het verzuilde middenveld van de jeugdhuiscoepels en hun onderlinge relatie binnen nationale platforms zoals de Nationale of Nederlandstalige Jeugdraad en de Vlaamse Federatie van Jeugdhuisen. Hier botsten belangen die eigen waren aan verschillende politieke netwerken.

De plaats van de verzuilde organisaties staat dus steeds onder druk. De jeugdhuisfederaties die trachtten zoveel mogelijk jeugdhuisen aan zich te binden, bekleedden niet altijd dezelfde machtspositie binnen het veld van de jeugdhuiswerking. De manier waarop een conflict beheerst wordt is juist afhankelijk van de machtspositie die men als actor bekleedt. Ik spreek

van actoren omdat een politiek-corporatief netwerk, annex zuil, niet alleen organisaties groepeerd. Het omvat in de eerste plaats personen. De belangenstrijd tussen de verschillende zuilen, wordt niet gevoerd door de verschillende organisaties onderling, maar door de personen die in naam van deze organisaties onderhandelen. Het kan misschien een evidentie lijken, maar wanneer men het bovenstaande overzicht van het zuildenken erop naleest, is het dat misschien niet. Zelfs wanneer de verzuiling als tendens wordt aangeduid, dan blijft het analysekader vaak focussen op het meso-niveau van de organisatie. De werkelijkheid moet geabstraheerd worden wanneer men wenst wetenschappelijk onderzoek te verrichten. En zeker wanneer lange periodes of grote groepen mensen bestudeerd worden of veel verschillende zaken met elkaar moeten vergeleken worden, moet men op een zinvolle en beargumenteerde wijze grote lijnen kunnen trekken, details weglaten, relevante eigenschappen eruit pikken. De individuele actor wordt hier vaak het slachtoffer van. Dit is echter geen probleem, indien men er kan vanuit gaan dat het individu en de organisatie volledig samenvallen. Indien het lidmaatschap van een organisatie dé basisdeterminant blijkt te zijn van iemands gedrag, is de kous af. Dit lijkt echter onwaarschijnlijk.⁷⁹ Zeker op een terrein zoals het jeugdhuiswerk, waarbinnen -zoals we zullen zien - een kleine groep mensen actief was die mekaar vaak ontmoette, kan de onderlinge verbondenheid groter worden dan de onderlinge verdeeldheid.

Wanneer we een zuil aldus ontmaskeren als een netwerk van *agenten* dan kunnen drie belangrijke strategische voorwaarden die aan het handelen vooraf gaan onderkend worden. Ten eerste is er de positie die men bekleedt binnen de zuil. Ten tweede is er de positie van de zuil ten opzichte van de andere zuilen. Ten derde is er de positie van de zuil binnen het staatsapparaat (zoals die beheerd wordt door de overheid en de ambtenarij), hetzij teruggeplooid op het politieke gewicht van de partij die de zuil in een bepaalde mate vertegenwoordigt, hetzij geconcretiseerd in de positie die de zuil binnen bepaalde overheidsplatforms (zoals de Nationale Jeugdraad) bekleedt. Die drie voorwaarden interageren in het scheppen van een kader waarbinnen de agenten het concrete machtsstreven zullen trachten te realiseren.

⁷⁹ In de recensie van Dirk Luytens werk over het sociaal overleg in België, wijst Gita Deneckere op het gevaar om organisatiestructuren - in dit geval patroons, vakbonden en de staat - voor te stellen als antropomorfe instituties waarbij de mensen die in het verhaal een hoofdrol spelen, slechts als representanten van de instituties optreden.

DENECKERE G., *Recensie Dirk Luyten: sociaal overleg in België sedert 1918. Bijdrage tot de Eigentijdse Geschiedenis*, 1996, 1, pp. 244-246.

Vanuit deze bedenkingen kom ik er toe om het zuilbegrip niet te laten vallen. Hoewel Vermeulen terecht het problematische karakter van de term onderstreept, meen ik de term, in navolging van de aanzetten die daartoe reeds werden gegeven, op een relevante manier uitgezuiverd te hebben. Vermeulen doet de oefening niet vanuit de vrees dat er bij elke invulling van het begrip *een kortsluiting tussen werkelijkheid en theorie* kan optreden, waarbij een concept opnieuw een positiebepaalde invulling krijgt in reactie tot de vorige definiëring. Uit het overzicht blijkt inderdaad dat de definiëring van wat een (katholieke) zuil is niet zelden afhankelijk was van de plaats die men in het debat innam. Het probleem was daarbij dat men dit niet aldus voorstelde. Een universele wetenschappelijke claim dient op dat moment ter legitimatie van een bepaalde maatschappelijke opstelling. Wanneer men echter verduidelijkt op welke manier men een begrip invult en hanteert, voldoet men mijn inziens aan de basishouding van de wetenschap. Men gaat immers op een systematisch, te controleren manier op zoek naar kennis.⁸⁰

⁸⁰ Bovendien herkent iedereen de woorden *zuil* en *verzuiling* wat de reikwijdte van de studie ten goede komt. Elk van de geïnteresseerden maakt op die manier ook contact met het hele debat omtrent de nuancering van deze term, wat de verspreiding van deze nuancering bevordert. Vermeulen lijkt zelf ook gevoelig geweest zijn voor deze bedenkingen vermits hij in de titel van zijn studie zelf toch ook nog spreekt over de *verzuiling*.

5. Historisering van het zuilbegrip

We zagen reeds dat de verzuiling een fenomeen was dat zijn wortels heeft in de negentiende eeuw en reeds fel was doorgebroken in het interbellum. Oorspronkelijk werd de katholieke zuil opgebouwd om de gelovigen te beschermen tegen een verwereldlijkte staat. Toen omstreeks 1880 bleek dat de restauratie van een katholieke staat niet haalbaar bleek, werd met succes gepoogd om een zo machtig mogelijk katholieke deelstaat uit te bouwen. Aangezien het niet mogelijk bleek macht over de staat te verwerven, probeerde men zoveel mogelijk macht binnen de staat te verwerven.⁸¹ Dit leidde onmiddellijk tot de vorming van een niet-confessionele groep die vanaf 1846 door de liberale partij *vertegenwoordigd* werd. Tegen het einde van de 19de eeuw leidde de sociaal-economische tegenstelling tot de splitsing van deze vrijzinnige groep in een liberaal en een socialistisch blok. Heel schematisch kunnen we zeggen dat op dat moment de verzuiling als proces een aanvang nam. Er begonnen zich drie organisatorische netwerkverbanden af te tekenen die we kunnen omschrijven als drie zuilen: één levensbeschouwelijke: de katholieke, en twee ideologische: de liberale en de socialistische. Elk trachtten ze vanuit de eigen machtspositie een net uit te grond te stampen van eigen organisaties (partij, vakbond, ziekenfondsen, coöperaties, pers, jeugd- en volwassenenverenigingen) en voorzieningen (onderwijs, cultuurspreiding, opinievorming, ziekenzorg). De organisatorische uitbouw van dit verzuilingsproces kende in het begin van de jaren twintig haar hoogtepunt.

5.1. Een katholieke zuil rond de partij of rond de Kerk?

Na de oorlog werd de zuil bij de socialisten en de katholieken snel hersteld. In beide gevallen ging dit gepaard met de oprichting van een vernieuwde politieke partij in 1945. Bij de socialisten vormde de partij na de oorlog de belangrijkste verdediger van de zuilbelangen en het bindmiddel tussen de organisaties van de *Gemeenschappelijke Actie*. Vanaf de oprichting ging de CVP, volgens Els Witte, al snel de belangen van de zuil behartigen. Hoewel het individueel lidmaatschap ingesteld werd zoals bij BSP bleef het een standenpartij die zich maatschappelijk fundeerde bovenop de zuil.⁸² Volgens Vermeulen kan tot omstreeks 1950

⁸¹ HUYSE L. *Een wankle zuil? Vier studies over het georganiseerde katholicisme in Vlaanderen*. *De Nieuwe Maand*, XXII, 1979, 1, p. 16.

⁸² WITTE E, CRAEYBECKX J. en MEYNEN A., *Politieke geschiedenis van België: van 1830 tot heden*. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1997, p. 236.

van een katholieke zuil gesproken worden waarin de Kerk als referentiepunt fungeerde. Nadien trad de partij veel meer op de voorgrond. Door de deconfessionalisering, de secularisering van de katholieke wereld en het verminderen van het belang van de levensbeschouwelijke tegenstelling sedert het einde van de jaren vijftig, geraakte de Kerk als bindend element steeds meer op de achtergrond. De Christelijke Volkspartij, opgericht als een a-confessionele eenheidspartij, werd de eenheidsbewerker van het katholieke netwerk. Zo kwam deze laatste op gelijke hoogte van de socialistische en liberale politiek-corporatieve netwerken, waarin de partijen (en in het socialistische geval ook de vakbond) van bij het ontstaan als referentiepools fungeerden. Vermeulen beschouwt deze drie partijen als *koepelorganisaties*, die het hele net van diensten en verenigingen trachten te omspannen en op het politieke erf te vertegenwoordigen.⁸³

Ik plaats hiertegen de visie van Vandenhove. Uniek voor de katholieke zuil is, volgens hem, juist dat deze zuil, in tegenstelling met de andere Vlaamse families, gegroepeerd werd en bleef rond een godsdienst en zijn kerk. De katholieke familie was immers ondenkbaar zonder de talloze parochies en alles wat ermee samenhang aan parochiale infrastructuur en verenigingen.⁸⁴ Zonder hier uitspraken te willen doen met betrekking tot alle maatschappelijke werkerterreinen waarop de katholieke zuil actief was, lijkt de visie van Vandenhove het dichtst aan te sluiten bij de realiteit binnen het naoorlogse jeugdhuiswerk. Zowel Faché als Seeuws beklemtonen dat de partij noch op pedagogisch, noch op infrastructureel gebied een belangrijke instantie was.⁸⁵ Initiatieven kwamen vooral tot stand vanuit de jeugdbewegingen, meestal met hulp van de lokale (onder)pastoor(s). De parochie leverde in veel gevallen de nodige lokalen. De jeugdbewegingen hadden hun proosten en niet zelden hielden deze een oogje in het zeil bij de jeugdhuiswerking. Faché wijst er op dat de visie op het jeugdhuiswerk met name binnen de Katholieke Jeugdraad tot stand kwam, meer bepaald door de inzet van de *kerkelijke mensen* binnen de Katholieke Jeugdraad. Natuurlijk waren er banden tussen de partij en de personen die zetelden in de Jeugdraad. Iemand als Jean-Luc Dehaene die én in de Katholieke Jeugdraad zat en in de CVP was hiervan een voorbeeld. Hieruit mag men niet afleiden dat deze mensen de CVP visie binnenbrachten

⁸³ VERMEULEN D., *De sociaal-culturele sector. Een studie van de verzuiling, de professionalisering en het overheidsbeleid*. Leuven, Helicon, 1985, p. 57.

⁸⁴ VANDENHOVE L., *Ideologie en verzuiling in België*. *Reflector*, 1986, 3, p. 27

⁸⁵ Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant A, 337-358.

Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, kant A, 526-535.

binnen het jeugdwerk. De Jeugdraad was en bleef het primaire niveau waarbinnen een visie op jeugdwerking tot stand kwam.⁸⁶

Vermeulen stipt wel terecht aan dat de partij de belangen van de katholieke zuil op politiek vlak vertegenwoordigde. De partij wordt belangrijker wanneer we haar rol bekijken binnen het voorwaardenscheppend kader dat aan het zuilgebonden handelen voorafgaat. De plaats van de zuil binnen de staat heb ik hoger aangeduid als een belangrijk niveau waarop de zuilgebonden organisaties macht kunnen verwerven. Die machtspositie die ze daar bekleden zal niet alleen afhangen van de persoonlijke sterkte van de *agent* of de positie ten opzichte van de andere zuil, maar ook van de sterkte van de partij waartoe men, willens nillens, werd gerekend. Hoewel de CVP op pedagogisch of infrastructureel vlak misschien *quantité négligable* was, bepaalde ze wel mede de sterkte van de katholieke organisaties te velde.

De katholieke Kerk en zuil hadden ook geen betere vertegenwoordiger kunnen dromen. De katholieken hebben op de meest volledige manier hun zuil kunnen uitbouwen omdat zij over de grootste politieke macht beschikten om de wetgeving, en bijgevolg de subsidiëringnormen naar hun hand te zetten: sedert 1884 droegen zij immers quasi onafgebroken regeringsverantwoordelijkheid.⁸⁷ Het aantal maatschappelijke gebieden, dat door de katholieke zuil beheerst werd, was enorm groot. Als we Kruijts model van de concentrische cirkels zouden hanteren, dan zou de katholieke zuil sterk staan op elk niveau. Het katholieke onderwijsnet en de sociaal-pedagogische standenorganisaties voor vrouwen en jongeren en de organisaties voor vrijetijdsbesteding lijken volgens Righart dicht bij de kern te liggen.⁸⁸

5.2. Andere zuilen? De Vlaams-nationale, liberale en socialistische familie.

Vandenhove spreekt over de *kleine* socialistische zuil en de *onvolledige* liberale en Vlaams-nationale zuil. De Vlaams-nationale was de minst gestructureerde familie. Ertoe behoorden de VU, enkele culturele verenigingen zoals de Federatie van Vlaams-nationale vrouwen en enkele kleine Vlaamse ziekenkassen. Dit maakt dat de Vlaams-nationalisten meestal lid waren van een vakbond, een mutualiteit of een socio-culturele vereniging van andere

⁸⁶ Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant B, 337-358.

⁸⁷ VANDENHOVE L., *Ideologie en verzuiling in België*. *Reflector*, 1986, 3, p. 26.

⁸⁸ RIGHART H., *De katholieke zuil in Europa: een vergelijkend onderzoek naar het ontstaan van verzuiling onder katholieken in Oostenrijk, Zwitserland, België en Nederland*. Amsterdam, Boom, 1986, p. 22.

politieke families. Hoewel ik zal blijven stilstaan bij de rol die deze beweging gespeeld heeft bij de ontwikkeling van het jeugderk, herkennen we hier geen Vlaams-nationale zuil in. Omstreeks 1958 speelde ze hoe dan ook geen rol meer binnen de jeugdhuiswerking. Noch binnen de Nationale Jeugdraad, noch binnen de Vlaamse Federatie van Jeugdhuisen werd op een bepaald moment iemand aangeduid als vertegenwoordiger van bijvoorbeeld de *Vlaams-nationale strekking* binnen het jeugdhuiswerk. Er werd ook geen koepelfederatie opgericht die we aldus zouden kunnen betitelen.

Wat de socialisten betreft, hun zuil heeft nooit zo diep de samenleving gepenetreerd als de katholieken. Niet alleen stonden de socialisten nooit zo sterk als de katholieken binnen het politieke veld, maar het socialistische verzuilingsproces gebeurde zoals gezegd vooral als reactie op de vorming van een katholiek machtsblok. De institutionele verzuilingsgraad was niet zo hoog als bij de katholieken. De interne integratiegraad blijkt wel duidelijk. De autarkische tendens valt moeiteloos te ontdekken. Het militante exclusivisme waarmee de socialisten zich tijdens het interbellum in een dicht gevlogen net van politieke, sociaal-economische en sociaal-culturele organisaties verschanst hadden, spreekt volgens Righart voor zich.⁸⁹ De verschillende takken van de socialistische familie stonden formeel los van elkaar, maar er bestonden veel persoonlijke banden zowel op plaatselijk en provinciaal vlak, als op het nationale niveau. Iemand als Willy Seeuws bijvoorbeeld was zowel lid van het Socialistische federatie van Jeugdhuisen als het Socialistische Jeugdverbond en het Socialistisch leidersinstituut. Alle takken kenden duidelijke bindingen met de BSP en vooral met de Jong-Socialisten. Dit betekende niet dat de SFJH als een partijvazal optrad binnen het jeugdwerk. De link met de partij was slechts één facet die de identiteit van de SFJH bepaalde en de strategie van haar vertegenwoordigers.

Het liberale milieu tenslotte was veel minder compleet en samenhangend. Het kende een eigen politieke partij en eind 19e eeuw werd een eigen syndicale beweging opgericht maar van een met de socialistische vergelijkbare kastegeest was geen sprake. De relaties tussen de PVV en de organisaties waren daarbij steeds louter informeel en vrij los. Els Witte wijst er ons op dat een echt vrijzinnige liberale gemeenschap in België nooit is opgebouwd en dat het aantal maatschappelijke terreinen waarop de organisaties actief waren, uitermate beperkt waren.⁹⁰ De liberale zuil was een onvolledig gezin. Dit was ook in overeenstemming met de

⁸⁹ *ibid*, p.29.

⁹⁰ WITTE E., *De specificiteit van het 'verzuilingsproces' langs vrijzinnige zijde. De inbreng van de historische dimensie. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, XIII, 1982, 1, p. 34.

liberale traditie en ideologie: het liberale individualisme verzette zich steeds tegen de verzuiling.⁹¹ Niet alleen de institutionele verzuilingsgraad lag er aan de lage kant; ook de interne integratiegraad lag niet zo hoog als bij de socialisten. Naast het ontbreken van een *groepsgerichte* ideologie, zat ook de geringe politieke macht hier voor iets tussen. De twee zorgden ervoor dat ook binnen het jeugdwerk, zoals we zullen zien, de liberalen later op het toneel verschijnen en ook nooit een sterke positie kunnen claimen. De institutionele band met de partij was er, maar betekende bij de liberalen nog minder dan bij de socialisten.

5.3. Operationalisering van het begrippenapparaat

Rest mij nog op te sommen wat er in de pagina's die volgen nu net met de termen *zuil* en *verzuiling* bedoeld wordt. Uit het voorgaande puren we de volgende summiere omschrijving van een zuil: *“De term zuil beschrijft een complex van met elkaar verbonden organisaties die vertegenwoordigd worden door een bepaald politiek kanaal, die een zekere reikwijdte bezitten en hun optreden en machtsvorming op een min of meer gelijke wijze legitimeren.”* De vertegenwoordigers van deze organisaties noemen we verzuilde personen of *agenten* van een zuil. Hun actieradius is afhankelijk van de positie die ze bekleden binnen de zuil, de positie die de zuil bekleedt ten opzichte van de andere zuilen en de positie die de zuil bij gratie van haar vertegenwoordigende partij bekleedt binnen het politieke veld.

Verzuiling duidt op een maatschappelijk proces. Met de term *verzuiling* wordt een maatschappelijke evolutie bedoeld waarbij deze zuilen een grotere reikwijdte verwerven en deze reikwijdte adequater en coherenter legitimeren. Een bepaald maatschappelijk veld is verzuild op het moment dat verschillende organisatorische netwerken haar bezetten. De kracht waarmee een bepaalde zuil een maatschappelijk veld bezet houdt schommelt, afhankelijk van de machtsverhouding met de andere zuilen die er actief zijn. Zo kan de verzuiling voor België omschreven worden als de mate waarin katholieken, socialisten en liberalen mekaar al dan niet in evenwicht houden binnen een bepaald veld. Hier mag men niet uit afleiden dat de mate waarop een maatschappelijk veld verzuild is, zou schommelen. Deze redenering kan voortkomen uit het foute onderscheid dat mijn inziens gemaakt werd of wordt tussen verzuiling en verzuildheid. Dit stelt de zaken voor alsof de verzuiling een

⁹¹ VANDENHOVE L., *Ideologie en verzuiling in België*. *Reflector*, 1986, 3, p. 30.

proces zou zijn op weg naar een bepaald eindpunt. Zolang de verzuildheid niet ingetreden is, gaat de verzuiling zijn gang. Men kan dus een beetje of veel verzuild zijn.

Dit strookt alvast niet met de manier waarop ik verzuiling bekijk. De verzuiling is immers niet alleen een maatschappelijke evolutie, maar ook tegelijk een maatschappelijke essentie. Een samenleving is immers verzuild wanneer het proces van de verzuiling binnen verschillende sociale velden plaats grijpt. Verzuiling en verzuildheid vallen samen. De verzuiling is een doel op zich, waarbij het verwerven van meer macht voor de zuil de verzuiling als proces in stand houdt. Het procesmatige karakter van de verzuiling schuilt dus in de zuilgebonden hang naar machtsverwerving en bewerkt tegelijk een feitelijke verzuilde toestand waarbij verschillende zuilen deelnemen aan dit proces. De verzuiling is dan ook steeds onaf tot de ene zuil de andere zuilen volledig zou overwoekeren en aansluitend hegemonische aanspraken kan maken. Het mag duidelijk zijn dat het eventuele eindpunt van een geslaagd verzuilingsproces (vanuit het standpunt van de zuilen bekeken) een feitelijk opheffen van de verzuiling betekent.

Hoofdstuk III: Theoretische Perspectieven: De pedagogisering van het jeugdprobleem

1. Inleiding

Ik wens dit kaderend gedeelte af te sluiten met een bespreking van de evolutie binnen het wetenschappelijke onderzoek naar de houding en de positie van die groep binnen de maatschappij die men *de jongeren* of *de jeugd* noemt. Wanneer we immers de voorwaardenscheppende en beheersende processen van machtsverwerving bestuderen, moeten we ook rekening houden met het kader, waarbinnen die processen plaatsvonden. Het veld van het jeugdwerk dat de zuilen wensten te bezetten, bestond al langer dan de jaren vijftig en kende een eigen geschiedenis en een eigen rationaliteit. De zuilen dienden hiermee rekening te houden in hun sociaal engagement. Er waren bepaalde regels gebonden aan het veld dat men wenste te bezetten. Die kon men niet negeren. Immers, wanneer de zuilen hun aandacht richtten tot het jeugdwerk, of concreet het jeugdhuiswerk, diende dit natuurlijk gelegitimeerd te worden ten opzichte van het veld zelf, de publieke opinie (in partijtermen: de achterban) en de andere zuilen.

Op dit niveau kan men verzeild geraken in een discussie omtrent het kip en het ei. Bezetten de politieke netwerken dit sociale veld om aansluitend een bepaald discours uit hun mouw te schudden die hun activiteiten zou legitimeren? Of zagen ze bepaalde tendensen binnen de situatie van de naoorlogse jeugd die hen, elk vanuit hun eigen overtuiging, tot actie deed overgaan? Zoals vaak dient de kip én het ei samen genomen te worden. De zuilgebonden actie verliep niet rechtlijnig. Zoals we zullen zien bezetten de zuilen de jeugdsector reeds op het moment dat onze studie aanvangt. Zij deden aansluitend niets anders dan hun aanwezigheid reorganiseren op basis van veranderingen binnen het jeugdwerk en de jeugdverenigingen zelf. Hiermee ging een veranderende visie op de jeugd gepaard. Die veranderende visie was zowel oorzaak als gevolg van dit zuilgebonden handelen en interageerde op dialectische wijze met de machtsbeheersende processen die hierboven werden besproken. Een bepaalde machtspositie vereist steeds een bepaald discours dat enerzijds de verleden strategieën legitimeert en de toekomstige op voorhand justifieert. Dat discours was natuurlijk genrespecifiek. De argumenten die men aandroeg, moesten relevantie

hebben binnen het veld dat men wou bespelen. De werkelijkheid moest zodanig beschreven worden dat men niet alleen tot actie kon overgaan, maar dat dit ook binnen het veld aanvaard zou worden.

Hier is de relatie tussen macht en discours of legitimering ten volle aan de orde. Om een bepaalde beschrijving ingang te doen vinden, moeten enkele voorwaarden vervuld zijn. Ten eerste moet men zijn visie kunnen verspreiden. Ten tweede moet die visie, zoals gezegd, overtuigend zijn. Het doen aanvaarden van een bepaalde visie als zijnde *realiteit* zal concreet afhangen van de machtspositie die men bekleedt. Hoe meer macht men heeft, hoe meer krediet en mogelijkheden men bezit om een visie te doen aanvaarden en aldus meer macht te verwerven. Om het met Foucault te stellen: een bepaalde machtsvorm - de *pouvoir* - maakt een bepaalde vorm van weten - de *savoir* - mogelijk.⁹² Macht genereert dus macht. Het uiteindelijke dubbele resultaat is dan het vergaren van meer macht en de mogelijkheid om een eigen project (de discursieve utopie) te realiseren, de eigen actieradius te vergroten. Het eerste resultaat - het verwerven van meer macht - dient dan vooral om de andere actoren steeds voor te blijven.

De sociale actie kan op verschillende manieren gelegitimeerd worden. Een zuilnetwerk kan bijvoorbeeld ethische gronden inroepen die om interventie vragen. Hier kan reeds een grondigere politieke motivatie achter schuilen. Men kan zich op de wetgeving beroepen om een bestaande rechtsregel verder uit te puren, te verbreden of anders te interpreteren. Een zeer belangrijke motivatie is echter de *potentiële hulpvraag* van de groepen tot wie men zich richt. Actie is dan gepast omdat erom gevraagd wordt. In hoeverre die vraag reëel is of een projectie door de *activisten* zelf, hangt dan steeds af van geval tot geval.⁹³

⁹² DE WIT J., *Michel Foucault: een bio-bibliografisch overzicht*. *De Nieuwe Maand*, XXI, 1978, 3, p.144.

⁹³ BOUVERNE-DE BIE M., *Sociale Agogiek*. Gent, Academia Press, 1997, pp. 66-67.

2. De wetenschappelijke pedagogisering

Om de eventuele discrepantie tussen de werkelijkheid en de eigen utopie te overbruggen kan men ook de hulp inroepen van de wetenschap. We zagen dit al bij de bespreking van het zuilbegrip. Al te vaak werd daar de wetenschap ingeroepen als universele justificant voor een in wezen particulier, ideologisch standpunt. Dit is ook precies wat er gebeurde binnen het jeugdwerk. De zuil bezette, de wetenschap bestudeerde. Maar de twee werelden waren natuurlijk niet gescheiden. Aan de wetenschappelijke probleemformulering ging een maatschappelijke probleemdefiniëring vooraf. De buitenschoolse interventiepraktijken ten aanzien van kinderen en jongeren waren ouder dan de wetenschappelijke theorievorming ter zake. Tegelijk bestond er een zekere wisselwerking tussen de wetenschappelijke en de maatschappelijke probleemdefiniëring. De wetenschap en de maatschappij beïnvloedden mekaar en creëerden voor mekaar het kader waarbinnen kon gewerkt worden. Het soort vraagstukken dat wetenschappers in de loop der tijd als het hunne hebben opgevat en dus als waarlijk wetenschappelijk, is altijd verbonden geweest met opvattingen over de eigen plaats en functie in de sociale orde en met de feitelijke inzet van wetenschappelijke inzet in de vormgeving van die orde.⁹⁴

Met name de sociale pedagogiek situeert zich op het kruispunt tussen beschrijving en beheersing van de werkelijkheid. De sociale pedagogiek heeft momenteel als kernthema de kritische thematisering van de relatie tussen individu en gemeenschap.⁹⁵ Huidig doel van de sociale pedagogiek is vooral de eigen theorieontwikkeling bevragen en onderzoek verrichten naar de wisselwerking tussen opvoeding en maatschappij. In het bijzonder wordt aandacht besteed aan de voorwaarden waaronder pedagogische verhoudingen tussen volwassenen en jongeren gestalte krijgen. Ook binnen de sociale agogiek wordt zowel kennisverwerving over de sociaal-agogische praktijken beoogd als over de relatie tussen deze praktijken en de maatschappelijke ontwikkelingen.⁹⁶ *“De contextgebondenheid van de sociale wetenschappen, waaronder de sociale agogiek, noopt er met andere woorden toe tevens de*

⁹⁴ MOMMAAS H., *De wetenschappelijke vormgeving van de vrijetijd*. in: BECKERS T., MOMMAAS H., *Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd*. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroesse, 1990, p. 278.

⁹⁵ BOUVERNE-DE BIE M., *Sociale Pedagogiek*. Gent, Academia Press, 1998, p. 3.

⁹⁶ De term sociale agogiek omvat (de studie van) het geheel van interventies gericht op het ondersteunen van individuen en groepen in hun sociale en culturele ontplooiing. *ibid.*, p. 8.

*reflexie te voeren over de vraag van welke ontwikkelingen deze perspectiefverschuivingen het effect (al dan niet bedoelde en/of (on)gewenste) zijn.*⁹⁷

De nadruk die zowel binnen de sociale pedagogiek als sociale agogiek gelegd wordt op het constructieve aspect van deze studies is niet altijd onderkend geweest. De kritische reflexie over beheersing en emancipatie binnen en door het welzijnswerk werd vooral in de zeventiger en tachtiger jaren geradicaliseerd. Zo maakte het in 1980 verschenen werk van Hans Achterhuis, *De markt van welzijn en geluk*, radicaal komaf met het nobele beeld van de hulpverlener die werkt in functie van de zelfontplooiing van diverse individuen en doelgroepen en aldus zichzelf overbodig maakt. Niet alleen bekritiseerde deze visie de spanning tussen beschrijving en beheersing van de werkelijkheid, maar het problematiseerde in feite ook de bedoelingen van de hulpverleners zelf. De analyse van Achterhuis stelde dat het welzijnswerk een professionele markt werd waarbinnen hulpverleners de doelgroepen waarop zij zich wensten te richten afbakenden, en aldus via hun aanbod ook de vraag creëerden, en concrete macht uitoefenden. Met andere woorden: niet zelfontplooiing, maar bevoogding was de werkelijke finaliteit zijn van het welzijnswerk.⁹⁸

Wanneer ik nu in de volgende paragraaf de evolutie van de sociale pedagogiek schets in samenhang met de maatschappelijke evoluties, dan blijkt de studie naar de wisselwerking tussen opvoeding en maatschappij inderdaad niet waardenvrij omdat ze die werking zelf mee beheerst: *“Wetenschappelijke studies over jongeren geven daarom niet enkel een beeld van de jeugd, maar ook, en misschien vooral, een beeld van de pedagogische bezorgdheid van volwassenen om jongeren. Het is daarom belangrijk de omschrijving en plaatsbepaling van de sociale pedagogiek te zien tegen een historische achtergrond, en in het licht van de verschuivende betekenis van het “jong zijn” in onze samenleving. In deze verschuivende betekenis speelde en speelt de (sociale) pedagogiek een actieve rol; ze is met andere woorden mede-actor in de socialisatieprocessen die zij bestudeert.”*⁹⁹ Beter is het de geschiedenis van het onderzoek naar de relatie tussen jongeren, volwassenen en gemeenschap dan ook te beschouwen als zelf een vormgevend onderdeel van de ideeën over deze jongeren. De geschiedenis van het onderzoek naar de jeugd wordt niet louter bekeken als de geschiedenis van de analyse van een extern gedefinieerd object, maar als zelf een

⁹⁷ idem.

⁹⁸ ACHTERHUIS Hans, *De markt van welzijn en geluk*. Baarn, Ambo, 1980, partim. BOUVERNE-DE BIE M., *Sociale Agogiek*. Gent, Academia Press, 1997, pp. 70-72.

⁹⁹ *ibid.*, p. 2.

vormgevend onderdeel van dat object, net zoals de studie naar de verzuiling vaak het feitelijke proces van de verzuiling trachtte te ondersteunen of af te blokken.¹⁰⁰

Dezelfde bedenkingen moeten ook gemaakt worden over het voornaamste veld waarbinnen *de zuilen* de houding van *de jongeren* met argusogen zullen volgen, namelijk deze van *de vrijetijd*. In het kader van de jeugdhuiswerking viseerde men immers vooral de *oudere jongeren* vanaf veertien jaar ongeveer. Tot de wijziging van de danswet in 1973 hadden de jeugdhuisen quasi het monopolie op het ontspanningsleven van de jongeren tot achttien jaar. We kunnen de notie vrijetijd aldus reserveren voor de uren van de week dat die jongeren niet op de schoolbanken zaten. Daarenboven was een democratisering van het onderwijs zich nog aan het realiseren in de periode die wij bestuderen. Dit betekende dat vele jongeren snel gingen werken, zeker na hun zestien jaar. Het was immers pas met de wet van 29 juni 1983 dat de verlenging van de leerplicht tot 18 jaar gerealiseerd werd. De meer conventionele bepaling van de vrijetijd is dus ook van toepassing voor deze groep: vrijetijd wordt dan de *niet-arbeidstijd*. Samengevat is de vrijetijd dan aan te duiden als de tijd dat men niet moet werken of leren. Een dergelijke inhoudsbepaling verdoezelt echter meer dan het verheldert. In hoeverre is de vrijetijd vrij van leren? Een belangrijke idee in de jaren zestig was bijvoorbeeld dat van de *permanente vorming*. Dit hield juist in dat men tijdens de vrijetijd moest *leren* een volwaardig mens te zijn. Alle discours van volksverheffing, democratisering van de cultuur of opvoeding van de jongeren vertrokken eveneens van de veronderstelling dat men de vrijetijd juist niet volledig vrij mag laten maar moet begeleiden of zelfs aan banden leggen. Corrijn besluit dan ook dat het object van de vrijetijdstudies ook steeds een *fictief gegeven* is geweest, een element van spanning tegenover de bepaalde tijd, de gedisciplineerde activiteit.¹⁰¹ In zijn onderzoek naar de ontwikkeling van het studiegebied van de vrijetijd onderscheidt hij vier voorwaarden die moesten vervuld zijn om tot een gevestigde onderzoekspraktijk te komen. Ten eerste moest de vrijetijd een maatschappelijk fenomeen zijn met een duidelijke scheiding tussen arbeidstijd en voldoende niet-arbeidstijd. Ten tweede moest vrijetijd deel uitmaken van een cultuurodideologie waarbij er stromingen aanwezig waren met een gunstig vooroordeel over een dergelijke niet-voorbestede tijd. Ten derde moest de staat, de overheid en de leidinggevende strata in de samenleving de vrijetijd

¹⁰⁰ BECKERS T., MOMMAAS H., *Onderzoek van de vrijetijd*. in: BECKERS T., MOMMAAS H., *Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd*. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroesse, 1990, p. 5

¹⁰¹ CORIJN E., *De onmogelijke geboorte van een wetenschap. Verkenningen in de ontwikkeling van de studie van de vrijetijd*. Brussel, VUBPRESS, 1998, p. 14. [Maatschappij en technisch wetenschappelijke ontwikkelingen-7]

beschouwen als deel uitmakend van de algemene maatschappelijke productie. Pas als vierde reden stipt Corijn een *duurzame interesse* aan vanuit wetenschappelijke middens om deze *maatschappelijk vormgegeven onderzoeksproblematiek tot onderwerp van studie en theorievorming te maken*.¹⁰²

¹⁰² CORIJN E., De onmogelijke geboorte van een wetenschap. Verkenningen in de ontwikkeling van de studie van de vrijetijd. Brussel, VUBPRESS, 1998, pp. 304-305. [Maatschappij en technisch wetenschappelijke ontwikkelingen-7]

3. Evolutie van het sociaal pedagogisch en agogisch denken over de jeugd en de vrijetijd

3.1. Het beschavingsoffensief van de negentiende eeuw

De buitenschoolse interventiepraktijken vingen in het begin van de negentiende eeuw aan binnen de zogenaamde volksopvoeding en armenzorg.¹⁰³ Het onderscheid tussen jong en oud trad daarbij naar voor in de vorm van de aparte aandacht die er groeide voor het misdeelde kind en de verwaarloosde jeugd. Opvoeding stond destijds binnen de armenzorg ook synoniem voor de uitoefening van arbeid. Deze vorm van individuele opvoeding werd gelijk gesteld aan sociale opvoeding. In de loop van de negentiende eeuw zou de volksopvoeding een grotere rol gaan spelen. Met die verstande dat grotere groepen arbeiders dienden gedisciplineerd te worden. Deze arbeidsethiek werd ook vroeg aangebracht bij de arbeidskinderen. Ik wees er al hoger op dat gedurende de negentiende eeuw een *jeugdfase* quasi onbestaande was binnen de arbeidersklasse. Binnen het burgerlijke milieu begon een jeugdfase al sinds de Renaissance aan een opmars en kende tijdens de Romantiek een specifiek pastorale, meer existentiële bepaling als levensfase met schijnbare eigen disposities. In de negentiende en twintigste eeuw voorzag het zogenaamde burgerlijke beschavingsoffensief aansluitend de verschillende vormen van volwassenheid (in casu burgerlijk versus arbeidersmilieu) van een morele code die de burgerlijke huwelijksstaat en het gezinsleven in de verschillende klassen zo veel mogelijk moest normaliseren. De rechtvaardiging hiervoor werd gevonden in de arbeidersklasse die ten prooi zou zijn gevallen aan een morele ontreddeing welke een vruchtbare bodem zou kunnen vormen voor het zaad der revolutie en een bedreiging voor het volksgeluk. Maatschappelijk en cultureel diende iedereen de plaats in te nemen die hem binnen de gevestigde orde ten deel viel, doch waar het de moraal betrof, waardeerde de bourgeoisie slechts een eenvormige opvatting van fatsoen.¹⁰⁴ Zo kan de geschiedenis van het Blegisch vrijetijdsonderzoek worden geperiodiseerd volgens de groei en het belang van vrijetijd als een maatschappelijk probleem. De vrijetijdsactiviteiten van de aristocratie of van de burgerij in de negentiende eeuw kregen nauwelijks wetenschappelijke aandacht. Vrijetijd werd slechts een probleem in verband met vormen van morele paniek of angst voor het verlies van sociale controle bij een verkorting

¹⁰³ HAZEKAMP J., VAN DER ZANDE I., *Historische Lijnen: 1900-1980*. in: HAZEKAMP, VAN DER ZANDE I. (red.), *Jongeren, nieuwe wegen in de sociale pedagogiek*. Meppel, Boom, 1987, p. 9.

¹⁰⁴ DIBBITS T., *Jongeren in cultuurhistorisch perspectief*. in: HAZEKAMP J., VAN DER ZANDE I. (red.), *Jongeren, nieuwe wegen in de sociale pedagogiek*. Meppel, Boom, 1987, p. 18.

van de arbeidstijd. Het kennisprobleem was steeds gerelateerd aan de arbeidsverhoudingen. In werkelijkheid was er - zoals we hoger al zagen - nauwelijks tijd of geld voor vrijetijd. De reële uitgaven voor alcohol en andere *luxeproducten* staan dan ook in schril contrast tot de nadruk die men in nogal wat negentiende eeuwse studies legde op het bandeloze gedrag van de arbeiders.¹⁰⁵ Er was dan ook een bekommernis bij de parochiepriesters en de katholieke bourgeoisie om de eerlijke arbeiders van het café weg te houden. De progressieve liberalen geloofden in vorming als middel tot opwaartse sociale mobiliteit en concentreerden hun inspanningen op de organisatie van lezingen en bibliotheken. Deze initiatieven bereikten veelal alleen de lagere middenklasse en de elite van de arbeidersklasse maar met de groei van de socialistische en christelijke arbeidersbeweging ontstonden ook ontspannings- en vormingsinitiatieven die een bredere impact hadden.¹⁰⁶ Omstreeks het midden van de negentiende eeuw ontwikkelde ook de sociale pedagogiek zich. Temidden van alle beschavingsprojecten kwam er een institutionalisering van allerlei pedagogische voorzieningen. Daarbij ontstond ook de vraag naar wetenschappelijk toegeruste pedagogen.

3.2. Aandacht voor de jeugd

Het is pas op het breukvlak van de negentiende en de twintigste eeuw dat de jeugdigen als groep, als maatschappelijke categorie, een aparte positie opnamen. Ten eerste kwam er met de groei van de arbeidersbeweging en de traditionalistische bewegingen zoals de *Wandervögel* een tegengewicht voor de burgerlijke moraal. Daarenboven werd de jeugd begin twintigste eeuw ook gecollectiviseerd naar aanleiding van de geo-politieke national(istisch)e ontwikkelingen. Zowel in Duitsland (WO I) als in Engeland (Boerenoorlog) werd een beroep gedaan op *de jeugd* om het land te dragen en overeind te houden. Niet toevallig ontstond in Amerika met Stanley Hall de eerste theoretische reflectie over jongeren als een aparte categorie met gemeenschappelijke karakteristieken.¹⁰⁷ In dit land zag men zich immers geconfronteerd met een uitermate verscheiden bevolking en trad het probleem van de tweede generatie allochtone burgers naar voor. Het liberale discours van de *Individualpädagogiek* maakte dan ook plaats voor de

¹⁰⁵ CORIJN E., *De onmogelijke geboorte van een wetenschap. Verkenningen in de ontwikkeling van de studie van de vrijetijd*. Brussel, VUBPRESS, 1998, pp.61-62, p. 94. [Maatschappij en technisch wetenschappelijke ontwikkelingen-7]

¹⁰⁶ *ibid.* p. 64.

¹⁰⁷ DIBBITS T., *Jongeren in cultuurhistorisch perspectief*. in: HAZEKAMP J., VAN DER ZANDE I. (red.), *Jongeren, nieuwe wegen in de sociale pedagogiek*. Meppel, Boom, 1987, p. 21.

Sozialpädagogik. Individuele morele promotie maakte plaats voor het streven naar een collectieve

beheersing van de op te voeden groep, zijnde de jeugd. Vooral de verhouding tussen de jeugd en de maatschappij, in casu de volwassenen, kwam daarbij centraal te staan. Doel was een verantwoordelijke deelname aan en participatie in de samenleving te realiseren. Paul Natorp en August Carl Mennicke waren de grondleggers van deze moderne, vooroorlogse sociale pedagogie.¹⁰⁸ Vooral de gemeenschapsovoeding stond hierbinnen centraal: de maatschappij moest de mogelijkheden voorzien dat het individu ook staatsburgerlijk kon opgevoed worden.

De zorg om de morele kwaliteit van de cultuur, de vrijetijd en het georganiseerde derde milieu was opvallend aanwezig in de sociaal-pedagogische reflectie in de jaren dertig. Er werd tijdens het interbellum ook met argusogen gekeken naar de werkloze jeugd, vermits deze extra gevoelig zou zijn voor revolutionaire prikkelingen. Ideeën over werkkampen of organisatieplicht werden opnieuw bovengedaald.¹⁰⁹ Het veld van het jeugdwerk was intussen ook sterk verzuimd geraakt. Dat feitelijke machtsstreven werd als een opvoedkundige meerwaarde voorgesteld. De principiële opvoeding op basis van de verschillende levensbeschouwingen betekende immers een verrijking in tegenstelling tot de neutrale opvoeding van staatswege. Vrijetijdsvoorzieningen verschaffen was niet de enige doelstelling van die organisaties. Ze waren ook gericht op de organisatiebinding van mannen, vrouwen en jongeren. De arbeider moest ideologisch worden afgeschermd van de andere verenigingen en zelfs al van de opkomende commerciële vrijetijdsbesteding die men als de grootste rivaal beschouwde.¹¹⁰

3.3. De studie van de niet-georganiseerde jeugd na Wereldoorlog II.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de aandacht gericht naar de ongeorganiseerde jeugd. De pedagogische voorzieningen werden uitgebreid en gedeeltelijk geprofessionaliseerd met als

¹⁰⁸ COUMON H., VAN STEGEREN W., *Sociale Pedagogiek in historisch perspectief*. in: HAZEKAMP J., VAN DER ZANDE I. (red.), *Jongeren, nieuwe wegen in de sociale pedagogiek*. Meppel, Boom, 1987, p. 36.

¹⁰⁹ DIBBITS T., *Jongeren in cultuurhistorisch perspectief*. in: HAZEKAMP J., VAN DER ZANDE I. (red.), *Jongeren, nieuwe wegen in de sociale pedagogiek*. Meppel, Boom, 1987, pp. 25-26.

¹¹⁰ CORIJN E., *De onmogelijke geboorte van een wetenschap. Verkenningen in de ontwikkeling van de studie van de vrijetijd*. Brussel, VUBPRESS, 1998, p. 65. [Maatschappij en technisch wetenschappelijke ontwikkelingen-7]

doel de jeugd maatschappelijk te integreren. Gedurende deze evolutie bleef de discipline sterk gekoppeld aan het derde milieu - ruim omschreven als het opvoedkundige terrein naast dat van het gezin en de school. De nadruk kwam te liggen op het vrije jeugdwerk en de niet-

georganiseerde jeugd die een aparte behandeling vereiste. Ze liep anders het risico weg te groeien van het in de samenleving dominante waardensysteem.¹¹¹ In de jaren vijftig werd dan ook sterk het onderscheid tussen jeugdvorming en volwassenvorming (andragogiek). De klemtoon kwam vooral te liggen op educatie.

Zoals de sociale pedagogiek wortelde in de beschavingsoffensieven tijdens de negentiende eeuw, situeert het ontstaan van de sociale agogiek zich in deze naoorlogse context. Ze was de wetenschappelijke vertaling van de maatschappelijke nadruk op de vrijetijd, de ontspanning en de massajeugd binnen het kader van de verzorgingsstaat. De technocratische sociale planning werd wetenschappelijk onderbouwd en kon rekenen op budgetten voor onderzoek. Daarbij had men vroeg oog voor de jeugdhuiswerking. Reeds in 1954 had men vanuit de Sociale Hogescholen bijvoorbeeld aandacht voor de jeugdhuiswerking. Met name de Sociale Hogeschool voor Christene Arbeiders te Heverlee speelde daarin een voortrekkersrol met de studies die er in 1954 gemaakt werden over de Antwerpse straatjongensclub "De grijze kat".¹¹² Daar waar eerst de nadruk lag op de pedagogische en didactische functie van jeugthuizen, verschoof de aandacht al snel naar de complementaire functie van de jeugthuizen in relatie tot de stagnerende werking van de jeugdbeweging. De verhouding tussen de twee vormen van jeugdwerk werd daarin gezien als een wederzijdse aanvulling. Daarbij groeide ook de belangstelling voor meer professionele opleiding ten behoeve van een gedeelte van de kaders in het jeugdwerk. Naast de bestaande kadervorming binnen de organisaties ontwikkelden de Scholen voor Maatschappelijk Dienstbetoon geleidelijk onderafdelingen die zich richtten naar het culturele werk, de volksopvoeding en het jeugdwerk.

Ook binnen de universitaire wereld bewoog er wat. Niet toevallig werd de basis voor de huidige vakgroep *Sociale, Culturele en Vrijetijdsagogiek* binnen de universiteit van Gent in 1954 gelegd, toen het doceren van de cursus *Wetgeving op de jeugdbescherming* toevertrouwd werd aan Prof. Dr. Gerda De Bock. Zij beoogde een theorievorming waarin de jeugdbeschermingsinterventie breder gekaderd werd als vorm van (ped)agogische interventie: een concrete tussenkomst in het leven van kinderen en volwassenen, met het oog op welzijnsbevordering. Dit seminarie heette wel nog het *Seminarie voor Sociale en*

¹¹¹ BOUVERNE-DE BIE M., *Sociale Pedagogiek*. Gent, Academia Press, 1998, p. 6.

¹¹² STEVENS F., *De Antwerpse straatjongensclub "De grijze kat"*. Heverlee, Centrale Hogeschool voor Christene Arbeiders, 1954, 124 p. (proefschrift maatschappelijk assistent)
STEVENS G., *De Antwerpse straatjongensclub "De grijze kat"*. Heverlee, Centrale Hogeschool voor Christene Arbeiders, 1954, s.p. (proefschrift maatschappelijk assistent)

Gerechtelijke Jeugdbescherming. In 1974 opteerde men voor het iets neutralere *Seminarie voor Jeugdwelzijn en Volwassenvorming* en in 1992 ontstond tenslotte de vakgroep *Sociale, Culturele en Vrijtijdsagogiek*.¹¹³ De veranderingen binnen het instituut zijn op die manier niet alleen schatplichtig aan de veranderingen binnen de universiteit als geheel maar ook aan de veranderende maatschappelijke probleemdefiniëringen. Vanaf 1971 kon men bijvoorbeeld ook een bijzondere licentie *Vrijtijdsbesteding* volgen aan de VUB en een optie *Welzijn en Cultuur* binnen het departement Politiek en Sociale Wetenschappen te Antwerpen.¹¹⁴ In dat kader dient ook de oprichting van de specialisatie-afdeling *Sociale Pedagogiek* aan de universiteit te Leuven in 1966 bekeken worden.¹¹⁵

3.4. De nadruk op de maatschappijvernieuwing vanaf de jaren zestig

Zeker tot de jaren zestig was een lange reeks van volksontwikkelaars en volksverheffers, van cultuurpessimisten en cultuurspreiders, van leiders van vakbeweging, jeugdbeweging, politieke en kerkelijke organisaties bevangen door de vrees dat de arbeiders of het volk of de massa of de jeugd of de onmaatschappelijken geen verantwoord en zinvol gebruik zouden maken van deze nieuwe vrijheid.¹¹⁶

Vanaf de jaren zestig lag de nadruk op sociale interventie. Aanvankelijk werd deze sociale interventie vooral begrepen in termen van verandering, verbetering. Vooral dan binnen het terrein waarop de school en het gezin tekort schoten. Vanuit het inzicht dat sociaal-agogische interventies niet enkel gericht waren op de verandering van een bestaande situatie, doch ook op het behoud ervan, werd later geopteerd voor de meer neutrale term *intentionele sociale beïnvloeding*. De beelden die daarbij over jongeren heersten, bleken maar al te vaak nog steeds te functioneren als politieke en ideologische betekenisgevingen van volwassenen over jongeren. Die praktische bezorgdheid richtte haar pijlen vooral op de consumptieve cultuur waarin de jongeren ondergedompeld werden. Gedurende de jaren zestig kwam er een minder krampachtige houding ten opzichte van de groepen jongeren die tevoren nog als een

¹¹³ <http://allserv.rug.ac.be/~tgarre/algemeen.htm> [15.03.2003].

¹¹⁴ VERMEULEN D., *De sociaal-culturele sector. Een studie van de verzuiling, de professionalisering en het overheidsbeleid*. Leuven, Helicon, 1985, p. 106.

¹¹⁵ CAMMAER H., *Jeugdwerk in Vlaanderen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 52.

¹¹⁶ BECKERS T., MOMMAAS H., *Onderzoek van de vrijetijd*. in: BECKERS T., MOMMAAS H., *Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd*. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroes, 1990, p. 2.

volksplaag beschouwd werden. Aansluitend stond men minder afwijzend ten opzichte van de commerciële sector. De maatschappelijke verwildering van de jeugd werd opnieuw tot reëlere proporties toegebracht, namelijk tot een kleinere, marginalere groep.

De pedagogiek nam zelf afscheid van de oude ideologie van opvoeding en opvoeder en ontwikkelde ze een *dialogo-pedagogiek*. Pedagogen leerden er rekening mee te houden dat de jeugd zich ook zonder pedagogische bemoeienis vermaakte. De georganiseerde jeugdactiviteiten konden niet concurreren met de vermaaksvormen uit de nieuwe vermaaksindustrie maar moesten deze in hun programma integreren. Ze hadden wel nog bedenkingen bij de massalere mediativering van het vrijetijdsvermaak. De erosie van de pedagogische context legden ze bij maatschappelijke ontwikkelingen waar ze zelf geen greep op hebben, zoals de industrialisatie en de urbanisatie.¹¹⁷ De jongere werd meer benaderd vanuit zijn veelbelovende positie in de maatschappij. Klasseverschillen verdwenen daar waar men de jeugd zag als de groep die de toekomst moest dragen. Tegelijk doken in het zog van de studentenprotesten de klassenverschillen weer op. In elk geval stond het derde milieu niet meer centraal in de sociaal pedagogische discussies. In de plaats kwam de klemtoon te liggen op het kritisch potentieel van de jongeren naar de toekomst toe. Steeds meer kwam het onderzoek te staan in het teken van dienstverlening aan de zich ontwikkelende verzorgingsstaat, in plaats van hand- en spandiensten te moeten verlenen aan pedagogische en disciplinerende interventies in het vrijetijdsgedrag van de arbeiders, het volk, de massa, de jeugd, de stedelingen of de onmaatschappelijken. Vrijetijd werd minder gedefinieerd in termen van de controle van een *sociaal probleem* en meer in verband gebracht met individuele keuzevrijheid, ontplooiing en vooruitgang.

De periode tussen 1955 en 1965 werd eveneens gekenmerkt door ideologische ontzuiling en de opkomst van een professionele elite. Een ander type academische opgeleide intellectuelen presenteerde zich als opener en rationeler.¹¹⁸ Beckers schrijft hierover: *“Betrekkelijk naïef omhelsden sommigen de ideologie van een toekomstige maatschappij, waarin vrijetijd niet alleen in omvang toenam, maar ook het ware leven zou gaan vormen; een pastoraal rijk van de vrijheid waarin de homo ludens eindelijk eens autonoom van zijn vrijheid zou kunnen*

¹¹⁷ DU BOIS-REYMOND M., *Vrijetijd en massajeugd*, in: BECKERS T., MOMMAAS H., *Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd*. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroesse, 1990, p. 102.

¹¹⁸ BECKERS T., *Het einde van de ideologie*. in: BECKERS T., MOMMAAS H., *Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd*. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroesse, 1990, p. 132.

genieten en waarin de arbeidsmoraal vervangen was door de fun morality."¹¹⁹ Al dient natuurlijk gezegd dat intellectuelen zoals Adorno en Marcuse de nodige kritiek leverden op dit homo ludens model. We onthouden echter dat er meer en meer medewerkers binnen het jeugdwerk verschenen die zich gedroegen als pedagogen en niet als verzuilde agenten. Wanneer verder (hoofdstuk V, punt 5.3) de professionalisering van de jeugdhuissector besproken wordt, zal hun rol nog uitvoeriger belicht worden.

De erkenning van dit kritisch potentieel, gevoed door de economische recessie bracht de sociale pedagogiek via een omweg tenslotte bij de leefwereld van de jongeren en de analyse van het verschijnsel jeugdcultuur.¹²⁰ Er trad ook een verdere splitsing op van de sociaal agogische discipline op basis van doelgroep (ouderen versus jongeren), werkterrein (culturele of vrijetijdsagogiek versus sociale agogiek) en het vertrekpunt (exagogiek oftewel het tegemoetkomen aan probleemsituaties, anagogiek of de verbetering van de standaardsituatie, katagogiek oftewel de stabilisering van de bestaande situatie). Jongeren worden dus meer en meer erkend als mondige subjecten die een volwaardige plaats verdienen binnen de wetenschappen die hun positie bestuderen. Binnen deze kritisch-emancipatorische benadering is het doel het adequaat kunnen deelnemen aan de samenleving door de jongere. Het leefwereldperspectief trad op de voorgrond en bracht met zich mee dat opvoedingsproblemen gedefinieerd werden vanuit de opvoeding: het centrale belang is hier het autonome subject. Vanuit de kritisch-emancipatorische benaderingen wordt het emancipatiebegrip centraal gesteld, evenals de discussie over het spanningsveld beheersing en competentie.¹²¹

¹¹⁹ *ibid.*, p. 142.

¹²⁰ DIBBITS T., *Jongeren in cultuurhistorisch perspectief*. in: HAZEKAMP J., VAN DER ZANDE I. (red.), *Jongeren, nieuwe wegen in de sociale pedagogiek*. Meppel, Boom, 1987, p. 33.

¹²¹ BOUVERNE-DE BIE M., *Sociale Agogiek*. Gent, Academia Press, 1997, p. 7.

4. het Studiecentrum voor Jeugdproblematiek te Leuven

In het kader van de verwetenschappelijking van de jeugd(huis)problematiek, is het interessant om het ontstaan van en de evolutie binnen het Leuvense *Studiecentrum voor Jeugdproblematiek* van dichtert te bekijken. Tot stand gekomen als studiegroep die expliciet gewijd was aan het evalueren van de aantrekkingskracht van de jeugdbeweging, verbreedde deze instelling al gauw zijn actieradius, analoog met - of liever in constante wisselwerking met - een veranderende maatschappelijke probleemdefiniëring. Volgens Cammaer kon de verwetenschappelijking van deze maatschappelijke veranderingen helpen om niet alleen de maatschappij en de jeugd beter te leren kennen, maar ook om het eigen werk beter te kunnen evalueren en om experimenten te begeleiden.¹²²

4.1. Ontstaan en bedoeling van het studiecentrum

In 1956 gingen de werkzaamheden van het toekomstig *Studiecentrum voor Jeugdproblematiek* te Leuven van start. Enkele Leuvense studenten in de psychologie en de opvoedkunde, die zich realiseerden hoeveel van hun studiegenoten actief betrokken waren in de jeugdbewegingen, vroegen aan prof. Albert Kriekemans of deze belangstelling niet kon gebruikt worden om in het kader van de opvoedkunde en de jeugdpsychologie meer aandacht te wijden aan het jeugdwerk. Professor Kriekemans ging als docent Genetische en Algemene Pedagogiek in op deze wens: hij aanvaardde de leiding van een studiegroep van studenten die een systematische studie wouden inzetten van de pedagogische mogelijkheden die de jeugdbewegingssituatie bood. Het studiecentrum heette toen dan ook *Seminarie voor Jeugdbeweging*. Centraal thema binnen deze studiegroep was de actuele vraag of de jeugdbewegingen zoals zij toen waren beantwoordden aan wat de jeugd verwachtte en aan wat zij nodig had in haar groei naar volwassenheid. In 1957 en 1958 werden er verschillende werkgroepen opgericht die deze vraagstelling behandelden. De eerste resultaten van de werkgroepen maakten duidelijk dat voor de jeugdbewegingen op dat ogenblik de meeste problemen gesteld werden rond de leeftijdsgroep van 16 en 17-jarigen.

¹²² CAMMAER H., *Jeugdwerk in Vlaanderen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., Jeugdwerk in perspectief. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 56.

Deze vaststelling was de aanloop tot het onderzoek over de houding van de 16 en 17 jarigen tegenover het jeugdverenigingsleven.¹²³ Concreet zou deze taak op de schouders komen te rusten van Henri Cammaer. Hij werd in 1958 benoemd tot assistent van professor Kriekemans. Samen met zijn aanstelling werd het seminarie ook omgedoopt tot het gekende *Studiecentrum voor Jeugdwerk*. Met deze naamsverandering werd ook duidelijk dat de nadruk niet exclusief meer op jeugdbewegingen kwam te liggen, maar op het geheel van het jeugdleven binnen het derde milieu. Op het einde van het tiende werkjaar werd deze naam nogmaals veranderd in *Studiecentrum voor Jeugdproblematiek*.

Hoewel verbonden aan de Katholieke Universiteit van Leuven stelde Cammaer anno 1967 dat het studiecentrum volledig los stond van de verschillende ideologische of politieke richtingen. *“Ontstaan als een werkgroep van studenten, daarna verder uitgebouwd als een bijna private opdracht zonder financiële hulp der universiteit, is het tot zijn omvorming tot juridische persoon als vzw in 1966 nooit een deelstructuur van de KUL geweest. Het feit dat onze financiële middelen én uit het nationale onderzoeksbudget én uit de universiteit én uit opdrachten van buiten komen, maakt het ons mogelijk om, gesteund door ons juridisch statuut vrij te bewegen en onderzoekswerk uit te voeren zonder al te veel rekening te moeten houden met externe factoren.”*¹²⁴ Zodoende konden er ook opdrachten van verschillende organisaties aanvaard worden. Wanneer het studiecentrum in 1958 van start ging leefde *de uitdrukkelijke wens tot samenwerking met de vormen van jeugdwerk van alle strekkingen*.

In 1963 kreeg het studiecentrum twee onafhankelijke opdrachten. Het eerste kwam van de *Mouvement International de la Jeunesse Agricole et Rurale Catholique* (MIJARC) in verband met de levensinstelling van de landelijke jeugd. Hoewel het volgens de woorden van Cammaer iedere organisatie vrijstond om projecten in te dienen bij het Studiecentrum, werden er geen enkele ontvangen van niet-katholieke organisaties. Ten tweede werd op vraag van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur een onderzoek gevoerd naar de houding van de jeugd tegenover de volwassenwereld. Dit onderzoek wenste een beeld te geven van de eigen (toekomstige) volwassenheid van ondervraagde jongeren, van de

¹²³ Het onderzoek begon met de ondervraging van 130 *representatieve* leiders en leidsters uit alle jeugdbewegingen. Daarnaast werden de vragenlijsten en de enquêtes van het eigenlijke onderzoek voorbereid door voorafgaand 350 jongens en meisjes te ondervragen, waarna hun antwoorden statistisch verwerkt werden. In de eigenlijke onderzoeksfase werden 1554 jongens en meisjes ondervraagd in 161 Vlaamse gemeenten. Het eerste groot onderzoek van het studiecentrum werd in 1962 afgesloten en gepubliceerd.

¹²⁴ CAMMAER H., BUYCK L. en GEERAERT A., *Jeugdproblematiek: 10 jaar onderzoekswerk onder directie van prof. A. Kriekemans*. Antwerpen, De Nederlandse Boekhandel, 1967, p. 10.

ideaalvorming of het zoeken naar voorbeelden, het gericht-zijn op personen of ideeën. Het vond zijn neerslag in de publicatie *Jeugd van nu: een zachte generatie*.¹²⁵ Wanneer we de bevindingen erop nalezen die bij dit onderzoek gemaakt werden, dan valt het harmoniërende maatschappijbeeld enorm op. Jongeren wisten dat ze elkaar beïnvloedden en zij voelden zich solidair met hun leeftijdsgenoten. De solidariteit met de eigen jeugdgeneratie werd gelezen als een werkelijkheidsbewustzijn van samen-jong zijn, meer dan dat het een uiting van generatiespanning zou inhouden. Het ontbreken van die generatiespanning op alle essentiële terreinen van het leven brengt dus mee dat de jeugd zich niet afzonderde in een eigen jeugdrijk waarbinnen zij zich zou klaarmaken om een nieuwe wereld, anders en beter dan die van nu, op te bouwen. Men moest, volgens het onderzoek van deze jeugd geen revolutie verwachten. Integendeel: ouders, opvoeders en andere volwassenen werden in hun gezagspositie aanvaard, zolang ze hun gezag konden verantwoorden, en dat ze rekening hielden met zich wijzigende omstandigheden. De kritiek die op sommige aspecten van de houding der volwassenen werd geuit, deed volgens het rapport geen afbreuk aan die positieve basishouding. Er was geen opstand van de jeugd tegen de oudere generatie, maar eventuele fouten werden vastgesteld; het was een zacht verwijt met het voornemen om het zelf beter te doen. Cammaer sprak dan ook niet zoals anderen van een romantische of een nuchtere of een sceptische generatie, maar van een zachte generatie.

4.2. Conclusie: tussen beschrijving en beheersing

Uit de werking van het Studiecentrum voor Jeugdproblematiek blijkt goed de wisselwerking tussen beschrijving en beheersing. Men stelde immers vast dat er een culturele evolutie aan de gang was die de jongeren weghield van de jeugdbewegingen. De analyse die van dit fenomeen gemaakt werd, stelde geen conflict voorop met de jongeren, maar liet verdere beheersing van de jongeren toe, zolang het gezag maar kon verantwoord worden. Hoewel het door Cammaer omstreeks 1967 anders werd voorgesteld, schakelde het studiecentrum zich op deze manier in een bepaald gangbaar discours omtrent jeugd en de rol van het middenveld bij hun vorming. De uitspraak van Cammaer dat het centrum kon werken zonder al te veel rekening te houden met externe factoren, moet dan ook louter begrepen worden in zijn context. Anno 1967 moeten deze externe factoren eng begrepen worden en gelezen worden

¹²⁵ CAMMAER H., KRIEKEMANS A., *Jeugd van nu: een zachte generatie*. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1968, 187 p.

als de invloed die zou kunnen uitgegaan hebben van de politieke verzuiling. Ook deze enge interpretatie houdt echter geen stand, zoals blijkt uit de aangevraagde studies en de inhoud van de uitgevoerde projecten.

Ik vermeld daarom nog de kritiek die de Jong Socialisten hadden op het onderzoek *De houding van de 16-17 jarigen in het Vlaamse land tegenover het verenigingsleven* dat in 1962 verscheen. De objectiviteit van het onderzoek werd volgens hen geschaad doordat de *Rode Valken* en de *Pioniers* als enige linkse organisaties erkend waren als verenigingen. De Jong Socialisten, de Syndikale Jeugd, De Mutualiteit van Jonge Arbeiders, De Turnbeweging, enz. werden allemaal over het hoofd gezien. Hier kon kwaad opzet achter schuil gaan. Hadden de katholieken immers geen lager ledenaantal dan de katholieken binnen hun turnbeweging?¹²⁶ Daarenboven werd in het hoofdstuk *Verenigingsleven en politiek* de superioriteit van de katholieke jeugdbewegingen onderstreept omdat ze niet politiek zouden zijn, maar levensbeschouwelijk.¹²⁷ Tenslotte stelde men zich de vraag of er besluiten konden worden getrokken voor heel het jeugdwerk naar aanleiding van een onderzoek dat zich exclusief richtte op één (problematische) leeftijdscategorie.

Met wat kwade wil kan men het Leuvens Studiecentrum dus betitelen als een katholiek onderzoekscentrum. Feit blijft dat het het enige studiecentrum van die omvang was dat zich exclusief richtte op de problematiek van de jeugdwerking en verbonden was aan een universitaire instellingen. De socialisten en de liberalen hadden wel organisaties die occasioneel hun licht schijnden op deze problematiek, zoals de VZW Gert Wolf of het Liberaal Vlaams Verbond, maar van een dergelijk onderzoekskanaal konden ze alleen maar dromen. De VZW Gert Wolf bijvoorbeeld was een studie-, informatie en publicatiecentrum voor jeugdvragestukken dat verbonden was aan de Jong Socialisten. Het aantal monografieën dat het uiteindelijk verspreidde met betrekking tot de problematiek van het jeugdwerk was echter gering.¹²⁸ De ideologische legitimering moest dan ook door de zuil zelf verschaft worden of door aanverwante organisaties zoals de vakbonden of natuurlijk de partij. Ik zal dit ten volle behandelen in hoofdstuk VIII, wanneer de agogische onderbouwing van de zuilgebonden actie bekeken wordt.

¹²⁶ WIJNINCKX J., *Voor een vooruitstrevend jeugd- en jonge gezinnenbeleid*. Brussel, VZW Gert Wolf, 1963, p. 17.

¹²⁷ *ibid.*, p. 18.

¹²⁸ Men kan een volledig overzicht van de werken die door de VZW Gert Wolf werden uitgegeven raadplegen op de elektronische amsabcatalogus [www.amsab.be].

**DEEL II: EEN HUIS VOOR DE JEUGD OF
VAN DE ZUIL**

Hoofdstuk IV. Het jeugdwerk in Vlaanderen

Binnen de respectievelijke jeugdorganisaties richt ik mij in de eerste plaats op de organen en kaders die verantwoordelijk waren voor het beleid inzake jeugdhuiswerking. De traditionele jeugdwerking dat zich vooral richtte op de jeugdbeweging kwam immers vanaf de jaren '50 in crisis. Parallel met bovenstaande pedagogische evolutie trad de niet-georganiseerde jeugd op de voorgrond. Er was immers een nieuwe socialiserende instantie opgestaan die ook deze groep jongeren ambieerde te bereiken: de consumptiemarkt. Er werd gezocht naar een vorm van werking die kon steunen op de jeugdbeweging, er niet de concurrent zou van worden en tegelijk de actieradius van de zuil binnen het jeugdbestel zou vergroten.

1. Vóór de Tweede Wereldoorlog: het rijk van de jeugdbewegingen

Voor, tijdens en ook nog de eerste jaren na WOII beheersten de jeugdbewegingen het gehele veld van het jeugdwerk. De meeste jeugdbewegingen werkten en ontwikkelden zich naast elkaar zonder enig overleg; Het woord concurrentie geeft het best de sfeer van die jaren weer.¹²⁹

1.1. Het katholieke vormingswerk

In de literatuur worden de patronaten duidelijk gepresenteerd als eerste vorm van jeugdwerk in ons land. Deze vorm van jeugdwerk dook in ons land rond 1850 op en kaderde binnen de katholieke armenzorg. De Kerk zorgde voor de kaders waarin de jeugd *goed bewaard* bleef en zorgde tevens voor godsdienstige vorming en gezonde ontspanning. Binnen deze patronale kaders was de praktische leiding doorgaans in handen van enkele heren of dames uit de hogere burgerij. Aan arbeidersjongeren werden niet-gemengde ontspanningsvormen aangeboden. Er was ook een vormend aspect aan verbonden. Men vreesde, geheel in het verlengde van het hoger beschreven beschavingsideaal, de ongeordende en verwilderde arbeidersjeugd. Concreet diende het hoofd geboden te worden aan straatslenteren, drankmisbruik, geloofsafval, contact met het andere geslacht, enz. De combinatie van

¹²⁹ PEETERS K., Jeugd beleid en jeugdwerk in Vlaanderen. Bestuur voor Jeugdvorming, Brussel, 1977, p. 75.

vorming met vrijetijdsbesteding en de prioritaire gerichtheid op arbeiderskinderen zijn kenmerken die ook in het latere jeugdhuiswerk zullen aanwezig zijn.¹³⁰ Ondanks de traditionele conservatieve houding bleef het Patronaat tot aan de Eerste Wereldoorlog het werkelijke centrum voor de jeugd in de parochie, waar alle jeugdleven tot uiting kon komen onder de beschermende leiding van de geestelijkheid en de hogere standen. Het geleidelijk verminderen van de actieve inbreng van de hogere standen in het caritatief, opvoedkundig en openbaar leven bracht mee dat men steeds vaker een beroep moest doen op jongeren om de patronaten te helpen leiden.

Men zocht in het kader van de bestaande patronaten naar vormen die de jeugd zelf actief konden maken en haar het gevoel zouden ontnemen gepatroneerd te worden. Daarenboven bereikte deze werking ook de studerende jongeren niet. Aangezien deze uit de gegoede burgerij kwamen, konden ze zelf bewegingen uit de grond stampen: de jeugdbewegingen. Meteen kwam er een pedagogische ondersteuning die van de burgerlijke jeugdbeweging een vorm van jeugdwerk maakte. Op grond van pedagogische motieven gingen de volwassenen aldus de waarde van de jeugdbeweging als socialisatie-instelling beklemtonen.¹³¹ Zo kwamen de eerste katholieke scoutsgroepen binnen de patronaten tot stand. In 1912 werd het *Verbond van Katholieke Scouts* opgericht. In 1915 verenigden de eerste meisjesgroepen zich in de *Katholieke Padvindsters van België*. Deze organisaties hadden volgens Cammaer tot doel een deel van de jongeren, vooral uit de burgerij, doeltreffender te vormen en voor te bereiden op een later leiderschap.¹³² Op sommige plaatsen werden pogingen gedaan om een groot gedeelte van de jeugd in scouting te betrekken, maar dit leidde al gauw tot een crisis omdat de methode niet voor massa-organisatie bedoeld was en er een gevormde leiding voor nodig bleek. Scouting werd immers gezien als een bij uitstek geschikte methode om de waarden en normen van de gezagsinstanties (leger, staat en Kerk) bij de jeugd over te brengen en aldus een kader te vormen dat de maatschappelijke orde zou bestendigen.¹³³

Na de Eerste Wereldoorlog begonnen de patronaten uit mekaar te vallen. De verschillende afdelingen ontwikkelden zich tot verenigingen die los kwamen van het patronaat en boven de parochies, gewestelijk en regionaal overkoepeld werden. Deze geografische uitbreiding zorgde ook voor de noodzaak aan specialisatie en differentiatie op basis van sociaal milieu of

¹³⁰ BOUVERNE-DE BIE M., *Sociale Pedagogiek*. Gent, Academia Press, 1998, p. 14.

¹³¹ *ibid.*, p. 15.

¹³² CAMMAER H., *Jeugdwerk in Vlaanderen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 31.

¹³³ BOUVERNE-DE BIE M., *Sociale Pedagogiek*. Gent, Academia Press, 1998, pp. 17-18.

stand. Zo werd in 1924 de *Landsbond van de Katholieke Arbeidersjeugd* opgericht en in 1925 de *Vrouwelijke Katholieke Arbeidersjeugd* met Cardijn aan het hoofd. In 1925 en 1926 werd volgens dezelfde geest de mannelijke en vrouwelijke tak van de *Boerenjeugd Bond* (BJB) opgericht. Al deze katholieke actiegroepen werden vanaf 1928 overkoepeld door het *Jeugdverbond voor Katholieke Actie* (JVKA). Deze organisatie kwam in conflict met de *Vlaamse Studentenverbonden*, waarover verder meer. Vanuit dit conflict ging men aan katholieke zijde over tot de organisatie van de *Katholieke Studenten Actie* (KSA). In 1929 werd dan de *Vrouwelijke Katholieke Studerende Jeugd* (VKSJ) opgericht. Deze standenverdeling ging ook gepaard met een verder uitpuren van de jeugdbewegingsgedachte. De nadruk bleef liggen op de eigen inzet van jongeren en het samen in groep verantwoordelijkheid dragen, maar deze verantwoordelijkheid werd nu duidelijk geplaatst naast het volwassenleven. De studerende jeugd kreeg een eigen jeugdrijk toebedeeld dat erkend werd als vrijetijdsgebied. De jeugdbeweging werd ook doordrongen van een beschermingsideologie waarbij de bescherming tegen het goddeloze communisme en de commerciële cultuur (toen al) aangeklaagd werd.¹³⁴

De *Patronaten* waren op dat moment op sterven na dood en kenden slechts een zeer losse binding dankzij het tijdschrift *Het Katholiek Patronaat*. Vanaf 1934 wenste Cleymans als secretaris van het JVKA de basisideeën van het patronaatsysteem weer op te bouwen en de leidersvorming te vernieuwen. Na de oorlog heeft het Jeugdverbond echter nooit meer vergaderd. Wel werd geregeld een contactvergadering gehouden bestaande uit alle katholieke jeugdbewegingen. Volgens Cammaer was deze contactvergadering van belang voor het bepalen van een gezamenlijke houding ten opzichte van *belangrijke vraagstukken* zoals de *Vlaamse problematiek, de verhouding tot de Staat, de politiek en de wereldorganisatie*.¹³⁵ Hieruit is de *Katholieke Jeugdraad* gegroeid (opgericht op 8 oktober 1962). Men raakte er immers meer en meer van overtuigd dat men een studieorgaan nodig had om deze problematieken aan te pakken. Het kwam ook tot een definitieve ombouw van de patronaten tot jeugdbewegingen van ‘algemene katholieke actie’. Vanaf 1941 komen die naar voor als *Chirojeugd, Verbond der Vlaamse Patronaten*. De chiro hadden dan ook een ander rekruteringsbereik dan de scouts. De Chiro richtte zich veel meer tot de parochiale structuur en had een lokalere visie.

¹³⁴ BOUVERNE-DE BIE M., *Sociale Pedagogiek*. Gent, Academia Press, 1998, p. 22.

¹³⁵ *ibid.*, p. 41.

Na een ernstige crisis na de oorlog ging de ontwikkeling van het *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts* (VVKS) opnieuw in stijgende lijn. De opvattingen over specialisatie naar milieu en stand of klasse wijzigden zich ook na de oorlog. Steeds meer ging men in de richting van ‘levensmilieu’ of ‘levensgemeenschap’. Zodoende heette de Boerenjeugd Bond vanaf 1965 de *Katholieke Landelijke Jeugd*. De KSA en VKSJ richtten zich op dat moment naar het studerend milieu, waaronder men het geheel van mensen, structuren en opvattingen die een vormende invloed uitoefenden op studerenden verstond.

1.2. De socialistische beweging

Wanneer halfweg de negentiende eeuw de sociale strijd losbrandde tegen de uitbuiting van de *werkman*, waren jonge arbeiders geregeld te vinden in de voorste gelederen van deze ontvoogdingsstrijd. Pas tegen het einde van deze eeuw gingen de jongeren zich ook daadwerkelijk groeperen. In 1886 werd in Gent de socialistische *Jonge Garde* opgericht met als taak het propageren van het antimilitarisme onder soldaten. In 1890 werd de Nationale Federatie van Socialistische Jonge Wachten gesticht.¹³⁶ Deze organisatie verspreidde zich al snel over heel België en kende een duidelijk propagandistisch cachet. De oprichting van de Jong Socialisten in 1907 onderstreepte de hang naar politisering van de jeugd.

Na de Eerste Wereldoorlog werd de nadruk echter meer op het opvoedende aspect gelegd. De Socialistische Jonge Wachten werden in 1924 dan ook omgetoverd tot het *ArbeidersJeugd Verbond* waarin de jongeren boven de zestien jaar werden gegroepeerd. In 1929 kende men de oprichting van de *Rode Valken*. Zij waren een toepassing van het scoutssysteem in het kader van een socialistische opvoeding onder de zestien jaar. De eerste koepelorganisaties was het *Centraal Comité van de Socialistische Jeugd* (1922) dat turngroepen, discussiegroepen en trekkers groepeerde. Voor de vorming van de leiders van de jeugdgroepen in het Centraal Comité werd een beroep gedaan op de *Centrale voor Arbeiders Opvoeding* uit 1911. Vanaf 1929 vormden de Jonge Wachten en de Rode Valken samen de *Arbeiders Jeugd Centrale*. In 1937 werden dan alle socialistische jongerengroepen samengebracht in de *Socialistische Arbeidersjeugd Vlaanderen*.¹³⁷

¹³⁶ LAMBERT W., *Georganiseerde Jeugd in Europa. Socialistische Standpunten*, XIV, 1967, 2, p. 101.

¹³⁷ CAMMAER H., *Jeugdwerk in Vlaanderen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 37.

De socialistische jeugdbeweging werd onder de oorlog verboden. Na de oorlog werd een nieuwe organisatie opgebouwd. Het overkoepelend orgaan *Belgisch Socialistisch Jeugdverbond* groepeerde de *Turners en Gymsports*, de *Rode Valken*, de *Pioniers* en de *Jong Socilaisten*. Koepelorganisatie voor het socialistisch jeugdwerk was het *Socialistisch Jeugdverbond*. Eén van de leden daarvan was het *Socialistisch Jeugdleidersinstituut* dat ter beschikking stond van het jeugdwerk voor de kadervorming. Het geheel van het socialistisch jeugdwerk was vanaf 1968 tenslotte ook verbonden met de dan opgerichte *Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid* die de permanente opvoeding, de vrijetijdsbesteding, het jeugdwerk en het cultuurbeleid in één beweging van culturele ontplooiing van de totale mens wou samenbrengen.

1.3. De liberale familie

Omstreeks 1880 ontstonden de eerste groepen *Liberale Jonge Wachten* op verscheidene plaatsen zonder veel onderling contact. Deze jeugdorganisatie werkte als een politieke jongerenformatie, voorbereidend op een actieve deelname aan het leven in de partij. Deze Jonge Wachten die tijdens het interbellum veranderden in de *Liberale Jeugd*, bleven de individuele ontplooiing beklemtonen, in plaats van het groepsleven centraal te stellen. Toch streefden enkelen naar een meer opvoedend geheel voor de jongeren zodat tegen 1930 plaatselijke jeugdgroepen ontstonden, die min of meer het scoutssysteem navolgden. In 1904 was het *Landelijk verbond der Liberale Jonge Wacht* al gesticht.¹³⁸ Tot een nationaal gegroepeerd en doordacht systeem kwam het echter niet. Naast deze organisatie ontstonden ook enkele liberale turnkringen en sportgroepen.¹³⁹ Na onderbreking tijdens de oorlog werd het *Nationaal Verbond der Liberale Jeugd van België* opgericht als koepel voor de vroegere Jonge Wachten en de jeugdgroeperingen. In 1958 ontstond hieruit ook een *Vrouwelijk Liberale Jeugd*. Beide groeperingen ondergingen samen met de partij een naamsverandering en heetten vanaf 1960 *Het Nationaal Jeugdverbond voor Vrijheid en Vooruitgang* en het *Vrouwelijk Jeugdverbond voor Vrijheid en Vooruitgang*. In 1966 ontstond *de Confederatie van jeugdorganisaties met PVV strekking* die poogde alle vormen van jeugdwerk te groeperen, waaronder het *Instituut voor Jeugdkaders*.

¹³⁸ LAMBERT W., *Georganiseerde Jeugd in Europa. Socialistische Standpunten*, XIV, 1967, 2, p. 102.

¹³⁹ CAMMAER H., *Jeugdwerk in Vlaanderen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, pp. 38-39.

Het typische van het jeugdwerk in deze richting is, net zoals bij de meeste vormen van liberale groepsvorming, de verscheidenheid van plaatselijke initiatieven met minieme binding onderling en een neiging om de eigen plaatselijke vrijheid te vrijwaren tegen nationale coördinatie, zodat de koepelorganisaties het steeds moeilijk hebben om zich door te zetten.¹⁴⁰

1.4. De Vlaamse beweging

Hoewel de Vlaamse beweging zich nooit tot een aparte zuil omvormde en ze ook geen factor van betekenis vormen bij een onderzoek met betrekking tot het jeugdhuisbeleid, heeft deze beweging toch haar stempel gedrukt op de ontwikkeling van het jeugdwerk. Veel studenten sloten zich immers aan bij deze beweging vermits zij een duidelijk sociaal maar ook cultureel cachet had. Zodoende ontstonden de eerste *jeugdbewegingen* zoals de Vlaamse studentenbonden vanaf 1874. Deze bewegingen stonden onder invloed van de Duitse traditionalistische Wandervögel-beweging. De Vlaamse studentenbonden verenigden zich in het *Algemeen Katholiek Vlaamse Studentenverbond* (AKVS) Omstreeks 1920 kenden deze bewegingen met een *strijdbare Vlaamse en christelijke geest* groot succes en kwam ze in conflict met de hiërarchie.¹⁴¹ Het katholieke idee van de *aktie* vond immers geen ingang binnen het AKVS. De nationalistische AKVS-leiding verwierp het standenprincipe van het JVKA en weigerde er zich bij aan te sluiten. De keuze van het AKVS voor het behoud van zijn onafhankelijkheid en het blijven verdedigen van het anti-belgicisme, maakte het conflict met de kerkelijke overheid onafwendbaar.¹⁴² Wanneer de bisschoppen in 1925 het Vlaams nationalisme veroordeelden, werd dit door velen ook gezien als een afkeuring van de Vlaamse studentenbeweging. Het AKVS kwam versnipperd uit het machtsconflict en radicaliseerde. De erfenis van het AKVS werd verdeeld onder organisaties zoals het *Algemeen Katholiek Diets Studentengemeenschap*, het *Diets Jeugdverbond*, de *Rex Jeugd Vlaanderen* en *Jong-Dinaso*. Deze politisering had als gevolg dat het einde van de Tweede Wereldoorlog ook het einde van deze studentenbewegingen betekende. Door de repressie

¹⁴⁰ *ibid.*, p. 48.

¹⁴¹ *ibid.*, p. 32.

¹⁴² Houben H., *De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiskoepel*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 12. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

DE SMET E., *Jeugdverbond voor Katholieke Actie*. in: *De Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*. II, Tielt, 1998, pp. 1571-1572.

tegen en de effectieve collaboratie van sommige Vlaams-nationale groeperingen, werd de Vlaamse gedachte in diskrediet gebracht, en bleven er na de oorlog van de Vlaams-nationale jeugdbewegingen enkel losse groepen over. Verscheidene groepen ontwikkelden zich tot volksdansgroepen, andere werden opgenomen in het VVKS en de Chirojeugd. De restanten organiseerden zich in 1947 in het *Jeugdverbond der Lage Landen*. De initiatieven met betrekking tot de jeugdwerking die sindsdien uit de Vlaamse beweging voortvloeiden zouden nooit meer de aanhang en relevantie kennen die de jeugdwerking vóór de oorlog had.

2. Na de Tweede Wereldoorlog: verruiming van het aanbod

2.1. Er is leven na de jeugdbeweging

Nadat onder de oorlog de jeugdbewegingen sterk waren gegroeid, onder meer doordat zij praktisch de enige vorm van ontspanning waren, kreeg men na de oorlog oog voor de *niet-georganiseerde jeugd*. De jeugdbewegingen kwamen weliswaar versterkt uit de oorlog, maar toch merken we een verbreding van het jeugdwerk op. Het nieuwe verschijnsel had hierop betrekking, dat er naast het aanbod van de zogenaamde traditionele jeugdbewegingen een veel ruimere markt was ontstaan voor alle leeftijdsgroepen en ook voor speciale categorieën van jongeren, die duidelijk andere en typisch *moderne* behoeften vertoonden.¹⁴³ De belangrijkste ontdekking, die de jeugdbewegingen in de jaren '50 deden, was dan ook de realiteit van de ongeorganiseerde jeugd onderkennen. Het geloof in de jeugdbeweging als exclusieve vorm van vrijetijdsbesteding verdween met het besef dat de commerciële sector gericht was op de massa en niet alleen op de burgerlijke elite. Men zocht dan ook naar andere, meer laagdrempelige vormen van jeugdwerk.

Dit vergde echter een mentaliteitswijziging bij de naoorlogse intelligentsia. Toen in 1946 het Ministerie van Openbaar onderwijs voor het eerst het jeugdwerk subsidieerde, kwamen alleen de jeugdbewegingen en jeugdherbergen in aanmerking.¹⁴⁴ De jeugdbeweging werd als een aanvullend opvoedingsmilieu van het gezin gezien en vormde in die zin een pedagogisch instituut van bijzondere waarde. De Nationale Raad voor de Jeugd stelde in 1953: “*De jeugdbeweging is de meest volmaakte vorm van een jeugdorganisatie.*” in die zin dat zij “*streeft naar de harmonische ontwikkeling van de morele, fysieke, intellectuele, staatsburgerlijke en sociale eigenschappen en, eventueel, van de politieke opvoeding van haar leden.*”¹⁴⁵ In 1959 betoogde Kriekemans zelfs nog dat *de gehele jeugd tot het reruteringsveld van de jeugdbeweging behoorde*. Wanneer men bemerkte dat men de massa van de jeugd niet kon bereiken, plaatste men de oorzaak van dit *tekort* bij de jongeren zelf. Deze afwijkende groep van niet-georganiseerde jongeren kon het ideaal van de jeugdbeweging niet aan. Deze moeilijk grijpbare jeugd werd toen tot sociale klasse gebombardeerd. De *niet-georganiseerde jeugd* was verwaarloosd, losgelaten, verwilderd en

¹⁴³ PEETERS K., *Jeugdbeleid en jeugdwerk in Vlaanderen*. Bestuur voor Jeugdvorming, Brussel, 1977, p. 76.

¹⁴⁴ FACHE W., *De evoluerende positie van de jeugdbeweging*. in: BRAL L. (red.), *Jeugdbeweging vandaag*. Deurne, Kluwer, 1987, p. 86.

¹⁴⁵ *ibid.*, p. 88.

(niet onbelangrijk) zocht haar amusement binnen de ontspanningsindustrie.¹⁴⁶ Het is de vraag in hoeverre deze pedagogische reconstructie vooral moet worden geïnterpreteerd als een adequate weergave van de leefsituatie van de naoorlogse jeugd, dan wel als een weerspiegeling van bepaalde angsten onder opvoeders en pedagogen. Dat laatste is waarschijnlijk het geval.¹⁴⁷ Deze ongeorganiseerde jeugd of massajeugd werd in vele gevallen ook vernauwd tot de ongeschoolde arbeidersjeugd. Het was vooral deze groep die niet rijp geacht werd om te kunnen gaan met de veranderende vrijetijdsbesteding. In het kader van de Koude Oorlog riep het idee van een verwilderde massajeugd ook connotaties op met de constructie van de verachte Russische massamens. Hoewel het Amerikaanse elementen waren die het beeld van de nieuwe massacultuur gingen bepalen, speelde deze vrees mee.¹⁴⁸

Wanneer ik hierna de doorbraak van de jeugdhuisgedachte bespreek betekent dat niet dat de jeugdhuiswerking overal even snel volledig erkend werd, of even hoog gekwalificeerd werd als de jeugdbeweging. Vooral vanuit katholieke hoek bleef men de meerwaarde van de jeugdbewegingsformule onderstrepen. In 1965 werd binnen het Studiecentrum voor Jeugdproblematiek te Leuven gestart met een onderzoek over de jeugdhuisproblematiek.¹⁴⁹ Overtuigd van de belangrijkheid van het jeugdwerk als element van cultuuroverdracht en tot het opwekken van cultuurvernieuwing, moest het Studiecentrum voor Jeugdwerk in Leuven het verschijnsel van het jeugdhuis belichten. In 1966 verscheen het boek *Jeugthuizen*. De jeugdhuiswerking werd daarin klassiek gezien als een aanvulling op het aanbod van de bestaande jeugdwerking, met name de jeugdbewegingen: *“Vermits de verschillende jeugdorganisaties zullen moeten aangepast zijn aan het ontwikkelingsniveau van de jeugdigen tot wie zij zich richten, moet men ook tussen de verschillende vormen van jeugdwerk een kwaliteits onderscheid aanvaarden, doch niet in die zin, dat slechts de hoogste vorm, die dan de jeugdbeweging zou zijn, recht van bestaan zou hebben, of zelfs*

¹⁴⁶ *ibid.*, pp. 88-89.

¹⁴⁷ DU BOIS-REYMOND M., *Vrijetijd en massajeugd*, in: BECKERS T., MOMMAAS H., Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroesse, 1990, p. 100.

¹⁴⁸ DIBBITS T., *Jongeren in cultuurhistorisch perspectief*. in: HAZEKAMP J., VAN DER ZANDE I. (red.), Jongeren, nieuwe wegen in de sociale pedagogiek. Meppel, Boom, 1987, p. 29.

¹⁴⁹ Een *Studiegroep voor Cultuurbevordering* had de opdracht van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur gekregen om de inventaris op te maken van de culturele infrastructuur en een planning op te stellen voor de uitbouw van de cultuur. Deze studiegroep bestond uit de professoren Frans Van Mechelen, Albert Kriekemans en M. Loeys. Met Van Elslande (CVP) als Minister van Cultuur - later dat jaar opgevolgd door staatssecretaris Declerck (CVP) - kan het niet verwonderen dat ook het studiecentrum een opdracht kreeg toegespeeld. Natuurlijk dient ook gezegd te worden dat zij het enige studiecentrum waren dat zijn activiteiten zo uitgesproken op de jeugdproblematiek richtten. De vakgroep Sociale Pedagogiek moest aan de KUL nog opgericht worden en stond aan de RUG nog in haar kinderschoenen.

maar het grootste deel van de aandacht zou waardig zijn."¹⁵⁰ De kiem in de uitbouw van de jeugdhuiswerking werd dan ook binnen de jeugdbewegingen gesitueerd. Het was de relativering van de mogelijkheden van de jeugdbeweging die de uitbouw van het jeugdhuiswezen legitimeerde. Daarbij richtte men zich natuurlijk op de jongeren die door de jeugdbeweging niet konden of niet werden georganiseerd.¹⁵¹

Vanuit de CVP klonk een gelijkaardig geluid. Drie jaar eerder werd het al gesteld tijdens een partijraad die handelde over het jeugdbeleid: *"De meest opvoedende vorm van jeugdorganisatie is ongetwijfeld de jeugdbeweging in strikte zin, omdat zij een volledige persoonlijkheidsvorming nastreeft op grond van een bepaalde levensbeschouwing. Zij heeft recht op een gans bijzondere erkenning en steun."*¹⁵² Of nog explicieter: *"In zoverre zij berust op een vrije inzet van persoon en het vrijwillig aanvaarden van een verantwoordelijkheid, biedt de jeugdbeweging een onvervangbare gelegenheid om aan haar leden burgerzin bij te brengen."*¹⁵³ Er werd gefocust op de differentiëring tussen de dieptewerking [mijn term] van de jeugdbeweging en de oppervlakkigere contacten binnen jeugthuizen. Zonder dit onderscheid strikt te willen hanteren en vanuit het besef dat de goede werking van het één een gunstige weerslag kon hebben op het ander, werd de jeugdbeweging nog gezien als dé jeugdwerking bij uitstek. De katholieke inspecteur voor de Nationale Dienst voor de Jeugd, Paul Claus, vond het in 1962 nog duidelijk dat een jeugdhuis moest steunen op mensen uit de jeugdbeweging, wou het kans hebben om aan opvoeding te doen.¹⁵⁴ Van Roey schreef in 1963 in het proostenblad van de KAJ-VKAJ dat het *onze diepste overtuiging* was dat het jeugdhuis de jeugdbeweging niet kon of mocht vervangen.¹⁵⁵ Wanneer de Katholieke Jeugdraad zich een jaar later tot de parochie-priesters richtte, klonk de toon al wat gematigder, maar bleef de klemtoon op de jeugdbeweging liggen.¹⁵⁶ Tenslotte

¹⁵⁰ REGAL J., WAUTERS N en CAMAER H., *Jeugdtehuizen*. Kapellen, De Nederlandsche Boekhandel, 1966, p. 8.

¹⁵¹ *"De relativering van de mogelijkheden van de jeugdbeweging en de daaruitvolgende niveauperhoging, gaven aanleiding tot grotere aandacht voor de jongeren die door de jeugdbeweging niet kunnen of niet worden georganiseerd en voor andere en nieuwe vormen van jeugdwerk. In het centrum van deze belangstelling komt de formule jeugdtehuis te staan."*

CAMMAER H., BUYCK L. en GEERAERT A., *Jeugdproblematiek: 10 jaar onderzoekswerk onder directie van prof. A. Kriekemans*. Antwerpen, De Nederlandse Boekhandel, 1967, p. 22.

¹⁵² CVP, *Jeugdbeleid: Partijraad van 16 maart 1963*. s.l., s.n., 1963, p. 29.

¹⁵³ *ibid.*, p. 10.

¹⁵⁴ CLAUS P. *De jeugdtehuizen*. in: FACHE W., *Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk*. Antwerpen, VFJ, 1982, p.23.

¹⁵⁵ VAN ROEY M., *Jeugdtehuizen*. in: FACHE W., *Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk*. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 48.

¹⁵⁶ *"Het is niet uitgesloten dat het jeugdtehuis onrechtstreeks belangrijke diensten zal bewijzen aan de jeugdbewegingen. Door ontmoeting, in het kader van het jeugdtehuis, met jeugdleid(st)ers of oudere leden van de jeugdbeweging, zullen jonge mensen de vormende waarde van de jeugdbeweging ontdekken en wellicht ook een taak in de jeugdbeweging opnemen."*

moeten we er ook aan toevoegen dat de socialist Joz Wijninckx in 1963 nog van mening was dat de werking van de jeugdclubhuizen niet ten nadele van de klassieke jeugdbewegingen mocht gebeuren.¹⁵⁷ De absolute appreciatie voor de jeugdbewegingen was een hardnekkige opinie die maar moeilijk verdween. Het jeugdhuis kon een aanvulling zijn, maar stond ten dienste van en was schatplichtig aan de jeugdbeweging.¹⁵⁸

Slechts vanuit het besef dat niet alle jongeren bereikt konden worden, kende men ook de jeugdhuiswerking waarde toe. Uit het onderzoek dat Cammaer ondernomen had, was immers gebleken dat ongeveer 50% van alle jongeren tussen de 8 en 25 jaar niet georganiseerd was in één of ander verband. Men concludeerde hieruit dat de jeugdbeweging te zwaar en te veeleisend was voor een grote groep van jongeren, en er voor hen nieuwe werkvormen moesten gevonden worden. De katholieke jeugdbewegingen bleken niet meer voldoende om jongeren te binden.

2.2. De pioniers van de jeugdhuiswerking

YWCA

Binnen die evolutie bekleedden de jeugdhuisen een centrale plaats. Voor de grote massa van de oudere jeugd, vooral in de steden, later ook op het platteland, werden tussen 1950 en '55 de eerste *clubhuizen* of *instuifactiviteiten* op touw gezet. De voornaamste initiatieven in Vlaanderen kwamen uit de YWCA en de patronaten. Over deze laatste heb ik het al uitvoerig gehad. De eerste Belgische afdeling van de *Young Men's Christian Association* (YMCA) werd in 1853 opgericht. De eerste afdeling *Young Women Christian Association* YWCA zag in 1919 het levenslicht.¹⁵⁹ België werd aldus één van de landen waar de YMCA (gesticht in 1844) snel voet aan grond zette. De voornaamste doeleinden van de associatie waren bij haar leden een harmonieuze christelijke persoonlijkheid te ontwikkelen en aldus bij te dragen tot

KATHOLIEKE JEUGDRAAD, *Jeugdtehuizen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 56.

¹⁵⁷ WIJNINCKX J., Voor een vooruitstrevend jeugd- en jonge gezinnenbeleid. Brussel, VZW Gert Wolf, 1963, p. 14.

¹⁵⁸ "De beste voorbeelden van jeugdtehuiswerking in het buitenland en ook bij ons, zijn deze waar de jeugdbeweging leeft in het hart van het jeugdtehuis."

s.n., *Het open jeugdtehuis*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 21-22. [facsimile van artikel uit *Ignis*, 1962, 1, pp. 1-3]

¹⁵⁹ De eerste YWCA in België werd te Antwerpen opgericht. Een overzicht van het reilen en zeilen van deze afdeling kan men vinden in YWCA, YWCA 75 jaar in Antwerpen. Antwerpen, s.n., 1994, 56 p. [gelegenheidspublicatie ter gelegenheid van de 75-jarige herdenking van de YWCA in Antwerpen]

het tot stand komen van een christelijke maatschappij.¹⁶⁰ De YWCA trachtte samen met andere opvoedkundige bewegingen de integratie van de opkomende generaties te bevorderen in de consumptiemaatschappij.¹⁶¹ Dat de YWCA een belangrijke motor was achter het jeugdhuiswerk blijkt ook uit het feit dat de voorzitter Demeure, in 1958 tot eerste voorzitter werd verkozen van de Nationale Commissie voor Jeugdhuisen. Later zou zij ook aan de wieg staan van de overkoepelende Vlaamse Federatie voor Jeugdhuisen.

Chiro en Jongerengemeenschappen

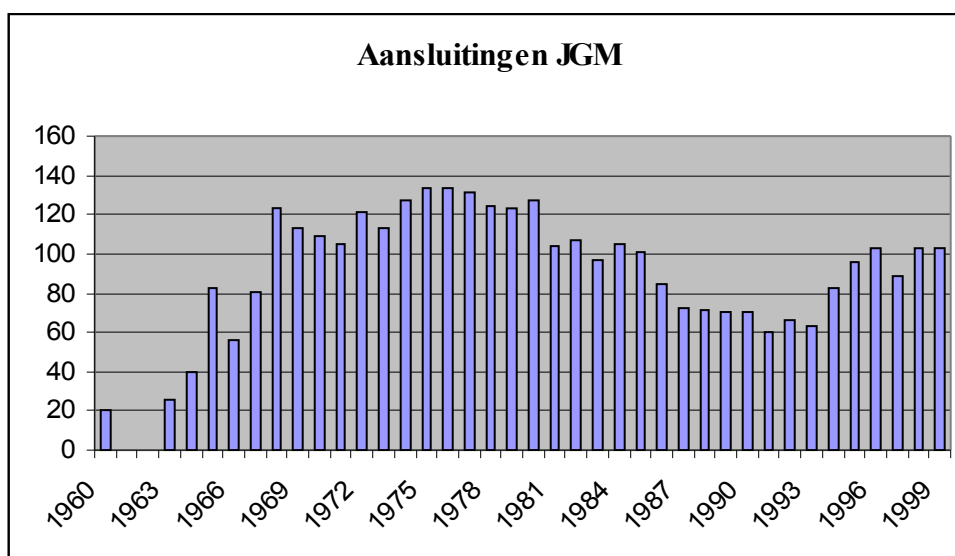
Belangrijke impulsen voor het jeugdhuiswerk kwamen ook uit de hoek van de Chiro jeugdbeweging en de Dienst Jongerengemeenschappen (JGM). Volgens Cammaer keerde de Chirojeugd zoals gezegd terug naar het oude ideaal van de patronaten wanneer ze in de jaren zestig haar blik richtte op de jeugdhuisen.¹⁶² Deze interesse werd onderstreept door de nieuwe benaming uit 1966: *Chirojeugd, Verbond van parochiale jeugdtehuizen*. De Chirojeugd was de voortzetting van de patronaatswerking die tijdens het interbellum ter ziele was gegaan. De patronaten hadden zich altijd gericht op de volledige parochiale massa en dit weerspiegelde zich ook in het doelpubliek van de Chirojeugd, dat in tegenstelling tot de andere Katholieke-Actie-Jeugdbewegingen niet stands- of milieugebonden was. De Chirojeugd beschouwde het bereiken van alle jongeren uit de parochie als haar doelstelling. Het is dan ook niet te verwonderen dat bij de opkomst van het fenomeen van de niet-georganiseerde jeugd, de Chiro als één van de eerste organisaties zich ging buigen over het probleem van de ontoereikendheid van de jeugdbewegingsformule. Vandaar dat de nationale leiding begon te werken aan een verbreding van de Chirowerking volgens het jeugdhuismodel. Naast de verbrede kinderwerkingen ontstonden in de tweede helft van de jaren vijftig voor de oudere jeugd van de parochie de *Jongerengemeenschappen*. In tegenstelling tot de kinderwerkingen ontstond de idee van de Jongerengemeenschappen niet aan de top van de beweging, maar waren het plaatselijke onderpastoors die het initiatief namen. Zij zagen dat binnen hun parochies een deel van de jeugd buiten het verenigingsleven bleef en ontwikkelden een instuif-systeem dat een soort van katholieke versie van de jeugdclubs of jeugdhuisen moest zijn, die ondertussen waren aan het opkomen. Net als bij de

¹⁶⁰ LAMBERT W., *Georganiseerde Jeugd in Europa. Socialistische Standpunten*. XIV, 1967, 2, p. 101.

¹⁶¹ DEMEURE L., *De YWCA: gisteren, vandaag, morgen*. in: FACHE W., *Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk*. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 84.

¹⁶² "Sinds enkele jaren grijpt Chiro terug naar de oorspronkelijke patronaatsvormen: men ziet de jeugdbeweging niet meer als de exclusieve formule om de gehele jeugd te omvatten en te organiseren, men beschouwt ze veeleer als een kern van waaruit de hele jeugd wordt benaderd." CAMMAER H., *Jeugdwerk in Vlaanderen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 42.

YWCA situeerden deze eerste initiatieven zich in het Antwerpse, in 1956.¹⁶³ Soortgelijke initiatieven ontwikkelden zich rond '57 en '58 in Leuven en Mechelen. In 1958 werd deze werking dan versterkt doordat op het secretariaat van de Chriojeugd te Antwerpen (Kipdorp) de Dienst Jongerengemeenschappen ontstond onder leiding van Jos De Wolf en Albert Peeters. De Wolf werd dat jaar ook nationale leider van de jongenschiro. Een beginnende overkoepeling ging van start en in 1960 vond de installatievergadering van de Jongerengemeenschappen plaats waar Jef De Wolf tien jaar lang voorzitter zou van blijven. In 1969 werd hij opgevolgd door Jan Willems die in 1971 de fakkel doorgaf aan Werner Cornil. Secretaris werd Chris Peeters. In 1963 werd Jef Van den Audenaerde aangesteld als eerste vrijgestelde van JGM. Hij had een paar jaar eerder jeugdhuis *Reuzenpoort* in Borgerhout mee opgericht en was vertrouwd met het jeugdhuiswerk.¹⁶⁴ Zowel De Wolf als Van den Audenaerde zouden een belangrijke rol spelen bij de organisatorische uitbouw van de overkoepeling van de jeugdhuissector.

Figuur 1: Evolutie van het aantal aansluitingen bij de Dienst Jongerengemeenschappen (1960-1999)
 HOUBEN H., *De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiscoöperatie*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 139. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

Terwijl JGM zich als beweging van onderuit naar boven uitbouwde, incorporeerde de nationale leiding van de Chiro de Jongerengemeenschappen zienderogen binnen haar eigen structuur. Hiermee wou ze inspelen op de tendens tot verbreding van de

¹⁶³ HOUBEN H., *De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiscoöperatie*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, pp. 26-27. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

¹⁶⁴ *ibid.*, p. 38.

jeugdbewegingswerking. Aldus ging de Chiroleiding meer en meer de werking van de JGM coördineren. Volgens die visie moesten de JGM ingekapseld worden in de structuur van het parochiale jeugdhuis in het kader van de bredere jeugdwerking waarbinnen ook de jeugdbeweging een belangrijke rol speelde.¹⁶⁵ Het jeugdhuis moest een plaats zijn waarin alle jongeren van de parochie terecht konden, gegroepeerd per leeftijd en er moest sprake zijn van een open werking.¹⁶⁶

Scouts en privé-initiatieven

Tenslotte voelden ook de Scoutsbeweging en enkele jongvolwassenen aan dat het gezin en de traditionele jeugdbewegingen steeds minder invloed uitoefenden op de oudere jeugd. De oudere scoutsleden en enkele volwassenen op privé-initiatief creëerden een milieu waarin oud-jeugdbewegingsleden en *jongeren van de straat* elkaar konden ontmoeten.¹⁶⁷

Inhoud van deze initiatieven

Inspiratie voor deze initiatieven haalden de pioniers bij de werking van de reeds bestaande clubhuizen en instuiven in Nederland, de *Heime der offenen Tür* in Duitsland en de *Maisons de la Culture et de la Jeunesse* in Frankrijk. Naast het jeugdhuiswerk zoals wij het kennen, kende Nederland tevens ook het *open jeugdwerk*, waarbij de nadruk vooral kwam te liggen op de vrijblijvendheid en het parochiale karakter van dergelijke initiatieven.¹⁶⁸ Samenvattend kenden deze vroege jeugdhuisen een dubbele doelstelling. Op de eerste plaats wilde men de jongeren vanaf 16-17 jaar met elkaar in gemengd contact brengen. Dit lokte heel wat jongeren. Niet alleen konden zij vanaf 1960 niet terecht in de dancings [ut infra], maar daarbuiten boden de jeugdbewegingen en de school geen gelegenheid tot gemengde ontmoeting.¹⁶⁹ Ten tweede probeerde men binnen deze gemengde ontmoeting de jeugd een

¹⁶⁵ Albert Frans Peeters was in 1963 de nationale proost van de Chiro en gaf te kennen wat de positie van het jeugdhuis was binnen de Chiro-beweging: “[...] *De jeugdtehuiswerking moet worden bekeken vanuit het standpunt van de parochiale doeleinden, en niet andersom. [...] In deze meer moderne kijk op de opvoeding leidde de klassieke patronaatsmethode als vanzelf naar de methodes van de jeugdbeweging die in wezen toch een zelf-actieve gemeenschap is. De bredere jeugdtehuiswerking ligt in het verlengde van de meer strikte jeugdbewegingsformules. Zij is er als de verbreding en de voortzetting van.*”

PEETERS A.F., *Voor een parochiale jeugdtehuiswerking*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 35-36.

¹⁶⁶ *ibid.*, pp. 29-30.

¹⁶⁷ NUYTS I., Het jeugdhuiswerk in Vlaanderen, ontwikkeling, organisatie en werking: bijdrage tot een vergelijkende studie. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1979, p. 11. (Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen)

¹⁶⁸ *Jeugdorganisatie*. in: Grote Winkler Prins Encyclopedie. Antwerpen, Elsevier, XII, 1979-1984, pp. 481c-487a.

¹⁶⁹ BILLIET J., *Doelstellingen in het Jeugdhuis: een aanbreng vanuit de sociologie*. Jeugdhuiswerk, 1973, 2, p. 2.

gezonde ontspanning en zinvolle vrijetijdsbesteding aan te bieden. Hier kon zelfs een vormend luik aan verbonden zijn. Dit speelde in op de preventieve houding die hierboven reeds geschetst werd ten opzichte van de vrijetijdsbesteding.

Volgens Lambert leefde in de beginperiode de opvatting dat de jeugdhuiswerking niet in functie mocht staan van de verkondiging van een bepaalde ideologie.¹⁷⁰ De jeugdhuiswerking was een plaatselijke voorziening die in principe ontkoppeld werd van een bepaalde levensbeschouwing. Er diende angstvallig vermeden te worden waarden op te dringen. De jongere moest als het ware zichzelf ontdekken in confrontatie met anderen. Jeugdhuizen moesten daarom openstaan voor alle jongeren, aantrekkelijk zijn, een opvoedend karakter vertonen en gelegenheid bieden tot diverse vormen van ontspanning. In tegenstelling tot de strakker hiërarchische structuur binnen de jeugdbeweging, moesten de jongeren wel zoveel mogelijk betrokken worden bij het beleid van het tehuis. De nadruk op maatschappijvernieuwing en cultuuroverdracht zou pas later op het voorplan verschijnen, Sommige stellen voor om de studentenacties van 1968 en '69 hiermee in verbinding te brengen.¹⁷¹ De jeugdhuizen werden meer dan alleen een middel om de jonge mensen van de straat te houden. Er kwam een stijgende interesse voor de maatschappelijke kritiek van de jongeren. Vraag blijft daarbij of deze ontwikkeling niet eerder de visies van de leiding van de jeugdhuizen verraadden, terwijl de meeste bezoekers nog steeds kwamen om zich vooral te ontspannen. Deze vraag kadert in de meer algemene problematiek met betrekking tot de studentenprotesten zoals ik die hoger al aanhaalde. Hoe wijd verspreid waren de protesten? Hoe diep penetreerden ze de jongerenwereld? Moeten ze als anti-systemisch beschouwd worden of als anti-autoritair, enzovoort. Deze bedenkingen werden ook destijds gemaakt, vooral toen bleek dat de categorie *jeugd* ook minder homogeen was dan gedacht. Het jeugdhuiswerk werd gedifferentieerd. Zo kwam er op het einde van de bestudeerde periode bijvoorbeeld meer aandacht voor het jeugdhuiswerk met kansarmen.

Conclusie

¹⁷⁰ LAMBERT R., Inductieve doelstellingsanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, p. 32 (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

¹⁷¹ LAMBERT R., Inductieve doelstellingsanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, p. 32 (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek), INGELBRECHT I., Mogelijke bijdragen van het jeugdhuiswerk aan de emancipatorische agogische doelstellingen. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1982, p. 34. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

De eerste jeugdhuisen ontwikkelden zich dus vanuit de jeugdbewegingen. Zij voelden zich verantwoordelijk voor de niet-georganiseerde jeugd en wensten deze nieuwe benaderingswijze voor de ongrijpbare jeugd uit te testen.¹⁷² Nochtans moet dit beeld enigszins bijgesteld worden. De meeste jeugdhuisen (5) van de eerste veertien jeugdhuisen die in 1960 gesubsidieerd werden, kwamen volledig vanuit privé-initiatief tot stand. Drie jeugdhuisen waren gegroeid uit de YWCA. Drie andere zijn gegroeid uit de Chiro jeugdbeweging. Twee jeugdhuisen kwamen in socialistische middelen tot stand. De St. Joris club te Aalst ontstond op initiatief van de Scoutsbeweging. De helft van deze initiatieven had dus duidelijke wortels in de jeugdbeweging. De andere helft kan gesteund hebben op leden van een jeugdbeweging, maar het wordt echter niet zo beschouwd.¹⁷³ Aldus lijkt er een fifty-fifty verhouding verhouding naar voor te treden tussen initiatieven uit particuliere hoek en initiatieven vanuit de jeugdbewegingen. Feit blijft wel dat we pas vanaf 1960 een beeld hebben van de landelijke jeugdhuisverdeling door de subsidiëring. De eerste initiatieven waren toen al een paar jaar aan de gang en stamden volgens de literatuur toch vooral uit de jeugdbeweging.

2.3. Erkenning en subsidiëring van de prille initiatieven

1960 was een sleuteljaar voor de zich ontwikkelende jeugdhuissector. Twee initiatieven van de overheid zorgden ervoor dat de jeugdhuiswerking erkend werd als een meerwaardige jeugdwerkform. Ten eerste werd de zogenaamde danswet goedgekeurd die de toegang tot danszalen ontzegde aan jongeren onder de achttien. Ten tweede nam de subsidiëring van de jeugdhuisen in 1960 een aanvang.

*De danswet*¹⁷⁴

We beginnen met de danswet. Deze creëerde een breed doelpubliek voor de jeugdhuissector. De *wet op de toegang tot dans- en speelhuizen* van 1960 dient volgens Cammaer beschouwd te worden als een voortzetting van de preventiepolitiek van de overheid ten aanzien van de

¹⁷² FACHE W., *De evoluerende positie van de jeugdbeweging*. in: BRAL L. (red.), *Jeugdbeweging vandaag*. Deurne, Kluwer, 1987, p. 89.

¹⁷³ NUYTS I., *Het jeugdhuiswerk in Vlaanderen, ontwikkeling, organisatie en werking: bijdrage tot een vergelijkende studie*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1979, pp. 27-28. (Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen)

¹⁷⁴ De volledige wettekst is opgenomen in bijlage.

jeugd.¹⁷⁵ De commerciële industrie creëerde zoals gezegd nieuwe behoeften bij de jongeren waarbij opvoeding en cultuur in het gedrang leken te komen. Het veranderende statuut van de jongere binnen de op til zijnde consumptiemaatschappij riep een preventieve reflex in het leven bij de overheid. De wet tot de zedelijke bescherming van de jeugd van 15 juli 1960 was de uitkomst van deze reflex. De wet verbood aan elke minderjarige, jonger dan achttien, de aanwezigheid in danszalen en drankgelegenheden waar er gedanst werd indien hij of zij niet vergezeld was van vader, moeder, of voogd. De bals die niet *uit handelsgeest* plaats hadden, noch de danslessen vielen onder deze wet.¹⁷⁶

Wie de wet doorleest kan niet naast het paternalisme kijken dat eruit spreekt. Zo gaat de meeste aandacht uit naar de rol van de uitbater van de desbetreffende danszalen of drankgelegenheden. Alleen artikel 7 heeft betrekking op de minderjarige die de wet overtreedt. De andere artikels wijzen de uitbaters op hun plichten (bord ophangen die de wet vermeldt en de toegang verbiedt, de leeftijd verifiëren,...) en de eventuele straffen die hen boven het hoofd hangen. De verantwoordelijkheid voor het naleven van de wet lag dus bij hen. De minderjarige jongere diende *begeleid* te worden tijdens zijn vrijetijd en ook de caféhouders hadden daarin hun rol te spelen. Door de danszalen in de wettekst op de hoogte te plaatsen van *de speelhuizen, de honderenbanen, de inrichtingen waar dienststers of entraineuses gewoonlijk met de cliëntele mede verbruiken en voor de weddenschappen bestemde ruimte in de paardenrenbanen* wordt de appreciatie voor de danszalen duidelijk. De eventuele slechte invloed laat zich in al deze andere *oorden van vertier* gemakkelijk raden. Men was er echter van overtuigd dat er een soortgelijke verderfelijke vrijetijdsbesteding kon beoefend worden binnen de danszalen. Het was op zijn minst een vorm van ontspanning waar de begeleiding van de ouders of de voogd vereist was - in de andere oorden mochten de jongeren hoegenaamd niet binnen. De wet verbood het dansen dus de jure niet, maar plaatste het gebeuren onder voogdij. Zoals Nuyts terecht opmerkt hield dit de facto wel een dansverbod in omdat de 17-18 jarigen in hun streven naar zelfstandigheid, niet bereid waren om hun vrijetijd te beleven in het bijzijn van hun ouders of voogden.¹⁷⁷ Vrij was de vrijetijd op dat moment niet meer. Het vervolg van de wet verraadt ook dat de

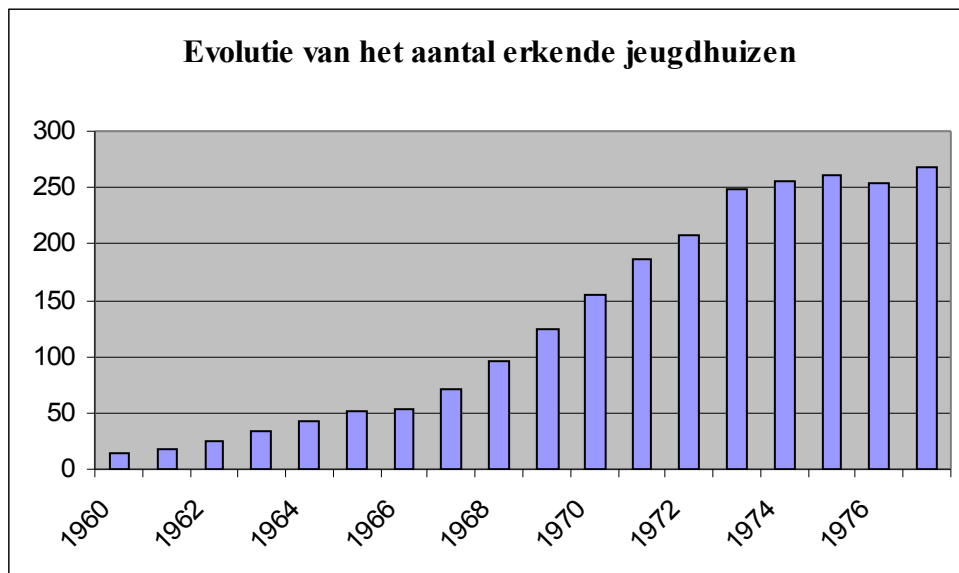
¹⁷⁵ CAMMAER H., *Jeugdwerk in Vlaanderen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 52. We gaan dieper in op deze preventiepolitiek wanneer we de werking van de zuilen kaderen binnen de staat.

¹⁷⁶ *Wet op de Zedelijke Bescherming van de jeugd van 15 juli 1960*. *Belgisch Staatsblad*. 20/7/1960, pp. 5508-5510.

¹⁷⁷ NUYTS I., *Het jeugdhuiswerk in Vlaanderen, ontwikkeling, organisatie en werking: bijdrage tot een vergelijkende studie*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1979, p. 8. (Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen)

gedachte dat de slechte invloed die uitging van de danszalen samenhang met het commerciële idee van waaruit ze georganiseerd werden. De bals die niet *uit handelsgeest* plaats hadden vielen immers niet onder deze wet. Dit is opnieuw een indicatie dat noch de creatie van de vrijetijd, noch het dansen op zich als *gevaarlijk* beschouwd werden. De wet was veeleer een preventieve maatregel die de jongeren wou beschermen tegen de *commerciële* vermaakindustrie. De overheid achtte bepaalde vormen van de vrijetijdsbesteding niet geschikt voor de jongeren.

In elk geval had deze wet een grote invloed op de uitbouw van de jeugdtehuizen. Dit blijkt alleen al uit het feit dat wanneer de wet in 1973 teruggebracht werd op 16 jaar de identiteit van het jeugdhuis op de helling stond. De vroegere monopolieperiode van jeugdhuizen ten aanzien van 16 tot-18 jarigen was immers verdwenen. We merken inderdaad dat het aantal erkende jeugdhuizen vanaf 1973 niet meer die exponentiële groei kende van tevoren. Er is echter meer sprake van een stagnatie dan van een serieuze terugval. Het herroepen van de danswet en de economische crisis had een terugslag op de jeugdhuiswerking, maar het jeugdhuiswerk hield zich staande. De ondersteuning door de overheid steeg zelfs exponentieel in deze periode. Samen

Figuur 2: Evolutie van het aantal erkende jeugdhuizen (1960-1977)

met de stagnatie in het aantal erkende jeugdhuisen zorgde dit voor een stijgende hoeveelheid van de subsidies per jeugdhuis. Wie het aantal aangesloten jeugdhuisen bij de VFJ bekijkt, merkt dat er pas vanaf 1978 sprake is van een geleidelijke terugval. Die blijft duren tot 1993. Op dat moment is er weer een duidelijke heropleving die samenhangt met de decentralisering van het subsidiebeleid naar de gemeenten toe. De danswet voorzag de jeugdhuisen dus van het nodige cliënteel. Seeuws wijst erop dat de waarde van het initiatief op dat moment ook in vraag stond. Een aantal jeugdhuisen commercialiseerden op hun beurt en deden niets anders dan de rol van de danscafés overnemen. Het pedagogische aspect verdween soms sterk op de achtergrond.¹⁷⁸

Subsidiëring

De overheid, meer bepaald de Nationale Dienst voor de Jeugd zette in 1960 een tweede zeer belangrijke stap door een erkennings- en subsidieregeling uit te werken, waardoor deze initiatieven intern, maar vooral naar de publieke opinie toe bevestigd werden.¹⁷⁹ Over de evolutie van het subsidiëringsbeleid zal ik het later nog hebben, wanneer ik de rol van de overheid van naderbij bekijk. Het volstaat hier te wijzen op de stuwende kracht die van de subsidiëring uitging. Vanaf dan werd het jeugdhuiswerk een volwaardig initiatief binnen het jeugdwerk. Het feit dat er subsidies te verkrijgen waren, maakte dat de oprichting en de werking van een jeugdhuis niet meer volledig op de schouders van enkele idealisten kwam te liggen. De jeugdhuis-*sector* was geboren.

2.4. Verzuiling van de jeugdhuissector

De eerste, niet verzuilde, initiatieven beantwoordden duidelijk aan een bestaande vraag of werden door jongeren mee opgericht. Op een bepaald moment groeide er uit deze initiatieven een jeugdhuissector, waardoor het voor de verschillende zuilen aantrekkelijk werd om in te pikken op deze evolutie. Nu het cliënteel verzekerd was door de danswet en de werking gesubsidieerd en (tot op zekere hoogte) erkend was, groeide de appreciatie voor het jeugdhuis. Zoals we nog zullen zien, werden de subsidies verspreid vanuit de Nationale Jeugdraad waarin ook verschillende zuilvertegenwoordigers zaten. Die namen de ervaring mee naar de eigen zuil en kaartten de oprichting van een eigen federatie aan. De opvatting

¹⁷⁸ Interview Willy door auteur, 24.02.2003., Cassette I, Kant A, 445-459.

¹⁷⁹ BAETEN W., *Geschiedenis van het jeugdwerk sedert 1945 tot heden*. *Gids sociaal-cultureel werk*, 1983, 5, p. 17.

brak door dat elke jeugdwerkform een eigen sociaal-pedagogische waarde had en dat geen enkele vorm meerwaardig was.¹⁸⁰ Het prestige dat de jeugdhuissector aldus verwierf, zorgde ervoor dat men vanuit de zuilgebonden organisaties oog begon te krijgen voor deze jeugdwerkform. De katholieken begonnen als eerste de prille initiatieven samen te nemen en te bestuderen binnen de Katholieke Jeugdraad. De andere zuilen zouden, gebeten door het idee en als reactie op de katholieke initiatieven ter zake, volgen. Die verzuiling beantwoordde echter niet aan potentiële hulpvraag van de jongeren, maar wel vooral aan de reële basisvraag van de zuilen: hoe sterk staan wij elk afzonderlijk binnen dit maatschappelijke veld?

Bij het ontstaan van de jeugdhuissector werden de meeste van de opkomende jeugdclubs of jeugthuizen mee ingekapseld in het verzuilde systeem, dat het Vlaamse jeugdwerk in drie stukken sneed. Zowel de socialisten als liberalen hadden in 1945 een koepelorgaan opgericht die alle soorten jeugdorganisaties moest verenigen. Het gaat hier respectievelijk om het *Socialistisch Jeugdverbond* en het *Nationaal Verbond der Liberale Jeugd van België*. Deze laatste organisatie veranderde haar naam in 1966 in de *Confederatie van Liberale Jeugdorganisaties* (CLIJO). De katholieken startten in 1928 al met een soortgelijk initiatief wanneer de *Jeugdverbond voor Katholieke Actie* (JVKA) werd opgericht. Deze werd in 1962 opgevolgd door de *Katholieke Jeugdraad*. In wat volgt bekijk ik de overkoepeling van de jeugdhuisinitiatieven van dichterbij. Het mag nu al onderstreept worden dat van socialistisch of liberaal signatuur er in Vlaanderen echter nooit veel jeugdthuizen zouden ontstaan, hoewel het vaak ontbreekt aan concrete cijfers over de verdeling. Het blijft bij indicaties. De Socialistische Federatie had gemiddeld twaalf procent van alle erkende jeugthuizen onder haar vleugels voor de periode tussen 1964 en 1970.¹⁸¹ In 1964 waren er in Vlaanderen nog maar acht erkende jeugthuizen aan socialistische zijde tegenover 29 katholieke jeugthuizen. De inbreng van de liberalen in het jeugdhuiswerk was nog kleiner. Tussen 1971 en 1973 steeg hun ledenaantal weliswaar van 11 tot 18, maar daarmee groepeerde ze nog steeds maar 7% van alle erkende jeugthuizen.

¹⁸⁰ FACHE W., *De evoluerende positie van de jeugdbeweging*. in: BRAL L. (red.), *Jeugdbeweging vandaag*. Deurne, Kluwer, 1987, p. 90.

¹⁸¹ AMSAB, SFJH, 1.1. Rapport omtrent de werking van de Socialistische Federatie van Jeugthuizen (1971).

Hoofdstuk V: Zuilgebonden aandacht voor de jeugdhuisproblematiek

1. Katholieke Zuil

1.1. De Katholieke Jeugdraad: oprichting en functie

Bij decreet van het Episcopaat werd de interdiocesane Raad voor het Apostolaat ertoe gelast een Katholieke Jeugdraad (KJR) op te richten. Deze installatievergadering had plaats op 8 oktober 1962. Tijdens de eerste bijeenkomst lichtte Monseigneur Schoenmaeckers de verwachtingen die het episcopaat op de Raad had gesteld nader toe: *“Het is noodzakelijk en dringend dat de katholieke vertegenwoordigers elkaar ontmoeten om gezamenlijk te overleggen en om de belangen van de jongeren, vooral van onze katholieke jongeren, te behartigen.”*¹⁸² De nadruk werd dus gelegd op het behartigen van de belangen van de jongeren, en vooral de katholieke. Die belangen of noden werden twee jaar later door de KJR zelf ingevuld.¹⁸³ De jongeren hadden nood aan gemeenschapsvorming met leeftijdsgenoten, vormende vrijetijdsbesteding, gezonde ontspanning en gemengde ontmoeting en godsdienstige en apostolische verdieping. Aldus werd de *potentiële hulpvraag* van de jongeren aangegrepen om de werking uit te bouwen. Om deze noden in te vullen wenste men de bestaande initiatieven te coördineren binnen het bestaande katholieke jeugdwerk om deze belangen zo goed mogelijk te dienen. In de statuten van de KJR werd haar opdracht nader toegelicht: *“De vereniging heeft tot doel, met uitsluiting van enig winstoogmerk, het katholieke jeugdwerk te coördineren en te vertegenwoordigen ten opzichte van burgerlijke en kerkelijke instanties. De vereniging mag alle activiteiten ondernemen om dit doel te bereiken. Aldus kan zij documentatie aanleggen over het jeugdwerk, de studie van problemen in verband met jeugdwerk doen en bevorderen, informatieve en vormende activiteiten ontplooiën en gezamenlijke acties organiseren.”*¹⁸⁴ Naast de interne motivatie om de initiatieven te overkoepelen (coördinatie) bestond er ook een externe motivatie: namelijk de erkenning van deze initiatieven door de *burgerlijke instanties*. We merken ook de bewuste ontubbeling tussen kerkelijke en burgerlijke instanties op. De KJR leek zich dus zowel naast

¹⁸² KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: activiteitenverslag, 14.07.1964.

¹⁸³ KATHOLIEKE JEUGDRAAD, *Jeugdtehuizen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 53.

¹⁸⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: statuten.

de overheid -en de partij- als naast de andere zuilgebonden organisaties te positioneren. Vandekerckhove werd in 1962 voorzitter. Pastoor D'Hoogh werd secretaris tot hij in 1964 door Hector Van Brabant vervangen werd.

Wat het apostolaatswerk betreft lezen we in een werknota betreffende jeugdzielzorg: *“Elk studieobject over jeugdzielzorg dat de jeugdbewegingen als beweging aanbelangt is best voor te behouden voor het JVKA [Jeugdverbond voor Katholieke Actie]. De KJR zou zich dan meer concentreren op problemen van algemene jeugdzielzorg die volledig gemeenschappelijk zijn en voor alle jeugdbewegingen en voor alle spiritualiteitgroepen en voor alle niet-gebonden jongeren. Juist voor deze problematiek is een wederzijdse verrijking zeer waardevol, ook voor het eigen jeugdbewegingsleven”*¹⁸⁵ Opnieuw werd de jeugdbeweging gezien als een exclusieve vorm van jeugdwerking. Alles wat daarbuiten viel of gemeenschappelijk werd geacht, viel onder de bevoegdheid van de Katholieke Jeugdraad. Wat dit inhield leren we uit de *Studiedag religieuze situatie van onze oudere jeugd* die de KJR organiseerde te Mechelen op 16 november 1963. Ter gelegenheid van de eerste installatieverjaardag van de KJR werd deze studiedag georganiseerd om de studiefunctie van de KJR te onderstrepen.¹⁸⁶ Uiteindelijke bedoeling van deze studiedag was een typologie naar voor te schuiven in verband met de religieuze houding bij de jeugd en de aspecten van religieuze groei te behandelen. De uiteindelijke bijdragen zijn zwaar theoretisch en linken in beperkte mate het bestaande of op til zijnde jeugd(huis)werk met de religieuze situatie van de oudere jeugd. Een typisch *wollige* bijdrage werd geleverd door pater De Roeck: *“De jongeren liggen niet zozeer in konflikt met het eigenlijke van het geloof, als wel met de kerkelijke verschijning ervan. Aan veel van wat voor hen onbegrijpelijk is, in symboliek, in liturgie of gelijk wat, kunnen wij persoonlijk soms weinig veranderen. Wat wij hen op de eerste plaats moeten leren is een persoonlijke verhouding tot God, die mens is in Kristus en die tussen ons leeft.”*¹⁸⁷ De diagnose is gesteld maar de remedie klinkt op zijn minst zwak. Uit het verslag blijkt dat de Kerk door de jeugd niet als een geheel, als een *Mystiek Lichaam van Kristus* ervaren werd, maar dat zij concreet verscheen in ‘die’ priester of katholieke voorman, in ‘dat’ katholicisme thuis, op het werk, in de parochie en in ‘die’ organisatie van katholieke actie, in die katholieke school of kliniek, enzovoort. In 1963 lezen we hier een beschrijving van wat Jaak Billiet en andere Leuvens godsdienstsociologie het *sociaal-*

¹⁸⁵ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, Werknota betreffende jeugdzielzorg.

¹⁸⁶ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 107, Verslag van de *Studiedag Religieuze Situatie van onze Oudere Jeugd* te Mechelen, 16.10.1963.

¹⁸⁷ idem.

culturele catholicisme zullen noemen. Het godsdienstige wordt gereduceerd tot het verkerkelijkt en als aparte service georganiseerd. Daarbij wordt de religieuze beleving an sich natuurlijk naar de achtergrond verdrukt. Cammaer stelt daarom binnen de groepsdiscussie: “*Als degenen die tot religiositeit willen opvoeden zelf niet volwassen zijn in een echte volledige menselijkheid, dan komen we ofwel tot een valse religiositeit bij hun kwekelingen, ofwel zullen de jonge mensen dit helemaal verwerpen omdat hun eigen realiteit, hun eigen menselijkheid veel reëler en echter is dan al de religiositeit die hen wordt aangeboden.*”¹⁸⁸ De conclusie van de dag luidde dat de opvoeders zelf werkelijk moesten geloven dat God in alle jeugdigen aanwezig was. De jongeren moesten een eigen groei naar God realiseren, het mysterie der dingen zelf ontdekken. Dit mysterie mocht hen of kon hen niet zomaar opgedrongen worden.

Een andere indicatie dat de christelijke levensbeschouwing als fundament voor de katholieke actie enigszins onder druk stond, krijgen we in de statuten van de KJR. Paragraaf 2 van artikel 3 stelde dat *de activiteit van de vereniging steunt op de beginselen die eigen zijn aan de Rooms-Katholieke Kerk*. In een voetnoot werden echter enkele alternatieve formuleringen toegevoegd waaruit de aangesloten verenigingen van de KJR konden kiezen bij het opstellen van hun eigen statuten. De omschrijving *beginselen die eigen zijn aan de Rooms-katholieke kerk* kon vervangen worden door *beginselen en waarden die eigen zijn aan het christendom* of die geïnspireerd waren op *het christelijke ideaal van het Evangelie*. Hoewel het hier slechts nuanceverschillen betrof, kan men zich niet van de indruk ontdoen dat de twee alternatieven een ietwat minder uitgesproken vorm van engagement inhielden. Het feit alleen al dat men de alternatieven voorstelde, impliceert dat men veronderstelde dat er ook gebruik van gemaakt zou worden. Met andere woorden: sommige organisaties zouden zich niet kunnen vinden bij de verwijzing naar de Rooms-katholieke Kerk maar wel bij een meer omfloerste verwijzing naar het christendom, het christelijke ideaal of het Evangelie.

1.2. De Commissie Jeugdhuisen binnen de Katholieke Jeugdraad

De Commissie Jeugdhuisen werd binnen de Katholieke Jeugdraad opgericht in november 1962. Ze was samengesteld uit juffrouw L. Verhoeven en de heren J. De Wolf, M. Fonteyn

¹⁸⁸ idem.

en P. van Remoortere. Later werden enkele leden van de subcommissie jeugdtehuizen van de Nationale Jeugdraad gecoöpteerd: Godelieve Cartrysse, Costenoble en Hector Van Brabant.

Het belangrijkste werk van deze commissie was het opstellen van het *Rapport van de Katholieke Jeugdraad over Jeugdtehuizen*. Dit rapport gaf aanleiding tot de oprichting van een nieuwe commissie die op de algemene vergadering van 26 oktober 1963 volgende opdracht kreeg: *“De commissie zal nu bevoegd zijn om namens het geheel van het katholieke jeugdtehuiswerk te spreken, adviezen uit te brengen en op te treden. De commissie dient tevens te onderzoeken onder welke vorm de katholieke samenwerking op gebied van jeugdtehuiswerk best gestructureerd wordt.”*¹⁸⁹ Naast de voorzitter en de aalmoezenier van de katholieke werkgroep van de Algemene Federatie [ut infra] en de voorzitter en de aalmoezenier van de Dienst voor Jeugdtehuiswerking zetelden in deze commissie bij de oprichting met name Fr. Dumoulin, P. Van Remoortere, J. De Wolf, K. Peeters, M. Fillet en L. Verhoeven. Paul Claus woonde als techniek de vergaderingen bij. De commissie volgde sinds haar oprichting de actuele problematiek in verband met het jeugdhuiswerk. Verder begon ze met een studie over verschillende jeugdtehuizen, het subsidiëren van het jeugdhuiswerk en de kadervorming. Een eerste concrete activiteit werd de studiedag die op 3 juni 1964 doorging te Mechelen onder de titel *De Apostolaatsmogelijkheden van priester en leek in het jeugdtehuis*.

In het activiteitenverslag van de Katholieke Jeugdraad uit 1964 werd reeds gewezen op de vele afwezigheden tijdens de vergaderingen van deze commissie.¹⁹⁰ Ook binnen de KJR zelf was de bezettingsgraad nooit hoog. Een eerste indicatie van beperkte aanwezigheid vinden we reeds op 7 juni 1963. D’Hoogh noteerde dan: *“Wij betreuren het dat niet meer leden van het bureau aanwezig waren op onze vergadering van dinsdag 5 juni. Buiten de Voorzitter en de secretaris was alleen juffrouw Fillet aanwezig.”*¹⁹¹ Er zijn nog aanduidingen van de beperkte aanwezigheid op de vergaderingen te vinden. Begin 1970 werd dit probleem door Agnes Devos aangekaart via een rondschrijven. We lezen: *“Wij weten wel dat jullie allemaal ’n boel vergaderingen en werk hebben waar soms niet door te geraken is. Toch is het ’n vraag of ’n bureauvergadering, waar bijna uitsluitend de mensen van het sekretariaat zijn, zin [sic] heeft. Lopen wij dan geen groot gevaar ’n sekretariaat te krijgen los komt te staan van de directe noden van het jeugdwerk en dat op zichzelf gaat functioneren?”* Wat later

¹⁸⁹ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: activiteitenverslag, 14.07.1964.

¹⁹⁰ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: activiteitenverslag, 14.07.1964.

¹⁹¹ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: activiteitenverslag, 07.06. 1963.

werd er dan ook voor geopteerd om van de Algemene Vergadering een beleidsvergadering te maken die zich vooral moet richten op het bespreken van eindrapporten van commissies (studievergaderingen worden even uitgesteld). Begin 1972 besloot men het groeiende absentisme op vergaderingen en op de algemene vergadering het hoofd te bieden door de verantwoordelijken persoonlijk te contacteren, om ze te informeren en opnieuw te betrekken. Een maat voor niets, zo bleek, want uit de evaluatie van de algemene vergadering van 1973 spreekt nog steeds dezelfde frustraties. Enkele bemerkingen: *“De mensen van de algemene vergadering “zijn vreemden voor elkaar”, de mensen hebben geen begrip voor de noden van andere organisaties, de besluitvorming gebeurt uiterst moeizaam: zelfs eenvoudige afspraken duren ellendig lang.”* Conclusie: *“Deze mensen kunnen mekaar dan ook niet meer steunen in de te nemen beslissingen op een algemene vergadering.”*¹⁹²

1.3. Organisatorische evolutie

Aandacht voor de jeugdhuiswerking

Overlopen we de vergaderingen en de werkdocumenten van het bureau van de Katholieke Jeugdraad dan kwam de *oriëntatie in het probleem der jeugdtehuizen* op 11 februari 1963 al op de agenda. Vooral het *Rapport van de Katholieke Jeugdraad over Jeugdtehuizen* kreeg daarbij de aandacht. Bij de bespreking van dit rapport op 8 oktober kwam wel de kwestie van de eventuele oprichting van een Katholieke Federatie voor Jeugdtehuizen ter sprake. D’Hoogh zag er een *blokvorming* in van de verschillende katholieke groepen naar buiten toe. De precieze structuur moest echter nog vastgesteld worden. Er diende trouwens eerst gewacht te worden op de beslissing van de Vicarissen-Generaal ter zake. Eind 1964 zag de commissie echter nog geen dringende elementen die de oprichting van een katholieke federatie noodzakelijk maakten. De oprichting van de Waalse neutrale federatie *Association Belge des Maisons de Jeunes* werd daarbij niet als dringend feit beschouwd. De zaak moest naar eigen zeggen wellicht opnieuw onderzocht worden op het ogenblik dat een subcommissie jeugdtehuizen werd opgericht in de schoot van de pas vernieuwde Nationale Jeugdraad.¹⁹³

Niet de enige

¹⁹² KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: notulen van de Algemene Vergadering, 10.10.1973.

¹⁹³ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: activiteitenverslag, 14.07.1964.

Deze samenstelling van de Nationale Jeugdraad (1963) had reeds voor de nodige spanningen gezorgd. De jong-socialisten weigerden hun medewerking te verlenen tenzij de raad op basis van een 50/50 verhouding werd samengesteld en niet op basis van de 12/8 sleutel zoals voorgesteld werd. De socialisten trokken volgens deze verdeling immers aan het kortste eind. De KJR ging hiermee akkoord op voorwaarde dat een zelfde verdeelsleutel in Wallonië gehanteerd werd. De KJR wou over deze voorwaarde op voorhand zekerheid hebben. Wanneer de keuze van de voorzitter en de secretaris voor de Nationale Jeugdraad ter sprake kwam op een vergadering van de KJR bleek de katholieke vertegenwoordiging opnieuw een essentiële leidraad in de houding die men aannam. Er diende immers *zeer sterk* gesuggereerd worden dat *indien er een niet katholieke voorzitter gekozen wordt in Vlaanderen dat men dan een katholieke voorzitter in Wallonië kreeg*.¹⁹⁴ In Vlaanderen wou men daarenboven graag een katholieke vertegenwoordiger op de plaats van secretaris hebben. De katholieken kregen sterke weerstand in deze. Op 16 september 1963 verscheen er in de Volksgazet een artikel onder de titel *Alle niet-katholieke Jeugdbewegingen tegen Samenstelling van Jeugdraad*.¹⁹⁵ Het artikel berichtte over de samenkomst te Brussel van 15 niet-katholieke jeugdbewegingen op initiatief van de Jong Socialisten. Verscheidene communistische, socialistische, liberale, vlaamse en christelijke organisaties die zich buiten de katholieke zuil plaatsten, waren hierop aanwezig. Met name de Boy Scouts België, de Girl-Guides van België, de YWCA en de YMCA kunnen we groeperen onder de noemer van niet zuilgebonden katholieke organisaties. De andere organisaties waren de Federatie van Socialistische studenten, de Socialistische Pioniers, de Rode Valken, de Syndicale Jeugd ABVV, de ABVV kadetten, het Belgisch Liberaal Studentenverbond, het Jeugdverbond voor Vrijheid en Vooruitgang, de Communistische Jeugd, de Communistische Pioniers en de Vlaamse Vereniging van Studenten en Jeugdsocialisten. Zij betreurden allen dat niet alle jeugdbewegingen een evenredige kans kregen tot vertegenwoordiging binnen de Nationale Jeugdraad. Zij verwierpen dan ook de huidige verdeling in katholieken en niet-katholieken. Aansluitend bestreden ze met klem de verdeling binnen de Jeugdraad tussen 12 katholieken en 8 niet-katholieken.

Men besloot binnen de KJR om niet te reageren op het artikel: *“Er zal niet gereageerd worden op het communiqué van de niet-katholieke jeugdwerken in verband met Nationale Jeugdraad. Dit zou de zaak slechts meer belang geven.”*¹⁹⁶ Binnen de vergadering kwam er

¹⁹⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: notulen van het Bureau, 04.04.1963.

¹⁹⁵ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: artikel Volksgazet, 16.09.1963.

¹⁹⁶ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: notulen van het Bureau, 24.09.1963.

wel nog een gedachtenwisseling op gang over de verhouding tussen katholieken en niet-katholieken. Daaruit kwam de mening naar voor dat men niet kon aanvaarden dat eventueel ter wille van de neutrale bewegingen, er minder dan de helft katholieke vertegenwoordigers zouden zijn. Er bestaat trouwens een niet verzonden wederwoord op dit artikel. Hieruit blijkt duidelijk de oppositionele houding die binnen de KJR aanvankelijk leefde: *“Het bureau van de KJR (in gemeenschappelijk overleg met het bureau van de Consiël de la Jeunesse Catholique) [...] betreurt dat de laatste maanden herhaaldelijk van linkse zijde en vooral vanwege de Vlaamse Jong-Socialisten, tendentieuze artikels en communiqué’s in de pers werden verspreid, waarin vooral de Vlaamse katholieke jeugdleiders werden beschuldigd van onverdraagzaamheid en machtshonger. De KJR acht zich daarom verplicht het stilzwijgen te verbreken, dat tot op heden in acht werd genomen om een spoedige regeling niet te bemoeilijken, en duidelijk te verklaren dat de ware verantwoordelijken voor de aangevochten zetelverdeling niet de jeugdleiders zijn, maar de partijpolitici van de BSP, die in de Franssprekende vleugel slechts 8 katholieken tegen 12 niet-katholieken willen opnemen en daardoor aan de Vlaamse vleugel dezelfde verhouding in omgekeerde orde hebben opgedrongen.”*¹⁹⁷

Nochtans speelde men binnen de KJR even tevoren nog met het idee om een zuiloverschrijdende samenwerking op poten te zetten. Samenwerking op kaderniveau werd door D’Hoogh slechts mogelijk geacht op bepaalde niveaus en voor bepaalde onderwerpen. Op het verslag van het bureau van 4 maart 1963 stelde hij dat men *niet naïef* mag zijn!¹⁹⁸ De waarschuwing van D’Hoogh over de potentiële contacten tussen de verschillende zuilen was niet uit de lucht gegrepen. Op 2 maart 1963 werd te Brussel een *Algemene Federatie van Clubhuizen* opgericht. Dit initiatief ging uit van Roeland De Wulf, vertegenwoordiger van de *Bond van Gronte en Jonge Gezinnen* (BGJG). Op die stichtingsvergadering waren 17 vertegenwoordigers van 11 van de 38 erkende jeugdhuizen aanwezig. Iedereen ging akkoord over de oprichting van een open federatie waarin alle strekkingen konden samenkomen. Er kwamen echter geen vertegenwoordigers van de socialisten, de liberalen of de YWCA opdagen. De Algemene Federatie bleef wel bestaan als pluralistische, en kleine, federatie. Dat pluralisme werd door socialisten en liberalen geïnterpreteerd als een vorm van verkapt katholicisme, zoals nog zal blijken.

¹⁹⁷ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: notulen van het Bureau, 04.04.1963.

¹⁹⁸ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: notulen van het Bureau, 04.03.1963.

Uit de incidentele oprichting van de Nationale Jeugdraad en de mislukte overkoepeling vanuit de BGJG blijkt dat het klimaat in 1964 blijkbaar nog niet rijp was voor structurele toenadering tussen de verschillende zuilen. Er werd in 1964 wel contact gezocht met de Jong Socialisten om *uit het slop te geraken*. In 1965 kwamen de liberalen op het voorplan. Zij eisten dat zij vertegenwoordigd zouden zijn binnen de administratie van de Nationale Jeugdraad. Ten tweede vroegen zij dat de samenstelling van de NJR niet als criterium zou genomen worden voor subsidiëring. Ten derde stonden ze erop dat zij zouden deel uitmaken van het bureau van de Nationale Jeugdraad. Ze stelden concreet voor om het bureau samen te stellen aan de hand van 2 katholieken (waaronder de voorzitter), 1 socialist, 1 liberaal en 1 onafhankelijke.

Na vijf jaar te werken

Vanaf 1964 geraakte de jeugdhuisproblematiek sterk op de achtergrond binnen de KJR. De aandacht werd vooral afgeleid door de anti-atoommarsen en het politieke klimaat dat er aan vasthing en dat te zeer het privilege leek van de linksen. De marsen en heel de vredesproblematiek zouden de agenda tot diep in de jaren zestig blijven beheersen vanuit de veronderstelling dat de katholieke stem in dit debat niet luid genoeg klonk. Dit was duidelijk een thema dat relevant werd geacht binnen elke vorm van jeugdwerking.

Begin 1967 werd, naar aanleiding van haar vijfjarig bestaan, de functie van de KJR trouwens opnieuw bevraagd. Vanuit de KJR moest de bekommernis leven om de katholieke jeugdtehuizen die niet waren gefedereerd de kans te geven samen bepaalde problemen te bespreken, als dit nodig was: *“Er dient aandacht te worden besteed aan de kwalificatie en de taak van de permanente verantwoordelijken, vooral gezien deze thans worden gesubsidieerd.”*¹⁹⁹ In 1970 werd een verslag van de Commissie Jeugdtehuizen nog eens in het vooruitzicht geplaatst. Het rapport van deze commissie zou maart 1971 besproken worden. De te behandelen themata bleven: kadervorming, *invloed van de consumptie op de jeugd en aldus ook op de beweging* [sic], *democratisering in* [sic] *de beweging, de geleidelijkheid en de begeleiding van jonge mensen naar echt kristen-zijn toe in onze konkrete beweging, de opstelling van de bewegingen (n.b. voor een aantal dingen zou het goed zijn af en toe te zorgen voor ’n “vertaling” voor de basis).*²⁰⁰ Vanaf 1970 wou men een analyse op poten zetten van tien jaar werking om te komen tot interne kritiek, kritiek van de bewegingen

¹⁹⁹ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: notulen van het Bureau, 24.01.1967.

²⁰⁰ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, KJR: notulen van het Bureau, 17.10.1970.

onderling, kritiek van de Katholieke Jeugdraad en kritiek van de Minister van Cultuur: Dit betekende niet dat er plots weer massaal veel aandacht ging naar de jeugdhuisproblematiek.

Conclusie

De jeugdhuisproblematiek lijkt over het algemeen niet de hoofdbekommernis geweest van de KJR. Van een uitgewerkte relatie met de Commissie Jeugthuizen is geen sprake. Tot 1974 worden de verslagen gevuld met nota's over gemeenteraadsverkiezingen, georganiseerde colloquia, de wetgeving op kamperen, speelpleinen, en dergelijke. Er werden commissies opgericht die de abortusproblematiek moesten bestuderen, de noties *jeugdpastoraal* en *vredesopvoeding* moesten invullen of het gemeentelijke jeugdbeleid doorlichten. En natuurlijk kreeg men vanaf 1971 aandacht voor het op til zijnde Cultuurpact. Bij het behandelen van de verslagen van deze commissies werd nooit de werking van de Commissie Jeugthuizen vermeld.

Drie zaken verklaren deze tendens. Ten eerste kunnen we die verklaren doordat de aandacht voor de jeugdhuiswerking vanaf de tweede helft van de jaren zestig zich vooral binnen andere organisaties afspeelden die opereerden op het nationale niveau: de Nationale Jeugdraad en de Vlaamse Federatie voor Jeugthuizen. Ten tweede gaf de KJR in haar waardering van de anti-atoommarsen als zijnde een *links privilege* blijk van een zekere politieke berekening bij de agendabepaling. Atoommarsen en de abortusproblematiek werden politiek *lucratiever* geacht omdat dit nu eenmaal hete hangijzers werden tijdens de jaren zestig. Symptomatisch is ook dat er vaak gesproken werd over de banden met 11.11.11. en de vredesbeweging. Temidden van deze evolutie verdween de problematiek van de ongeorganiseerde jongeren (binnen de KJR althans) ietwat op de achtergrond. Ten derde had de Commissie Jeugthuizen binnen de KJR een vrij beperkte taak. Zij moest onderzoeken onder welke vorm de katholieke samenwerking op gebied van jeugdhuiswerk best gestructureerd wordt. In tegenstelling tot de socialisten en de liberalen, beschikten de katholieken dus niet over een *Katholieke Federatie van Jeugthuizen*. De commissie was geen service-instelling, maar veeleer een denktank en een vertegenwoordiger van hét katholiek jeugdhuiswerk naar boven toe (Kerk en staat). Nochtans was de Katholieke Jeugdraad in meerderheid van mening dat er een eigen federatie moest opgericht worden, alleen was men niet overtuigd van de hoogdringendheid ervan.²⁰¹ Men keek dus de kat uit de

²⁰¹ KATHOLIEKE JEUGDRAAD, *Jeugdtehuizen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 57.

boom. Ten vierde werd de jeugdhuisproblematiek vanaf 1965 in grotere mate overgenomen door de katholieke contactgroep binnen de Vlaamse Federatie van Jeugthuizen. In tegenstelling tot de socialisten en de liberalen waar de contactgroepen slechts een afgeleide waren van de jeugdhuiscoepels, opereerde de katholieke contactgroep vrij autonoom doordat ze net niet exclusief te linken viel aan een bepaalde federatie. Wanneer de KJR in 1966 om verduidelijking vroeg in verband met de positie van de contactgroep was het antwoord duidelijk: de contactgroep was een autonoom organisme met een eigen secretariaat en een vertegenwoordiger binnen de KJR. Meteen werd ook opgemerkt dat de contactgroep in feite de taak van de Commissie Jeugthuizen zou kunnen overnemen.²⁰² Vanaf 1967 leefde men zelfs met het idee om de Katholieke Contactgroep voor Jeugdtehuizen te laten erkennen als *jeugddienst*, steunend op figuren zoals Van Brabant, De Wolf en Van den Audenaerde.²⁰³ Die erkenning lijkt er echter nooit te zijn gekomen.

1.4. De Algemene Federatie en de Jongerengemeenschappen

Het bovenstaande betekende echter niet dat er binnen de katholieke beweging geen service-instellingen bestonden. Men kan immers als bijkomende reden voor de schijnbare inertie binnen de Commissie Jeugthuizen van de KJR het bestaan van de Algemene Federatie en de Jongerengemeenschappen vermelden als organisaties die potentieel de relevantie van de commissie konden ondermijnen. De Algemene Federatie kon echter nooit de ambities waarmaken. Als pluralistische koepel werd zij niet erkend. Doordat zij echter als pluralistisch initiatief gestart was, lukte het niet om haar nadien te laten doorgaan voor een katholieke federatie.²⁰⁴

Er leek meer te verwachten van de Dienst Jongerengemeenschappen zoals die vanuit de parochies maar binnen de Chiro gesticht was in 1960. Om te beginnen heeft deze dienst

²⁰² KADOC, Katholieke Jeugdraad, 257, Notulen van de katholieke contactgroep, 20.09.1966.

²⁰³ De contactgroep kon zich laten erkennen als jeugdbeeijing, jongerenbeeijing, politieke jeugdgoepering, jeugddienst of coördinatie-organisme.

KADOC, Katholieke Jeugdraad, 295, Werknota ter voorbereiding van de vergadering van 09.09.1968.

²⁰⁴ “*De ‘Algemene Federatie is daarnaast het resultaat van een oprechte toch tevergeefse poging om tot een pluralistische groepering te komen. [...] Haar bedoeling ten spijt is deze federatie er niet in geslaagd andere dan katholieke tehuizen op te nemen...*”

CLAUS P., *Jeugdtehuiswerk*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 6.

steeds meer jeugdhuisen onder hun vleugels gehad dan de Algemene Federatie.²⁰⁵ Daarenboven stond ze organisatorisch sterk door de banden die er waren met de nationale Chiro-leiding. Mensen als Jef De Wolf of Jef Van den Audenaerde vertegenwoordigden daardoor een groot publiek. Dit betekende echter meteen ook een rem op een eventuele doorgroei naar een volwaardige jeugdhuisfederatie. De sterke banden tussen de twee verhinderden in 1966 dat de JGM als volwaardige jeugdhuisgroep te erkennen. Het inspectieverslag concludeerde: “*Uit het dossier en het onderzoek ter plaatse is niet voldoende duidelijk gebleken dat de Jongerengemeenschappen ideologisch, administratief, financieel en organisatorisch onafhankelijk staan t.o.v. Chiro-jeugd en de jeugdtehuizen van Chiro-strekking.*”²⁰⁶ In 1969 werd de JGM toch erkend door de Nationale Dienst voor de Jeugd doordat ze toen ging voor de erkenning als jongerenbeweging en niet meer mikte op een erkenning als jeugdhuisgroep.

In 1969 had de Chiro-leiding ook het *Vlaams Verbond voor Parochiale Jeugdtehuizen* (VVPJ) opgericht. Dit moest eveneens een koepel worden die de coördinatie tussen de jongenschiro, de meisjeschiro, de JGM en de Parochiale Jeugdzorg moest verzorgen. Het VVPJ kreeg echter nooit voet aan grond. De erkenning van de JGM in 1969 betekende ook een streep door de rekening. Het VVPJ slaagde er nooit echt in een welbepaalde functie voor zichzelf af te bakenen en bloedde langzaam dood. De JGM bleven aldus over als organisatie die kon beschouwd worden als surrogaat voor de niet bestaande *Katholieke Federatie van Jeugdhuisen*.²⁰⁷

²⁰⁵ HOUBEN H., *De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuisgroep*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 56. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

²⁰⁶ Liberaal Archief, CLIJO, 1473, Inspectieverslag Dienst Jongerengemeenschappen-Antwerpen, 09.09.1966.

²⁰⁷ HOUBEN H., *De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuisgroep*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 63. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

2. Socialistische Zuil

2.1. De verzuilingslogica als motivatie voor het jeugdhuiswerk

De *Socialistische Federatie van Jeugdtehuizen* (SFJH) startte in 1959 als werkgroep van het *Socialistisch Jeugdverbond* en werd pas later een volwaardige federatie. In 1962 was er sprake van om de tot dan toe bestaande *Commissie Jeugdtehuizen* (opgericht in 1961) om te vormen tot een *Socialistische Federatie van Jeugdtehuizen*.²⁰⁸ Deze omvorming kunnen we symbolisch laten doorgaan op 27 december 1962. In een verslag van de vergadering van de Federatie lezen we: *“De aanwezigen zijn het er over eens dat de federatie kenbaar moet worden gemaakt onder de benaming ‘Federatie van Socialistische Jeugdtehuizen’.”*²⁰⁹ Het waarom van deze transformatie werd door Gerrit Kreveld van het Socialistische Jeugdverbond uit de doeken gedaan in een verslag van de commissie op 29 april 1962. *“Twee jaar terug werd bij de N.R.J. een commissie “Jeugdtehuizen” opgericht. Vorig jaar werd een subsidie van 1 miljoen ter beschikking gesteld en verdeeld op basis van bepaalde criteria. Van katholieke zijde is er weer een belangrijke voorsprong met daarnaast een ruim aantal neutrale en private initiatieven. We moeten door onderling contact beletten op politiek gebied in de minderheid te zijn.”*²¹⁰

We zagen al twee redenen waarom er een blokvorming optrad binnen de jeugdhuissector. Ten eerste werd de noodzaak ondervonden vanuit katholieke middens om de prille jeugdhuisinitiatieven te coördineren en te groeperen met de bedoeling om deze initiatieven in te schakelen in het bestaande katholieke jeugdwerk en zo te beantwoorden aan de hulpvraag die men erkende bij de jongeren. Ten tweede vormde de erkenning door de overheid van deze initiatieven een extra stimulans daartoe. Door het subsidiëren van de jeugdhuiswerking werden de initiatieven als het ware gecollectiviseerd en ontstond de jeugdhuissector. Beide motivaties lagen ook aan de grondslag van de socialistische actie ter zake. Seeuws wijst er daarenboven op dat het werk dat binnen de SFJH verricht werd niet binnen andere socialistische, bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld het Socialistisch Leidersinstituut) kon verricht worden, omdat er juist zoveel tijd inkroop. Men diende mensen te kunnen aantrekken die met niets anders bezig waren dan met deze jeugdhuisproblematiek. De

²⁰⁸ Belgische Socialistische Partij (BSP), *Verslag van het Bureau : structuur van de socialistische jeugdorganisaties*. in: *BSP-Congres 1966, Vol. 1*. Gent, Het Licht, 1966, p. 57.

²⁰⁹ AMSAB, SFJH, 1.1, Rapport omtrent de werking van de Socialistische Federatie van Jeugdtehuizen, 1971.

²¹⁰ AMSAB, SFJH, 1.2., SFJH: commissieverslag, 29.04.1962.

federatie als veruitwendiging van de professionalisering: “*We hadden nieuwe mensen nodig en een aantal professionelen die erbij kwamen omdat men door de erkenning tot de subsidiëring kwam en men niet alleen nationaal maar ook per federatie één of meer vrijgestelden kreeg wat ons toeliet om die behoefte die er bestond en die wij ervaarden te vervullen, namelijk links en rechts mensen helpen jeugthuizen op te richten. Daarvoor diende die federatie Het Jeugdverbond mag je zien als niet meer dan een verzameling van de verantwoordelijken van diverse jeugdorganisaties die samen spraken binnen in dit geval een ideologisch verbond, zijnde de socialistische jeugdorganisaties of aanverwanten. Ze kwamen samen om mekaar te informeren, te overleggen en te vechten.*”²¹¹

Een ondergelegen derde reden die echter ook meespeelde was deze van de verzuilingslogica zelf. De actie van de katholieken legitimeerde op zich al dat de socialisten een soortgelijke actie op poten zouden zetten. Die reflex zorgde ervoor dat, nadat de socialisten zich effectief ook positioneerden binnen dit veld, het jeugdwerk *verzuild* was en de *verzuiling* als machtsverdelend proces zich doorzette. De uitspraak van Kreveld laat ook weinig over aan de verbeelding. Men vreesde niet op de eerste plaats de *verkerkelijking* van de jongeren die naar die katholieke jeugthuizen gingen. Hoewel die vrees en de bijbehorende *strijd om de zieltjes* zeker zal meegespeeld hebben, primeerde een veel pragmatischer argument: namelijk de minderheidspositie an sich. Socialistische actie was vereist, omdat dit nu eenmaal hoorde.²¹² Er werden geen argumenten meer geleverd om de polariserende *verzuilingslogica* zelf te justifiëren. Die moest niet meer onderstreept worden. Het was logisch dat men de weg van de verzuiling opging omdat het enige alternatief hiertoe verlies van macht zou zijn. Men beschouwde een minderheidspositie binnen een klein maatschappelijk veld als het jeugdhuiswerk als een verlies van *politieke macht*. Hoewel natuurlijk het omgekeerde waar

²¹¹ Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, kant A, 2331-263.

²¹² In een artikel van Kreveld uit 1955 wordt dit machtsstreven ook aangehaald: “*Om het socialisme te verwezenlijken moeten wij de macht veroveren. Maar om de macht te veroveren moeten wij bepaalde essentiële doelstellingen van het socialisme vooraf tot stand brengen. Opvoeding, arbeid die bestaanszekerheid waarborgt, behoorlijke huisvesting, kortom en zekere graad van welvaart, vormen vooral in onze tijd een voorwaarde voor groei van de socialistische gezindheid.*” Het wordt eveneens in verband gebracht met de sterke positie van de katholieken binnen het jeugdwerk dat toen nog quasi exclusief het terrein van de jeugdbewegingen was: “*Van de katholieke groeperingen mag gezegd worden dat zij de vrucht zijn van een gecalculeerde en methodisch gevoerde inspanning van de katholieke kerk en van haar gehoorzaamheid verschuldigde sociale, economische, politieke en beroepsorganisaties. [...] Er wordt nog steeds in de vrije scholen, op het platteland, in de parochies en in tal van katholieke werken en organisaties, een bepaalde druk uitgeoefend op de jongeren, zodat het lidmaatschap van een of andere jeugdorganisatie onontkoombaar wordt. [...] In vergelijking met de katholieken staan wij nergens. Toegegeven dat zij veel meer middelen en mensen hebben dan wij (althoewel bij hen het probleem der kaders ook nijpend is). Maar de socialistische beweging heeft sinds de bevrijding het jeugdprobleem nooit werkelijk ernstig aangepakt. [...] Het is niet te laat om deze inspanningen te herbeginnen.*”

KREVELD G., *Jeugd in Vlaanderen. Socialistische Standpunten*, 11, 1955, 3/4, p. 251.

was: de politieke sterkte bepaalde (onder andere) de plaats binnen het jeugdwerk en niet omgekeerd. Door oorzaak en gevolg hier om te draaien, werd het echter normaal dat men zou optreden als politieke macht binnen het jeugdwerk. De politieke verzuilingsgedachte bestond dan daaruit: men moest de politieke macht binnen zoveel mogelijk sociale velden omzetten in maatschappelijke macht om steeds die politieke macht te onderstrepen tegenover de andere politieke actoren. Het middenveld en de politiek waren geen twee gescheiden werelden, maar dienden een bevestiging van mekaar te zijn. Dit hoeft nog niet in te houden dat het middenveld als een soort *voorgeborchte* van de partij werd beschouwd. De concrete invulling van dat jeugdwerk was een ander paar mouwen. Ik stond hier alleen stil bij de aanleiding, de motivatie om het jeugdhuiswerk als zuil te willen inrichten.

Natuurlijk zal dit implicaties hebben voor de manier waarop het werk zelf bekeken werd. Alvast de katholieken zagen in het socialistisch jeugdhuisnetwerk vaak partijvormende instituten. De socialisten van hun kant konden moeilijk omgaan met het feit dat de verhoudingen binnen de katholieke wereld anders lagen. Daar had je niet alleen de partij, maar ook de Kerk die een eigen agenda bezat. Vanuit hun verzuilingsgedachte interpreteerden de socialisten katholieke actie vaak als een versterking van de politieke representant van al wat katholiek was: de CVP.²¹³ We zagen echter reeds dat de partij wel haar belang had als politieke representant van de katholieke zuil, maar dat het zwaartepunt van de jeugdhuisactie veeleer bij de Kerk, en meer bepaald de parochies, bleef liggen.

2.2. Werking binnen de Socialistische Federatie van Jeugthuizen

Het voorzitterschap werd allereerst waargenomen door Hugo Adriaensens, die begin jaren zestig federaal secretaris was bij de BSP. Willy Seeuws werd als toenmalige secretaris van jeugdclub T-62 en het Socialistisch Jeugdverbond aangesteld als secretaris. In 1968 werd hij in die functie opgevolgd door Maurice Christiaens. In 1968 kreeg de federatie voor de eerste maal ook een vrijgestelde in de persoon van Staf Van Rompay, gedetacheerde leerkracht. In 1970 werd hij opgevolgd door Danny Van de Wynckel.

²¹³ Ik verwijs daarbij naar de polemiek die (onder andere) hierover gevoerd werd in 1970-1971 tussen Maurice Christiaens (secretaris SJV) en de voorzitter van de KJR, de heer Lindemans. Ik bespreek die discussie in het kader van de installatie van de Nederlandstalige Jeugdraad in 1970 [hoofdstuk VI, 3.3., Nederlandstalige Jeugdraad]

Volgens de statuten was de SFJH een zeer open organisatie. Anno 1971 waren dit de toetredingsvoorwaarden: *“De Socialistische Federatie van Jeugdthuizen is een jeugddienst direkt afhankelijk van het Socialistsich Jeugdverbond. Zij groepeerde alle jeugdthuizen die wensen aan te sluiten en die voldoen aan de toetredingsvoorwaarden en het Nederlands als voertaal hebben. [...] Het jeugdehuis moet open staan voor alle jongeren, hen toelaten toe te treden tot de activiteiten die zij verkiezen en elke nieuwe activiteit voorstellen.”*²¹⁴ Het recruiteringsveld van de SFJH was dus zeer breed. Nergens werd het *socialistische* profiel van een jeugdhuis naar voor geschoven als een noodzakelijke voorwaarde. Te velde was het de numerieke sterkte die inhield hoeveel macht men bezat. Men moest de vijver waaruit men kon vissen niet te klein kiezen. De SFJH werd dan zelf de taak toegewezen om samen met de afgevaardigden van de aangesloten jeugdthuizen het beleid dat nodig werd geacht om tot een *volwaardig socialistische jeugdwerk* te komen, te bestuderen.

	Leden SFJH	Erkende JH (volgens categorie)			Erkende socialistische initiatieven			Verhouding
		I	II	III	I	II	II	
1964	8	2	18	22	0	3	3	13%
1965								
1966	10	2	25	26	0	6	1	13%
1967	13	3	28	40	0	6	4	14%
1968	15	3	34	58	0	8	3	11%
1969	25	11	34	80	1	8	9	14%
1970	32	16	41	96	3	6	11	13%

Figuur 3: Overzicht van de socialistische sterkte inzake jeugdhuiswerking (1964-1970)
AMSAB, SFJH, 1.1. Rapport omtrent de werking van de Socialistische Federatie van Jeugdthuizen (1971).

Het aantal aangesloten jeugdthuizen steeg in de jaren, van 8 in 1964 naar 32 in 1970. Een grote stijging stellen we vast tussen 1968 en 1969 wanneer het ledenaantal van 15 naar 25 steeg.²¹⁵ Naar eigen zeggen zou het in dienst nemen van Staf Van Rompay als gedetacheerde leerkracht hier een grote rol in gespeeld hebben. Op het totaal aantal erkende jeugdthuizen huisde steeds een 13 à 14 procent onder de vleugels van de SFJH, ook na de opmerkelijke stijging. De vraag is dus of deze stijging wel degelijk te wijten was aan de aanwerving van een gedetacheerde leerkracht of louter aan het feit dat er over het algemeen een exponentiële

²¹⁴ AMSAB, SFJH, 1.1, Rapport omtrent de werking van de Socialistische Federatie van Jeugdthuizen, 1971.

²¹⁵ Deze cijfers maken geen onderscheid tussen de jeugdthuizen die al erkend waren of niet. Kijken we alleen naar het aantal dat effectief als socialistisch erkend was (de rest nog in opbouw) dan steeg hun aantal van 1964 naar 1970 van 9 naar 20 en en situeerde de opmerkelijke stijging zich van 11 naar 18 jeugdthuizen.
AMSAB, SFJH, 1.1. Rapport omtrent de werking van de Socialistische Federatie van jeugdthuizen, 1971.

groei merkbaar was onder het aantal erkende jeugdhuisen. In elk geval lanceerde Van Rompay van bij zijn aantreden een verwoed schrijven naar heel wat lokale partijfunctionarissen om het jeugdhuisidee binnen de stad te promoten. We lezen brieven gestuurd naar Herentals, Deurne, Hasselt, Ekeren, Merelbeke, Tienen, Aarschot, Bonheiden, Diksmuide, Zottegem, Genk, Koekelare, Heist op Den Berg, enz.²¹⁶ Over heel het land werd de oprichting van een jeugdhuis aangeprijsd of als noodzakelijk voorgesteld.

In deze brieven moest de waarde van het jeugdhuisinitiatief zelf niet meer onderstreept worden. Meestal wees Van Rompay gewoon op het feit dat de jeugdhuiswerking er te klein was en dat die daarom diende uitgebreid te worden. Al werd er ook herinnerd aan de preventieve functie die van zo een jeugdhuis zou uitgaan. In zijn schrijven aan *kameraad* Van Nooten uit Herentals klinkt dat zo: *“Ik veronderstel dat Herentals, waar de zaken zo goed floreren op gebied van duistere dancings en andere nachtbars, toch wel rijp is voor de oprichting van een jeugdtehuis in het kader van de socialistische instellingen.”*²¹⁷ De waarde van het jeugdhuis was duidelijk. Van Rompay hoefde ook niet meer te wijzen op het bestaan van katholieke initiatieven ter zake om socialistische actie uit te lokken. Het gegeven dat het jeugdhuis een waardevolle instelling was en dat de socialisten deze diende uit te bouwen, was in 1968 aanvaard. Willy Seeuws kon er in zijn tijd alleen van dromen. Uit een brief aan Pros Matthys uit Sint-Niklaas uit '62 sprak duidelijk de verzuilingslogica, gekoppeld aan een zekere recruiteringsgedachte: *“Waarschijnlijk zal een katholiek jeugdtehuis te Sint-Niklaas dit jaar worden erkend. Aangezien het groot succes dat over het algemeen dergelijke jeugdtehuizen ondervinden bij de niet georganiseerde jeugd, durven wij uw aandacht vestigen op het groot gevaar dat erin bestaat dat onze eigen jeugd, kinderen van partijgenoten en van de leden van de vakbond, bezoekers worden van deze jeugdtehuizen, die gewoonlijk naar buiten uit neutraal worden gehouden.”*²¹⁸

Het is toch belangrijk te zien dat Van Rompay oog had voor de *Socialistische noden* ter zake, zoals hij schreef aan *kameraad* Tosseyen uit Hasselt: *“Zo ik over deze gegevens kon beschikken [Van Rompay had juist deplorabele toestand te Limburg aangeklaagd], zou ik ten gepasten tijde deze inlichtingen kunnen doorspelen aan de Commissie Jeugdtehuizen die de aanvraag voor de prioriteiten dient te onderzoeken. Natuurlijk moogt U zich nog geen begoochelingen maken in de eerstvolgende dagen, maar wanneer ik een overzicht krijg van*

²¹⁶ AMSAB, SFJH, 2.1., Briefwisseling van Gustaaf Van Rompay, 1968-1969.

²¹⁷ AMSAB, SFJH, 2.1., Brief van Gustaaf Van Rompay aan E. Van Nooten, 31.10.1968.

²¹⁸ AMSAB, SFJH, 1.2., Brief van Willy Seeuws aan Pros Matthys, 16.11. 1962.

de toestand van onze Socialistische noden, dan kan ik veel vlugger en direkter handelen op de commissie zelf, zodanig dat ik op dat moment niet meer de contacten in de verschillende besturen moet gaan leggen, om bepaalde mensen te overtuigen."²¹⁹ We mogen ons eens geen illussies maken. Anno 1969 speelde de verzuilingslogica nog steeds een rol. Alleen heetten de eigen belangen nu *Socialistische noden* en werd de oppositie tegen de katholieken niet meer zo expliciet onderstreept. Dit vloeide veeleer voort uit het feit dat deze opvatting aanvaard was binnen de beweging en de partij (net als de agogische waarde van het jeugdhuis), en mag ons niet doen concluderen dat dergelijke opvattingen verdwenen waren.²²⁰

We kunnen hier nog een paar belangrijke elementen aanstippen. Ten eerste valt het op dat Van Rompay zich rechtstreeks tot verschillende partijfunctionarissen richtte om hem op de hoogte te stellen van de jeugdhuiswerking in de stad. Een keer schreef Van Rompay zelfs de burgemeester van Tienen aan om te vragen het *jeugdtehuis van Socialistische ideologie* aan te sluiten bij SFJH en NDJ.²²¹ Er werd verwacht dat de impulsen om een jeugdhuis te lanceren, ergens door personen uit de partij zouden gegeven worden. In het geval van Tienen

²¹⁹ AMSAB, SFJH, 2.1. Brief van Gustaaf Van Rompay aan G. Tosseyn, 24.10.1969.

²²⁰ Dit blijkt het duidelijkst wanneer de opvattingen over verzuiling en ideologische beïnvloeding wel nog eens in vraag gesteld werden. We vermelden daartoe de brief die Van Rompaey schreef aan Kameraad Leo Leys te Beerzel naar aanleiding van een telefonisch gesprek. Naar de inhoud van het telefonische gesprek hebben we het raden maar het vormde voor Van Rompaey wel de aanleiding om enkele *losse bedenkingen* op papier te zetten, waar we enkele passages uitpikken. Meer dan waarschijnlijk wenste Leys het jeugdhuis naast de andere socialistische initiatieven te situeren om zo een breder publiek aan te spreken en toch nog bij SFJH aangesloten te blijven. De reactie van Van Rompaey leest als een bekentenis. Het is daarom dat we ze hier integraal overnemen:

“De realisatie van uw jeugdtehuis is toch maar een stuk van de propaganda, waarvan in de eerste plaats de jongeren zelf, voor de a.s. gemeenteraadsverkiezingen het grootste voordeel kunnen bij halen. Beter één jongere in de gemeenteraad dan gene, en moest het dan nog iemand van het jeugdtehuis zijn, dan kon U er niet anders dan bij winnen.

U mag het jeugdtehuis nu toch niet zo apart of extreem stellen, dat iedereen de indruk zou krijgen, dat de Socialisten zelf er in de eerste plaats niets mee te maken hebben en er niet in geloven. Zodoende zouden wij in de eerste plaats onze eigen mensen een kaakslag toedienen. 't Zijn toch de jongeren van onze partijleden waar we toch nog altijd iets meer vat op hebben dan op de anderen. Komen deze laatsten ook, des te beter dan.

De Socialistische Federatie van Jeugdtehuizen heeft als taak enkel de socialistische initiatieven, die bij haar organisatie zijn aangesloten te steunen, en zij kan dat niet met om het even welk jeugdtehuis dat zich links noemt zonder dat deze feiten duidelijk zijn bewezen. Zelfs Humanistische Jongerengroepen, waar alleszins Socialistische jongeren bij zijn, behoren niet tot de SFJH [...] Ik ben voor progressieve groepen, komende uit alle milieu's, die samen aan tafel gaan om te praten, maar dan nog lijkt het me belangrijk te weten wie, WIE IS [sic].

Samenvattend zijn dat maar losse bedenkingen naar aanleiding van ons gesprek. Ik ben er ook geen twintig meer, zeker geen vijftig, maar toch heb ik al vaak moeten ervaren dat met wederzijds begrip soms meer valt te bereiken, dan met het eenvoudig afbreken van de zuilen. Ik voel me ook niet altijd lekker in mijn rood partijkeurslijf, maar uiteindelijk moet ik telkens opnieuw op partijgenoten beroep doen, die ik meermaals ver weg wenste. Het heeft allemaal met de zaak rechtstreeks weinig te maken, mar toch geloof ik, dat het wel ergens samengaat. Wij ook hebben onze gebreken en spijtig is het alleszins dikwijls te moeten vaststellen dat wij meermaals moeten onderhandelen met partijgenoten ZOALS ZIJ ZIJN, en niet zoals zij zouden moeten zijn.”

AMSAB, SFJH, 2.1. Brief van Gustaaf Van Rompay aan L. Leys, 21.08.1970.

²²¹ AMSAB, SFJH, 2.1., Brief van Gustaaf Van Rompay aan burgemeester Boel, 20.01.1969.

was dit zelfs al gebeurd en moest het jeugdhuis zich nog alleen aansluiten. Ten tweede noteren we dat feit dat het in de meeste gevallen vrij grote steden zijn die onder de loep worden genomen.²²² Vanuit de gedachte van de terugkoppeling van de politieke macht naar de maatschappelijke actie was het logisch dat de socialistische initiatieven zich voornamelijk tot de steden richtten. Dit was hun natuurlijkere politieke biotoop en bovendien stonden de katholieken, zowel op politiek als op organisatorisch vlak, sterker op het platteland. De parochiale werking en de jeugdhuiswerking liepen er door mekaar. De eerste socialistische initiatieven kwamen tot stand te Gent (T-Club) en te Antwerpen, respectievelijk op initiatief van het Socialistisch Buurtwerk en de Socialistische Mutualiteit.²²³

Toch ging de uitbouw van het jeugdhuiswerk volgens de socialisten te traag. Anno 1971 lezen we: *“Het Jeugdtehuiswerk langs socialistische zijde komt zeer traag op gang. Wij hopen door onze sensibilisering en door onze ver doorgedreven propaganda de jeugdtehuisidee definitief in onze beweging te doen doordringen.”*²²⁴ Deze organisatorische zwakte werd niet teruggekoppeld aan de (eventuele) politieke zwakte. De verklaring voor de gebrekkige uitbouw zelf werd gezocht bij de grote financiële inspanning die diende geleverd te worden om met een jeugdhuis te starten. Het gebrek aan infrastructurele middelen bleef een vast thema bij de socialisten. Het werd steeds geponeerd in relatie tot de vermeende oversubsidiëring van de katholieke initiatieven ter zake. Niet alleen de pastoors werden betaald door de overheid, maar ook de parochiale zalen waren meestal voor een deel met staatsgeld opgericht. Wanneer de overheid de jeugthuizen vanaf 1960 ging betoelagen, kon men met niet veel verbeelding opmerken dat de katholieke initiatieven drievoudig gesubsidieerd werden, terwijl de *minderheidsgroepen* een gebrek aan middelen aankloegen. Om aan dit euvel te ontsnappen werd een fonds in het kader van de Gemeenschappelijke Actie als een dringende noodzaak beschouwd. Uiteindelijk had het nationale bouwfonds voor jeugdwerk dat vanaf 1970 in het vooruitzicht werd gesteld als doel om hier een mouw aan te passen.

2.3. Relatie met het Socialistisch Jeugdleidersinstituut

²²² Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003 Cassette I, kant A, 155-182.

Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant B, 034-075.

²²³ NUYTS I., Het jeugdhuiswerk in Vlaanderen, ontwikkeling, organisatie en werking: bijdrage tot een vergelijkende studie. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1979, p. 28. (Faculteit Psychologie en pedagogische Wetenschappen)

²²⁴ AMSAB, SFJH, 1.1., Rapport omtrent de werking van de Socialistische Federatie van jeugthuizen, 1971.

De professionalisering binnen het jeugdwerk zorgde ervoor dat het *Socialistische Jeugdleidersinstituut* (SJI) op aanvraag specialisatiecursussen voor jeugdhuisleiders organiseerde.²²⁵ In 1965 beperkte deze vorming zich tot een cursus van 6 uren maar in 1970 kon men reeds een pakket van 111 lesuren voorschotelen, reeds gedifferentieerd in twee niveaus. Het SJI was in 1959 opgericht om de socialistische jeugdorganisaties een nieuw elan te geven. In 1948 was er al een gelijkaardige poging ondernomen in samenwerking met het *Emile Vandervelde-instituut* (EVI), maar die werking was snel gestrand.²²⁶ Eind van de jaren '50 werd een nieuwe poging ondernomen op aandringen van de Jong Socialisten. Men ging ervan uit dat de kaders technisch goed gevormd moesten zijn. Het SJI werd geleid door twee nationale secretarissen, benoemd door het bureau van de BSP. De eerste secretarissen waren Gilbert Lebrun en Willy Seeuws (1961). Ze werden begeleid door een raadgevend bureau waarvan de leden ook door het BSP-bureau gekozen werden. Bovendien waren ze ook verantwoordelijk voor het Socialistisch Jeugdverbond, zaten ze in de Nationale Jeugdraad en werkten ze voor de Socialistische Federatie van jeugdtehuizen. Vanuit die verantwoordelijke functie waren ze ook lid van het Nationaal Secretariaat van de BSP. Het doel van het SJI bestond er vooral in om jeugdleiders en monitors te vormen voor de diverse takken van het socialistisch jeugdwerk, specialisatiecursussen in te richten voor sportieve, creatieve en culturele activiteiten en studieweekends te organiseren voor de politieke en sociaal-economische vorming van jonge militanten. De formule bleek erg succesvol: duizenden jongeren volgden de weekends en studiedagen. In een brief van Maurice Christiaens lezen we hieromtrent: *“De Socialistische Federatie van Jeugdtehuizen heeft speciaal alles wat met jeugdehuiswerk in aanraking komt onder haar bevoegdheid, terwijl het jeugdleidersinstituut instaat voor de opleiding van monitors, partijmilitanten, jeugdehuisverantwoordelijken, enz,...”*²²⁷

²²⁵ *“Van al de vraagstukken die betrekking hebben op onze jeugdbewegingen en waarvoor een oplossing gevonden dient te worden, is dat van de kaderopleiding wel het belangrijkste.”*

BELGISCHE SOCIALISTISCHE PARTIJ (BSP), *Verslag van het Bureau : structuur van de socialistische jeugdorganisaties*. in: *BSP-Congres 1966, Vol. 1*. Gent, Het Licht, 1966, p. 26.

²²⁶ Anseele legitimeerde de oprichting van het instituut in 1948 als volgt: *“De wetenschap, de techniek heeft een ontwikkeling genomen die het bestaan van de mens in gevaar brengt, indien die wetenschap niet sociaal gericht is. Het arbeiderskind moet alle kansen krijgen ook deelachtig te worden van het wetenschappelijk en cultureel patrimonium. Die doeleinden zijn het essentieelste van het socialisme.”* Het is een retoriek die we pakweg twintig jaar later weer tegenkomen.

ANSEELE E., *Socialistisch Jeugdleidersinstituut*. Brussel, SJI, 1948, p. 2.

²²⁷ AMSAB, SFJH, 5.1, Briefwisseling Maurice Christiaens, 22.01.1971.

Het Jeugdleidersinstituut verzorgde echter vooral de opleiding voor de monitoren die vakanties begeleidden. Het jeugdhuiswerk kwam er pas in tweede instantie bij. Seeuws ziet de werking van het Jeugdleidersinstituut en de SFJH als totaal afzonderlijk. Wel werden er enkele cursussen ingelegd voor jeugdhuisleiders onder impuls van Maurice Christiaens, maar een belangrijke pijler is het jeugdhuiswerk nooit geworden binnen het SJI. Daar was de sociale vorming niet zozeer gericht op de doelgroep die het jeugdhuiswerk voor ogen had en de preventieve functie die er beoogd werd. Daarom werd meer een beroep gedaan op sociaal assistenten.²²⁸

²²⁸ Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette II, kant A, 160-207.

3. De Liberale Zuil

Zoals al mocht blijken uit het overzicht van de zuilgebonden jeugdwerking worden de liberale Jeudorganisaties pas laat actief. *De Liberale Federatie van Jeugdhuizen* vormde hierop geen uitzondering. Het typische van het liberale jeugdwerk was volgens Cammaer tevens de verscheidenheid van plaatselijke initiatieven met minieme binding onderling en een neiging om de eigen plaatselijke vrijheid te vrijwaren tegen nationale coördinatie, zodat de koepelorganisaties het steeds moeilijk hebben om zich door te zetten.²²⁹ De federatie werd volgens De Waele in 1966 opgericht. Aanvankelijk was deze federatie het meest actief in Wallonië en Brussel.²³⁰ Het was pas met de regionalisering van de partij vanaf 1968 en de aanpassing hiervan binnen de culturele sector dat de werking in Vlaanderen werd uitgebouwd. In het archief van de federatie merken we echter op dat de federatie pas in 1971 is opgericht. Dit heeft alles te maken met de dubbele oprichting van de koepel.

3.1. Oprichting en werking van de Liberale Federatie van Jeugdhuizen

In 1966 werd de *Nationale Federatie van PVV-Jeugdhuizen* opgericht onder voorzitterschap van Herman De Croo. Volgens een brochure die de federatie in 1976 uitgaf was deze oprichting de veruitwendiging van een tendens die zich binnen het jeugdwerk begon af te tekenen, namelijk het tot stand komen van een aparte vereniging voor elke vorm van jeugdwerk.²³¹ Hoewel de toon minder expliciet is dan bij de socialisten, schuilt hier ook een verzuilingslogica achter. Men zag zich immers genoodzaakt om organisaties op te richten omdat dit nu eenmaal de tendens was. De tendens zelf werd niet in vraag gesteld. Een illustratie van dit gegeven vinden we in het feit dat onder voorzitterschap van Herman De Croo eveneens *Het Nationaal Verbond der Jonge PVV-Mutualisten* en *De Algemene Confederatie van Jeugdgroeperingen en Jeugddiensten met PVV-inslag* in het leven werden geroepen. Wat hieruit vooral blijkt, is dat deze tendens zich in deze periode vooral begon af te tekenen binnen het liberale jeugdwerk. Binnen de katholieke en de socialistische zuil waren dergelijke initiatieven reeds een aantal jaren aan de gang.

²²⁹ CAMMAER H., *Jeugdwerk in Vlaanderen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., Jeugdwerk in perspectief. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 48.

²³⁰ DE WAELE M., De liberale zuil in België, met klemtoon op Vlaanderen. Gent, RUG, s.d., p. 126. (Encyclopedie van de politieke wetenschappen)

²³¹ Liberaal Archief, LFJH, 1698, Brochure: *LFJH. Even kennismaken met de Liberale Federatie voor Jeugdhuizen*, 1976.

Algemene Confederatie van jeugddiensten en jeugdbewegingen met P.V.V. inslag

Dit koepelorgaan moest de Nederlandstalige en franstalige jeugddiensten en jeugdbewegingen met P.V.V.- tendens coördineren. Herman De Croo werd nationaal voorzitter, op 8 december 1970 werd hij opgevolgd door Gustaaf van Wichelen. Na de splitsing in twee autonome vleugels, werd Gustaaf Van Wichelen vanaf 1971 voorzitter van de Nederlandstalige confederatie. De lange naam *Algemene Confederatie voor jeugdbewegingen en jeugddiensten met P.V.V. inslag* werd dat jaar ook gewijzigd in *Confederatie van Liberale Jeugdorganisaties (CLIJO)*. Op 27 juni 1973 werd Edward Beysen gekozen tot voorzitter van de confederatie. Na een jaar voorzitterschap nam hij reeds ontslag en werd hij opgevolgd door Willy Schollaert. Naast de jeugdhuisgroep overkoepelde deze nog organisaties zoals het *Omer Vanaudenhove-instituut voor Kadervorming V.Z.W.*²³²

De Liberale Federatie voor Jeudhuizen sloot zich in 1976 aan bij de Liberale Jeugdgroep.

Het doel van de *Confederatie van Liberale Jeugdorganisaties* lezen we in haar statuten. “*De vereniging heeft tot doel vanuit een liberale maatschappijvisie de beleidsinzichten van de aangesloten organisaties op het vlak van het jeugdbeleid te coördineren. Door onderzoeksprojecten en studies de aangesloten organisaties te informeren, en te motiveren met het oog op een eigen beleidsbepaling en een onderlinge taakverdeling. Ten einde haar taak te verwezenlijken, kan zij haar daden stellen, zowel beheer als beschikking.*”²³³ De V.Z.W. vervulde de rol van coördinatie-organisme. Zij had zichzelf tot taak gesteld de belangen te verdedigen van de liberale organisaties welke zij vertegenwoordigde, en dit zowel bij andere liberale organisaties als bij officiële instanties, en bij allerlei nationale en internationale instellingen en organisaties.

De Liberale Federatie voor Jeugdhuisen

Het doel van de Liberale Federatie voor Jeugdhuisen was enerzijds de liberaal georiënteerde en in de liberale geest opgerichte jeugdhuisen en jeugdclubs te vertegenwoordigen bij de overheid bij de verschillende officiële instanties en anderzijds aan de jeugdhuisverantwoordelijken en leden een degelijke pedagogische begeleiding te verschaffen en de jeugdhuisen te helpen bij de uitbouw en nodige structuur. In de statuten klinkt het zo: “*De Liberale Federatie voor Jeugdhuisen richt zich tot de in een liberaal geest opgerichte*

²³² De andere aangesloten organisaties zijn het *Verbond van P.V.V.- Jongeren*, het *Nationaal Verbond van jonge P.V.V.- mutualisten*, de *Liberale Federatie voor Jeugdatteliers*, de *Belgisch Liberaal Studentenverbond*, *Jong Willemsfonds*, de *Liberale Syndikale Jeugd*, en de *jeugddienst Delipro*.

²³³ Liberaal Archief, LFJH, 1694, CLIJO: statuten.

*jeugdhuisen en stelt zich tot doel de belangen van deze jeugdhuisen te behartigen bij de officiële instanties; het beleggen en inrichten van kaderdagen, studieweekends en vormingssessies voor verantwoordelijken en toekomstige verantwoordelijken in jeugdhuisen.*²³⁴ Deze doelstellingen werden gerealiseerd doorheen de werking van een Algemene Vergadering en een Raad van Beheer. De Algemene Vergadering kwam jaarlijks bij mekaar met telkens drie afgevaardigden per jeugdhuis en stond vooral in voor het middelenbeheer. De Raad van Beheer vergaderde 6 keer per jaar en bestond uit 5 leden: 4 uit de voorgedragen leden die de jeugdhuisen naar voor schoven. Het vijftal werd voltallig gemaakt met de pedagogisch verantwoordelijke die instond voor het programmeren van de taken en de gehele coördinatie. Het Secretariaat bestaande uit deze beroepskracht en vrijwillige medewerkers vormde het uitvoerende orgaan van de federatie en hield permanente en occasionele vergaderingen.

Het liberale cachet van deze federatie was echter niet zo uitgesproken zoals uit het voorgaande zou blijken. Als kleine broer binnen het jeugdwerk moest de LFJH natuurlijk zo breed mogelijk kunnen recrutereren. Daarom dat Willy Schollaert zelf dit liberale aspect nuanceerde: *“Het is wel zo dat de LFJH niet uitsluitend de Federatie is van liberale Jhen. Het is wel een Liberale federatie, wat wil dit nu zeggen? Eerst en vooral dat uiteraard de liberaal geïnspireerde Jhen bij onze Federatie zijn aangesloten, maar daarnaast ook dat onze Federatie tevens openstaat voor Jhen met andere politieke, ideologische en filosofische strekkingen. Samengevat kan men zeggen dat om het even welk JH kan en mag aansluiten bij onze Fed. Duidelijker en eenvoudiger kan het niet denk ik [sic].*²³⁵ Liberaal werd vertaald als zijnde pluralistisch en had natuurlijk als gevolg dat iedereen welkom was binnen de LFJH. De kracht van het aantal was immers het meest relevante criterium om een bepaalde machtsclaim te poneren binnen het jeugdhuiswerk.

Dit is trouwens geen geïsoleerd geval van verbreding van de *liberale* strekking. Zoals we zullen zien bij de bespreking van het reilen en zeilen binnen de Nationale Jeugdraad en de VFJ, interpreteerden de liberalen hun liberalisme ruim. Voor de socialisten betekende het simpelweg dat de liberalen behoorden tot de a-confessionele strekking. De liberalen zelf gaven echter een andere invulling aan hun ideologisch profiel. Zo ging De Croo er bij de samenstelling van de Nationale Jeugdraad in 1967 niet mee akkoord dat zijn strekking bij de

²³⁴ Liberaal Archief, LFJH, 1694., LFJH: statuten.

²³⁵ Liberaal Archief, LFJH, 1698, Interview Willy Schollaert, s.d. [1969-1974].

niet-confessionele groep werd gerekend. Er zaten volgens hem talrijke gelovigen bij de PVV. De paritaire verdeling van de raad op basis van levensbeschouwing weerspiegelde volgens hem de verdeling tussen de twee grootste spelers op het veld: de katholieken en de socialisten, maar liet de minderheidsgroepen in de kou. Zij werden immers geïncorporeerd in één van de beide *kampen*.²³⁶

3.2. Twijfelachtig Bestaan

In 1968 droeg de Voorzitter-stichter de Nationale Federatie van PVV-Jeugthuizen over aan Willy Cortois. Tijdens zijn voorzitterschap werd de Federatie aanvankelijk van overheidswege erkend. Van deze erkenning werd later vrijwillig afstand gedaan om het mogelijk te maken de Vlaamse Federatie van Jeugthuizen op een volwaardige pluralistische geest te schoeien. Vertegenwoordigers van alle strekkingen kwamen akkoord de Vlaamse Federatie van Jeugthuizen als enige Federatie voor jeugdhuiswerk te erkennen. Het liep echter uit op een sisser wanneer de socialisten hun Federatie niet wilden laten varen: *“Te mooi om waar te zijn... Wat diende gevreesd gebeurde: de socialisten zorgden voor de kink in de kabel door het oprichten van een Socialistische Federatie van Jeugthuizen, in weerwil van de afspraken. Meteen werd het voor ons noodzakelijk opnieuw van start te gaan. Deze vrij ondankbare taak werd opgedragen aan Willy Schollaert, en dit eind 1970. [...] Het eerste oogmerk bestond erin de Federatie opnieuw te doen erkennen door de Overheid. Van een leien dakje liep dat niet. Talrijke achterhoedegevechten dienden geleverd, waarbij de steun van de Socialisten – de objectiviteit gebiedt ons zulks te zeggen – noodzakelijk bleek om in september 1971 uiteindelijk opnieuw volwaardig erkend te worden.”*²³⁷ Ik bespreek dit incident nog uitvoerig. We noteren hier reeds dat de verzuilingsgedachte sterk aanwezig is binnen dit citaat. Het *Nationaal Verbond der PVV jeugthuizen* werd bij ministerieel besluit van 14 september opnieuw erkend is als jeugddienst, waardoor ze in de Nederlandstalige Jeugdraad belandden.²³⁸ Gilbert Van Nuffel was secretaris en verslaggever van de LFJH. Willy Schollaert bleef tot in 1976 voorzitter van de federatie.

²³⁶ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246: NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 02.02.1966.

²³⁷ Liberaal Archief, LFJH, 1698, Brochure: *LFJH. Even kennismaken met de Liberale Federatie voor Jeugthuizen*, 1976.

²³⁸ Liberaal Archief, LFJH, 1694, Correspondentie: brief van 28 september 1971.

Nu de Federatie een tweede keer erkend was geraakt, kon men eindelijk beginnen de doelstellingen van de Federatie na te streven zoals de vertegenwoordiging van de aangesloten jeugdhuisen bij de officiële instanties, begeleiding van de jeugdhuisinitiatieven, kadervorming kaders en permanent bezinnen over de inhoud van het jeugdhuiswerk. Ook kwam het erop aan een imago voor de Federatie uit te bouwen. Dit werd gerealiseerd doorheen de vertegenwoordiging van de federatie in de algemene vergadering, het bureau en de diverse commissies in de Nederlandstalige Jeugdraad. *“Een duidelijk voorbeeld hiervan is het feit dat de in februari 1972 door onze federatie ingediende nota betreffende de subsidiëringcriteria voor jeugdhuisen de draaischijf werd van de vele besprekingen die uiteindelijk hebben geleid tot het tot stand komen van de nieuwe en thans nog geldende criteria.”*²³⁹ In de Nederlandstalige Jeugdraad zetelde Willy Schollaert met Gilbert Van Nuffel als plaatsvervanger. Ook Herman De Croo bleef actief binnen de Nederlandstalige Jeugdraad.

Aanvankelijk hadden de vele en langdurige administratieve beslommeringen waarmee de federatie te kampen had een negatieve invloed op het gevoel van samenwerking tussen de federatie en de aangesloten jeugdhuisen. Bewijzen daarvan waren de geringe reacties op allerlei omzendschijvens en de karige belangstelling voor de kaderdagen van 1972. De werking kende een belangrijke impuls toen eind 1971 Edward Beysen als gedetacheerde leerkracht, pedagogisch raadgever werd. Zijn dynamische inzet gaf een nieuwe impuls aan de Federatie en schonk haar de mogelijkheid het activiteitenprogramma op punt te stellen en degelijker uit te bouwen hoewel *het toch enige maanden duurde vooraleer de pedagogische raadgever een vrij duidelijk inzicht verkreeg in de situatie en de verhouding jeugdhuisen-Federatie.*²⁴⁰ Het tij werd echter gekeerd dankzij de aanpak vanuit de leiding, wat resulteerde in het voorzien van meer kaderdagen gedecentraliseerd naar de provincies toe en het aanbieden van enkele publicaties en bezoeken van jeugdhuisen. Hierdoor gingen de jeugdhuisverantwoordelijken inzien dat de continuïteit van de Federatie werd nagestreefd op basis van een overwogen programmatie. De belangstelling voor kaderdagen groeide en er kwamen sterkere contacten tussen jeugdhuisen en de pedagogische raadgever. Tenslotte steeg het aantal aangesloten jeugdhuisen. In 1971 telde de organisatie 11 aangesloten jeugdhuisen. In '72 waren er dat 14 en in '73 achttien. Hieruit besloot men dat de bloei van de federatie niet te ontkennen was maar: *“Toch mag deze gunstige situatie ons niet in*

²³⁹ Liberaal Archief, LFJH, 1698, Brochure: *LFJH. Even kennismaken met de Liberale Federatie voor Jeugdhuisen*, 1976.

²⁴⁰ idem.

zelfgenoegzaamheid doen vallen en moet met vereende krachten het prospectiewerk verder gezet worden”²⁴¹ Op 1 december 1974 werd Beysen benoemd tot inspecteur bij het Bestuur voor Jeugdvorming en opgevolgd door Willy Vandenborre. Op dat moment waren de eerste taken voor de toekomst het verzorgen van de verdere kadervorming en de representativiteit van de Federatie vergroten. Nieuwe werkwijzen moesten daarbij beproefd worden. Het was daarbij duidelijk dat *de liberale visie hierbij als inspiratiebron en uitgangspunt moest gelden*.²⁴²

²⁴¹ Liberaal Archief, LFJH, 1694, notulen van de Raad van Beheer, 12.01.1974.

²⁴² idem.

4. Conclusie

Wanneer we de overkoepelende initiatieven van elke zuil met elkaar vergelijken, merken we enkele overeenkomsten en verschillen op.

Belangrijkste verschil is wel dat de katholieken, in tegenstelling tot de liberalen en de socialisten niet over een service verlenende federatie beschikten. De drie bestaande instanties die het jeugdhuiswerk overkoepelden konden deze titel niet claimen. De Commissie Jeugdhuisen binnen de Katholieke Jeugdraad had veeleer de allures van een denktank en een overlegorgaan. De Algemene Federatie werd door haar halfslachtig karakter (te katholiek voor de één, te pluralistisch voor de ander) nooit een groot succes. De dienst Jongerengemeenschappen was te zeer verstrengeld met de nationale Chiro-leiding om als volwaardige jeugdhuisgroep erkend te worden. Vanaf 1965 trad de katholieke contactgroep binnen de VFJ ook meer en meer op de voorgrond, waardoor die de bestaande initiatieven leek te overvleugelen.

De drie spelers verschenen ook niet allen op hetzelfde moment op het toneel. De oprichting van de katholieke Commissie Jeugdhuisen en de SFJH gebeurde quasi gelijktijdig in 1962. De dienst Jongerengemeenschappen bestond toen al twee jaar. Gerrit Kreveld moest ook erkennen dat de katholieken *een grote voorsprong* hadden inzake het jeugdhuiswerk. De liberalen verschenen pas vier jaar later op het toneel en kenden pas vanaf 1968 een duidelijke werking. Datzelfde jaar ontbond de LFJH zich om de Vlaamse Federatie van Jeugdhuisen uit te werken. Nadat de socialisten hun federatie behielden, zagen de liberalen zich genoodzaakt om in 1971 opnieuw van start te gaan met een federatie. Ook nu ging de werking weer moeizaam en het was, naar eigen zeggen, wachten tot de komst van Edward Beysen eind 1971 vooraleer de jeugdhuisgroep eindelijk een solide werking kende.

Dit had gevolgen voor de manier waarop de organisaties hun oprichting beargumenteerden. Alle drie schoven ze het functionele argument naar voor dat ze in eerste instantie voor een coördinerende overkoepeling zorgden. De organisaties kenden ook steeds een vertegenwoordigende functie. Bij de liberalen en de socialisten richtte men zich daarbij naar de overheid. De KJR vertegenwoordigde de katholieke jeugdorganisaties niet alleen ten opzichte van de burgerlijke instanties, maar ook ten opzichte van de kerkelijke instanties.

Voor de socialisten zagen we dat de verzuilingslogica in grote mate meespeelde als aanleiding voor de oprichting van de SFJH en de promotie van nieuwe jeugdhuisinitiatieven te velde. Bij de liberalen klonk het iets omfloerster, maar ook daar speelde de verzuilingslogica een rol, zeker wanneer de koepel een tweede maal werd opgericht in 1971. De kern van deze logica bestond eruit dat er een sterke band was tussen maatschappelijk en politieke macht. Het ene niveau diende het andere te bevestigen. Men kon niet toelaten dat men zijn politieke sterkte niet vertaalde in maatschappelijke actie aangezien het gebrek hieraan net als een verlies van politieke sterkte zou kunnen gelezen worden. De grens tussen die twee was dan ook dun. Hoewel de liberale ideologie er voor zorgde dat de overkoepelende initiatieven in alle takken van het jeugdwerk veel minder waren uitgewerkt, gingen ook zij uiteindelijk mee in deze logica, zij het wat later. Die achterstand vloeide ook niet louter voort uit ideologische overwegingen, maar ook simpelweg uit hun politieke zwakte.

De verzuilingslogica kende immers ook een objectieve invulling. Kortweg luidde die: macht genereert macht. Wie de politieke macht bezat om een structuur op poten te zetten die de eigen zaak het best diende, kende de beste uitgangspositie. Zo bekeken werd politieke macht verzilverd in maatschappelijke macht. Het omgekeerde realiseren was veel moeilijker, zonet onmogelijk, hoewel men, volgens de subjectieve constructie van de verzuilingslogica van hier boven, wel dacht dat het kon. Het bracht de socialisten en de liberalen er toe om hun recruteringsveld zo breed mogelijk af te lijnen. In het geval van de liberalen was er zelfs nog weinig sprake van enige aflijning. Om het even welk jeugdhuis mocht aansluiten bij de LFJH. Men zou in een latere fase wel zorgen voor een volwaardig socialistische of liberale invulling van het jeugdhuis. In eerste instanties was het van belang om zoveel jeugdhuisen aan zich te binden om zo sterker te staan binnen het veld van het jeugdwerk. Dit zou zich later wel vertalen in politieke macht. Dit gebeurde niet. Niet zozeer omdat men niet genoeg zijn best deed, maar omdat de objectieve zijde van de verzuilingslogica nooit toeliet dat maatschappelijke macht groter werd dan de politieke macht. De top drie van politieke en maatschappelijke sterkte bleef gedurende de hele periode dezelfde. Daarbij was het overwicht van de katholieken het grootst. In wat volgt zal nog duidelijk blijken dat de acties van de socialisten en liberalen -de *minderheden*- steeds als een reactie op kunnen gelezen worden, met wat kwade wil misschien zelfs als een nahollen van katholieke acties. De socialisten stonden steeds sterker dan de liberalen, maar bleven eveneens een minderheid.

Deze analyse houdt natuurlijk pas steek wanneer er inderdaad een duidelijk band bestond tussen de organisatie en de partij, het middenveld en de politiek. Volgens Vermeulen kan men spreken van een politiek-corporatief netwerk als de koepelorganisatie een directe band heeft met een politieke partij.²⁴³ Dit is alvast wat de Socialisten betreft duidelijk. Hugo Adriaensens was begin jaren zestig federaal secretaris van de BSP. Willy Seeuws en Gilbert Lebrun waren beiden lid van het Nationaal Secretariaat van de BSP. Er bestond zelfs een raadgevend bureau voor jongerenwerk waarvan de leden door het BSP-bureau zelf waren gekozen. De naam van de in 1966 opgerichte liberale jeugdhuiskoepel spreekt boekdelen: *De Nationale Federatie van PVV-jeugdhuizen*. Daarenboven maakten nogal wat prominente liberale figuren hun opwachting binnen deze federatie, zoals Herman De Croo en Edward Beysen. Willy Schollaert en Gilbert Van Nuffel zijn beiden nog steeds verbonden aan het partijbestuur van de VLD. Het zou meer moeite opleveren om de Katholieke Jeugdraad, de Commissie Jeugdhuizen hierbinnen, de Jongerengemeenschappen en de Algemene Federatie te linken aan een politiek-corporatief netwerk met de CVP - hoe logisch dat ook mag lijken. De verbanden zouden kunnen gelegd worden op basis van persoonlijke vertegenwoordigers, maar een structurele band tussen de twee lijkt er niet op infrastructureel vlak geweest te zijn. Ik gaf echter hoger al aan liever te blijven spreken over zuilen dan over politiek-corporatieve netwerken zoals Vermeulen doet. Ten eerste komt de belangrijke rol die de Kerk en de parochies speelden, daardoor beter uit de verf. Daarenboven laat dit ons voor dit maatschappelijke veld de noodzakelijke ruimte om de band tussen organisatie en partij vanuit een breder perspectief te bekijken. We merkten immers al op dat de rol van de partij relevanter werd wanneer die bekeken wordt binnen het voorwaardenscheppend kader dat aan het zuilgebonden handelen voorafging. Eén van die voorwaarden was de machtspositie die de zuil binnen de staat bekleedde. Die machtspositie hing niet alleen af van de persoonlijke sterkte van de agenten of de positie ten opzichte van de andere zuil, maar ook van de sterkte van de partij waartoe men, willens nillens, werd gerekend. De perceptie bepaalde alvast voor de socialisten de werkelijkheid. In hun ogen waren de CVP en de overkoepelende organisaties twee handen op één buik. En ze zaten er nog niet zover naast, aangezien de politieke sterkte van de CVP toeliet dat er een gunstig jeugdbeleid werd gevoerd. Hoewel de CVP op pedagogisch of infrastructureel vlak misschien minder relevant was, bepaalde ze daarom wel mede de sterkte van de katholieke organisaties te velde.

²⁴³ VERMEULEN D., *De sociaal-culturele sector. Een studie van de verzuijing, de professionalisering en het overheidsbeleid*. Leuven, Helicon, 1985, p. 50.

Hoofdstuk VI: De zuilen binnen de staat²⁴⁴

1. Inleiding

1.1. Welke rol speelt de overheid?

We herinneren ons het feit dat er omstreeks de eeuwwisseling aandacht kwam voor de jeugd als groep. Het liberale discours van de *Individualpädagogik* maakte plaats voor de *Sozialpädagogik*, individuele morele promotie maakte plaats voor het streven naar een collectieve beheersing van de op te voeden groep, zijnde de jeugd. Vooral de verhouding tussen de jeugd en de maatschappij, in casu de volwassenen, kwam daarbij centraal te staan. Het laissez-faire principe dat de negentiende eeuw gevormd had, werd verlaten. De overheid werd langzaam aan meer dan alleen een nachtwacht, en mocht ook interveniëren. In Duitsland en Engeland deed de overheid een beroep op *alle* jongeren om de natie te verdedigen tegen bedreiging van buitenaf. De jeugd werd gecollectiviseerd vanuit politieke, nationale overwegingen. Een dergelijke tendens lijkt zich niet afgetekend te hebben binnen België. Pas later hebben de bijzonder slechte ervaringen met het jeugdwerk sinds het interbellum de Belgische bewindvoerders er toe aangezet de jeugd nauwer bij het beleid te betrekken. De jeugd werd immers beschouwd als de toekomst van de natie en dit kostbare kapitaal diende met zorg omringd te worden.²⁴⁵ De onheilspellende berichten die de ronde deden over losgeslagen jongeren en dalende ledenaantallen bij de jeugdbewegingen hielpen mee het plaatje te creëren.

²⁴⁴ Ik bekijk alleen het nationale beleidsniveau, aangezien dit het niveau is waar leden van de verschillende zuilen die instonden voor de jeugdhuiswerking mekaar ontmoetten. Bovendien verschenen de provincies en de gemeenten iets later op het toneel. Op provinciaal vlak kon er lang alleen gesproken worden van beperkte steun aan losse activiteiten of aan sommige verenigingen zonder veel bijzondere reglementering. In 1963 werd in Oost-Vlaanderen de eerste Jeugdraad opgericht. Antwerpen volgde in 1965, West-Vlaanderen in 1966. De gemeenten spelen pas een rol van betekenis vanaf 1993, wanneer het *Decreet houdende de subsidiëring van gemeentebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid* een beperkte decentralisatie inluidde onder toezicht van de Vlaamse Overheid.

²⁴⁵ PEETERS K., *Jeugdbeleid en jeugdwerk in Vlaanderen*. Bestuur voor Jeugdvorming, Brussel, 1977, p. 15.

Een tweede verklaringspijler waarom de jeugd onder de aandacht kwam, is duidelijk van toepassing op België. De arbeidersbeweging begon tijdens de negentiende eeuw het recht op *de eigen tijd* te onderstrepen. Symbolisch is het inroepen van de dag van de arbeid in 1889 binnen de Internationale in Parijs. Gedurende de negentiende eeuw koos de sociaal-democratie er voor om de staat te zien als een instantie waarbinnen ze haar eisen via parlementaire weg kon realiseren. De oprichting van de Belgische Werkliedenpartij (BWP) in 1885 onderschreef deze tendens. Na de invoering van het algemeen meervoudig kiesrecht voor mannen vanaf 25 jaar (1893) deed de BWP haar intrede in het parlement. Daarvoor al had de druk van de beweging en van haar politieke vleugel de goedkeuring van de eerste sociale wetten gerealiseerd. Die tendens zette zich door binnen het parlement. Vanuit de gelijkheidsgedachte ijverde de BWP dan ook voor het verbod op kinderarbeid en de wetgeving op de leerplicht. De goedkeuring van deze wetten in 1911 en 1914 impliceerde dat men vond dat men op het niveau van de staat dergelijke maatregelen kon en moest uitvaardigen.

Al hadden deze wetten concreet een grote weerslag op het leven van jongeren en kinderen, ze waren niet echt tot stand gekomen vanuit een *pedagogische* logica. Hoe belangrijk ook, ze waren veeleer de afgeleide van algemenere gelijkheidsprincipes. Het meest specifieke resultaat was dat erkend werd dat het *kind zijn* iets specifiek betekende tijdens het leven. Het moest geen tijd zijn van werken zoals volwassenen, maar een tijd van leren en spelen. Het was echter niet aan de overheid om deze opties concreter in te vullen. De concrete interventies naar jongeren toe bleven tot na de Tweede Wereldoorlog overwegend een zaak van het particulier initiatief. In de zogenaamde vrije jeugdvorming lag het initiatief bij de grote zuilen. De overheid eiste pas laat een rol op in het institutionaliseren van het pedagogiseringsproces. De eerste wet op de kinderbescherming dateert van begin van de twintigste eeuw, 15 mei 1912. En ook daarbij werd de materiële afhandeling in belangrijke mate toevertrouwd aan het particulier initiatief.²⁴⁶ Tot in de jaren vijftig vormden de zuilen de concrete schakel tussen de staat en de burgers. Het dient herhaald te worden dat op het vlak van onderwijs deze schakelfunctie zelfs geconsacreerd werd met de ondertekening van het Schoolpact in 1958.

Tegelijk bood de ontwikkeling van de verzorgingsmaatschappij een heel nieuw beslissingskader voor de overheid. Zowel op economisch gebied als binnen de sociale

²⁴⁶ BOUVERNE-DE BIE M., *Sociale Pedagogiek*. Gent, Academia Press, 1998, p. 24.

zekerheid werden meer en meer elementen van organisatie binnen de publieke sfeer getrokken. Na de Tweede Wereldoorlog nam de overheidsinterventie op het vlak van het jeugdwezijn dan ook sterk toe. Er werd vooral gewerkt aan de erkenning en subsidiëring van diverse vormen van jeugdwerk, en er kwam ook een nieuwe jeugdbeschermingswet tot stand, die de jeugdbeschermingsinterventie uitbreidde, en omschreef als een element in de sociale politiek van de gemeenschap. In dezelfde periode kwam ook de democratisering van het onderwijs tot ontwikkeling. De nadruk werd meer en meer gelegd op emancipatiemogelijkheden voor jongeren.²⁴⁷ De overheid zag dus voor zichzelf een grotere rol weggelegd in het uitstippelen van een jeugdpolitiek of een jeugd beleid (we komen terug op het onderscheid tussen deze termen). De staat was natuurlijk geen neutrale speler. Het was zelfs geen speler maar een organisatieplatform dat concreet beheerd werd door politieke machtshebbers. Zo was het katholiek geïnspireerde volkswikkelingswerk niet alleen het best uitgebouwd ten gevolge van de steun en de inzet van de clerus en de voor handen zijnde infrastructuur, maar ook door de politieke meerderheidspositie van de katholieken in Vlaanderen.²⁴⁸ De clerus werd immers door de overheid betaald voor het uitoefenen van hun geestelijk ambt en vormde op die manier een uitgebreid net van vrijgestelden, lang voordat er ook maar enigszins sprake was van een professionalisering van de culturele sector.

Vanaf de jaren zestig ging de overheid zich meer actief inlaten met het cultuurbeleid als gevolg van de algemene welvaartstijging in de Westeuropese landen. In België bestond sedert de Eerste Wereldoorlog de ongeschreven wet dat het departement van Nationale Opvoeding in een coalitieregering niet naar een CVP-er ging, maar naar een socialist of een liberaal. Dit had tot gevolg dat de portefeuille van Cultuur naar de andere filosofische strekking diende te gaan, namelijk de CVP. Het cultuurbeleid in Vlaanderen kreeg zijn wettelijke vorm (via decreten) in hoofdzaak in de jaren zeventig, toen het departement onafgebroken geleid werd door CVP-ers (achtereenvolgens F. Van Mechelen, J. Chabert en R. De Backer Van Ocken), en toen de CVP in Vlaanderen bijna over een absolute meerderheid beschikte. Deze politieke constellatie verklaart de vormgeving en de achterliggende filosofie van het socio-cultureel vormingswerk in Vlaanderen tot op de dag van vandaag. Het socio-cultureel werk werd daarbij zelf volledig overgelaten aan het privé-initiatief, zo goed mogelijk gesubsidieerd door de overheid. Nog meer dan bij het onderwijs en de gezondheidszorg gold hierbij het subsidiariteitsprincipe: de overheid nam nauwelijks

²⁴⁷ BOUVERNE-DE BIE M., *Sociale Pedagogiek*. Gent, Academia Press, 1998, pp. 128-129.

²⁴⁸ VANDENHOVE L., *Ideologie en verzuijing in België*. *Reflector*, 1986, 3, p. 27.

zelf initiatieven, maar verdeelde de ter beschikking staande gelden over de bestaande privéverenigingen, die voldeden aan bepaalde criteria. De bestaande initiatieven werden daardoor bevoordeeld ten koste van nieuwe projecten.²⁴⁹

²⁴⁹ VAN HAEGENDOREN M., VANDENHOVE L., Het verdriet van Vlaanderen? Over de macht van de katholieke zuil. Antwerpen, Standaard uitgeverij, 1985, pp. 153-155.

1.2. Jeugdpolitiek of Jeugdbeleid?

Behalve het woord *jeugdbeleid* hebben beleidsmensen, jeugdwerkers en wetenschappers jarenlang ook het woord *jeugdpolitiek* gebruikt. De geschiedenis van deze woorden en het gebruik ervan leren ons erg veel over de ideologische en maatschappelijke achtergrond van de gebruikers, evenals over hun opties, wensen, verwachtingen en politieke opstellingen.²⁵⁰

Tot eind de jaren zestig werd de term jeugdpolitiek ruimer ingevuld dan de term jeugdbeleid. De jeugdpolitiek had daarbij betrekking op alle bepalingen van overheidswege die effect hadden op het hele jeugdwezijn. Het jeugdbeleid daarentegen werd gezien als het geheel van overheidsbepalingen voor één bepaalde levenssituatie, namelijk deze van de vrijetijd en het vrije jeugdleven. De jeugdpolitiek was in die visie een kwestie van algemeen wezijn, het jeugdbeleid een aangelegenheid van cultuur en vrijetijdsbesteding. De tegenstelling tussen beide opvattingen blijkt uit de titels van toenmalige publicaties. We pikken er bijvoorbeeld *Naar een jeugdpolitiek* van het ACW en *Een politiek voor de jeugd, de vrijetijdsbesteding en de permanente opvoeding* van de BSP uit. Hierin werd gepleit voor een planmatige en gecoördineerde verzorging van het gehele jeugdwezijn in één groot beleid.²⁵¹ Daartegenover focusten katholieke auteurs vaak op het jeugdbeleid. Als voorbeeld daarvan kunnen we het reeds vermelde document van de CVP, *Jeugdbeleid: Partijraad van 16 maart 1963*, aanhalen.²⁵² Peeters schrijft daarover: “*In tegenstelling tot bijvoorbeeld socialistische auteurs en politici wordt van Vlaams katolieke zijde de term jeugdpolitiek herhaaldelijk verengd tot jeugdbeleid. Dit is niet alleen fout, maar betekent ook een aanzienlijke verarming.*”²⁵³ De verantwoordelijken voor de vrije jeugdvorming moeten volgens hem immers bedenken dat ze medeverantwoordelijk zijn voor de totale vorming van de jongeren. Natuurlijk was het niet zo verwonderlijk dat men vanuit katholieke hoek een engere optiek hanteerde. De exclusiviteit van de jeugdbeweging als drager van het derde milieu werd erdoor nog eens onderstreept, in tegenstelling tot de andere vormen van jeugdwerk binnen de vrijetijd. De verordeningen die

²⁵⁰ PEETERS K., *Jeugdbeleid en jeugdwerk in Vlaanderen*. Bestuur voor Jeugdvorming, Brussel, 1977, p. 12.

²⁵¹ Nederlandstalige Jeugdraad, *Advies aangaande een jeugdbeleid in functie van een vijfjarenplan*. Brussel, Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur, 1972, p. 4

ACW, *Naar een jeugdpolitiek*. Brussel, Arbeiderspers, 1963, 143 p.

COMMISSIE PERMANENTE OPVOEDING EN JEUGD VAN DE BSP, *Een politiek voor de jeugd, de vrijetijdsbesteding en de permanente opvoeding: rapport uitgebracht door de commissie ‘Permanente Opvoeding en Jeugd’ van de BSP*. Brussel, Commissie Permanente Opvoeding en Jeugd BSP, 1965, 57 p.

²⁵² CVP, *Jeugdbeleid: Partijraad van 16 maart 1963*. s.l., s.n., 1963, 51 p.

²⁵³ PEETERS K., *De verantwoordelijke maatschappij*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 63, p. 167. Peeters verwijst daarbij voor de socialistische mening ter zake naar het werk van Wijninckx J., *Voor een vooruitstrevend jeugd- en jonge gezinnenbeleid* uit 1963 en het rapport van de Kommissie Permanente Opvoeding en Jeugd uit 1965.

daar voor gemaakt werden, konden gegroepeerd worden en vormden een restfractie ten opzichte van dit derde milieu.

In het rapport dat de Nederlandstalige Jeugdraad in 1972 publiceerde onder de titel *Advies aangaande een jeugdbeleid in functie van een vijfjarenplan* werd de problematiek opgeheven. Men beschouwde alleen de brede opvatting als waardevol en was van mening dat men hiervoor best de term *jeugdbeleid* hanteerde, vermits de term *beleid* minder dubbelzinnig of minder besmet zou klinken dan de term *politiek*.²⁵⁴ Jeugdbeleid werd opgevat als: *“De stelselmatige en gecoördineerde acties van diverse overheden ter bevordering van het persoonlijk welzijn en de verantwoorde participatie van alle categorieën van jeugdigen in overleg met deze jeugdigen en met eerbiediging van wederzijdse rechten en plichten.”*²⁵⁵.

Nadien sprak men alleen nog over jeugdbeleid. Gedurende het grootste deel van de hier bestudeerde periode bleef de dubbelzinnigheid echter overeind. De term jeugdpolitiek zal nog maar een tweetal keer aangehaald worden in de komende bladzijden. Voor de rest zal de term jeugdbeleid verschijnen. Vóór 1972 zijn het immers net die overheidsbepalingen die betrekking hebben op het *vrije jeugdleven* die ons interesseren. Na 1972 hanteerde men dan toch alleen de ruimere interpretatie van de term jeugdbeleid.

²⁵⁴ NEDERLANDSTALIGE JEUGDRAAD, *Advies aangaande een jeugdbeleid in functie van een vijfjarenplan*. Brussel, Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur, 1972, p. 5.

²⁵⁵ PEETERS K., *Jeugdbeleid en jeugdwerk in Vlaanderen*. Bestuur voor Jeugdvorming, Brussel, 1977, p. 14.

2. De Nationale Dienst voor de Jeugd en de Nationale Jeugdraad²⁵⁶

2.1. Inleiding

De verzuiling kwam er volgens Walter Baeten, naast de wil om vanuit levensbeschouwelijke overeenkomsten samen te werken, juist vanuit de noodzaak om te kunnen drukken op de overheid.²⁵⁷ Coördinatie en vertegenwoordiging bleken inderdaad twee belangrijke functionele motivaties te zijn voor de drie zuilen om een overkoepeling te realiseren. Het was duidelijk dat de zuilgebonden organisaties en hun vertegenwoordigers rechtstreeks moesten kunnen drukken op hun vertegenwoordigers binnen de nationale overheid.

Toen de overheid oog kreeg voor het jeugdwerk vanuit de slechte ervaringen ter zake in het interbellum, volgde de actie snel. In 1944 werd een *Staten Generaal van de Jeugd* samengeroepen, die langs studiecommissies het jeugdbeleid van de overheid moest voorbereiden. Reeds op 24 mei 1945 werd de (unitaire) *Nationale Dienst voor de Jeugd* opgericht, gehecht aan het Ministerie van Nationale Opvoeding. Op 11 december 1945 werd de *Nationale Raad voor de Jeugd* opgericht. Ze deden respectievelijk dienst als inspraaklichaam en administratief orgaan. De creatie van een inspraaklichaam wijst er op dat de bewindvoerders al vlug de intentie hadden om hun beleid uit te stippelen in dialoog met de vertegenwoordigers van de jeugdsector zelf. Tot in 1956 leidden de Nationale Raad voor de Jeugd en de Nationale Dienst voor de Jeugd een kammervol bestaan. Karel Peeters wijst de slabakkende werking toe aan *partijpolitieke inmengingen* en *ideologische tegenstellingen met als ijkpunten de koningskwestie en de schoolstrijd*. De organisaties werden als het ware een tweede keer opgericht bij Koninklijk Besluit van 12 juni 1956. De Nationale Jeugdraad vond haar definitieve oprichting in 1963.

2.2. De Nationale Dienst voor de Jeugd

Het Koninklijk Besluit van 1956 belastte de Nationale Dienst voor de Jeugd met een aantal coördinerende taken. Zo moest de NDJ het secretariaat van de Nationale Jeugdraad en de

²⁵⁶ Voor dit deel heb ik -tenzij anders aangegeven- vooral een beroep gedaan op PEETERS K., *Jeugdbeleid en jeugdwerk in Vlaanderen*. Brussel, Bestuur voor Jeugdvorming, 1977, 134 p.

²⁵⁷ BAETEN W., *Geschiedenis van het jeugdwerk sedert 1945 tot heden*. *Gids sociaal-cultureel werk*, 1983, 5, pp. 1-20.

Interdepartementale Commissie voor de Jeugd verzorgen. Deze taak werd overgenomen door het secretariaat van de Nationale Jeugdraad zelf vanaf 1963. Tegelijk faalde de oprichting van een *Interdepartementale Commissie voor de Jeugd*: de commissie vergaderde slechts één keer. De dienst moest ook rechtstreeks en onrechtstreeks hulp bieden aan alle overheidsdiensten en particuliere organisaties die zich inzetten voor de kadervorming ten behoeve van het vrije jeugdwerk. Uitgesloten was echter alle filosofische, politieke en confessionele vorming. Samenvattend moest de NDJ het vrije jeugdwerk op alle nuttige manieren helpen bij het realiseren van zijn doelstellingen op nationaal en internationaal vlak. Het mocht ook op eigen initiatief allerlei nationale en internationale jeugdmanifestaties organiseren, informatiediensten of bibliotheken oprichten en tijdschriften en brochures uitgeven. Concreet vertaalden deze doelstellingen zich in een steeds groter wordende betoelaging voor het jeugdwerk. Verder werd ook kampeermateriaal uitgeleend, werd er hulp geboden bij de kadervorming, en konden jeugdorganisaties cursussen organiseren in het Nationaal Jeugdhuis te Overijse.

Synthese van de opdrachten van de NDJ

1. Het secretariaat waarnemen van de Nationale Jeugdraad en van de Interdepartementale Commissie voor de Jeugd.
2. Zowel rechtstreeks als onrechtstreeks hulp verlenen bij de vorming van jeugdleiders en animatoren van zowel openbare besturen als van particuliere organisaties. Uitdrukkelijk wordt elke politieke, filosofische en confessionele vorming verboden.
3. Zorgen voor goede relaties tussen de jeugdorganisaties onderling en ook met de regering.
4. De onderwijsdirecties helpen bij het organiseren van bijschoolse activiteiten.
5. Alle mogelijke nuttige steun verlenen aan de particuliere jeugdorganisaties om hun doelstellingen op nationaal en internationaal plan te realiseren.
6. De zinvolle vrijetijdsbesteding van de jeugd stimuleren door
 - a) zelf initiatieven te nemen i.v.m. de oprichting van cultuurhuizen, vormingscentra en technische diensten.
 - b) of door hulp te verlenen aan andere openbare besturen of particuliere verenigingen op hetzelfde vlak: cultuurhuizen enz.
7. Zelf of in samenwerking met andere openbare besturen of particulieren volgende initiatieven nemen: nationale en internationale jeugdmanifestaties op het getouw zetten,

zoals studiedagen, documentatiediensten en jeugdbibliotheken oprichten, tijdschriften en publicaties uitgeven.

Tussen 1958 en 1964 werd de Nationale Dienst voor de Jeugd gesplitst in 2 totaal zelfstandige entiteiten. De autonome Nationale Dienst voor de Jeugd werd dan gehecht aan de Algemene Directie voor Jeugd en Vrijtijdsbesteding, die reeds de zorg had voor de volwassenenvorming en de openbare bibliotheken. Haar Franstalige tegenhanger werd vanaf dat moment de *Service Nationale de la Jeunesse* (SNJ). In maart 1973 tenslotte ging de Nationale Dienst voor de Jeugd ter ziele maar deze herrees in de gedaante van het *Bestuur voor jeugdvorming* (BJV). Er was geen sprake van een breuk of onderbreking, maar van een organische groei die leidde naar omvangrijkere opdrachten en grotere werkmiddelen. De wortels van de boom bleven dezelfde. Concreet betekende dit dat de functies voor het BJV nog bepaald werden door het Koninklijk Besluit uit 1956.

2.3. De Nationale en Nederlandstalige Jeugdraad

Bij Koninklijk Besluit van 22 mei 1963 werd een nieuwe Nationale Jeugdraad opgericht met uitgebreidere bevoegdheden en een vast secretariaat. De Raad had tot opdracht advies uit te brengen over de problemen die verband hielden met het leven der jongeren, hetzij op eigen initiatief, hetzij op verzoek van één of meer ministers.²⁵⁸ Artikel twee van de statuten stelde het wat concreter: “*Binnen de perken van de op de begroting van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur uitgetrokken kredieten kan de Nationale Jeugdraad alle middelen aanwenden die hij nuttig acht voor de studie van de jeugdproblemen.[...]*”²⁵⁹ De Nationale Jeugdraad werd volgens het nieuwe statuut gefederaliseerd. Het viel meer bepaald uiteen in één nationale raad met één voorzitter en twee vleugels, elk met een ondervoorzitter. De Raad bestond uit leden die door de Ministers die de culturele zaken onder hun bevoegdheid hadden, aangeduid werden. Men mocht als lid niet ouder zijn dan veertig jaar en men moest een functie bekleden in het Nationaal Comité van een jeugdorganisatie. De Raad bestond oorspronkelijk uit veertig leden. Dat aantal werd in 1964 tot 62 opgevoerd. Het mandaat van de vertegenwoordigers duurde maximum twee jaar.

²⁵⁸ NATIONALE JEUGDRAAD, *Nationale Jeugdraad. Tweede verslagboek (1968-1970)*. Brussel, Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur, 1970, p. 15.

²⁵⁹ idem.

Tot met de oprichting van de Nederlandstalige Jeugdraad in 1970 was de Raad uitsluitend samengesteld uit vertegenwoordigers van jeugdbewegingen. Dit kwam doordat het Koninklijk Besluit van 22 mei 1963 stelde dat de eerste benoemingen op basis van de lijst van erkende jeugdbewegingen diende te gebeuren. Daarbij baseerde men zich op de kwalificatiecriteria die de NJR in 1956 had uitgevaardigd, nog geheel binnen de toen heersende opwaardering van de jeugdbeweging. Begin 1966 konden andere jeugdorganisaties meewerken binnen de Raad, al zat er nog geen stemrecht voor hen in. Hier kwam verandering in met de oprichting van de Nederlandstalige Jeugdraad: alle vormen van jeugdwerk die erkend waren, kregen zitting in de Raad. Volgens Peeters heeft de Nationale Jeugdraad sinds zijn heroprichting in 1963 door deze structuur geen drie jaren behoorlijk gewerkt. In 1970 werden de drie jeugdraden onafhankelijk opgericht. Vanaf dan onderscheiden we *De Nationale Jeugdraad* (NJR), *De Nederlandstalige Jeugdraad* (NeJR) en *Le Conseil de la Jeunesse d'expression française*. De Nationale Jeugdraad, die samengesteld was uit leden van de andere twee raden, is in feite nooit samengesteld geweest.

De Nederlandstalige Jeugdraad en de Nationale Dienst voor de Jeugd werden verondersteld het ganse jeugdwezijn te behartigen. Daartoe werd een volledige autonomie ten aanzien van de minister voorzien. De minister waarborgde wel de politieke macht en stelde eigen werkmiddelen ter beschikking. Het overleg binnen de Jeugdraad gebeurde tussen de verschillende vertegenwoordigers van de jeugdorganisaties en jeugddiensten. Peeters stond geheel negatief ten opzichte van de Nationale Jeugdraad (ze werkte geen drie jaar) maar was heel wat positiever over de werking binnen de NeJR. Daar de statuten van de Nederlandstalige Jeugdraad volgens hem verhinderden dat ideologische minderheden in de verdrukking zouden komen, werd er zelden in termen van macht of getal gepraat. De geïnstitutionaliseerde verzuiling had volgens hem tot een ontzuiling van de geesten geleid. Peeters vond dit niet abnormaal: *“Iedere waarnemer van het maatschappelijke gebeuren weet dat een individu zich ver in het veld kan en mag wagen, indien het zich maar gedekt voelt door een sterke achterban. Sterke tegenspelers komen veel vlugger tot goede resultaten dan zwakke concurrenten, die door vrees en achterdocht worden verlamd.”*²⁶⁰ Lambert daarentegen spreekt over een moeizame werking binnen de NeJR. Wat volgens hem vooral naar voor kwam in de besprekingen waren de concurrentiële belangen van de federaties waardoor de onderlinge polarisatie in de verf kwam te staan.²⁶¹

²⁶⁰ PEETERS K., *Jeugdbeleid en jeugdwerk in Vlaanderen*. Brussel, Bestuur voor Jeugdvorming, 1977, p. 84.

²⁶¹ LAMBERT R., *Inductieve doelstellingenanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk*. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, p. 30. (Departement Sociale en Vrije

In elk geval werd de Nederlandstalige Jeugdraad in 1979 ontbonden. Het overheidsbeleid kwam vanaf dan in een crisissituatie. Een overstructurering van het private initiatief leidde tot allerlei commissies en koepelorganisaties waarin de overheid een legitimatiekader gevonden had voor haar beleid naar de bevolking toe. Dat deze koepelorganisaties voornamelijk bemand waren met professionele werkers en soms compleet losgeraakt waren van hun basis vormde voor de overheid geen probleem. Wat de jeugdhuiswerking betreft, vormde de VFJ intussen reeds de meest relevante coördinerende instantie.

3. De Commissie Jeugthuizen binnen de Nationale Raad voor de Jeugd

3.1. Oprichting

Ten overstaan van al de jeugdproblemen die erkend werden, heeft de NJR zich moeten indelen in verschillende commissies die soms aangevuld werden met enkele specialisten. Op 1 juli 1957 besliste de Nationale Raad voor de Jeugd een *Nationale Commissie Jeugdtehuizen* op te richten.²⁶² Alle kwesties betreffende deze jeugdwerkvorm werden door de NeJR doorverwezen naar deze permanente commissie. Lambert wijst erop dat het Bureau van de NeJR en het NDJ goed vertegenwoordigd waren binnen de Commissie Jeugthuizen.²⁶³ Dit was een gunstige situatie voor de jeugdhuissector. Binnen de Commissie werden immers voorstellen gelanceerd die door het Bureau moesten goedgekeurd worden en aansluitend een meerderheid moesten verkrijgen op de Algemene Vergadering. Pas nadien kon het advies door de minister worden goedgekeurd en omgezet worden in een ministrieel besluit. Door de overlapping tussen de commissie, het Bureau en de Algemene Vergadering kon men rechtstreeks aan de minister sterke adviezen afleveren.

Zo zien we dat iemand als Lucie Demeure quasi steeds aanwezig was op alle vergaderingen van de NJR. Ook De Wolf, Seeuws, Schollaert, De Croo en Godelieve Cartrysse zetelden op een bepaald moment in de raad om te drukken vanuit de jeugdhuiscoepels. Jef Van den Audenaerde was steeds de opvolger van Walter Van Lierde binnen de raad.²⁶⁴ Hoewel in de Nationale Jeugdraad alleen jeugdbewegingen konden aansluiten, zetelden deze personen er toch in, omdat ze ook daarbinnen actief waren (Chiro, Syndicale Jeugd, Scouts, YWCA,...). Via een omweg konden ze op die manier ook de jeugdhuiswerking promoten.

De motivatie die aan de grondslag lag van dit initiatief, lezen we in een commissieverslag. Het geeft de woorden van Demeure weer: *“Sinds tien jaar en in talrijke landen zien wij dat in verschillende vormen culturele en sociale tehuizen tot stand komen. [...] Deze tehuizen zijn ontstaan uit de behoefte der jongeren om een aangenaam kader te vinden waar ze hun vrije tijd kunnen doorbrengen en uit de noodzakelijkheid om aan het 3^e milieu, dus aan de*

²⁶² AMSAB, SFJH, 1.3., NJR: notulen van de Commissie Jeugthuizen, 7.05.1963.

²⁶³ LAMBERT R., *Inductieve doelstellingenanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk*. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, p. 45. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

²⁶⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 1962-1977.

bijkomende opvoeding buiten de familie, de school en het arbeidsmilieu, een onthaalcentrum te bezorgen waar de jongeren, al dan niet georganiseerd, tijdens hun vrije tijd hun vorming als verantwoordelijke mensen kunnen aanvullen.[...] Alleszins moet het jeugdtehuis een instrument blijven voor de bijkomende opvoeding. Ten overstaan van dit sociaal en internationaal verschijnsel dat zich sterk aftekent, heeft de Belgische N.R.J. het probleem ter studie genomen en een 'Commissie Jeugdhuisen' tot stand gebracht, samengesteld uit leden die de verschillende tendenties vertegenwoordigen en uit specialisten ter zake."²⁶⁵

Wanneer de commissie aanving in 1959 was het jeugdhuiswerk nog niet het toneel van het verzuilingsproces. Alleen te velde kon er een onderscheid gemaakt worden binnen de pioniersactiviteiten die al een tijdje aan de gang waren. Naast de initiatieven die uitgingen van de YWCA en de Scoutsgroepen, situeerden de meeste zich binnen de Jongerengemeenschappen of waren ze parochiaal georganiseerd (met hulp van de onderpastoors). Het was nog een drietal jaar wachten vooraleer de verzuilingslogica in het middenveld zich zou manifesteren, wanneer de katholieken, en aansluitend de socialisten zich organiseerden in 1962. Daartoe vormde deze nationale commissie zoals gezegd een belangrijke aanleiding. Haar organisatie alleen al verraadt dat de overheid het *probleem* van de jeugdwerking ter harte nam. De subsidiëring van deze sector die twee jaar later volgde, onderstreepte dit nogmaals. Bovendien was deze cel van het middenveld misschien nog niet verzuild, maar het overheidsbestuur zeer zeker wel. Daarom zetelden meteen vertegenwoordigers van *alle tendenties* binnen deze commissie. Wanneer de eerste vergadering van deze commissie plaatsvond op 11 januari 1958 waren de zetels mooi verdeeld. Als voorzitter en vertegenwoordiger van de onafhankelijke jeugdhuisen werd mevrouw Demeure van de YWCA te Antwerpen verkozen. Mevr. Schuind vertegenwoordigde de katholieken, dhr. Muller de liberalen en Jos Govaerts de socialisten. Muller werkte op dat moment als ambtenaar bij het *Nationaal Instituut voor Lichamelijke Opvoeding en Sport* (NILOS). Jos Govaerts was jeugdsecretaris van het ABVV-Antwerpen en nationaal secretaris van de Syndicale Jeugd. Voorts zaten in de commissie ook nog Frans Mertens als nationaal commissaris van de neutrale *Boy-Scouts de Belgique* (BSB) en Yvette Bachy vanwege haar talrijke contacten met de Franse *Maisons de la Jeunesse*.²⁶⁶

²⁶⁵ AMSAB, SFJH, 1.2., NJR: notulen van de Commissie Jeugdhuisen, 24.03.1959.

²⁶⁶ HOUBEN H., *De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiskeopel*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 18. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

Kijken we nu naar de rest van Demeure's woorden en de concrete personen die in de commissie zetelden, dan wordt een andere zijde van het verhaal belicht. We zagen al dat de katholieken het jeugdhuiswerk ter harte namen om de bestaande initiatieven beter op mekaar af te stellen en in te

schakelen in het bestaande jeugdwerk. Ten tweede betekende de erkenning van de overheid van deze werking een extra stimulans. Voor de socialisten speelde ten derde ook de verzuilingslogica zelf een rol, waarbij zij zich verplicht voelden tegen de katholieke actie ter zake te manifesteren. In 1959 en op het niveau van de staat speelde vooral agogische argumenten een rol. De jeugdhuizen waren ontstaan vanuit een behoefte en een noodzakelijkheid. De jongeren zelf hadden de behoefte aan ontspanning. De overheid vond het noodzakelijk dat diezelfde jongeren tijdens de vrijetijd tot verantwoordelijke mensen opgroeiden. Het jeugdhuis leek geschikt voor beide doeleinden. Vandaar de erkenning vanuit de overheid voor dit werk. De personen die zetelden in de Commissie hadden dan ook een dubbel gezicht. Natuurlijk waren het *politieke* figuren met een duidelijke band met de tendentie die ze dienden te vertegenwoordigen. Maar daarenboven hadden ze ook allemaal ervaring met het jeugdhuiswerk of instuifactiviteiten. Het zou fout zijn om te zeggen dat ze alleen daarom gekozen waren. Beide gezichten moesten aanwezig zijn. Maar het spreekt wel dat de klemtoon vanuit de overheid zelf zo sterk op een pedagogiserend discours werd gelegd.

3.2. Evolutie tot 1963

De commissie ving het werk aan met een inventarisering van de jeugdhuizen in Vlaanderen en Wallonië.²⁶⁷ De eerste enquête was geen onverdeeld succes. Van de 10.600 rondgestuurde vragenlijsten keerden er 2500 terug. Slechts 125 daarvan werden weerhouden. Peilend naar vooral zeer praktische elementen zoals de infrastructuur en de ligging van het jeugdhuis krijgen we dankzij deze enquête toch een beeld van de vroege jeugdhuiswerking. Deze situeerde zich vooral in Brussel en Wallonië, en meer bepaald in stedelijke milieus.²⁶⁸ De

²⁶⁷ Uit het verslag van de tweede vergadering lichten we deze definitie van een jeugdhuis: "*Il faut entendre par maison de jeunes, foyer culturel ou centre culturel et de loisirs, tous centres qui, ouverts à tous, disposent régulièrement d'un local pour des activités éducatives s'adressant principalement aux jeunes de 14 à 30 ans; sont à écarter les centres qui n'auraient que des activités scolaires, sportives ou gymniques.*"

DEMEURE L., *Werkdocument van de Commissie Jeugdtehuizen aan de Nationale Jeugdraad*. in: FACHE W., *Bronnenboek: Ontwikkelingen en Stromingen in het Jeugdhuiswerk*. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 11-12.

²⁶⁸ Het rapport telde 76 jeugdhuizen in Wallonië en Brussel en slechts 17 in Vlaanderen. *ibid.*, p. 14.

financiering van deze initiatieven gebeurde door steungelden en bijdragen, maar vooral door tussenkomst van de privésector. De publieke sector greep alleen voor welbepaalde initiatieven in, zoals de inrichting van een bibliotheek. In dat geval was het omwille van de implanting van de bibliotheek dat men geld ter beschikking stelde. Het ruimere kader van jeugdhuiswerking speelde daarbij geen rol. In elk geval is het duidelijk dat wat het jeugdhuiswerk betreft, de organen die zich binnen de overheid situeerden, meteen de blik richtten op de lokale werking. Oorzaak en gevolg hiervan kunnen zijn dat Demeure als voorzitter van de lokale YWCA afdeling in Antwerpen tot voorzitter van de commissie werd benoemd.

In 1960 splitste de nationale commissie in een autonome franstalige en Nederlandstalige commissie. In tegenstelling tot de gemengde commissie voor de subsidiëring van de jeugdbewegingen, gebeurden de erkenningen en de betoelaging apart voor de jeugdhuizen. Dit werd soms betreurd, maar weerspiegelde een feitelijk verschil in de jeugdhuiswerking in de beide landsdelen. In Walonnië voerde men een veel actiever beleid. Vanaf 1962 werd daar bijvoorbeeld geld uitgetrokken als steun voor de oprichting van nieuwe jeugdhuizen. Het neutralisme dat daarmee zou gepaard gaan, werd verworpen in Vlaanderen. Vooral uit katholieke hoek werd er, bij monde van Van Couwenberghe en De Wolf, betreurd dat de commissie splitste omwille van de verschillende budgetten die er gehanteerd werden. Ook Daue als Waals katholiek vertegenwoordiger, betreurd dit. Anders had men meer gewicht in de schaal kunnen leggen wat de subsidiëring betrof.²⁶⁹

3.3. Werking van de commissie vanaf 1963

Uitbreiding van het takenpakket

Wanneer de Jeugdraad in 1963 vernieuwd werd, zat Demeure opnieuw de Commissie Jeugdhuizen voor. Bij de overige 21 leden van de commissie bevonden zich onder andere De Wolf (K), Cartrysse (K), Adriaenssens (S), Grosjean (K) en Seeuws (S).²⁷⁰ Deze

²⁶⁹ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 27.02.1963.

²⁷⁰ Voor de katholieken zetelde Cartrysse, Costenoble, De Wolf, De Wulf, Van Brabant, Van de Karkhof, Saffre, Grosjean en de Moffarts in de commissie. Voor de Socialisten Adriaenssens, Henderickx, Cotteleer, Seeuws, Lebrun en Lognar. Voor de Liberalen Waefelaer, Muller en Vander Elst. Als onafhankelijke lede Demeure, Hannaert, Mairesse en Mertens. De 9/6/3/4 verhouding was duidelijk in het voordeel van de katholieken, maar vooral in het nadeel van de liberalen.

KADOC, Katholieke Jeugdraad, 259, NJR: samenstelling der Subcommissie Jeugdtehuizen, 08.05.1963.

(sub)commissie moest zich vooral bezighouden met de erkenningen van jeugthuizen te keuren en de subsidies toe te kennen. Het feit dat de commissie zo een droge materie te verwerken kreeg, zorgde ervoor dat er in februari 1963 nog geen enkel besluit aan de NJR was voorgelegd behalve over de criteria ter subsidiëring. Demeure stelde dat niet méér besluiten waren voorgelegd omdat dit *niet steeds kon*.²⁷¹

Langs katholieke zijde was de herinstallering van de Jeugdraad ook meteen een gelegenheid om de rol van de staat in vraag te stellen. Van Couwenberghe stelde zich de vraag of de overheid op het lokale vlak moest optreden, nu de inspectie van een groter wordend aantal jeugthuizen de krachten van één dienst te boven ging (het aantal erkende jeugthuizen was juist van 24 naar 34 gestegen). Wijninckx en De Wolf waren hiermee akkoord. *Jeugdpolitiek* was een zaak van het lokale niveau. De minister diende dit te steunen en te volgen in zijn *jeugdbeleid*. Het zorgde ervoor dat de structuur van de commissie reeds op 27 februari 1963 in vraag gesteld werd. Wie moest de commissie bevolken: specialisten of leden van de Nationale Jeugdraad? Wat moest de commissie onderzoeken? Het was duidelijk dat de functies moesten uitgebreid worden en niet beperkt mochten blijven tot pakweg het ontwikkelen van subsidiëringcriteria. Hoewel het concept *jeugdhuis* nog volop in evolutie was in 1963, werden er toch al wat onderzoekspunten aangestipt: kwalificatiecriteria, kadervorming, indeling van de jeugthuizen, de plaats van het jeugdhuis in het algemene kader van het jeugdbeleid, de financiering van het jeugdbeleid, enzovoort. Van Couwenberghe reageerde hier meteen op: kadervorming was en moest de taak van de kaderinstituten blijven.

De uitbreiding van het takenpakket zorgde er echter voor dat de commissie al snel het voorstel lanceerde om een stage voor jeugdhuisleiders te installeren. Hier situeerden zich de kiemen voor de eerste structurele zuiloverschrijdende contacten. De stage van Wemmel zou een springplank worden voor de oprichting van een heuse zuiloverkoepelende federatie. Ik bekijk de besprekingen in verband met deze vormingsstage binnen de Nationale Jeugdraad dan ook van dichterbij wanneer ik de oprichting van de *Vlaamse Federatie van Jeugthuizen* schets. Het volstaat hier om te wijzen op het intiële verzet dat er uit katholieke hoek kwam om de Raad deze opdracht toe te kennen. Dit leek op kadervorming en was bijgevolg een aanfluiting van het subsidiariteitsprincipe.

Partijpolitiek

²⁷¹ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 08.02.1963.

Ondertussen zat de Nationale Raad zelf ook in een serieuze impasse. De Raad kwam pas samen op 4 november 1965 na maandenlang stilgelegen te hebben.²⁷² We hadden het bij de bespreking van de organisatorische evolutie van de Katholieke Jeugdraad reeds over de problematische start van de Nieuwe Jeugdraad. Eerst geraakte men er niet uit volgens welke sleutel de raad moest samengesteld worden. De socialisten hadden zich altijd tegen de 12/8 sleutel verzet omdat zij onmogelijk konden aanvaarden dat niet alle strekkingen in de Raad werden opgenomen. Er was ook geen sprake van een socialistische vertegenwoordiging maar van 8 niet-katholieke vertegenwoordigers. De vraag die de socialisten met name bezig hield was waarom de vroegere Raad samengesteld was volgens een verhouding van 6 katholieken op 15 vertegenwoordigers en nu plots meer dan helft van de leden katholieken moesten zijn.

Er werd dan een formule uitgedacht die de socialisten niet bevredigde: er kwam een paritaire samenstelling tussen de bewegingen op confessionele en niet-confessionele basis. Het was immers niet haalbaar om de verdeling steeds aan te passen aan het immer wisselende aantal van erkende jeugdorganisaties. Een samenstelling volgens politieke parlementaire verdeling had op zwaar katholiek verzet gestuit, aangezien dit geen afspiegeling zou opleveren van de werkelijke verdeling binnen het veld van de jeugdwerking. Even tevoren was de CVP-BSP regering van Pierre Harmel in het zadel gelicht. Dit was een voortzetting van de coalitie die sinds 1961 regeerde. Binnen de regering ging de ministerpost van nationale opvoeding steeds naar een socialist (Janne, Larock en Dehousse) terwijl de ministerzetel voor cultuur steeds weggelegd was voor een CVP'er (respectievelijk Van Elslande en Declerck). Indien deze billijke verdeling zou doorgetrokken worden tot in de Nationale Jeugdraad, zouden de socialisten even sterk moeten staan als de katholieken. Dit bleek te hoog gegrepen. Uiteindelijk namen de socialisten dus genoegen met een paritaire verdeling op basis van het confessionele etiket. Genoegen is echter een groot woord. Seeuws stelde het als volgt: "*Wij hebben er ons tenslotte bij neergelegd om de Jeugdraad op dreef te helpen.*"²⁷³ Uiteindelijk werd deze paritaire samenstelling zowel door de Vlaamse katholieken als de niet-katholieken als een toegeving beschouwd, wat niet meteen een vruchtbare gespreksbasis opleverde.

Daarna lukte het maar niet om afdelingsvoorzitters te verkiezen. Niemand was nog bereid om veel toegevingen te doen. Gouverneur De Kinder, die begin '65 als nieuwbakken voorzitter van de NJR het schip moest loodsen, vreesde dat wat in zeven maanden niet lukte november

²⁷² De notulen van de vergadering van 4.11.1965 spreken van de *eerste* vergadering van de Nationale Jeugdraad. KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 04.11.1965.

²⁷³ idem.

1965 ook niet zou lukken, hoewel Schollaert om een gentleman's agreement vroeg en Seeuws *gezonde beslissingen* bepleitte. Seeuws eiste dat het bureau evenredig zou samengesteld worden zoals dat binnen de pas opgerichte Vlaamse Federatie het geval was: 1 katholiek, 1 socialist, 1 liberaal en 1 onafhankelijke. Het leek hem ook niet meer dan billijk dat de Nederlandstalige afdeling een katholieke voorzitter zou krijgen en de franstalige afdeling een socialistische voorzitter.

De liberalen trokken de kaart van de underdog. Petitjean stelde terecht dat de werking van de Jeugdraad lam werd gelegd door het gekibbel van de twee grootste partijen. Hij voegde daar ook aan toe dat de PVV reeds veel toegevingen had gedaan. Ze hadden met Petitjean, Sarot, De Croo, Schollaert en Thirionet slechts vijf leden in de raad voor 25% van de stemmen. Hoewel de voorzitter van de Franse afdeling een liberaal was, verzetten de liberalen zich ook principieel tegen elke federalisering van de raad aangezien de *jeugdproblemen overal dezelfde* zijn. Dit betekende dat de voorzitter van de Nederlandstalige afdeling iemand van katholieke signatuur werd. De pariteit was volgens Schollaert dan ook een illusie: het confessionele blok zou steeds sterker staan binnen het veld. Het concrete gevolg was volgens hem dan ook dat de jongeren geen vertrouwen meer hadden in de Nationale Jeugdraad.

Nadat de vergadering geschorst was, werd beslist dat een ad hoc werkgroep zou samengesteld worden. Zij moest een ontwerp van inwendige orden opstellen en de taken van het bureau omschrijven. Ten tweede moest zij een voorstel uitwerken voor de samenstelling van het bureau. Deze commissie kreeg een mandaat tot 1 januari 1966 en bestond aan Vlaamse zijde uit 2 katholieken, 1 socialist, 1 liberaal en 1 onafhankelijke. Aan Waalse kant bestond de commissie uit 2 socialisten, 1 liberaal, 1 katholiek en 1 communist. Uiteindelijk werd 1 commissie samengesteld met daarin volgende leden: Gilbert Lebrun (K), Edouard Close (K), Willy Seeuws (S), Urbain Vanderschraege (K), Edward Duvigneaud (K), Willy Peirens (L), Joseph Bonhomme (L), Willy Schollaert (L) en Roger Dorsimond (Communist).

De commissie kwam 8 maal samen en kwam tot een unaniem besluit over wat zij moest bespreken: de paritaire verdeling bleef bewaard, maar werd gecompenseerd door het gebruik van een 2/3 meerderheid om besluiten goed te keuren, de erkennings- en subsidiëringcriteria te wijzigen, enz: alle beslissingen die essentieel afhangen van de bevoegdheid van de Raad moesten met een twee-derde meerderheid genomen worden. Indien dit niet lukte zou het desbetreffende probleem voorgelegd worden aan het Bureau. Het Bureau werd eveneens met een twee-derde meerderheid verkozen. De afdelingsbureaus werden uitgebreid van vijf naar

zeven leden met beslissende stem. Aan Vlaamse kant werden dat vier leden van de katholieke jeugdbewegingen, twee van de socialistische en één van de PVV-jeugdbewegingen. De franstalige afdeling zou uit drie katholieke vertegenwoordigers bestaan, drie socialistische en één liberaal. Samen geeft dat een 7/5/2 verdeling waardoor de pariteit bewaard bleef. Vlaanderen coöpteerde eveneens 1 onafhankelijke en Wallonië 1 communist.

Op 2 februari 1966 kwam de Jeugdraad opnieuw bijeen.²⁷⁴ De vergadering werd gekleurd door een opmerkelijke bijdrage van de liberalen. De Croo ging er immers niet mee akkoord dat zijn strekking bij de niet-confessionele groep werd gerekend. Er zaten volgens hem talrijke gelovigen bij de PVV. Het was er vooral om te doen om de twee grote spelers hun zin te geven. Door deze verdeling zouden de minderheidsgroepen hun rol niet kunnen spelen. De PVV-Jongeren dreigden dan ook uit de raad te stappen als ze zouden merken dat ze *misbruikt* werden.²⁷⁵ Toch kwam het begin 1966 eindelijk tot de verkiezing van het bureau. Annie Thijs (K), Herman De Croo (L), Edward Duvigneaud (K), Jaak Henckens (K), Willy Peirens (K), Willy Seeuws (S) en Joz Wijninckx (S) werden verkozen als leden van het bureau voor de Nederlandstalige afdeling. Duvigneaud werd verkozen tot voorzitter. Hoewel de pariteit op nationaal niveau verzekerd was, was het katholieke overwicht langs Vlaamse kant uitgesproken.

De Nationale Jeugdraad kon nu eindelijk definitief van start gaan vanaf haar derde vergadering.²⁷⁶ Er werd meteen prioriteit verleend aan de oprichting van drie nationale commissies en werkgroepen waaronder de Commissie Jeugdtehuizen.²⁷⁷ Geheel in de lijn van het voorgaande zou ook deze commissie een Nederlandstalige en franstalige afdeling kennen. Verder stelde de Raad ook een ambitieus werkprogramma op die een rode draad moest vormen voor de toekomstige werking. Naast het oprichten van commissies zag de Raad nog 8 andere zwaartepunten in haar werking. Zo diende het radio- en televisiebeleid doorgelicht te worden, net als het beleid voor de jonge gezinnen en de studerende jeugd. In het geheel diende er een inventaris gemaakt te worden van de hulp die jeugdorganisaties door

²⁷⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 02.02.1966.

²⁷⁵ idem.

²⁷⁶ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 06.04.1966.

²⁷⁷ Verder werd ook een werkgroep *Detaching* en een werkgroep *Sociale Promotie en Cultureel Verlof* in het vooruitzicht gesteld. Men overwoog ook om commissies op te richten die de kwalificatiecriteria voor de jeugdorganisaties en de criteria voor de toelagen moesten herzien.

Liberaal Archief, CLIJO, 1473, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 23.03.1966.

openbare besturen kregen. Ook het jeugdbeleid inzake *ontspanning* werd aangestipt. Verder moest ook aandacht besteed worden aan de problemen van jeugd en arbeid en de internationale contacten van de Raad. Het meest interessant voor ons is de focus op de *problemen van opvoeding tot democratie*. Dit viel uiteen in vier prioriteiten: het verlagen van de stemgerechtigde leeftijd, het pluralisme in jeugdorganisaties promoten, het gemeentelijk en provinciaal jeugdbeleid bestuderen en de relatie tussen de jeugd en het leger nagaan.

Het liep echter meteen weer fout. Tijdens de vierde vergadering werd de wet op de detachering van leerkrachten besproken. Op 29 maart 1965 was deze wet goedgekeurd. De weddetoelage voor de beroepskrachten die zich in het jeugdwerk wensten in te schakelen was toen gerealiseerd. Pas op 27 oktober 1967 zou het Koninklijk Besluit verschijnen dat de uitvoering regelde. Alle erkende jeugdorganisaties konden vanaf dan voor maximum zes jaar een vast benoemde leerkracht, die zij zelf mochten voorstellen, tot hun beschikking krijgen om pedagogische taken te vervullen. De leerkracht behield zijn loon, zijn anciënniteit en alle andere voordelen als leerkracht en moest na verloop van de periode terug in zijn vroegere betrekking kunnen terugkeren.²⁷⁸ De werkgroep had meteen maar een verdeling van de eerste lichte gedetacheerden voorgesteld. De katholieke organisaties kregen er 26, de socialistische 13, de liberalen kregen er 6, de onafhankelijke organisaties 4 en de communistische 1.²⁷⁹ Met name de liberalen zagen dit niet zitten. De Croo, Schollaert en Petitjean stelden meteen een minderheidsnota op waarin ze deze verdeling aankloegen. De bewegingen van de PVV jongeren mochten niet het slachtoffer worden van het feit dat zij nooit versnipperd werden in vrouwen- en mannenbewegingen, Vlaamse en Waalse groepen en standenorganisaties. Wanneer deze verdeling binnen de Raad toch goedgekeurd werd (46 pro, 5 contra), verlieten de PVV-jeugdbewegingen de zaal nadat De Croo een verklaring aflegde die stelde dat zijn groep niet meer aan de werkzaamheden van de Raad zou deelnemen.²⁸⁰ De Croo had zich nog eerst tot het Bureau van de Jeugdraad gericht, maar hier klonk het dat men niet kon terugkomen op een beslissing van de Raad [die dan nog met meer dan het vereiste twee-derde deel van de stemmen achter zich kreeg].²⁸¹ De Croo wenste via een achterpoortje toch nog zijn zin te krijgen. In een rechtstreekse brief aan de voorzitter van de NJR, De Kinder, wees hij erop dat het officiële mandaat van de leden van de Nationale

²⁷⁸ PEETERS K., *De verantwoordelijke maatschappij*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 63, p. 188.

²⁷⁹ Liberaal Archief, CLIJO, 1473, Verslag van de werkzaamheden van de nationale werkgroep Detachering, 22.06.1966.

²⁸⁰ Liberaal Archief, CLIJO, 1473, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 29.06.1966.

²⁸¹ Liberaal Archief, CLIJO, 1473, NJR: notulen van het Bureau, 05.10.1966.

Jeugdraad (en de commissies) maart 1967 afliep. De nieuwe commissie van detachering kon dan de genomen beslissing herzien, waarna de liberalen in alle rust zouden terugkeren naar de Raad.²⁸² De Kinder speelde dit door aan het Bureau dat hier negatief op reageerde en zei dat het voorstel van De Croo een gevaarlijk precedent zou scheppen. Het werd niet opportuun geacht om de beslissing van 29 juni opnieuw aan een discussie te onderwerpen.²⁸³ De liberalen trokken zich dan ook terug uit de Raad.

De Nationale Jeugdraad kwam in 1966 en 1967 nog tweemaal bij mekaar. De werking van de werkgroep *Criteria* stond telkens centraal. Deze groep moest een typologie maken van het bestaande jeugdwerk. Dat was nodig aangezien men binnen de Raad beslist had dat erkende jeugdorganisaties, die geen deel uitmaakten van de Raad toch aan de werkzaamheden binnen de Raad konden deelnemen. Met de zesde vergadering van 17.03.1967 liep het officiële mandaat van de leden van de Nationale Jeugdraad ten einde. Vooraleer de nieuwe benoemingen gerealiseerd waren, mochten de bestaande leden van de Raad en de verschillende Commissies hun werk verder zetten.

Elf september 1968 vond dan de zevende vergadering van de Raad plaats sinds de malaisevergadering van 4 november 1965. De Raad was dus gemiddeld twee maal per jaar samengekomen. Om te vergelijken: tussen juni 1956 en maart 1963 kwam de Raad meer dan 50 maal samen, wat een gemiddelde van een zevental vergadering per jaar oplevert. Het was dus duidelijk dat de werking inderdaad slabakte, zoals Peeters aangaf. Bij de herinstallatie van de Raad in '68 moest een toespraak van de kersverse Minister van Cultuur Frans Van Mechelen op de reïnstallatie de zaak weer leven inblazen. Nadat de in 1966 verkozen CVP-PVV regering onder leiding van Vanden Boeynants over de kwestie Leuven was gevallen, konden de CVP en de BSP opnieuw samen de regering vormen in juni 1968. Van Mechelen volgde binnen de regering Eyskens I Van Elslande op die sinds 1961 quasi onafgebroken als staatssecretaris of als minister het culturele landschap onder zijn hoede had gehad.²⁸⁴ Van Mechelen kondigde meteen aan dat deze regering in het kader van de culturele autonomie een aantal departementen zou federaliseren. Ook de Nationale Jeugdraad zou daarbij volgens hem opnieuw veranderingen moeten ondergaan. Hij wenste echter dat de raad intussen zou kunnen werken. Iedereen beloofde daarom ook zijn beste beentje voor te zetten. En dat waren

²⁸² Liberaal Archief, CLIJO, 1473, NJR: document van het Bureau, 27.09.1966.

²⁸³ Liberaal Archief, CLIJO, 1473, NJR: notulen van het Bureau, 26.10.1966.

²⁸⁴ Tussen 27.7.1965 en 11.2.1966 werd A. Declerck staatssecretaris van Cultuur in de regering Pierre Harmel (CVP-BSP)

D'HONDT B., *Regeringen België (1830-1999)*. Liberaal Archief, onuitgegeven manuscript, 1999, pp. 15-18.

binnen het Bureau van de Nederlandstalige afdeling: voorzitter Jaak Henckens (K), Vice voorzitter Jules Demeyer (O), Hector Van Brabandt (K), Willy Peirens (K), Jean-Luc Dehaene (K), Joz Wijninckx (S), Willy Seeuws (S) en Willy Cortois (L).

Intussen bij de Commissie Jeugthuizen

Vier mei 1966 werd de nationale Commissie Jeugthuizen opnieuw officieel geïnstalleerd. Willy Seeuws werd deze keer voorzitter. Deze nationale commissie kreeg de expliciete opdracht om de activiteiten van beide afdelingscommissies te coördineren. Verder werden de krijtlijnen van haar functies eindelijk eens deftig uitgetekend. De commissie moest zich onder andere bezig houden met de herziening van de criteria van erkenning van de jeugdtehuizen, de kwalificatie van de permanente opvoeder, het leveren van hulp aan de ondergeschikte besturen. Tenslotte moest ze ook de problemen bestuderen die betrekking hadden op de jeugdtehuizen gelegen te Brussel of in de Brusselse agglomeratie, en *deze jeugthuizen die in een taalstreek liggen, maar waarvan de gebruikte taal die van een andere streek is.*²⁸⁵ De nationale commissie was samengesteld uit de leden van beide afdelingscommissies, aangevuld met deskundigen die geen zitting hadden in de Nationale Jeugdraad. De Vlaamse delegatie bestond naast Seeuws ook uit Demeure, Cartrysse, De Wolf en Frère. Reeds december 1966 vroeg Seeuws zich af of deze nationale commissie nog zin had.²⁸⁶ De afdelingscommissies hadden geen nood meer aan een overkoepelende coördinerende instantie.

De nederandstalige commissie was 27 mei 1966 opgericht. Hector Van Brabandt (K) werd voorzitter, Willy Schollaert (L) verslaggever. De andere leden van de commissie waren Pierre Boven (S), Mia Houben (K), Eric Mergam (L), Willy Seeuws (S), Willy Seynaeve (S) en Jef Van den Audenaerde (K). Daarnaast werden onder andere Hugo Adriaenssens, Lucie Demeure, Jos De wolf en Willy Faché als deskundigen gecoöpteerd. De commissie zou zich vooral bezighouden met het onderzoek van de criteria voor erkenning, de subsidiëringcriteria, de oprichtingstoelagen, de werkingstoelagen, de toelagen voor de permanente opvoeder en het statuut van deze laatste. Zowel voor de nationale coördinatiecommissie als de Nederlandstalige afdeling gold dezelfde richtlijn: ze hadden beide uitsluitend een studie- en adviestaak.²⁸⁷

²⁸⁵ Liberaal Archief, CLIJO, 1473, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 29.06.2003.

²⁸⁶ Liberaal Archief, CLIJO, 1473, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 30.11.1966.

²⁸⁷ Liberaal Archief, CLIJO, 1473, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 02.02.1966.

Deze werkgroep overleefde de veranderende samenstelling van de Jeugdraad in 1968. Met zowel Van Brabandt, Seeuws en Schollaert die in het Bureau zetelden, hield de commissie ook daar nog een voet tussen de deur. April 1969 verliet Seeuws evenwel het bureau en werd hij opgevolgd door Jean Van Der Sande, die toen Nationaal secretaris van de *Mutualiteit der Jonge Arbeiders* was. Intussen bleek al duidelijk dat de uitgebreide rol die de Commissie Jeugthuizen binnen de Nationale Jeugdraad even tevoren voor zichzelf had weggelegd, reeds achterhaald was. Er werd wel nog op regelmatige basis vergaderd, maar de Commissie plooidde zich volledig terug en beperkte zich tot het bespreken van de subsidiërings- en erkenningscriteria. Dit leidde bijvoorbeeld tot de uitgebreide erkenningscriteria van 1969 [ut infra]. Vanaf 1969 kwam daarbij dat er binnen de Jeugdraad ook het idee van het bouwfonds gelanceerd werd, dat beginnende initiatieven moest steunen, een aloude socialistische eis.

Het epicentrum van de jeugdhuiscoördinatie was intussen de Vlaamse Federatie geworden. De federatie was dan ook exclusief gericht op jeugthuizen. Het was bovendien een initiatief dat vanuit de zuilen en het jeugdhuiswerk zelf was ontstaan. Het vormde aldus het beste platform om het verzuilde jeugdhuiswerk te bestuderen, te evalueren en te coördineren. Dit werd ook erkend door de Nationale Jeugdraad zelf. Op 16 maart 1969 ging de Commissie Jeugthuizen akkoord met de vraag vanuit de VFJ voor meer subsidies en meer gedetacheerden. Zoals we zullen zien werd ook de verzuilingsgedachte er mee genomen, zodat de VFJ dé arena werd waarbinnen de toekomstige conflicten zich zouden voltrekken. Soms kenden deze discussies hun weerslag binnen de Nationale Jeugdraad. Aangezien ze echter vooral kaderden binnen de werking van de VFJ, verlaten we hier de context van de NJR om haar in een volgend hoofdstuk opnieuw aan te stippen in het kader van het ontstaan van en de werking binnen de VFJ.

Nederlandstalige Jeugdraad

In 1970 werd dan de federalisering binnen de Nationale Jeugdraad voltrokken. De Nederlandstalige Jeugdraad (NeJR) werd opgericht. De vorige Nationale Jeugdraad was uitsluitend samengesteld uit jeugdbewegingen en was samengesteld volgens het paritaire principe tussen confessionele en niet-confessionele organisaties. Bij de besprekingen omtrent het statuut van de NeJR werd er onder andere door de katholieke jeugdorganisaties sterk op aangedrongen dat alle vormen van jeugdwerk konden zetelen in de Raad. De Raad zou dus samengesteld worden op basis van de erkenning. Alle andere verdelingen op basis van partijsterkte of levensbeschouwing werden afgewezen. Meteen sneuvelde ook het principe

van de pariteit. Alleen binnen het bureau streefde men een afweging van de tendensen na. Het principe van de twee-derde meerderheid werd wel gehandhaafd. De Nationale Jeugdraad bleef bestaan maar behandelde nog enkel datgene dat niet onder de culturele autonomie ressorteerde, waardoor zij eigenlijk van weinig betekenis werd. Aan de Nederlandstalige Jeugdraad kwam het toe om op eigen initiatief of op verzoek van één of meer ministers advies uit te brengen over de jeugdproblemen. Nieuwbakken voorzitter Piet Jaspaert blies een oud idee nieuw leven in door te stellen dat het bereiken van de niet-georganiseerde jeugd het grootste probleem was waarmee de NeJR zich geconfronteerd zou geconfronteerd zien.²⁸⁸ Jaspaert was niet toevallig vertegenwoordiger voor de KSA binnen de NeJR.

Piet Jaspaert (KSA) werd op de installatievergadering van 14 oktober 1970 gekozen als voorzitter. 11 jeugdbewegingen, 11 jongerenbewegingen (waaronder de JGM), 4 politieke jongerenbewegingen, 5 studentenbewegingen, 6 gespecialiseerde jeugdgroeperingen (genre Nationale Federatie van Jeugd en Muziek), 33 jeugddiensten, 3 coördinatieorganismen en 6 jeugdhuisvertegenwoordigers vormden de Raad. Die jeugdhuisvertegenwoordigers waren tot 1973 Jean-Pierre Casier, Raymond De Wever, Viviane Schreiber, Jef Van den Audenaerde Wilfried Wouters en Charles Wuestenberg. We merken op dat ieder lid van de Jeugdraad een bepaalde organisatie vertegenwoordigde, behalve deze laatste personen. Zij stonden ingeschreven als *vertegenwoordigers van jeugthuizen*.²⁸⁹ Ze werden door de Raad gecoöpteerd omdat ze ervaring hadden binnen de jeugdhuiswerking.

Het lijkt er dan ook op dat ze geacht werden heel de jeugdhuissector te vertegenwoordigen, en niet deze of gene overkoepelende instantie. Anders had men er zich met drie of vier vertegenwoordigers kunnen van af maken. Het Bureau werd ook uitgebreid tot 25 personen plus twee waarnemers.²⁹⁰

De Commissie Jeugthuizen werd voorgezeten door Jef Van den Audenaerde en bestond voor de rest uit 24 personen waaronder Hugo Adriaenssens, Faché, Schollaert en Van de Wynckel. De Commissie vergaderde 11 keer in 1971, 11 keer in 1972 en 9 keer in 1973. De Commissie

²⁸⁸ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 257, Krantenknipsel: *Wat te verwachten van de nieuwe Jeugdraad?*, Volksgazet, 24.11.1970.

²⁸⁹ NEDERLANDSTALIGE JEUGDRAAD, *Nederlandstalige Jeugdraad, Eerste Verslagboek (1970-1973)*. Brussel, Ministerie Van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur, 1973, p. 21.

²⁹⁰ Voor de periode 1970-1973 zetelden in het Bureau: Piet Jaspaert, Fernand Dewit, Agnes Devos, Hugo Buermans, Aimé Caekelbergh, Maurice Christiaens, Jean-Luc Dehaene, Marcel Dujardin, Willy Faché, Fons Mouling, Willy Peirens, Willy Schollaert, Jef Van den Audenaerde, Jean Van der Sande en Gustaaf Van Wichelen. Waarnemers waren Robert Moucheron en Pol Vanden Abeel. NEDERLANDSTALIGE JEUGDRAAD, *Nederlandstalige Jeugdraad, Eerste Verslagboek (1970-1973)*. Brussel, Ministerie Van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur, 1973, p. 22.

hield zich heel de tijd bezig met technische aangelegenheden. Alvorens de subsidiëeringscriteria op te stellen, werd de procedure voor erkenning nog eens herzien. Dit blijft gedurende heel deze periode het enige punt waarrond men werkte. Onafgezien van het feit dat dit wel degelijk relevante arbeid was en essentieel was voor de uitbouw van het jeugdhuiswezen, blijft het een steriele bezigheid. Inhoudelijke of methodische discussies werden er niet meer gevoerd. Symptomatisch is het feit dat de enige andere beslissing (buiten het afvaardigen van de subsidiëeringscriteria) die de Raad nam, draaide over het toekennen van een J-kenteken aan alle erkende jeugdhuisen.²⁹¹

Hoewel de jeugdhuisproblematiek reeds met name op het niveau van de VFJ werd besproken en gecoördineerd, sta ik toch even stil bij de oprichting van deze Nederlandstalige Jeugdraad. Die ging immers gepaard met een scherpe polemiek tussen socialisten en katholieken. Alweer vormde een artikel uit de *Volksgazet* de aanleiding.²⁹² December 1970 verscheen er een interview met Maurice Christiaens waarin hij sterk van leer trok tegen wat hij de *machtshonger der katholieke jeugdorganisaties* noemde.²⁹³ Het zat Christiaens hoog dat de katholieken de NeJR monopoliseerden. Niet alleen betekende dit een de facto alleenheerschappij van de katholieken, de beslissingen die genomen werden leken ook nog eens geruggesteund door de minderheidsgroepen. Hoewel het principe van een twee derde meerderheid zes jaar eerder was doorgevoerd om een paritaire verdeling van de raad op levensbeschouwelijke basis te doen aanvaarden, werkte dit principe volgens Christiaens niet. Het probleem situeerde zich volgens hem bij de zogeheten *neutrale* organisaties. Dit waren volgens hem slechts gemaskeerde katholieke organisaties. Aangezien 32 initiatieven tot de *C.V.P.-strekking* [sic] behoorden en 17 *neutraal* waren betekende dit op een totaal aantal van 72 vertegenwoordigde organisaties dat een 2/3 meerderheid snel gevonden werd voor katholieke initiatieven.

Naast de alliantie tussen neutralen en katholieken was de sterke positie van de katholieken tout court voor hem een doorn in het oog. Ik laat Christiaens daarin graag zelf aan het woord: *“Een leger van geestelijken, betaald door de gemeenschap, heeft als opdracht het katholieke jeugdwerk uit te bouwen. Overal staat hen daarvoor een infrastructuur ter beschikking: katholieke scholen, patronaten, kloosters enz. meestal betaald door de gemeenschap. Het*

²⁹¹ *ibid.*, p. 67.

²⁹² cf. Hoofdstuk V, 1.3. Organisatorische evolutie, p.107.

²⁹³ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 257, NeJR: interview Maurice Christiaens, *Het jeugdwerk in Vlaanderen: een mager kind met een enorme bochel*. Volksgazet, 22.12.1970.

*katholieke onderwijs dirigeert natuurlijk zijn leerlingen naar de katholieke jeugdorganisaties. Het Departement van Cultuur, waaronder de jeugdsector ressorteert, is sinds zijn ontstaan haast zonder onderbreking in katholieke handen geweest. De katholieke universiteit Leuven onderhoudt zelfs studiecentra die zich speciaal met de katholieke jeugdproblemen bezighouden. Het katholieke jeugdwerk heeft zich ongestoord; zelfs tijdens de Duitse bezetting, kunnen ontwikkelen. De financiële steun aan de jeugdorganisaties, verleend door de overheid, bevoordeligt de sterke organisaties. Heel de gevoerde katholieke jeugdpolitiek steunt op het fascistische principe. "Macht dient om meer macht te verwerven". Het ministerie van de Nederlandse Cultuur wordt volgestopt met katholieke ambtenaren, de leiding van raden, commissies, federaties, wordt in handen van de katholieken gespeeld."*²⁹⁴ Het bracht Christiaens ertoe om het jeugdwerk in Vlaanderen te zien als een *onderontwikkeld kind met een enorme bochel*: het katholieke jeugdwerk. Christiaens haalde alle argumenten die hij had uit de kast. Hij ging daar niet echt zorgvuldig in te werk. Aan de ene kant had hij gerust kunnen stellen dat het Departement Cultuur *altijd* in katholieke handen was geweest. Wanneer Janne en Larock voor de BSP de ministerpost van Nationale Opvoeding en Cultuur bezetten (25.4.1961 - 24.5.1965), bleef Van Elslande tot 11.7.1962 adjunct en vanaf dan zelfs volwaardig minister van Cultuur en adjunct voor Nationale Opvoeding. Dat de gevoerde subsidiëringpolitiek de sterke organisaties bevoordeelde, was ook niet uit de lucht gegrepen zoals we nog zullen zien. Het feit dat (onder)pastors zich bezig hielden met het jeugdwerk kon ook lijken op een dubbele subsidiëring vermits ook zij betaald werden door de overheid. Aan de andere kant schoof hij argumenten naar voor die inderdaad de sterke organisatie binnen het katholieke werk onderstreepten, maar zwak waren als verwijt. De organisatie van *het Studiecentrum voor Jeugdproblematiek*, de doorstroom van de scholen naar de jeugdorganisaties of het gebruik van een reeds voor hande zijnde infrastructuur. Achter deze verwijten schuilde een zekere jaloezie, frustratie omwille van de eigen zwakkere positie. Het was ook zonder meer onder de gordel dat Christiaens een keer indirect en een keer expliciet de katholieke werking als fascistisch bestempelde.

Meteen wist de toenmalige voorzitter van de Katholieke Jeugdraad, Lindemans, waar hij diende op te reageren. Zijn wederwoord verscheen 6 januari 1971 in de *Gazet van Antwerpen*. Lindemans betitelde het artikel van Christiaens onomwonden als scheldproza. Hij was vooral ontgoocheld door de vijandige toon die uit het artikel sprak: "*Bij de eerste*

²⁹⁴ idem.

*lezing gelooft men zijn ogen niet. Neen dit moet zeker een verloren krant uit het jaar 1958 zijn die tussen de kranten van vandaag is geraakt. Maar helaas, het is niet waar. [...] Al wat de jongste jaren in het kader van de Nationale Jeugdraad aan het groeien was aan pogingen tot samenwerking, soms met harde diskussies, maar toch altijd om stilaan naar een echt jeugdbeleid voor allen te groeien, wordt schijnbaar met één pennetrek afgeschreven.”*²⁹⁵

Lindemans ontmaskerde de frustratie van Christiaens. Hij erkende sommige redenen daartoe en begreep bijvoorbeeld het onbegrip omtrent de inzet van gesubsidieerde pastoors binnen het reeds gesubsidieerd jeugdwerk. Hij plaatste de dominantie van de katholieke zuil echter in het verleden en wees op de vernieuwde samenstelling van de Nederlandstalige Jeugdraad en de vernieuwde subsidiëringcriteria om aan te tonen dat de katholieke hegemonie passé was en de katholieken zelf actief meewerkten aan structuren en subsidieregelingen die met name het jeugdwerk ten goede kwamen en niet deze of gene partij- of groepsbelangen. Het waren juist deze partijbelangen, in combinatie met een minderwaardigheidscomplex, die er voor zorgden dat de socialisten zich als een gebeten hond opstelden.

Lindemans wees Christiaens op diens kortzichtigheid wanneer deze de CVP, de katholieken en de Katholieke Jeugdraad op één hoopje gooide. *“Voor de meeste socialistische partijmensen is het een onaantastbaar dogma dat katholiek jeugdwerk gelijk te stellen is met CVP. Het is ondenkbaar voor hen, dat jeugdorganisaties, ook al zijn ze soms sterk maatschappelijk en politiek geëngageerd, toch volledig autonoom hun richting kiezen, en zich niet onder de paternalistische vleugelen van een politieke partij nestelen. [...] Het is hun goed recht te menen dat het jeugdwerk een stuk politieke partijvorming moet betekenen. Het is echter niet de schuld van diegenen die er een andere mening op nahouden dat dit eng partij kader blijkbaar jonge mensen niet steeds en overal erg aantrekt.”*²⁹⁶ Lindemans kaatste met andere woorden de bal terug door te stellen dat de zwakke positie van de socialisten binnen het jeugdwerk vooral te wijten was aan eigen, interne oorzaken en niet zozeer een afgeleide zou zijn geweest van de sterke positie van de katholieken ter zake.

Tenslotte keerde Lindemans de rollen om door de socialisten zelf machtswellust te verwijten. Opnieuw had Christiaens zelf de perfecte voorzet gegeven door een socialistische minister van Cultuur te eisen in opvolging van Frans Van Mechelen om orde op zaken te stellen. Lindemans reageerde droog: *“Nu kan het wellicht niemand een politieke partij ten kwade duiden dat ze regeringsverantwoordelijkheid nastreeft. Of dit dan moet zijn om*

²⁹⁵ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 257, NeJR: vrije tribune I. Lindemans, *Het kind met de bochel*. Gazet van Antwerpen, 06.01.1971.

²⁹⁶ idem.

partijbelangen te behartigen is een andere vraag. Maar dat men in godsnaam met deze soort van dingen het jeugdwerk niet verveelt."²⁹⁷

²⁹⁷ idem.

3.4. Conclusie

Wie de werking binnen de Nationale Jeugdraad bekijkt vanuit het verzuilingsparadigma, moet Peeters waarschijnlijk gelijk geven: de Raad heeft nooit optimaal gewerkt. Hiervoor zijn verschillende verklaringen aan te duiden. Ten eerste zorgde het principe van de subsidiariteit er voor dat er nu eenmaal niet veel kon gedaan worden binnen deze raden. Zolang het organisatorische en pedagogische zwaartepunt bleef liggen bij de zuilen, beperkte de overheidsactie zich tot het betoelagen van deze initiatieven. Dit was een regeling die beide actoren (staat en middenveld) goedkeurden.

Het is bijna a-typisch dat de Commissie Jeugthuizen in 1959 al van start ging. In een periode dat de hoofden vanuit de zuilen zelf nog niet allemaal richting jeugthuizen waren gedraaid, werd hier een commissie opgericht die de waarde van de jeugdhuiswerking moest onderstrepen. Zuilgebonden figuren zagen zichzelf meteen overleggen met andere vertegenwoordigers over een materie die geen enkele zuil kon claimen. Natuurlijk waren de bestaande initiatieven voortgevloeid uit ideologisch gebonden jeugdbewegingen of waren ze vrij eenvoudig in te passen in de bestaande zuilverdeling. Toch had nog geen enkele zuil het waard gevonden om die initiatieven op een volwaardige wijze te ondersteunen met de oprichting van een federatie. De overheid nam het probleem wel ter harte en dan nog binnen een Jeugdraad waarbinnen alleen maar jeugdbewegingen waren vertegenwoordigd! Dezelfde Raad die in haar eerste periode van bestaan in 1953 nog stelde dat de jeugdbeweging de meest volmaakte vorm van een jeugdorganisatie was. Wat was er veranderd? Enerzijds vloeide de aandacht van de overheid voort uit het feit dat de rol die de jeugd in het interbellum had gespeeld, ook had aangetoond dat zij een krachtige groep binnen de maatschappij kon vormen. Het fascistische experiment had aangetoond dat het fout was om die groep volledig in handen van het middenveld te laten. De overheid wou kort op de bal spelen. Gedwongen om het subsidiariteitsprincipe te eerbiedigen, dienden de Raden de eventuele jeugdproblemen zo goed mogelijk te *bestuderen*. Alles moest in het werk gesteld worden om de verantwoordelijke opvoeding van de jongeren te vrijwaren. Toen het probleem van de ongeorganiseerde jeugd op de agenda kwam te staan, was de overheid er snel bij om aandacht te besteden aan de instantie die daar misschien het best het hoofd kon aan bieden: de jeugthuizen. Anderzijds speelde met name Lucie Demeure een grote rol in deze. Als *jeugdhuispionier* binnen de YWCA promoveerde zij snel het idee van de jeugdhuiswerking binnen deze overheidsorganen. De YWCA van Antwerpen, die zij leidde, had ondertussen

het meest uitgebouwde jeugdhuis van Vlaanderen en diende als uitgangspunt voor de eerste omschrijving van wat jeugdhuiswerking moest inhouden. Binnen de Jeugdraad zetelde zij dan ook vooral als jeugdhuisvertegenwoordiger. Vanuit die positie werd zij voorzitter van de Commissie Jeugthuizen. Ook de andere leden van de commissie hadden ervaring binnen het jeugdhuiswerk, maar Demeure had de langste ervaring.²⁹⁸ De verzuilingslogica speelde bij haar ook minder mee, omdat de YWCA als protestantse vereniging zich steeds buiten de polarisatie had weten te positioneren. Vandaar ook de agogische legitimatie voor de actie: de werking binnen het veld stond centraal en niet de machtsverdeling. Ook het subsidiariteitsbeginsel werd daardoor vager. De commissie streefde ernaar om meer te doen dan alleen subsidieregelingen uit te werken en kreeg uiteindelijk haar zin toen ze een uitgebreider takenpakket kreeg toebedeeld. Het hoogtepunt kwam toen de commissie zelf een stage voor jeugdhuisverantwoordelijken organiseerde, hoewel dit wel een zonde leek tegen de stelling dat filosofische, politieke en confessionele vorming verboden waren. Dit ging echter niet zonder slag of stoot zoals we nog zullen zien.

Hoe a-typisch de oprichting van de commissie ook lijkt, ze was wel typisch in haar samenstelling. Net als binnen de Nationale Jeugdraad dienden alle strekking vertegenwoordigd te zijn. Dit brengt ons bij het belangrijkste punt waarom de werking binnen de Jeugdraad zelf slabakte: de verzuilingslogica. De twisten die er binnen de Raden plaatsvonden hadden steeds betrekking op de (vermeende) overwaardering van de katholieke vertegenwoordiger en de daaraan vasthangende onderwaardering van de rest. De rest was niet-confessioneel en werd samengenomen bij de verdeling van de zetels. Noch de liberalen, noch de socialisten waren hiermee gediend. Vanuit de terugkoppeling op de politiek, vonden de liberalen het hinderlijk om als niet-confessioneel bestempeld te worden. Zij hadden, naar eigen zeggen, veel katholieken in hun rangen. Het kon niet de bedoeling zijn deze mensen af te schrikken. Een verlies van mensen betekende immers een verlies van maatschappelijke macht en dat hield in dat de politieke macht niet meer ten volle onderstreept werd. Sinds de partijvernieuwing in 1961 hadden de liberalen het antiklerikalisme vaarwel gezegd. Vanuit de veronderstelling dat de verzuilingslogica sinds het Schoolpact aan politieke relevantie inboette, wenste de PVV zich vooral langs de economische as te positioneren. Dit loonde: in 1965 gingen de liberalen van 20 naar 48 zetels in de Kamer. Aldus werd de politieke achterstand op de katholieken en de socialisten kleiner. De maatschappelijke achterstand diende ook te verdwijnen en daarom moest men zoveel mogelijk mensen aanspreken. Voor

²⁹⁸ Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, kant A, 090-122.

een groep die zo al zwakker stond binnen het veld, was dit uitgangspunt niet verwonderlijk. Voor de socialisten lagen de zaken anders. Zij stonden zowel op politiek als maatschappelijk gebied sterker dan de liberalen. Die politieke sterkte was echter niet ten volle onderstreept binnen het maatschappelijke veld, concreet het jeugdhuiswerk. Dit riepen de katholieken in om de socialisten macht af te nemen binnen de Jeugdraad. De socialisten voelden pijnlijk aan dat loutere politieke macht binnen een verzuild systeem niet op zichzelf stond en niet voldoende was. En aangezien de CVP ook steeds groter was dan de BSP, hadden de socialisten op papier een iets sterkere maatschappelijke macht moeten voorleggen, wilden zij even sterk staan. Natuurlijk hield de verzuilingslogica net in dat de politieke en maatschappelijke macht nooit zo ver uit mekaar konden liggen. Beide machten impliceerden mekaar en onderstreepten mekaar. Een zwakke politieke partner kon een sterk netwerk wel vergeten, omdat hij er de nodige omkadering niet kon voor voorzien. De redenering was dan ook dat een kleinere maatschappelijke macht betekende dat men politiek gezien ook niet sterk kon staan. Daarom ook het verzet van de socialisten. Zij werden niet als vol beschouwd door de belangrijkste partner: de katholieken. Hun politieke relevantie werd hen ontzegd en dat steekte.

Met de oprichting van de Nederlandstalige Jeugdraad leken heel wat problemen van de baan. De pariteit verdween en de raad werd gewoon opgericht op basis van wie er erkend was en wie niet. Voor de socialisten was er echter weinig veranderd. Deze vorm van ontzuiling hield in dat het maatschappelijke veld an sich relevanter werd, zonder de noodzakelijke terugkoppeling naar de politieke wereld. Dat betekende dat zij meer dan ooit in de verdrukking kwamen. Vandaar ook de achterdocht ten opzichte van neutrale organisaties. Voor socialisten was het zo al moeilijk om te erkennen dat die konden bestaan. En aangezien ze niet socialistisch waren, was de kans groot dat het verkapte katholieke organisaties waren. Het verhaal van de socialisten in deze was er één van niet klein te zijn, maar net te klein om groot genoeg te kunnen worden. En dat werkte frustrerend.

4. Subsidiëring

Keren we dan even terug tot wat noodgedwongen tot de kerntaken behoorde van de overheid: het subsidiëren. De overheidsinterventie in het welzijnswerk na de Tweede Wereldoorlog vertaalde zich immers vooral in het uitwerken van criteria voor de erkenning en de subsidiëring van diverse vormen van jeugdwerk.

4.1. Subsidies als beleidsinstrument

In 1960 werd het jeugdhuiswerk voor de eerste keer gesubsidieerd. Nadat de Nationale Commissie Jeugdtehuizen binnen de Nationale Jeugdraad in 1959 tot de vaststelling was gekomen dat het jeugdhuiswerk dringend diende gesubsidieerd te worden, werd er in 1960 1 miljoen frank ingeschreven op de budgetten van het ministerie voor Nationale Opvoeding en Cultuur. Ook in 1961 stelde het ministerie 1 miljoen frank ter beschikking. Dit bedrag werd forfaitair verdeeld tussen Wallonië en België en tussen de verschillende jeugdhuisen. De veertien officieel erkende jeugdhuisen ontvingen in 1960 elk gemiddeld 35.000 frank. In 1961 daalde dat bedrag tot 29.000 doordat er nu zeventien jeugdhuisen erkend waren. Al snel werden er echter voorwaarden gesteld die men diende te vervullen wou een jeugdhuis van een subsidie genieten. Vanaf dit moment werd de subsidie een beleidsinstrument. Men kon het jeugdhuiswerk immers in een bepaalde richting sturen door al dan niet te focussen op bepaalde criteria. Doordat subsidie geen recht was, maar een gunst, had de overheid door het al dan niet verlenen ervan, het instrument bij uitstek in handen om een enorme invloed uit te oefenen op de ontwikkelingen binnen de welzijnssector.²⁹⁹

Eens de criteria opgesteld waren, werden ze geacht concreet haalbaar te zijn. De mate waarop het beleid echt kon wegen op de evolutie van het jeugdhuiswerk, hing natuurlijk af van de bereidwilligheid van het veld. Jeugdhuisen moesten er toe gebracht worden om, al dan niet via een overkoepelende federatie, een erkenning aan te vragen. Wanneer de financiële input buiten de overheid om groot genoeg was, dankzij giften of sponsoring, zou het jeugdhuis misschien minder snel geneigd zijn om zich vrijwillig in te schakelen in een door de overheid bepaald keurslijf. Anderzijds kon men redeneren dat alle financiële beetjes helpen, en dat niet

²⁹⁹ LAMBERT R., Inductieve doelstellingsanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, p. 103. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

alleen de extra financiële injectie een aantrekkingsfactor vormde, maar ook de erkenning zelf. Die hield immers een zeker prestige in en onderstreepte officieel de status van erkend jeugdhuis. Feit is dat heel de periode gesproken wordt over de niet-erkende jeugdhuisen. Hieruit mag niet de conclusie getrokken worden dat het hier een alternatief net betrof dat zich doelbewust naast het net van officieel erkende jeugdhuisen positioneerde. Dit waren jeugdhuisen *in wording*. Eigen aan het subsidiebeleid was immers dat je als jeugdhuis eerst zelf al één jaar actief moest zijn. De beginnende werking werd aldus steeds overgelaten aan het privé-initiatief en de overkoepelende structuren. De subsidiëring werkte trouwens altijd met terugwerkende kracht. Elk jeugdhuis kreeg subsidies voor de werking van het afgelopen jaar. Op die manier wist men dat de subsidies goed besteed waren. Men nam niet het risico om een jeugdhuis op basis van bijvoorbeeld een begroting voor het komend jaar te subsidiëren. In elk geval is de groep van niet-erkende initiatieven volgens Willy Faché altijd klein geweest. Ofwel werden ze snel in het officiële net opgenomen, ofwel bloeiden ze dood omdat ze zonder de erkenning niet konden blijven steunen op private schouders.³⁰⁰

De postfactum betoelaging bracht volgens Lambert vooral financiële problemen met zich mee voor vele jeugdhuisen. Daardoor dienen heel wat jeugdhuisen zich in te laten met commerciële activiteiten als noodoplossing om aan de nodige financiële middelen te komen. Bovendien kwamen er natuurlijk in de meest behoeftige kringen weinig jeugdhuisen tot stand. In combinatie met het subsidiariteitsbeginsel beperkte de overheid zich ertoe het persoonlijk initiatief te ondersteunen. Waar het geld, de infrastructuur en het intiatief reeds aanwezig waren, volgde de betoelaging nadien. De subsidie was prestatie- en niet behoeftegericht. Om het subsidiariteitsprincipe te eerbiedigen, zou de overheid initiatief moeten nemen wanneer de private actie binnen de zuilen te kort schoot. Dit gebeurde echter niet. Ook de bijzondere criteria voor jeugdhuisen die werkten met kansarmen veranderden hier niet veel aan. De werking bleef afhankelijk van personen die vanuit hun maatschappelijke betrokkenheid een initiatief wensten op te zetten.³⁰¹

³⁰⁰ Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant A, 383-407.

³⁰¹ Het werken met kansarmen blijft ook een randfenomeen binnen de jeugdhuiswerking. In 1973 werden zeven jeugdhuisen aldus erkend. In 1974 eveneens zeven, in 1975 acht, in 1976 negen, in 1977 elf en in 1978 twaalf. Op een gemiddeld aantal van 250 erkende jeugdhuisen in deze jaren zijn dit zeer lage cijfers. NUYTS I., Het jeugdhuiswerk in Vlaanderen, ontwikkeling, organisatie en werking: bijdrage tot een vergelijkende studie. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1979, p. 21. (Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen)

4.2. De opeenvolgende subsidiecriteria

We merken een verschuiving in de subsidiecriteria die gehanteerd werden. Aanvankelijk ging het vooral om vereisten inzake accommodatie. Naarmate de overheid zelf een grotere rol wou spelen, werd er meer en meer op de kwaliteit van de werking gelet. Ik overloop kort de evolutie die af te lezen valt uit de opeenvolgende subsidiecriteria. Het valt immers buiten het blikveld van deze studie om de subsidies te taxeren op hun agogische waarde. Deze oefening is trouwens reeds uitvoerig gedaan.³⁰²

1960

Wou een club anno 1960 erkend *gekwalificeerd* worden als jeugdhuis, dan moest ze aan nogal wat formele criteria voldoen. De grootte van de zalen tot en met de intensiteit van de verlichting en de temperatuur binnen de zalen werden wettelijk bepaald. Andere duidelijk afgebakende criteria waren de openingsuren (minimum 40u per week gespreid over tenminste vijf dagen van de week) en de leeftijd van de gebruikers (2/3 moest tussen 14 en 30 jaar zijn). Veel minder werd er gefocust op de eigenlijke activiteiten die een jeugdhuis diende in te leggen. Er diende alleen één lichamelijke, één manueel culturele, één intellectueel culturele en één ontspanningsactiviteit te worden voorzien. Hier was duidelijk enige speelruimte mogelijk. Het doel van het jeugdhuiswerk werd zelfs niet aangeraakt. Alleen werd bepaald dat het specifieke doel van een jeugdhuis in haar huishoudelijk reglement vermeld moest worden. Concreet werd dit doel door elk jeugdhuis afzonderlijk bepaald. Centrale figuur binnen het jeugdhuis was de *permanent gekwalificeerde opvoeder*, die ook permanent verantwoordelijk was voor de goede werking van het jeugdhuis.

1962-1967

Aan Vlaamse zijde kwam men in 1962 tegemoet aan de vraag naar een gedifferentieerde subsidiëring en werden de jeugthuizen in vier categorieën verdeeld. De laatste categorie (de jeugthuizen in wording) kregen, in tegenstelling tot in Wallonië, geen subsidies. Vanaf 1967 werden de jeugthuizen verdeeld in drie categorieën. De grootte van het jeugdhuis werd het cruciale criterium. Opnieuw werden kwantitatieve maatstaven gehanteerd zoals het aantal bezoekers, het aantal activiteiten en het aantal openingsuren gespreid over een aantal dagen.

³⁰² Zie onder andere DE VOS E., Evolutie van het subsidiebeleid met betrekking tot jeugthuizen. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling) 1996, 92 p. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek) en LAMBERT R., Inductieve doelstellingenanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, 130 p. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

Men maakte een onderscheid tussen de centrale jeugdhuisen, de gevestigde jeugdhuisen en de jeugdhuisen die in een beginstadium zaten of opgericht waren in kleinere gemeente. Aan de gesubsidieerde jeugdhuisen werd een toelage toegekend op basis van hun werkingsvolume.

1973

Vanaf 1973 werden nieuwe subsidiëeringscriteria van kracht. Voortaan werden de jeugdhuisen gesubsidieerd aan de hand van de functies die ze realiseerden. Er werd een basistoelage ingevoerd die voor alle jeugdhuisen 35.000 frank bedroeg en bedoeld was als tegemoetkoming in kosten voor huur, onderhoud en uitbouw van accommodatie. De weddetoelage werd op 75% van de totale loonkost van een maatschappelijk werker in overheidsdienst gebracht. De werkingstoelage tenslotte, werd berekend aan de hand van een puntensysteem op basis van activiteiten, verscheidenheid en begeleiding.³⁰³ De basis- en weddetoelagen werden prioritair uitbetaald. Daartegenover stond een belofte de puntenwaarde van 1000 frank te garanderen. Dit was een veelbelovend systeem. Eindelijk werd er gefocust op wat er juist gedaan werd in de jeugdhuisen, welke functies ze realiseerden.³⁰⁴ Dit systeem heeft echter nooit gewerkt omdat het relatief aandeel van de wedden te hoog was ten opzichte van het beperkte budget (zie verder). In 1975 werd dit systeem nog lichtjes bijgestuurd: Er kwam een zogenaamde vlottende puntenschaal. Maar de te schoolse aanpak samen met een ontoereikend krediet en een aantal technische ingrepen maakten dat vele jeugdhuisen grote onvrede hadden met deze gang van zaken. Het zou echter tot 1985 duren vooraleer er nieuwe criteria tot stand kwamen.³⁰⁵

In 1973 kwamen er voor het eerst bijzondere criteria voor Jeugdhuisen met kansarme jongeren, herwerkt in 1979. In 1977 kregen de algemene subsidiëeringscriteria nog een verdere specificatie aan de hand van een vlottende puntenschaal.

³⁰³ Deze toelage werd berekend door middel van een puntensysteem op de uitbouw van de verschillende werkingsaspecten. Verschillende aspecten kwamen daarbij in aanmerking. 1) De werking met een instuifkarakter, 2) Het groepswerk met een permanent karakter, 3) Intentionele en spontane groepsactiviteiten met een occasioneel karakter, 4) Informatie, diensten en sociale acties, 5) Structuur en vorming, 6) Openingsuren en beschikbare ruimte, 7) Individuele en maatschappelijke begeleiding.

LAMBERT R., Inductieve doelstellingenanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, Bijlage H: Subsidiëeringscriteria Jeugdhuisen. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

³⁰⁴ FACHE W., *Discussiepunten i.v.m. de subsidieregeling jeugdhuiswerk*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 109-112.

FACHE W., *Subsidiëring van functies*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 113-114.

³⁰⁵ KINDT S., *Jeugdhuisen en jongerencentra: drie decennia ontwikkeling en overheidsbeleid*. Gids sociaal-cultureel en educatief werk, 1996, 14, pp. 35-36.

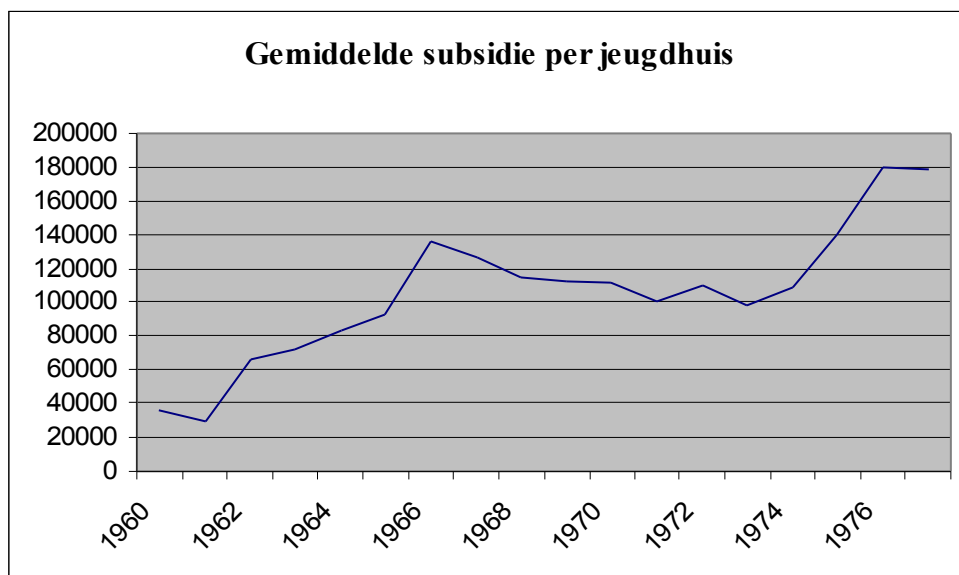
Figuur 4: Overzicht van de subsidieverdeling voor de jeugdhuiswerking (1960 - 1977)

4.3. Evolutie van de betoelaging

Wie de evolutie van de subsidiëring bekijkt, merkt een serieuze stijging van de subsidiepot door de jaren heen. Het aantal erkende jeugdhuisen steeg natuurlijk ook. Bekijken we dan de gemiddelde subsidie per jeugdhuis (veronderstellende dat er een perfect paritaire verdeling van de subsidie plaatsvond) dan krijgen we een al iets genuanceerder beeld.

Het bedrag dat elk jeugdhuis zou krijgen, steeg op regelmatige basis tot 1965. Toen kwam er een plotse piek in 1966. Er was slechts één jeugdhuis extra erkend, maar het te verdelen subsidiebedrag was wel met een kleine 3 miljoen frank gestegen. Nadien viel het gemiddelde bedrag terug tot op het niveau van 1965 (ongeveer 100 000 BF) doordat vooral het aantal erkenning zeer snel steeg. Vanaf 1974 hervatte de sterke stijging van het subsidiebedrag en kregen de jeugdhuisen meer. Tegelijk stagneerde ook het aantal erkenningen in deze crisisjaren, waardoor de bestaande jeugdhuisen er wat beter aan toe waren.

	Aantal Jh	totale subsidie (fr.)	gemiddelde subsidie (fr.)
1960	14	500.000	35714
1961	17	500.000	29411
1962	24	1.600.000	66666
1963	34	2.460.000	72352
1964	42	3.500.000	83333
1965	52	4.823.000	92750
1966	53	7.244.000	136679
1967	71	8.950.000	126056
1968	95	10.950.000	115263
1969	125	14.000.000	112000
1970	153	17.000.000	111111
1971	187	18.790.000	100481
1972	208	23.000.000	110576
1973	248	24.500.000	98790
1974	255	27.675.000	108529
1975	259	36.250.000	139961
1976	252	45.200.000	179365
1977	267	47.700.000	178651

Figuur 5: Evolutie van het gemiddelde forfaitaire subsidiebedrag (1960-1977)

Het mag echter duidelijk zijn dat het jeugdhuiswerk zwaar gesubsidieerd werd. Men moet zelfs zeggen overgesubsidieerd. Ook Faché geeft dit toe: *“Ja, eerlijk gezegd: het was goed voor het jeugdhuiswerk. We moeten erkennen dat Paul Claus als inspecteur die vooral voor het jeugdhuiswerk instond, een zeer sterke impact had in de administratie en hij heeft eigenlijk wel gezorgd dat in het totaal te verdelen geld binnen het ministerie naar het jeugdhuiswerk ging.”*³⁰⁶ Claus had als inspecteur nogal wat gewicht. En hij moest dit in de schaal leggen want binnen de Nationale Jeugdraad fronste men ook al eens de wenkbrauwen over zoveel gulheid. In 1963 kon men de jeugdhuissector bezwaarlijk overgesubsidieerd noemen. Toch werden er vanuit katholieke hoek al vragen gesteld. Zo leefde de mening binnen de KAJ dat de jeugdbewegingen een veel betere werking zouden kennen wanneer zij konden beschikken over de royale geldsommen die de jeugthuizen ontvingen.³⁰⁷ Van Couwenberghe stelde samen met Joz Wijninckx (S) dat *op basis van de geleverde inspanningen en het bereikte aantal jongeren, de jeugdbewegingen het tienvoudige zouden moeten krijgen.*³⁰⁸ De NJR besloot aan de minister meer geld te vragen voor de jeugdbewegingen,... zonder aan de subsidiepot van de jeugthuizen te raken.

³⁰⁶ Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant B, 225-234.

³⁰⁷ Van Roey getuigt daarbij van weinig inzicht in de problematiek wanneer hij stelde: *“Als er voor de jeugdbewegingen in strikte zin weinig subsidies zijn geweest en alles veel meer naar losse vormen ging, dan heeft dat zijn reden, die niet vooreerst bij ons, katholieken, ligt.”*

VAN ROEY M., *Jeugdtehuizen*. in: FACHE W., *Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk*. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 47.

³⁰⁸ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 8.02.1963.

4.4. De zuilgebonden inbreng binnen de subsidiecriteria

Het bepalen van de subsidiëringscriteria gebeurde steeds binnen het door de overheid bepaald kader. Wanneer het *Decreet houdende de subsidiëring van gemeentebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid* in 1993 een beperkte decentralisatie inluidt onder toezicht van de Vlaamse Overheid betekende dit een ommezwaai na 3 decennia centraal overheidsbeleid.³⁰⁹ Tot dan konden subsidies als een nationaal beleidsinstrument ingeschakeld worden. Deze criteria werden steeds door de leden van de Nationale Jeugdraad zelf opgesteld, door mensen die volgens Jef Van den Audenaerde *in het werk stonden*.³¹⁰ Zoals we zagen hadden de personen die deze criteria opstelden naast hun ideologisch gezicht ook een pedagogisch gezicht. Daarenboven betekende het wat om samen overleg te plegen op het niveau van de nationale overheid.

De dialoog kende echter zijn grenzen. Het katholieke machtsoverwicht treedt misschien nog het meest naar voor bij de analyse van de subsidieregelingen. De inspecteurs die de jeugthuizen bezochten, waren steeds van katholieke signatuur. Zowel Paul Claus als later Godelieve Cartrysse kenden het reilen en zeilen binnen de jeugdhuiswerking en stonden zelf mee aan de wieg van de subsidiëringscriteria. Tot Willy Faché in 1972 de criteria opstelden op basis van het functiebegrip, deed Claus dit. Daarbij lag de nadruk op de infrastructuur, de accommodatie en het eventuele aanbod, steeds met het doel om de jeugthuizen te kunnen indelen naar grootte. Dit had zoals gezegd vaak tot gevolg dat de grootste groter werden aangezien de subsidies op basis van dit totale werkvolume werden verdeeld. Vandaar ook het verzet tegen de eerste kwalificatiecriteria uit 1960. Begin 1963 werden deze criteria wel positief geëvalueerd binnen de Commissie, maar de voorwaarde van 40 toegangsuren werd wel verworpen.³¹¹ De socialisten hamerden ook vaak op het feit dat de combinatie van *katholieke* inspecties en het katholieke overwicht bij het opstellen van de criteria die daarbij gebruikt werden voor hen nadelig uitviel. De veranderingen ten spijt waren de socialisten in 1970 nog niet tevreden. Ik citeer Christiaens: *“Op de vergadering van 20 december 1970 werd besloten de criteria nader te laten onderzoeken in de commissie jeugdtehuizen van het Socialistisch Jeugdverbond. Wij kunnen U evenwel melden dat de jeugdtehuizen bij onze federatie zeer sceptisch staan tegenover de nieuwe subsidiëringscriteria omdat die heel sterk*

³⁰⁹ DE VOS E., *Evolutie van het subsidiebeleid met betrekking tot jeugthuizen*. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling) 1996, p. 4. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

³¹⁰S.n., *“Mag ik es iets zeggen..” Interview met Jef Van den Audenaerde over 20 jaar JGM.. Apropoo*, VII, 1981, 2, p. 11.

³¹¹ AMSAB, SFJH, 1.2., NJR: notulen van de Commissie Jeugthuizen, 25.03.1963.

gebonden zijn aan subjectieve normen. Wij weten maar al te goed dat de subjectieve interpretaties vanwege de inspectie steeds ten onze nadele uitvallen."³¹² De socialisten hadden een punt. Claus en Cartrysse waren bovenal ambtenaren die werkten binnen de overheid. Daar leefde de verzuiling volgens Faché sterker dan tussen de vertegenwoordigers van de verschillende verzuilde organisaties.³¹³ Wanneer overheidsbenoemingen politieke benoemingen worden, dan telt natuurlijk alleen de politieke macht. De inspecteurs waren daarom altijd van CVP signatuur. Seeuws, die ook getracht had inspecteur te worden, stelt dat dit een onaantastbaar voorrecht was. *No Passaran!*³¹⁴

Claus was als ambtenaar en inspecteur ook bevoorrecht om deze criteria uit te werken. Opnieuw vloeide dit voort uit de politieke macht die hier achter schuilging. Seeuws stelt het als volgt: *"Als je over het jeugdwerk spreekt na de oorlog -want voor de oorlog was het iets helemaal anders- wat ik heb weten groeien, alles wat met het jeugdhuiswerk had te maken en wat vorm heeft gekregen, erkenning heeft gekregen en subsidies heeft gekregen, was allemaal op basis van voorstellen die vanuit de katholieken kwamen want zij waren de machtigen daarin.[...] Daar ontsproot dat allemaal. Vandaar als je wou overleven buiten dit grote katholieke blok, ja dan moest je je wel aanpassen aan de criteria die zij hadden opgesteld. Je kon er wel wat aan prutsen en met de tijd wat aan wijzigen maar in de grond..."*³¹⁵ Faché ondersteunt deze visie.³¹⁶ De katholieke vertegenwoordiging had de macht om te gronde deze subsidiëeringscriteria uit te werken. Natuurlijk waren ze daarin niet heer en meester. De minderheidsgroepen konden wat aan de criteria *prutsen* omdat de katholieken hen nodig hadden. Het spel diende gespeeld te worden. Men diende een consensus te realiseren om naar buiten toe het pluralisme te kunnen vieren waarmee deze zaken gerealiseerd werden. Dit gaf de andere groepen enige speelruimte waarbinnen ze aan de bestaande regelingen konden schaven.

Pas vanaf de jaren zeventig, wanneer de rol van de VFJ steeds nadrukkelijker werd, maakten de aanspraken van de politieke ambtenaar plaats voor de deskundige. Willy Faché maakte een onderscheid tussen een basistoelage en een werkingstoelage op basis van te realiseren functies. Dit verkleinde de rol die formele criteria tot dan toe speelden. Omdat toen meer agogische vraagstukken op de voorgrond kwamen, konden de minderheidsgroepen ook

³¹² AMSAB, SFJH, 5.1., Brief van Maurice Christiaens aan Willy Faché, 12.01.1971.

³¹³ Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant A, 506-536.

³¹⁴ Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, kant B, 268-276.

³¹⁵ Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, kant A, 263-288.

³¹⁶ Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant A, 506-536.

ietwat meer wegen op de totstandkoming, hoewel ze nooit het denkend vermogen van de katholieken bereikten: nog een afspiegeling van hun politieke en maatschappelijke macht. De kans werd gegrepen. Alvast de liberalen waren fier op hun actieve rol hierin. “*De in februari 1972 door onze federatie ingediende nota betreffende de subsidiëringcriteria voor jeugdhuizen [werd] de draaischijf van de vele besprekingen die uiteindelijk hebben geleid tot het tot stand komen van de nieuwe [...] criteria.*”³¹⁷ Ook de (royale) vergoedingen die de permanent verantwoordelijken niet zelden verkregen, kwam tegemoet aan een socialistische en liberale eis. In 1967 had Seeuws al een voorstel gelanceerd om een oprichtingstoelage, een weddetoelage, een uitrustingstoelage en een werkingstoelage te onderscheiden.³¹⁸ De criteria die door Faché waren gemaakt, sloten hier nauwer bij aan dan die van Claus.

Dit alles brengt Willy Faché er ook toe om de motor achter het verzuilingsproces binnen het sociaal cultureel werk bij de subsidieringspolitiek te leggen: “*Wel eigenlijk heeft het ministerie altijd de verzuiling gestimuleerd omdat het namelijk zelf zuilmensen waren. En als je geld geeft aan de katholieke zuil dan zeiden de socialisten: “aha, we kunnen ook geld krijgen”. Die hebben zich ook georganiseerd. En de liberalen zagen ook dat er geld naar toe ging en hebben zich ook georganiseerd. Het is een geldkwestie..*”³¹⁹

³¹⁷ Liberaal Archief, LFJH, 1698, Brochure: *LFJH. Even kennismaken met de Liberale Federatie voor Jeugdhuizen*, 1976.

³¹⁸ SEEUWS W., *Naar een preventieve actie door het jeugdtehuiswerk*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 67.

³¹⁹ Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant A, 471-506.

5. De rol van de professionele medewerker

5.1. Positie van de professionele medewerker

Reeds bij de enquête van de Commissie Jeugthuizen in 1958 zeiden 14 jeugthuizen te werken met betaalde 'leiders' [*des responsables rémunérés*].³²⁰ Hoewel dit slechts 1 op 7 initiatieven was en we hier niet met full-time, zwaar bekostigde arbeidskrachten te maken hadden, betekende dit toch al heel wat in *pré-gesubsidieerde* tijden. Het zegt immers dat de jeugthuizen in kwestie genoeg inkomsten hadden via private schenkingen of privécontracten (reclame, drankendistributie) om een leidinggevende figuur te vergoeden. Het rapport pikte in op deze tendens en riep de kadervorming meteen uit tot *un problème majeur*. Het waren immers de kaders die moesten zorgen voor het welslagen van de lokale werking.³²¹

	aantal pv	aantal jh	Lonen (fr.)	Totaal subsidie (fr.)	Prc loon	prc jh
1966	14	53	486.735	7.244.000	7%	26%
1967	28	71	888.241	8.950.000	10%	39%
1968	30	95	1.028.301	10.950.000	9%	32%
1969	30	125	1.581.656	14.000.000	11%	24%
1970	32	153	2.150.270	17.000.000	13%	21%
1971	34	187	3.274.884	18.790.000	17%	18%
1972	53	208	6.198.286	23.000.000	27%	25%
1973	59	248	9.253.200	24.500.000	38%	24%
1974	104	255	14.910.36 9	27.675.000	54%	41%
1975	110	259	21.359.03 2	36.250.000	59%	42%
1976	109	252	22.500.00 0	45.200.000	50%	43%
1977	116	261	29.253.44 3	47.700.000	61%	44%
1978	109	256	27.572.45 6	57.260.000	48%	43%
1979	124	260	32.775.27 0	65.000.000	50%	48%

Figuur 6: Relatie tussen het aantal permanent verantwoordelijken, het aantal jeugthuizen en de subsidiebedragen (1966 - 1979)

³²⁰ DEMEURE L., *Werkdocument van de Commissie Jeugdtehuizen aan de Nationale Jeugdraad*. in: FACHE W., *Bronnenboek: Ontwikkelingen en Stroomingen in het Jeugdhuiswerk*. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 13.

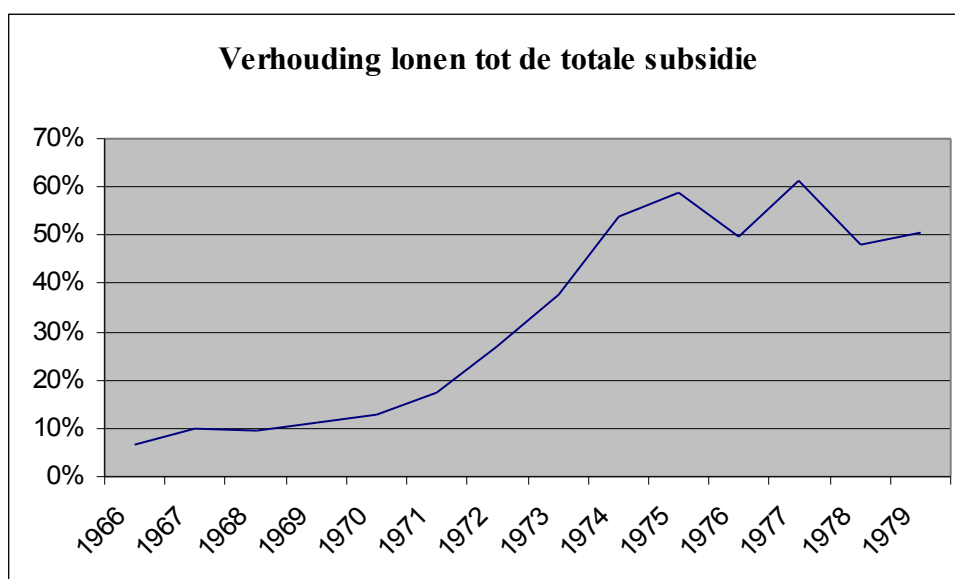
³²¹ *ibid.*, p. 16.

In de *criteria voor qualificatie van een jeugdtehuis* uit 1960 werd ook gefocust op de functie van de *permanent gekwalificeerd opvoeder*. Deze opvoeder, die minstens 25 jaar en van onbesproken gedrag moest zijn, werd permanent verantwoordelijk gehouden voor de werking van het tehuis. De aanwezigheid en functie van een permanent verantwoordelijke bleef een belangrijk punt in de vernieuwde criteria uit 1967. De hoogst gekwalificeerde, centrale jeugdhuisen dienden over één full-time bezoldigde permanent verantwoordelijke te beschikken. De gevestigde jeugdhuisen die tot categorie II behoorden, dienden over een *bij voorkeur* bezoldigde permanent verantwoordelijke te beschikken. De jeugdhuisen die nog volop in ontwikkeling waren moesten ook nog steeds één permanent verantwoordelijke aanstellen, maar dit kon een vrijwilliger zijn. Hij mocht ook bijgestaan worden door verantwoordelijken die om beurten de taken waarnamen. De permanent verantwoordelijke bleef dus de centrale figuur in het jeugdhuis. Alleen de indienstneming was discutabel en werd met name voor de jeugdhuisen uit de twee hoogste criteria het meest *verantwoord* geacht. De tussenkomst die de overheid voor al deze verantwoorde p.v.'s voorzag, verschilde trouwens ook. Het loon werd voor 60% of 40% terugbetaald naargelang de permanent verantwoordelijke al dan niet door het jeugdhuis aangesloten werd bij de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid (RMZ).

De erkenningscriteria van 1969 betekenden een ommezwaai. Jeugdhuisen werden niet meer gekwalificeerd in verschillende categorieën. Wel werden er heel wat meer criteria naar voor geschoven waar jeugdhuisen moesten aan voldoen. De permanent verantwoordelijke werd ook niet meer als *overste* van het jeugdhuis voorgesteld. De paragraaf die de rol van de *verantwoordelijke personen* bepaalt begint met te stellen dat de werking van het jeugdhuis juist zal steunen op de inspraak, het initiatief en de medeverantwoordelijkheid van de jongeren. Volwassenen kregen de rol van beheerders van de gelden en de goederen aangewezen. De permanent verantwoordelijke kreeg de *zachttere* functie van vertrouwenspersoon toegewezen. Ook moest hij het *specifiek karakter en de continuïteit van het jeugdhuiswerk* behartigen.

De subsidiëringcriteria van 1973 tenslotte koppelden de werking binnen het jeugdhuis en de aanwezigheid van een permanent verantwoordelijke los van mekaar. Er werd zowel een verschillende werkingstoelage als een toelage voor de p.v. voorzien. Die laatste tussenkomst bedroeg nu eenduidig 75% op de totale weddelast van één full-time of één tot twee part-time verantwoordelijke(n). De bijdrage aan het RMZ werd nu als absolute voorwaarde gesteld.

Het aantal jeugdhuizen dat werkte met een permanent verantwoordelijke steeg vanaf dit moment gevoelig. De subsidies volgden. Tussen 1971 en 1974 steeg het aantal jeugdhuizen dat met een permanent verantwoordelijke werkte van 34 naar 104 (respectievelijk 17% en 54% van het totaal aantal erkende jeugdhuizen) en de subsidies van 18.790.000 tot 27.675.000 frank. Reeds 54% van dit totale subsidiebedrag werd in 1974 uitbetaald aan de lonen van de p.v.'s. In 1971 bedroeg dit nog 17%.

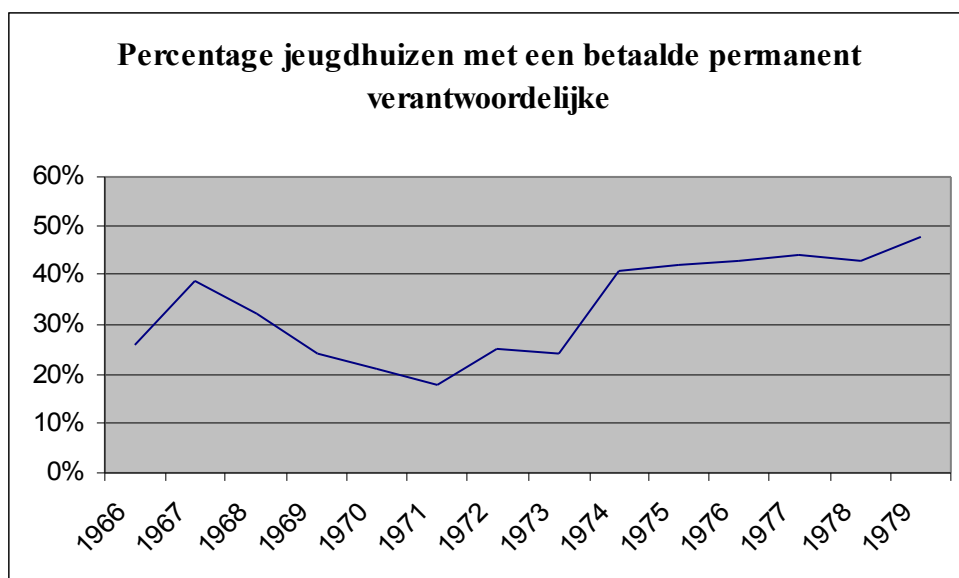

Figuur 7: Verhouding van de lonen tot de totale subsidie (1966 - 1979)

5.2. De aanwas van permanent verantwoordelijken

Het feit dat de weddetoelage in 1972 als aparte subsidiëringspost werd ingeschreven, betekende een duidelijke stimulans voor het in dienst nemen van een permanent verantwoordelijke. Vanaf het moment dat de subsidiëring van de permanent verantwoordelijken ingesteld werden in 1966, was hun aantal blijven afnemen. Vanaf 1974 was de omgekeerde evolutie waarneembaar. Samen met een stagnerend aantal erkende jeugdhuizen en een steeds groter wordende subsidie, betekende dit niet enkel dat elk jeugdhuis forfaitair recht had op een groter bedrag, maar vooral dat die subsidies met name aan de uitbetaling van de lonen voor de permanent verantwoordelijken werden uitbetaald. Vanaf 1974 zouden steeds de helft van de subsidies besteed worden aan lonen (in 1978 was dit 'slechts' 48%).

Lambert wijst er op dat de subsidiëeringscriteria geen voorwaarden formuleerden wat de kwalificatie van de permanent verantwoordelijke zelf betrof. Er was geen controle op de aanwerving voorzien, er waren geen diploma's nodig en er gebeurde geen toezicht op de taakomschrijving.³²² Zoals we al zagen werd de taak van de permanent verantwoordelijke zelfs minder strikt doorheen de verschillende criteria. De functie werd informeler en verschoof van behoeder van het tehuis naar deze van *vertrouwenspersoon* die de continuïteit en het specifieke karakter van het jeugdhuis moest waarborgen. Alleen de criteria van 1969 alludeerden op dit specifieke karakter door te stellen dat het jeugdhuiswerk een eigen methodiek heeft waarin openheid, onthaal, vrijblijvende deelname en medeverantwoordelijkheid van de jongeren tot de *essentiële kenmerken* behoorden. Hieronder kon natuurlijk veel begrepen worden.

Figuur 8: Percentage jeugdhuisen met een betaalde permanent verantwoordelijke (1966 - 1979)

Eenzijds merken we dus dat de jeugdhuismethodiek meer aandacht begon te schenken aan de actieve participatie van de jongeren zelf, waardoor de figuur van de permanent verantwoordelijke enigszins naar de achtergrond verschoof. Anderzijds zien we dat tegelijkertijd het erkennen van zo een p.v. soepeler en aantrekkelijk werd gemaakt. Het belang van deze regeling lag er dus in dat voor elk jeugdhuis, gewoon reeds op basis van zijn

³²² LAMBERT R., *Inductieve doelstellingenanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk*. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, p. 80 (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

erkenning, het recht verworven was om volledig autonoom een beroepskracht aan te werven en daarvoor een toelage te ontvangen. Door middel van haar beleid, onder de vorm van de opeenvolgende regelingen, heeft de overheid zowel het aantal p.v.'s als het aantal jeugdhuisen met een beroepskracht verhoogd. Daarbij moet toch herhaald worden dat de jeugdhuisen pas laat inpikten op de aanstelling van een permanent verantwoordelijke. Hoewel de functie al omschreven werd in 1960 en de betoelaging werd voorzien in 1967, begon het aantal jeugdhuisen dat beschikte over een p.v. pas in 1972 te stijgen, met een duidelijke doorbraak in 1974. De jeugdhuisen pikten dus pas in op het moment dat het financieel aantrekkelijker en eenvoudiger werd om een verantwoordelijke in huis te hebben.

5.3. Professionalisering van de jeugdhuissector

Wanneer de persoon van de permanent verantwoordelijke opduikt, duikt meteen ook het vraagstuk op van de professionalisering. Het is immers duidelijk dat het niveau van de idealistische vrijwilliger overstegen wordt door de inschakeling van permanent *gekwalificeerde* en *betaalde* verantwoordelijken. Het geldelijke aspect wijst op het beroepsmatige karakter van de arbeid. De kwalificatie wijst meer op het professionele aspect van de arbeid. Vooraleer een beroep een professie wordt, dienen er immers andere voorwaarden vervuld te worden. Men dient een zekere deskundigheid te verkrijgen via scholing, de inhoudsbepaling dient vooral van binnen uit te komen, vanuit eigen inzicht en deskundigheid. We zagen echter dat er geen speciale professionele voorwaarden gesteld werden aan de functie van verantwoordelijke. De nodige deskundigheid werd bij voorkeur in de praktijk zelf verworven.³²³ De *vrijwilliger* werd als het ware bezoldigd. Hij blijft echter wel een amateur in de meest neutrale betekenis van het woord. Zeker naarmate de criteria soepelder werden, was een diploma geen noodzakelijke vereiste meer om de functie op zich te kunnen nemen. Dit werd zelfs onderbouwd met de overtuiging dat volksopvoeding een

³²³ In 1962 kloeg men deze situatie aan bij een ontmoetingsdag voor verantwoordelijke leiders van jeugdhuisen, georganiseerd door de Nationale Dienst voor de Jeugd: “[...] *het blijkt dat geen enkele speciale cursus tot op heden voor deze mensen [de permanente opvoeders] werd ingericht, ze moesten een vorming krijgen hetzij in de jeugdbewegingen zelf, hetzij langs de kaderinstituten voor jeugdleiders en monitors. [...] De vrijwillige medewerkers en specialisten voor bepaalde technieken haalden dan ook voornamelijk hun kennis uit jeugdbewegingen en werden daar gevormd.*”

SEEUWS W., *Ontmoeting voor verantwoordelijke leiders van jeugdhuisen. Verslag van ontmoetingsdag te Brussel, georganiseerd door de Nationale Dienst voor de Jeugd.* in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 29.

roeping was en men niet mocht vervallen tot een diplomacultus.³²⁴ In de praktijk echter hadden deze beroepskrachten na verloop van tijd wel vaak een opleiding gekregen in de sociale wetenschappen.³²⁵

Het leeuwendeel van de subsidies ging dus langzaam maar zeker op aan de lonen van de professionele krachten die als permanent verantwoordelijken aangesteld waren binnen het jeugdhuis. Deze verdeling was er met name onder socialistische en liberale druk gekomen. Het probleem van de dubbele subsidiëring binnen het katholieke jeugdwerk stootte hen al een tijdje tegen de borst. De pastoors hielden zich vrijwillig bezig met het jeugdhuiswerk, maar kregen vanuit hun sociale positie al subsidies. Niet-klerikale vrijwilligers kregen dit niet. De meerwaarde van professionele medewerkers legitimeerde dat ook naar deze mensen subsidies vloeiden. Daarmee dat zij de zaak van de professionalisering gingen bepleiten. Daardoor konden ook hun jeugdhuisen betaalde permanent verantwoordelijken krijgen.³²⁶ De professionalisering werd voorgesteld als een noodzakelijke stap in de uitbouw van het jeugdhuiswerk. Alsdusdanig werd de idee van de professionalisering ook overgenomen bij de katholieken, al bleven de socialisten en de liberalen de vurigste bepleiters.³²⁷ Bij de installatie van de VFJ in 1965 benadrukte Seeuws de nood aan professionalisering om het amateuristische niveau te kunnen overstijgen.³²⁸ Ook binnen de VFJ werd de noodzakelijkheid van de professionalisering aanvaard.³²⁹

Tegelijk kon men de uitvloeier van deze professionelen controleren. Men bepaalde immers de opleiding van de belangrijkste bron van professionelen: de sociale assistenten zoals die gevormd werden in scholen zoals de *Arbeidershogeschool* te Brussel of het *Stedelijke Hoger Instituut voor Sociale Studies* te Gent. Tegelijk werden de banden tussen de jeugdbeweging en de jeugdhuissector opnieuw wat losser. Het waren immers vaak (oud)leiders uit jeugdbewegingen die als *ervaren* personen ook actief waren binnen de jeugdhuisen. De complementariteit die verschillende intellectuelen bepleitten tussen het jeugdhuis en de

³²⁴ VERMEULEN D., *De sociaal-culturele sector. Een studie van de verzuijing, de professionalisering en het overheidsbeleid*. Leuven, Helicon, 1985, p. 96.

³²⁵ LAMBERT R., *Inductieve doelstellingenanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk*. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, p. 85 (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

³²⁶ Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant B, 201-225.

Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, kant B, 388-420.

³²⁷ CLAUS P., *Het jeugdtehuis en zijn permanent verantwoordelijke*. in: FACHE W., *Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk*. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 69-77.

³²⁸ AMSAB, SFJH, 4.1., VFJ: oprichtingsvergadering, 25.9.1965.

³²⁹ Liberaal Archief, LFJH, 1968, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 06.04.1973.

jeugdbeweging werd zo ook te velde gerealiseerd. Nu die instroom van deskundigen meer via kaderscholen om gebeurde, werd de eigenheid van een jeugdhuismethodiek nogmaals onderstreept. Die sociaal assistenten hadden volgens Seeuws een *andere allure*, werkten vanuit een andere logica.³³⁰ Die bestond er vooral uit dat zij als professionelen aan de slag gingen binnen het jeugdhuiswerk. Dit waren geen verzuilde personen. Tenzij men er natuurlijk van uit gaat dat de keuze voor een bepaalde kaderschool zwaar ideologisch gemotiveerd was en de opleiding binnen die kaderscholen zo compleet was dat men er buitenwandelde met een duidelijk ideologisch profiel. Dit is echter twijfelachtig. Dirk Vermeulen wijst erop dat de eigen sectoriële functie die deze deskundigen voor zichzelf zagen weggelegd de interne integratiegraad binnen de zuilgebonden organisaties onder druk kon zetten. Hij onderzocht de tijdschriften *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, *Socialistische Standpunten*, *De Vlaamse Gids* en *Volksopvoeding* voor de periode 1950-1980 op het gebied van algemene vormgeving van het sociaal-culturele werk. Hij komt tot de volgende belangrijke conclusie: *“Terwijl zij het reeds eerder hadden over het algemeen probleem van de opvang van de vrijetijdsbesteding, vooral van de arbeiders, werd de oriëntatie op de universele functie van de volksontwikkelings- of vormingssector groter in de jaren zestig. Tegenover de snel evoluerende maatschappij werd een stelsel van bestendige opvoeding nodig geacht, werd het groeiende belang van de vormingsmethoden onderstreept, alsmede van de professionalisering, waarbij zelfs later de vraag werd gesteld of gelijk welke ideologie nog voldoende relevant was voor een veralgemeend vormingswerk, dat pedagogisch verantwoord moest zijn. [...] We zien dus dat deze auteurs, allen actief binnen de culturele bewegingen, zich alvast in hun geschriften (mede) gingen richten op de functie van de sector als zodanig. Zij erkenden de noodzaak of beter, zij zagen de mogelijkheid om via een toename van het belang van de sectoriële functie de eigen positie te verstevigen of veilig te stellen. Met hun vraag om een verhoging van de deskundigheid, om een planning en om het organiseren van de inspraak werd als het ware de eigen ‘rationaliteit’ van het werk als een te manipuleren factor aanvaard en behoorden tegelijk een andere vormgeving ervan en een andere organisatorische opstelling tot de mogelijkheden.”*³³¹

Het lijkt er op dat de socialisten en liberalen de doos van Pandora geopend hadden door, op basis van een verzuilingslogica, de idee van de professionalisering te omarmen. Dit kon alvast de zuilen ondermijnen, omdat de *professionals* niet genoeg gebonden waren aan de

³³⁰ Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, kant A, 200-228.

³³¹ VERMEULEN D., *De sociaal-culturele sector. Een studie van de verzuiling, de professionalisering en het overheidsbeleid*. Leuven, Helicon, 1985, pp. 66-67.

zuilen en agogische argumenten lieten primeren op zuilgebonden engagement. Dit vormde echter geen groot probleem. De agogische verschillen tussen de verschillende zuilen waren klein te noemen. Bovendien kon een permanent verantwoordelijke binnen het jeugdhuis moeilijk een zuil ondermijnen. Zolang de personen binnen de koepels, de raden en de politieke partijen genoeg ideologisch verankerd waren, had men weinig te vrezen. Het legertje p.v.'s dat de overheid financierde, werkten uiteindelijk wel binnen een verzuild kader dat ze vanuit hun positie zelf niet konden aanvallen. Hun rol daarin kon alleen beperkt blijven tot het bewustmaken bij anderen van de nood aan ontzuiling binnen hun eigen werking. In welk mate dit gebeurde of in welke mate dit succesvol gebeurde, valt niet te zeggen.

Het was vooral belangrijk de doorstroom van het middenveld naar de nationale vertegenwoordigingsorganen te controleren. De professie van de vertegenwoordiger moest een duidelijke ideologisch gebonden professie blijven. Vrijgestelden als Staf Van Rompay (S), Danny Van De Wynckel (S), Edward Beysen (L) en Jef Van den Audenaerde (K) kenden hun prioriteit en bleven in de eerste plaats steeds te identificeren met de zuil waartoe ze behoorden.

Anders was het bijvoorbeeld met de aanstelling van Willy Faché als gedetacheerd leerkracht binnen de VFJ. De functie van Willy Faché werd binnen de VFJ duidelijk afgelijnd. Hij diende vooral als *specialist* op te treden om bepaalde opdrachten te realiseren en om het contact tussen de federatie en de jeugdtehuizen te verzorgen. Hij kende ook een informatieve functie ten opzichte van de contactgroepen. Faché was in de eerste plaats licentiaat pedagoog en werd op basis van deze specialisatie aangetrokken door Lucie Demeure. Opnieuw speelde bij haar de verzuilingslogica minder mee en primeerde voor haar vooral het verzorgen van een zo goed mogelijke service naar de jeugdhuizen toe. Het feit dat Faché geen kleur bekende, betekende echter ook dat hij verstoken bleef van enige concrete macht binnen de federatie. Als gedetacheerde was hij geen afgevaardigde van een jeugdhuis waardoor hij ook geen lid van het belangrijkste beslissingsorgaan, de Raad van Beheer, kon zijn. Die was immers opgebouwd door vertegenwoordigers van erkende jeugdtehuizen die zich bij een bepaalde contactgroep rekenden. Het gewicht dat Faché in de schaal kon leggen was dan ook volledig afhankelijk van het prestige dat hij als enige full-time en universitair gediplomeerde binnen de federatie in de schaal kon leggen. Die erkenning was niet onaanzienlijk en zou duidelijk blijken wanneer Faché later de subsidiecriteria vorm gaf in 1973. De roeping

maakte plaats voor de deskundigheid. Patronage door de zuil werd vervangen door professionalisering. Eens doorgedrongen tot op dit niveau werkte dit wel ontzuilend. We zullen zijn rol binnen de VFJ dan ook in het oog houden wanneer we de werking binnen deze federatie van naderbij bekijken.

6. Conclusie: de rol van de zuilen binnen de staat

Binnen de verzorgingsstaat die zich sinds de oorlog ontwikkelde, had men ook aandacht voor de jeugdproblematiek. De slechte ervaringen uit het interbellum en tijdens Wereldoorlog II leken dit te rechtvaardigen. Van het uitvaardigen van sociale wetten onder socialistische druk, werd overgegaan tot het uitstippelen van een heuse jeugdpolitiek met daarbinnen speciale aandacht voor de situatie van de jongere tijdens de vrijetijd (het jeugdbeleid). Dit beleid werd uitgestippeld in samenspraak met de mensen uit het veld. Daarbij drong men niet door tot de lokale werking. Er werden nationale organismen opgericht, zoals de Nationale Jeugdraad of de Nationale Dienst voor de Jeugd, waarbinnen de agenten van elke zuil het beleid konden voorbereiden in de vorm van adviezen voor de minister. Hij vormde samen met de inspecteurs die de vergaderingen bijwoonden de enige personen die niet tot de koepelorganisaties behoorden maar in eerste instantie tot het staatsapparaat (overheid en ambtenarij). De politieke macht van de CVP zorgde ervoor dat dit steeds mensen van de eigen partij waren. Gecombineerd met de sterke maatschappelijke macht van de CVP had dit als resultaat dat het katholieke idee in verband met de uitbouw van het jeugdhuiswerk de leidraad werd. Dit werd zeer duidelijk bij de enige rol die de overheid met alle plezier mocht opnemen van de zuilen, met name deze van geldschieter. Het was met name Paul Claus die tot 1972 bepaalde hoe de subsidiëringcriteria er in grote mate uitzagen. De minderheidsgroepen konden eventueel wat nuanceren, maar weinig veranderen.

Hoewel het erop lijkt dat men op het niveau van de overheid sneller oog kreeg om de jeugdhuisproblematiek gecoördineerd aan te pakken, vertaalde zich dit dus in een beleid dat gedomineerd werd door de verzuilingslogica.

Ten eerste werden de zitjes in de nationale raden opgevuld per zuil met hier en daar wat onafhankelijke leden waar men echt niet omheen kon, zoals Lucie Demeure. Door de combinatie van maatschappelijke en politieke macht, stonden de katholieken steeds sterker in de raden. Dit zorgde voor heel wat gehacketak binnen de raden wat de werking ervan niet zelden stillegde. Het zorgde er tegelijk voor dat de rol van de overheid beperkt bleef tot het organiseren van deze ontmoetingskaders.

Ten tweede zorgde het subsidiariteitsprincipe er voor dat de werking van de nationale Commissie Jeugdhuisen vooral beperkt bleef tot het uitwerken van subsidie- en erkenningscriteria. Even leek de commissie de blik te kunnen verruimen, maar al snel werd teruggeplooid op de traditionele activiteiten. De stage voor jeugdhuisleiders die uit deze

kortsondige functie-uitbreiding voortvloeide, zou echter wel een cruciale opstap zijn in de oprichting van de Vlaamse Federatie voor Jeugdhuizen, zoals we nog zullen zien. Het subsidiariteitsprincipe had ook mede tot gevolg dat het subsidiebeleid zelf geen krachtig beleidsmiddel kon worden van overheidswege. Het ontbrak de criteria aan agogische sturing. Die kon immers maar vanuit de levensbeschouwing van elke zuil geleverd worden. Daarenboven zorgde het post-factum karakter van de betoelaging dat het geld meestal daar naartoe vloeide waar het al aanwezig was, waardoor vernieuwing moeilijker werd. De subsidie was prestatie- en niet behoeftegericht. Die behoefte werd ook niet door de overheid opgevuld aangezien het daartoe ontbrak aan logistieke omkadering (wie ging het doen?) en een adequate financiële regeling. Het voorstel om te werken met kansarmen, kwam bijvoorbeeld van de organisaties zelf, en werd meer bepaald gelanceerd op de stage van Dworp in 1972. De overheid volgde: ze gaf geld ter beschikking.

Ten derde vloeide het geld ook meer en meer naar de permanent verantwoordelijken die het jeugdhuiswerk sterker gingen begeleiden. Als tegengewicht voor het net van gesubsidieerde pastoors, pleitten vooral de socialisten voor een professionalisering van de jeugdhuissector. Het professionele karakter van zo een permanent verantwoordelijke, verantwoordde de subsidiëring ervan. Hoewel de invulling van deze functie vager en vager werd doorheen de verschillende criteria, werd de indienstneming van zo een *professional* steeds eenvoudiger. Vanaf 1972 werd de weddetoelage zelfs als aparte weddepost ingeschreven. Het één en het ander hadden tot gevolg dat de meer agogisch geïnspireerde subsidiecriteria die datzelfde jaar gelanceerd werden, nog weinig slagkracht hadden. Er bleef simpelweg te weinig geld over om een geschikte werkingstoelage samen te stellen.

Zo bekeken kunnen we de overheid moeilijk zien als een krachtige medespeler bij het bepalen van het jeugdbeleid. Is het wel nog zinvol om de overheid en de zuilen te blijven zien als twee spelers binnen één veld? Lambert bijvoorbeeld spreekt over een *meer-actorsbeleid*, wat hij omschrijft als een gezamenlijk beleid van twee of meer in beginsel zelfstandige actors, die op voet van een zekere gelijkheid participeren in een samenwerking.³³² Lambert erkent dat deze gelijkheid in vraag kan gesteld worden, maar wel op die manier, dat hij duidelijk de overheid als sterkste speler ziet: “Zij bepaalt de financiële grenzen waarbinnen het welzijnswerk dient te gebeuren. En dan kan ze de betrokkenen nog een kans geven tot inspraak en participatie voor een aantal zaken, als het

³³² LAMBERT R., *Inductieve doelstellingenanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk*. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, pp. 45-48. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagiek)

*op de harde kern aankomt, heeft de overheid steeds het laatste woord.*³³³ Niet alleen wordt de rol die de overheid speelde hier overschat, ze wordt mijn inziens ook verkeerd voorgesteld. De zuilen en de overheid waren geen *zelfstandige* actoren. Dit zou ingaan tegen de kern van de verzuilingslogica, waarbij maatschappelijke en politieke macht met elkaar verbonden waren. Ook op een minder abstract vlak bewijst iemand als Paul Claus het tegendeel. Hij was CVP'er, ambtenaar en woonde ook de vergaderingen bij van de Commissie Jeugthuizen binnen de Katholieke Jeugdraad. Maar bovenal zijn overheid en zuilen geen antropomorfe actoren tout court. Het zijn beide netwerken, groepen van agenten. Een mogelijk structureel conflict tussen de twee groepen werd daarbij getemperd doordat beide duidelijke onderlinge banden hadden via de partij. Alleen bij de katholieken lagen de zaken wat anders, omdat daar de partij en de Kerk niet tot mekaar terug te brengen waren. Hoewel de katholieke beweging steeds geprofiteerd heeft van de opeenvolgende CVP legislaturen, stelde de Jeugdraad toch nog dat het haar doel was *het katholieke jeugdwerk te coördineren en te vertegenwoordigen ten opzichte van burgerlijke en kerkelijke instanties* [mijn onderlijning].³³⁴ De liberalen bijvoorbeeld wensten *de belangen van deze jeugthuizen te behartigen bij de officiële instanties* [mijn onderlijning].³³⁵ Een klein, maar significant verschil. De laatste omschrijving lijkt mij de meest correcte. De vermeende spanning tussen staatsinitiatief en privé-initiatief verslapt immers wanneer de overheid zelf haar initiatief beperkt tot het verlenen van subsidies -waarvan de grootte en de verdeelsleutel door verzuilde ambtenaren zoals Claus werden opgesteld - en het organiseren van een overlegkader.

Het is dan ook misschien beter om de overheid en het middenveld te zien als twee niveaus waarop verzuilde personen actief waren. Zowel de zuilen als de overheid hadden als doel de uitbouw van de jeugdhuissector voor ogen. Voor de zuil primeerde de positie binnen het veld en was agogische actie niet te onderscheiden van politieke en maatschappelijke sterkte. Op het niveau van de overheid kon men zich permitteren duidelijker te focussen op de agogische aspecten omdat de machtsverdeling er voor langere tijd vast lag, en geen fluctuerend proces was dat men moest zien te beheersen. Daarenboven diende de waarde van het jeugdhuisidee ook steeds onderstreept te worden op het niveau van de overheid om de groeiende stroom van subsidies te legitimeren. Nog een extra reden waarom men het op dit niveau vaker zal

³³³ idem.

³³⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3/3, KJR: activiteitenverslag, 14.07.1964.

³³⁵ Liberaal Archief, LFJH, 1694., statuten LFJH.

hebben over de agogische waarde van het jeugdhuis. In hoofdstuk VIII ga ik dieper in op het legitimerende vertoog waarmee men het verzuilde jeugdhuiswerk wou justifiëren.

Maar dit wil niet zeggen dat *de overheid* er een andere agenda op nahield met betrekking tot de jeugdhuissector, laat staan een agenda die in tegenspraak was met deze binnen de verschillende zuilen. Op het niveau van de overheid werd het jeugdhuis voorgesteld als één van de mogelijke middelen om een verantwoorde vrijetijdsbesteding te realiseren. Voor de zuilen was het jeugdhuis één van de mogelijke middelen om maatschappelijke macht te verwerven. Er zat geen tegenspraak in beide doelen. Vandaar dat de subsidiecriteria door onderling overleg *tussen de zuilen* maar *binnen de overheidsraden* bereikt werden. De plaats van de zuil binnen de staat hebben we hoger aangeduid als een belangrijk niveau waarop de zuilgebonden organisaties macht konden verwerven. Uit het vorige hoofdstuk blijkt inderdaad dat de machtspositie die men daar bekleedde niet alleen afhing van de persoonlijke sterkte van de *agent* of de positie ten opzichte van de andere zuil, maar ook van de sterkte van de partij waartoe men zich impliciet of expliciet rekende. De politieke machtsverhoudingen binnen de staat (de samenstelling van de overheid en het ambtenarenapparaat) zegden, zoals te verwachten was volgens de verzuilingslogica, ook iets over de maatschappelijke sterkte van elke zuil. Omgekeerd trachtte men deze maatschappelijke macht steeds uit te breiden om zo een terugkoppeling tot die politieke macht te realiseren. Op basis van deze sterkte konden socialisten en liberalen eventueel nog drukken op de vorming van de subsidiecriteria. We kunnen besluiten dat de zuilen samen met de overheid en het ambtenarenapparaat de staat beheersten wat het jeugdhuiswerk betrof. Daarbij vormden ze de schakel tussen de staat en de jongeren die nog tot staatsburgers moesten opgevoed worden.

Hoofdstuk VII: De Zuilen binnen de Vlaamse Federatie van Jeugdhuisen

In 1965 werd de VFJ opgericht als zuiloverkoepelend orgaan. Het werd opgericht als een pluralistische organisatie met paritaire vertegenwoordiging tussen de zuilen, maar het fungeerde tegelijk als een vertegenwoordiger van de jeugdhuisen die zich onafhankelijk opstelden. In wat volgt gaat na hoe de verschillende zuilen de rol van de de VFJ percipieerden. Zagen zij de VFJ als een bedreiging voor hun maatschappelijke rol? Lambert bijvoorbeeld schetst een vrij negatief beeld van de evolutie van de VFJ. Die werd volgens hem gekenmerkt door een constant zoeken, door conflicten en soms enge belangenverdediging, door een nemen en geven vanwege de verschillende partijen, door malaises en compromissen.³³⁶

1. Ontstaan van de Vlaamse Federatie van Jeugdhuisen

1.1. Aanzet tot zuiloverschrijdende contacten

We wezen bij de organisatorische evolutie binnen de Katholieke Jeugdraad al op de pogingen die er uit die hoek kwamen om het jeugdhuiswerk te overkoepelen. De *Algemene Federatie van Clubhuizen* die begin 1963 opgericht werd, bleek al snel een beperkte impact te zullen hebben. Het oprichten van een pluralistische federatie door een katholieke groep was een contradictie die de voornaamste spelers zelf niet ontging. Het begon nochtans veelbelovend. De eerste contacten dateerden van eind 1962, toen de Commissie Jeugdhuisen binnen de Katholieke Jeugdraad nog maar net opgericht was, en de socialisten zichzelf nog volop aan het organiseren waren binnen de SFJH. De vergadering had plaats op de Bond der Grote

³³⁶ “De verdere evolutie van dit samenwerkingsverband werd echter gekenschetst door een constant zoeken, door conflicten en soms enge belangenverdediging, door een nemen en geven vanwege de verschillende partijen, door malaises en compromissen. Het verzuilingsfantoom speelde zijn rol met brio. Niettegenstaande de VFJ in de loop van de jaren '70 zo een sterke positie had verworven dat de jeugdhuisen in feite de deelgroepen nog maar voor weinig nodig hadden, werd uiteindelijk gefaald. Het hele jeugdhuiswerk via de VFJ tot 1 onverdeelbare groep maken, bleek een ijdele hoop te zijn. Noch de Liberale, noch de Socialistische Federatie maken momenteel nog deel uit van de Vlaamse Federatie, die weliswaar de grootste gebleven is.”
LAMBERT R., Inductieve doelstellingenanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, p. 36-37. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagiek)

Gezinnen op voorstel van Roeland De Wulf (jeugdhuis Gent).³³⁷ De Bond leek hem als gezinsorganisatie zeer geschikt als ontmoetingsvlak. De Bond was ook bereid bepaalde initiatieven te steunen en te stimuleren, maar de Bond had naar eigen zeggen geenszins de bedoeling *aan paternalisme te doen*. Elke beweging en organisatie moest volledig haar eigen zelfstandigheid bewaren. Andere aanwezigen waren onder andere Paul Claus, A. D'Hoogh en C. Verschaeren voor de Jong Socialisten.

De openheid van de jeugthuizen werd hoog in het vaandel gehouden: het was nodig een doorgedreven zelfstandigheid te realiseren, los van andere personen of organisaties. Daarbij werd de jeugdhuiswerking ook niet louter als verlengstuk van de jeugdbeweging gezien, maar als aparte entiteit. De vrees bestond immers dat de jongeren zouden wegblijven uit de jeugthuizen wanneer er het minste cachet van jeugdbeweging opkleefde. Daarom deze federatie van jeugdclubs, waarin elke jeugdclub zijn zelfstandigheid zou behouden, maar waarin zou samengewerkt worden voor het vormen van een drukkingsmacht en waar de verschillende opinies met elkaar konden geconfronteerd worden. Ook op het gebied van kadervorming diende dezelfde openheid gehanteerd te worden, *mits eventueel splitsing als het gaat om ideologische vorming*. Elk jeugdhuis behield ook zijn absolute zelfstandigheid inzake werking, programmatie, en dergelijke. Er werd enkel gevraagd dat het jeugdhuis zou openstaan voor iedereen en dat de samenleving van standen en opinies er zou mogelijk zijn en bevorderd zou worden.³³⁸ Tijdens de vergadering hamerden de Jong Socialisten nogal op het respect dat diende opgebracht te worden voor andersdenkenden. Dit was uiteraard verstaanbaar vanuit hun zwakkere positie binnen het maatschappelijke veld. Het pleiten voor *waarborgen voor de minderheden* inzake subsidiëeringswijze moet ook in dit kader geplaatst worden. Natuurlijk zijn zij ook van mening dat er toch ruimte is voor een socialistische jeugdwerking naast deze van de katholieken.

Binnen de Commissie Jeugthuizen werd de oprichting van deze Algemene Federatie op 7 mei 1963 besproken.³³⁹ De stemmen die in het verslag zijn opgenomen zijn deze van Willy Seeuws, Lucie Demeure, Jef De Wolf, Roeland De Wulf en de heer Grosjean (katholiek). Seeuws verklaarde dat zijn strekking steeds de oprichting van verschillende federaties in de hand had gewerkt met het oog op de uitbetaling van de subsidies langs deze weg. Het behoorde ook tot zijn wens om tot een overkoepeling te komen. Maar dit woog niet op tegen

³³⁷ AMSAB, SFJH, 1.2., NDJ: contactvergadering over Jeugdbeleid, 24.11.1962.

³³⁸ AMSAB, SFJH, 1.2., NDJ: contactvergadering over Jeugdbeleid, 22.12.1962.

³³⁹ AMSAB, SFJH, 1.3., NJR: notulen van de Commissie Jeugthuizen, 07.05.1963.

het feit dat Seeuws zich verzette tegen een eventueel apolitieke opvoeding van de jongeren binnen de jeugdhuizen. Hier ging volgens Jef Van den Audenaerde een veel pragmatischer standpunt achter schuil: de socialisten vreesden dat zij nooit aan bod zouden komen.³⁴⁰ Roeland De Wulf van zijn kant aanvaardde niet dat de *Algemene Federatie van Jeugdclubhuizen* als een katholieke organisatie zou beschouwd worden. Van in den beginne werd gestreefd naar een volledige openheid op pluralistische grondslag. Het feit dat alleen katholieke tehuizen aansloten, deed hieraan volgens hem geen afbreuk. Ook Grosjean verzette zich tegen deze typering omdat de initiatiefnemers nu eenmaal geen dergelijk doel voor ogen hadden. Demeure betwiste deze uitspraken. Ook De Wolf trok ze in twijfel, en wel om de reden dat volgens hem juist niet alle katholieke tehuizen bereid gevonden werden om bij de Algemene Federatie aan te sluiten. Daar waar de socialisten een te katholieke federatie vreesden, waren de Chiro en met hen de JGM het niet eens met het te neutrale karakter van de federatie.³⁴¹ Volgens hem werd het katholieke karakter dus ook niet erkend, omdat de geest er niet naar was. Het opzet van Roeland De Wulf viel tussen twee stoelen: te katholiek voor de ene, te neutraal voor de andere. Tenslotte voegde Mairesse, die zich op het standpunt van de afzonderlijke jeugdtehuizen plaatste, er aan toe dat deze jeugdhuizen volgens haar ook het recht moesten hebben aan te sluiten bij een neutrale federatie met internationale contacten. Het opzet leek aldus aan niemands wensen te beantwoorden.

1.2. De stage te Wemmel

The road to Wemmel

Datzelfde jaar werd er echter op de stage te Wemmel in 1963 verder gesleuteld aan een koepelfederatie. Deze studieweek was ingericht op initiatief van de verschillende tendensen binnen de Commissie Jeugdhuiswerking in de Nationale Jeugdraad in de periode dat haar werking verbreedde. Deze week kwam echter niet zonder slag of stoot tot stand. Aanvankelijk waren er stemmen binnen de Nationale Jeugdraad die nogal weigerachtig stonden tegen de organisatie van een vormingsstage door de NJR. Dit ging al wat verder dan het verzorgen van de subsidiëring! Het voorstel dat vanuit de Commissie Jeugdhuizen gelanceerd was, werd niet bejubeld binnen de Jeugdraad. Vooral Van Couwenberghe en

³⁴⁰ S.n., "Mag ik es iets zeggen..." *Interview met Jef Van den Audenaerde over 20 jaar JGM*. *Apropoo*, VII, 1981, 2, p. 9.

³⁴¹ HOUBEN H., *De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiskoepel*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 54. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

Verstraeten (beiden katholieke vertegenwoordigers) verzetten zich tegen het feit dat de commissie de verantwoordelijke leiders zou opleiden op educatief gebied. Zij wensten de kaderscholen centraal te stellen. Het waren deze instituten die het best geschikt waren voor de taak.³⁴² Demeure stelde daar tegenover dat er langs Nederlandstalige kant alvast nooit sprake was van iets in te richten dat de kaderscholen konden doen. Het kon niet overtuigen. Ook binnen de commissie wees Grosjean erop dat de christelijke organisaties zelf wensten in te staan voor de vorming van hun verantwoordelijken. De Wolf voegde daar aan toe dat er, bij het vertolken van het katholieke standpunt, onderscheid diende gemaakt te worden tussen het standpunt van de politici en het standpunt van de jeugdbewegingen. Deze laatsten waren volgens hem van mening dat iedere eigenlijke vorming kon verzekerd worden door de kaderscholen. Dat het eigenlijke debat ging over een stage voor jeugdhuisverantwoordelijken en niet voor leiders van jeugdbewegingen, vergat De Wolf even. Willy Seeuws zag het probleem niet. Er werd hier immers op twee niveaus tegelijk gesproken. De SFJH zag de functie van de NDJ en de NJR complementair aan de rol van de kaderscholen. Aan de ene kant kon de NDJ een nationale vormingsstage organiseren waarvan het programma door de Commissie Jeugthuizen werd vastgelegd. Aan de andere kant werden de opvoeders, monitors en vrijwillige medewerkers toch nog steeds opgeleid in de kaderinstituten die erkend werden door de NDJ. De stof die er gedoceerd werd diende wel gebaseerd te zijn op basis van een minimumprogramma dat opgesteld werd door de commissie.³⁴³

Uiteindelijk besloot de commissie na een langdurige discussie om eerst de programma's te behandelen met nadere aanduiding van wat ervan door de kaderscholen en wat er door de NDJ kon worden uitgewerkt, in plaats van zich eerst uit te spreken over de principiële vraag aan wie het toekwam deze stages in te richten. De Wolf lanceerde als eerste een voorbeeldprogramma met verschillende cursussen voor animatoren, gespecialiseerde animatoren en verantwoordelijken.

Ook Grosjean lanceerde een voorstel. Dit voorstel strekte ertoe dat de commissie dat jaar uitzonderlijk en bij wijze van proef de stage voor verantwoordelijke leiders zou inrichten, en dit vooral gezien de dringende aard van het opzet. Naderhand zou dit experiment grondig in de commissie besproken worden om hieruit lessen te trekken voor de toekomst. Demeure pleitte ervoor om de suggestie van de heer Grosjean over te nemen *teneinde uit het slop te*

³⁴² KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 27.02.1963, 28.02.1963 en 25.03.1963.

³⁴³ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 28.02.1963.

geraken.³⁴⁴ Van Couwenberghe en Verstraeten bleven zich echter verzetten tegen een stage die *te vormend* zou zijn en het technische niveau zou overstijgen. Aangezien er dus controverse bleef bestaan tussen de voorstanders van een informatieve stage en deze van een stage met vormend karakter koos men voor de compromisoplossing waarbij een stage zou worden ingericht voorbehouden aan informatie en louter technische vorming zonder ideologische inslag (administratie, beheer, enz.). De commissie zou het concrete programma opstellen en de bestaande kaderscholen konden dan de complementaire vorming op levensbeschouwelijke grondslag geven. Daarbij gaf Demeure de voorkeur voor de inrichting van twee stages op één en dezelfde plaats, zodat naast de afzonderlijke sessie lossere gezamenlijke contacten (tussen de beide taalgemeenschappen) mogelijk bleven.³⁴⁵ Met dit voorstel kon iedereen akkoord gaan.

Het programma van de stage te Wemmel dat van 2 tot 7 juli doorging werd als volgt aangekondigd: *“Een reeks onderwerpen van sociaal-culturele, technische of informatieve aard worden ingeleid door bevoegde specialisten als door personen die in het jeugdtehuiswerk thuishoren; het organiseren van groepsbijeenkomsten per strekking wordt eveneens voorzien; alles samen sluiten de besproken onderwerpen nauw aan bij de dagelijkse praktijk van een jeugdtehuis.”*³⁴⁶ De veertien lezingen die gegeven werden, behandelen allemaal een concreet en vaak praktisch pijnpunt van de jeugdhuiswerking. Men besprak de toegang tot het jeugdhuis, het onthaal binnen het jeugdhuis, de sport- en andere activiteiten, de financiën, enz. Slechts twee bijdragen wijken hiervan af. De initiële lezing van Lambrechts in verband met *Het jeugdprobleem in onze tijd* dient om het geheel te kaderen. Problematischer lijkt de lezing omtrent *De leiding*. Dit zou eventueel in het vaarwater van de kaderscholen kunnen komen en bijgevolg op nogal wat onbegrip vanuit vooral katholieke hoek kunnen rekenen. De organisatoren zagen de bui waarschijnlijk zelf al hangen. In tegenstelling tot de andere bijdragen die door 1 spreker verzorgd werden, tellen we er hier vier: de heer Coppejans, directeur van de kaderschool van het *Nationaal Werk voor Hulp aan de Jeugd* werd bijgestaan door mevrouw Hintjes-Oomes (YWCA) en de heren De Wolf (Centraal Kaderinstituut) en Seeuws (Socialistisch Jeugdleidersinstituut). Kwestie van iedereen aan bod te laten komen...

³⁴⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 14.03.1963.

³⁴⁵ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 25.03.1963.

³⁴⁶ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 246, NJR: notulen van de Algemene Vergadering, 14.03.1963.

Programma van de Stage te Wemmel (2-7 juli 1963)³⁴⁷

1. Het jeugdprobleem in deze tijd (Dr. Jur. L. Lambrechts)
2. De taak van het jeugdtehuis (R. De Wulf)
3. De toegang tot het jeugdtehuis (P. Claus)
4. Forumgesprek omtrent het onthaal op het jeugdtehuis olv Demeure
5. Vrijheid en gebondenheid in het jeugdtehuis (E.H. Janssens)
6. Sportactiviteiten in een jeugdtehuis (Dr. Daniels, sportgeneesheer)
7. *De leiding*: Inleiding door de Heer Coppejans, directeur van de kaderschool van het *Nationaal Werk voor Hulp aan de Jeugd*, in samenwerking met mevr. Hintjens – Oomes (YWCA) en de Heren J. De Wolf (Centraal Kaderinstituut) en W. Seeuws (Socialistisch Jeugdleidersinstituut)
8. Mogelijkheden voor installatie en uitbouw van een jeugdtehuis (P. Claus)
9. De financies (H. Adriaenssens)
10. De activiteiten in een jeugdtehuis (oorspronkelijk prof. Dr. G. De Bock, directrice van het Stedelijk instituut voor Sociale Studie: vervangen door L. Demeure)
11. Cultuur en culturele activiteiten (Prof. Dr. G. De Bock: vervangen door L. Demeure)
12. Interesse vanwege de jeugd voor actuele ontmoetingsvormen (R. De Wulf)
13. Uitbouw van een evenwichtig programma van activiteiten (groepsgesprek onder leiding van Lambrechts)
14. Betrekkingen met gezinnen, overheid, onderwijs en jeugdorganisaties (R. Totte)

Evaluatie van de stage

Uit de appreciatie van deze opleidingsweek sprak duidelijk de wens tot ontmoeting. Lambrechts sprak als stageleider van een geslaagd en vol programma dat echter bijkomend was. Hoofdbedoeling was immers geweest om *tot vriendschap en vertrouwen te komen tussen de talrijke deelnemers*.³⁴⁸ Een zelfde geluid klonk uit de opmerkingen die elk van de vier gespreksgroepen na afloop van de stage formuleerden. Allen uitten ze de wens tot overkoepeling van de bestaande federaties. De stage had immers aangetoond dat verdraagzaamheid volledig realiseerbaar was. Verder lezen we: *“Naast de grotere samenwerking die wellicht uit deze ontmoeting zal groeien, werd het nut van de*

³⁴⁷ AMSAB, SFJH, 3.2, Dossier van stage voor jeugdhuisleiders: map Wemmel 1963.

³⁴⁸ AMSAB, SFJH, 3.1, Stageverslag, 2-7 juli 1963.

verschillende federaties impliciet in het licht gesteld. Alle jeugdtehuizen hebben er immers baat bij door een lichaam vertegenwoordigd te zijn dat een zo sterk mogelijke druk kan uitoefenen op openbare instanties, op publieke opinie enzovoort."³⁴⁹ Unaniem werd sterk aangedrongen op de vorming van een algemene (con)federatie teneinde de geest van samenwerking die in Wemmel was bereikt te bestendigen.

Die geest werd meegenomen naar de Commissie Jeugdhuizen binnen de Nationale Jeugdraad. Daar besloot men in 1964 om te sleutelen aan de oprichting van een overkoepelende federatie. Deze keer werkte men niet op basis van een voorstel van één groep, maar besprak men samen (deze keer werden ook de liberalen betrokken bij de besprekingen) hoe de statuten er moesten uitzien. Belangrijkste discussiepunt bleek het statuut van de organisatie zelf te zijn. Men kon kiezen voor een federale of voor een confederale structuur waarbinnen de verschillende groeperingen duidelijk herkenbaar bleven. Moest de federatie als geheel meer zijn dan de som van de delen? Met name de socialisten zagen dit niet zitten. Zij wensten een duidelijke afgeleide autonomie te bewaren vanuit de vrees om verdrukt te worden door de katholieke meerderheid. Uiteindelijk werd er voor een tussenoplossing gekozen. De organisatie van de federatie steunde op de zogenaamde contactgroepen waartoe de jeugdhuizen zich dienden te bekennen. Vanuit hun minderheidspositie hadden de socialisten een typisch verzuilde organisatievorm bepleit. Men diende kleur te bekennen om aansluitend het conflict of de consensus op te zoeken. Een volledig confederale structuur die de socialisten voor ogen hadden, kwam er echter niet. De contactgroepen opereerden duidelijk binnen de VFJ. De onderlinge federaties als dusdanig waren niet vertegenwoordigd binnen de VFJ. Men hoopte zo de ideologische en methodische verzuiling niet volledig mee te nemen binnen de VFJ. Maar zoals gezegd bleef het bij een tussenoplossing. Zoals bij zoveel tussenoplossingen, zou ook deze nog vaak in vraag worden gesteld. Ik kom dan ook later terug op de werking van deze contactgroepen wanneer we de structuur van de VFJ bekijken.

1.3. Oprichting van de Federatie

³⁴⁹ idem.

Op de stage van Wemmel van 1965 werd de Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen door Willy Seeuws en De Wulf voorgesteld.³⁵⁰ Op 25 september werd de VFJ dan officieel in het leven geroepen in Brussel. Volgens Roeland De Wulf was men bij de oprichting van de VFJ vertrokken van een dubbele realiteit. Enerzijds was er de dringende vraag vanwege de jongeren naar een dergelijke organisatie, wat duidelijk bleek uit de appreciaties te Wemmel. Anderzijds verraadde de structuur zelf het feit dat er nu *éénmaal politiek, godsdienstig of filosofisch gezien, totaal verschillende strekkingen bestonden*. Die verscheidenheid was volgens De Wulf zo sterk dat op de meeste andere terreinen verzuiling was ontstaan die elke echte samenwerking onmogelijk maakte. Zoniet binnen de VFJ. Het standpunt dat de federatie zou innemen tegenover bepaalde vragen, zou steeds de verscheidenheid van opvattingen van de verschillende strekkingen eerbiedigen. In de contactgroepen zouden de eigen mogelijkheden en problemen kunnen besproken worden, terwijl door het standpunt van de anderen te kennen, en door gezamenlijke initiatieven te nemen, meer begrip en eerbied zou groeien voor elke mens die eerlijk zijn overtuiging beleefde. Wanneer De Standaard een artikel wijdde aan de oprichting van de VFJ luidde de titel dan ook: *Vlaamse Federatie van jeugdtehuizen: tegen verzuiling*. We lezen: *“Met de stichting van de Vlaamse Federatie van Jeugdtehuizen die als overkoepelende organisatie alle jeugdtehuizen in het Vlaamse land zal bundelen werd de samenwerking bevestigd van de afgevaardigden van alle strekkingen. In verscheidenheid en tevens in eenheid wordt hierdoor een poging te meer in het werk gesteld om de verzuiling te doorbreken.”*³⁵¹

Dit streven naar pluralisme en openheid blijkt ook uit de statuten van de VFJ. Onder artikel drie lezen we: *“De vereniging heeft als doel: een koördinatie te verwezenlijken tussen alle jeugdtehuizen teneinde gemeenschappelijke initiatieven te kunnen nemen voor de uitbouw van de jeugdtehuiswerking. De vereniging richt zich hiertoe tot de jeugdtehuizen van elke strekking en beschouwt de ideologie der verschillende strekkingen als een positieve aanbrengst.”*³⁵² Parafrazerend kunnen we stellen dat de opvatting leefde dat de serviceverlenende dienst die de VFJ was, steunde op de schouders van de verschillende koepels, waarbij de ideologische visie telkens het uitgangspunt vormde waarop de werking steunde. Deze bleef niet onbevraagd. In de statuten van 7 mei 1966 lezen we niets meer over de positieve inbreng van de verschillende ideologieën. De tweede zin van het artikel is gewoon geschrapt. Op 1 maart 1967 werd de tweede zin opnieuw toegevoegd aan artikel 3. Op het

³⁵⁰ AMSAB, SFJH, 4.1., Dossier met betrekking tot de oprichting van de VFJ.

³⁵¹ De Standaard, *Vlaamse Federatie van jeugdtehuizen: tegen verzuiling*. 27.9.65, p. 5.

³⁵² KADOC, Katholieke Jeugdtraad, 27, Statuten VFJ.

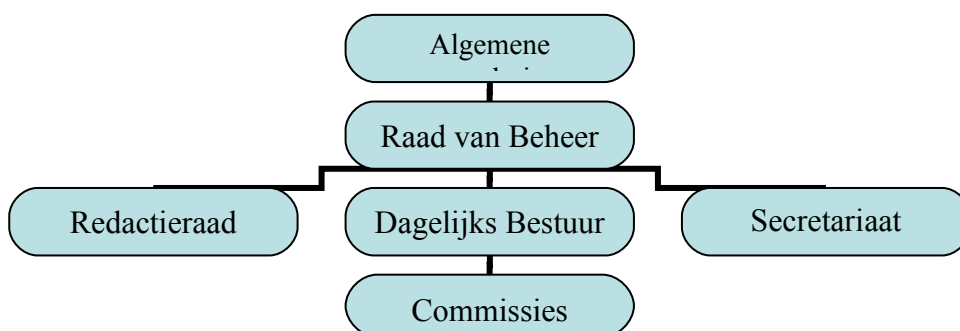
document dat ik onder ogen kreeg stond er ook een annotatie van onbekende hand naast de toegevoegde zin die stelde dat deze bepaling juridisch geen belang had, maar dat ze in de huishoudelijke reglementen moest teruggebracht worden.³⁵³ Op 30 januari 1971 werd het tweede lid van art. 3 ook effectief weer ingetrokken. Op dat moment leek het alsof het geheel van de VFJ de som van haar delen had overgroeid zoals we zullen zien.

De Vlaamse Federatie ging officieel in werking met de algemene vergadering van 7 mei 1966. Als eerste voorzitter werd gekozen voor Lucie Demeure. Na haar baanbrekend werk binnen de YWCA te Antwerpen en de Commissie Jeugdhuizen binnen de Nationale Jeugdraad, lag deze keuze voor de hand. Dat Willy Seeuws als socialistisch voorman en Jef De Wolf als katholieke sterkhouder elk ondervoorzitter werden, kan ook geen verwondering wekken. Opvallender is dat Willy Schollaert als voorzitter van de LFJH slechts lid werd van het bestuur van de VFJ. Verder zetelden ook Wilfried De Geest (onafhankelijke), Roeland De Wulf (katholiek), Hugo Adriaenssens (socialist) en Ida Hintjes (liberaal) in de Raad van Beheer.

³⁵³ idem.

2. Structuur

We bespreken hier kort de structuur van de Vlaamse Federatie. Het organigram hieronder geeft een overzicht van de verschillende afdelingen van de VFJ en hoe ze zich tegenover mekaar verhouden.

2.1. De Raad van Beheer -Algemene Vergadering & Dagelijks Bestuur

De contactgroepen

De contactgroepen vormden een belangrijk deel van de (verzuilde) organisatorische structuur van de federatie. Artikel zeventien van de statuten van de VFJ behandelt de samenstelling van de Raad van Beheer: *“De keuze van de leden van de Raad van Beheer geschiedt als volgt: de leden van de Algemene vergadering zijn verplicht toe te treden tot een contactgroep, die een bepaalde ideologische strekking vertegenwoordigt. Elke contactgroep zal in de Raad van Beheer op een strikt paritaire wijze vertegenwoordigd zijn door twee personen.”*³⁵⁴ Wanneer we in artikel 18 lezen dat de Raad van Beheer de meest uitgebreide bevoegdheid heeft binnen de federatie, blijkt het organisatorische gewicht van de contactgroep. Men diende zich immers te bekennen tot een bepaalde contactgroep wou men als persoon kunnen zetelen in de Raad van Beheer. Deze institutionele verzuiling zorgde ervoor dat men, op papier althans, de discussie aanging binnen de raad als *lid* van deze of gene contactgroep. Hoewel elk jeugdhuis dus individueel lid was van de Algemene

³⁵⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, Statuten VFJ.

Vergadering die éénmaal per jaar samenkwam, werd de band met de VFJ pas echt relevant binnen de Raad Van Beheer. Daar werd in haar plaats door de grote vertegenwoordigers van de contactgroepen het jeugdhuiswerk gecoördineerd. Dit werd bijvoorbeeld door Staf Van Rompay bij Willy Faché aangeklaagd in 1969. Van Rompay vond de eerste Algemene Vergadering die hij meemaakte een meevaller *in de algemene zin van het woord*. *“Hetgeen ik als algemene indruk wel minder prettig vond, was dat de stem van de jeugdhuisverantwoordelijken niet eenmaal aan bod is gekomen; ondanks men toch het inzicht heeft deze vergaderingen te beleggen om het contact tussen het bestuur en de verantwoordelijken nauwer tot elkaar te brengen. Men kan zeggen dat er niet de tijd toe kon gevonden worden, maar die zaak is naar mijn mening vlug opgelost. [...] Ik meen enkel dat de interesse van een vergadering er slechts kan bij winnen om ook van onderuit de meningen eens te mogen vernemen.”*³⁵⁵

Er werden aanvankelijk 4 contactgroepen opgericht: een katholieke, een socialistische, een liberale en een onafhankelijke. Later zou daar een pluralistische contactgroep bijkomen. De federatie wou op basis van erkenning van de onderscheiden ideologieën de samenwerking bevorderen. Deze contactgroepen hadden elk recht op twee vertegenwoordigers in de Raad van Beheer. Dit kwam natuurlijk tegemoet aan de wensen van de socialisten.³⁵⁶ Dankzij een statutenwijziging voorgesteld op de algemene vergadering van 7 mei 1966 was het nog quasi voor de start van de VFJ al gedaan met de paritaire vertegenwoordiging per contactgroep binnen de Raad van Beheer. Elke contactgroep waarbij minder dan 25 jeugdtehuizen waren aangesloten, werd vanaf dan in de Raad van Beheer vertegenwoordigd door twee personen. Elke contactgroep waarbij 25 en meer jeugdtehuizen waren aangesloten, kreeg vier personen in de Raad van Beheer.³⁵⁷ Op dat moment waren er bij de katholieke contactgroep 28 jeugdtehuizen aangesloten, bij de socialistische 7, bij de neutrale 5 en bij de liberale 3. Twee jaar later was die verhouding al opgelopen tot 48, 14, 7 en 5.³⁵⁸

Vanaf de start had de katholieke contactgroep dus zowel numeriek als qua stemmen in de Raad van Beheer een overwicht. Binnen die katholieke contactgroep leefde de tegenstelling

³⁵⁵ AMSAB, SFJH, 2.1., Briefwisseling van Gustaaf Van Rompay, 20.01.1969.

³⁵⁶ HOUBEN H., *De geschiedenis van Jongereengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiskoepel*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 56. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

³⁵⁷ De statutenwijziging werd doorgevoerd op 1 maart 1967
KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, Statuten VFJ.

³⁵⁸ AMSAB, SFJH, 4.2., Briefwisseling Willy Seeuws (in verband met VFJ): tekst over de structuur van de Vlaamse Federatie van Jeugdtehuizen te bespreken op de vergadering van het Dagelijks Bestuur, 10.09.68.

tussen de jeugdhuizen die bij JGM waren aangesloten en andere katholieke jeugdhuizen. Deze laatste waren nog een overblijfsel van de twee jaar eerder opgerichte algemene federatie. De eerste waren bij monde van Jef De Wolf voorstander van het beheren van grotere, centrale jeugdhuizen, daar waar de andere groep de nadruk legde op een kleinschaligere, parochiale werking. Om die scheiding op te heffen, was het vanaf de start van de VFJ de wens geweest van de Jongerengemeenschappen om als eigen groep te kunnen optreden.³⁵⁹ Deze aparte erkenning kwam er niet, maar de katholieken kregen in ruil wel een dubbel aantal mandaten. Op die manier werd de tegenstelling binnen de katholieke groep getemperd. De standpunten die de katholieke contactgroep innamen werden in feite echter vooral bepaald door de nationale leiding van de JGM.

Hoewel de nieuwe zetelverdeling terecht als een nederlaag kan beschouwd worden voor de minderheden binnen de VFJ, was deze verdeling dus een reëelere afspiegeling van de verhoudingen. Het andere alternatief was meer dan waarschijnlijk een uitholling geweest van het concept van de contactgroepen waarbij de katholieke contactgroep ontdebeld werd. De socialisten beseften dit zelf. Seeuws erkende dat men met de statutenwijziging elke strekking wou aan bod laten komen zonder het opdrijven van het aantal contactgroepen in de hand te werken. Men was dus verplicht rekening te houden met de kwantitatieve belangrijkheid en de verscheidenheid van de katholieke contactgroep. Seeuws concludeert: *“Het voorstel om het aantal vertegenwoordigers in de beheerraad op maximaal vier te brengen, wanneer méér dan 25 jeugdtehuizen bij een contactgroep zijn aangesloten, is meteen beperkend bedoeld om te vermijden dat het principe [sic] zelf van de paritaire vertegenwoordiging in het gedrang zou worden gebracht.”*³⁶⁰

We kunnen hier al stellen dat het systeem van de contactgroepen nooit naar behoren heeft gewerkt. Volgens Faché waren de contactgroepen geen realiteit binnen de VFJ hoewel ze op papier wel de kern inhielden van de pluralistische inzet van de federatie.³⁶¹ Op de tweede Algemene Vergadering van de VFJ in december 1967 verzocht de heer Vandaele uit St. Niklaas de beheerders van de Federatie meer aandacht te schenken aan de werking van de contactgroepen door deze van onderuit te stimuleren. Hierop verzocht Demeure de afgevaardigden om regelmatig contact op te nemen met de jeugdhuizen. Zij wees er evenwel

³⁵⁹ S.n., *“Mag ik es iets zeggen...” Interview met Jef Van den Audenaerde over 20 jaar JGM..* *Apropoo*, VII, 1981, 2, p. 10.

³⁶⁰ AMSAB, SFJH, 4.2., Briefwisseling Willy Seeuws: toelichting bij de statutenwijziging van 01.03.1967.

³⁶¹ Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, Kant B, 162-201.

op dat het de jeugdhuisen zelf waren die vertegenwoordigers voordroegen en die onderling de werking van hun contactgroepen moesten bevorderen.³⁶² Nochtans leken de reacties aanvankelijk enthousiast. Op de 63 jeugdhuisen die in 1966 aansloten bij de VFJ waren er slechts zes die niet opteerden voor een contactgroep en dus geen stem hadden in de Raad van Beheer. In 1967 nog maar 5 en in 1968 nog maar vier. Eind 1968 kon men dus besluiten dat de jeugdhuisen best tevreden waren over de structuur van de VFJ. Slechts 10 erkende jeugdhuisen waren niet aangesloten. Slechts een viertal verwierpen de verdeling in contactgroepen. De werking van deze groepen was een ander paar mouwen. In zover het secretariaat van de VFJ over gegevens beschikte, werd aan de ene contactgroep meer belang gehecht dan aan de andere. Langs katholieke zijde werd er, met parochiale en centrale jeugdhuisen, sinds 1966 2 tot 3 maal samengekomen. Wanneer de socialistische contactgroep samenkwam, gebeurde dit steeds op studiedagen en studieweekends die ingericht werden door de SFJH zelf. Over de werking van de liberale en onafhankelijke contactgroep wist men binnen de VFJ hoegenaamd niets. Buiten de socialistische groep die dan nog exclusief binnen hun koepel werkte, bleef de werking van de contactgroepen, volgens Godelieve Cartrysse, tot een uiterst minimum beperkt.³⁶³ Dit kan enigszins genuanceerd worden door te wijzen op de regelmatige bijeenkomsten die de Katholieke Contactgroep belegde. In 1970 stippelde ze haar taak en opgave nog expliciet uit.³⁶⁴ Men zag de grootste rol weggelegd voor het leveren van inspiratie. Opnieuw sprak hieruit de tendens van de sociaal-culturele christenheid waarover we het nu al een paar keer gehad hebben. Men wenste dit streven operationeel te maken door geen *kerktaal* blijven te spreken maar een evangelische taal die de *gewone mens* zou begrijpen. Het jeugdhuis werd daarbij gezien als een ontmoetingsplaats voor jongeren. Men sprak over de jeugdhuisen echter ook nog als over een nieuwe ‘territoriale parochie’. Hieruit sprak nog steeds de wens tot recuperatie zoals ze in het katholieke jeugdhuiswerk soms de kop opstak. Verder werd ook beklemtoond dat de katholieke contactgroep service diende te bieden en de provinciale, nationale en internationale contacten moest realiseren.

Karel Peeters voorspelde begin 1967 reeds de teloorgang van de contactgroepen: “ [...] *verschillende dienst opdrachten worden door de “contactgroepen” aan de algemene federatie toevertrouwd zodat de rol van deze contactgroepen automatisch zal beperkt worden. Zullen deze “contactgroepen” die allen als jeugddienst gestart zijn voor enkele*

³⁶² AMSAB, SFJH, 4.2, Briefwisseling van Willy Seeuws (in verband met VFJ).

³⁶³ AMSAB, SFJH, 4.2., Briefwisseling Willy Seeuws (in verband met VFJ): tekst over de structuur van de Vlaamse Federatie van Jeugdtehuizen te bespreken op de vergadering van het Dagelijks Bestuur, 10.09.1968.

³⁶⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: verslag van studiedag te Steenokkerzeel door katholieke contactgroep, 19.10.1970.

jaren, nog voldoende inhoud hebben indien over een jaar blijkt dat de algemene federaties het vertrouwen van iedereen genieten?" Peeters voorspelde dus niet alleen de teloorgang van de contactgroepen, maar ook van de jeugddiensten die hier achter schuil gingen. Dit citaat haal ik niet toevallig uit een inspectieverslag van hem waarbij hij de SFJH waarschuwde voor dit potentieel verlies aan inhoud, waardoor hun erkenning in het gedrang kon komen.³⁶⁵

Functie van de Raad van Beheer

De Raad van Beheer moest als eerste opdracht het regelmatige contact met de jeugthuizen onderhouden. Ten tweede moest de Raad de gezamenlijke planning en studie in de verschillende vergaderingen en commissie coördineren. Ze moest de commissies samenstellen die een bepaald onderwerp moesten uitspitten. De Raad moest ook al dan niet akkoord gaan met de eventuele uitvoering van de beslissingen van de commissies. Ook moest ze aan het Dagelijkse Bestuur en het secretariaat opdracht geven om in te staan voor de permanente werking. Om snel en efficiënt te werken kwam het Dagelijks Bestuur minstens een keer per maand samen. Haar taak bestond erin om lopende zaken zoals het behandelen van de briefwisseling en de uitgaven voor het secretariaat te verzorgen. Verder stelde ze de discussieteksten op voor de Raad van Beheer en volgde ze de werking van de commissies.

2.2. De Redactieraad

De Redactieraad stond in voor het uitbrengen van het tijdschrift *Jeugdtehuiswerk*, waarvan de eerste uitgave het licht zag in '71. Willy Faché was toen hoofdredacteur van het tijdschrift. Andere namen die schreven in het blad waren Bert Cleymans, Theo Mathys, Karel Teerlinck, Raf Van Aken, Jacq Verkest en Danny Van De Winckel. In '73 werd Bert Cleymans even ad interim hoofdredacteur in plaats van Willy Faché wegens zijn *te drukke ambtsbezigheden*. Onder Cleymans voorzitterschap kreeg het tijdschrift naar eigen zeggen de definitieve stichting. Om de vier maanden bracht men vanaf dan op vaste data het tijdschrift uit. Het aantal abonnees groeide ook van 130 tot 300.³⁶⁶ In 1974 werd Jaak Billiet tenslotte hoofdredacteur. De redactie bestond toen uit Edward Beysen, Godelieve Cartrysse, Willy faché, Mathys, H. Note, Viviane Schreiber, Karel Segers, A. Van de Voorde en Bert Cleymans.

³⁶⁵ Liberaal Archief, CLIJO, 1473, Inspectieverslag Socialistische Federatie van Jeugdtehuizen, 14.02.1967.

³⁶⁶ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: verslag van de diverse werkgroepen.

Overlopen we de themata die in het tijdschrift behandeld werden in 1972, 1973 en 1974 dan blijkt de aandacht die er van uitging voor problemen die de leden van de jeugdhuizen rechtstreeks aanbelangden: drugs, seksualiteit, sport, muziek,... Vier van de negentien thematische artikels kunnen aldus als *basisgericht* beschouwd worden. De vijftien andere artikels handelden over het instituut jeugdhuis zelf en hadden een evaluerende of richtinggevende inhoud. Er werden problematieken in behandeld in verband met de houding van de hedendaagse jeugd, de doelstellingen die in een jeugdhuis konden behandeld worden, enzovoort.

2.3. Het Secretariaat

Het Secretariaat moest publicaties en verslagen maken. Het vademecum voor jeugdhuizen, informatiebrochures, de verslagen van de algemene vergaderingen en de stages te Wemmel moesten allemaal neergelegd worden bij het secretariaat. Sinds zijn aanstelling had Willy Faché het toezicht op het Secretariaat.

2.4. De Commissies

De Filosofisch-Pedagogische Commissie

Deze commissie werd in 1968 opgericht met het expliciete doel om hiervan het overlegorgaan te maken inzake de pedagogische invulling van de jeugdhuiswerking. In het kader van deze studie bekijken we deze commissie dan ook apart in een volgend deel. Ik vermeld haar hier reeds voor de volledigheid.

De Kadercommissie

De Kadercommissie is niet zo belangrijk voor dit onderzoek dan de Filosofisch-Pedagogische Commissie. Het verzorgde letterlijk de omkadering en de meer op servicegerichte activiteiten van de VFJ. Elk lid van de commissie nam de verantwoordelijkheid op zich om in te staan voor de uitbouw van bepaalde cursussen gedurende een paar jaar waaronder een DJ-initiatie en een inleiding in het bijhouden van de boekhouding van een jeugdhuis.

Aan de commissie Kadervorming werd gevraagd om voorrang te verlenen aan de stage van Wemmel inzake *kadervorming*. Andere vormingsdagen konden ook aan bod komen. Verder konden zij ook kadervorming in zeer ruime zin bespreken, een ronde-tafelgesprek organiseren met vormingscentra voor maatschappelijk werk, jeugdhuisleiders in het buitenland consulteren en het statuut van de permanent verantwoordelijke regelen. Het voorzitterschap werd hier opgenomen door Jef Van Den Audenaerde.

Anderen: Werkgroepen Kontaktblad, Jeugdbeleid en Vademecum

De Kadercommissie en de Filosofisch-Pedagogische Commissie [ut infra] stonden beiden onder rechtstreeks gezag van de Raad van Beheer. Ze werden in het leven geroepen omdat de nood daartoe gevoeld werd. In de periode die ik bestudeer, bestonden nog andere werkgroepen die voor ons niet zo relevant zijn. Zo bestond bijvoorbeeld de Commissie Kontaktblad. Deze werkgroep, ontstaan op 6 april 1968, moest de band tussen de jeugthuizen en de Raad van Beheer regelen. Ze moest de sfeer weergeven van de gedachtenstromingen in de Raad van Beheer en van de evoluties binnen het Jeugdhuiswerk. De Commissie Jeugdbeleid en Provinciale contacten ging ook in 1968 van start. De studie van aanvullend jeugdbeleid tussen staat, provincie, gemeente en privaat initiatief werd immers noodzakelijk geacht om de ontwikkeling van een gelijkaardig overheidsbeleid in de verschillende provincies te bevorderen. Deze tak van de commissie stond onder het voorzitterschap van Willy Seeuws. Niet gestructureerde, occasionele, regionale contacten werden aangewend om te luisteren naar de verantwoordelijken van de verschillende jeugthuizen en om hen voor te lichten over de nieuwe mogelijkheden voor hulpverlening. Leden van de Raad van Beheer van éénzelfde provincie kregen een volmacht om deze contacten te organiseren. Zo organiseerde Willy Seeuws een vergadering van de Oost-Vlaamse jeugdtehuizen op 14 mei 1968 te Gent en op 18 juni te Aalst. De behandelde themata behelsden voornamelijk een meer effectieve steunverlening aan het jeugdhuiswerk in Oost-Vlaanderen. De Werkgroep Vademecum tenslotte had als doel de verzamelde, praktische kennis omtrent jeugdhuiswerking te bundelen in een uitgave die onder de jeugthuizen moest verspreid worden. De commissie bestond slechts uit Claus, Seeuws en Cartryse.

3. Werking van de VFJ

Het eerste jaar van haar werking (september 1966 tot september 1967) had de Vlaamse Federatie vooral aandacht voor het onderzoek naar de mogelijkheid tot het afsluiten van een collectieve verzekering van jeugthuizen, de uitgave van een vademecum voor de jeugdhuisleiders en de problematiek van de kadervorming.³⁶⁷ Dit laatste werd beschouwd als een hoofdbekommernis. De leden van deze werkgroep waren dan ook niet de minste: Paul Claus, Jef Van den Audenaerde, Willy Seeuws, Godelieve Cartrysse en Lambrechts zaten er allen in. Volgens deze werkgroep was kadervorming noodzakelijk voor hoofdverantwoordelijken, toekomstige medewerkers en hobbyclubleiders. De stages die daartoe georganiseerd werden te Wemmel of de kaderdagen die daarbuiten werden belegd, hadden vooral tot doel de leiders op *menselijk gebied* te vormen.³⁶⁸ Op technisch gebied diende men nog altijd te verwijzen naar de cursussen die de verschillende federaties zelf belegden. Volgens de werkgroep moest de aandacht gevestigd blijven op de vorming van de vrijwillige medewerk(st)ers in het jeugdhuis. In 1967 zou het statuut van de permanent verantwoordelijke definitief geregeld worden. Begin 1967 werd de federatie door de Nationale Jeugdraad erkend als jeugddienst omwille van haar *bijzondere rol* als ontmoetingsterrein en haar opvoedende kwaliteiten.³⁶⁹

3.1. De pluralistische contactgroep

In 1968 werd een vijfde contactgroep toegevoegd. Naast de katholieke, socialistische, liberale en onafhankelijke contactgroep werd nu ook een pluralistische contactgroep in het leven geroepen. De vraag naar een dergelijke contactgroep kwam vanuit de jeugthuizen zelf. Meer bepaald de jeugthuizen 't Kriekenhof uit Brugge, Non Stop uit Oostende, het Jongeren centrum uit De Panne en de jeugdclub uit Veurne wensten bij de VFJ aan te sluiten

³⁶⁷ AMSAB, SFJH, 4.2., Briefwisseling Willy Seeuws (in verband met VFJ): werkingsverslag VFJ.

³⁶⁸ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: werkingsverslag VFJ..

³⁶⁹ Het besluit van het inspectieverslag dat de heer Stalmans, adjunct-adviseur bij de NDJ, maakte, luidde als volgt: "Het betreft hier een dienst in volle oprichting die echter een bijzondere rol vervult als ontmoetingsterrein. Ondanks het feit dat de dienst géén twee volle jaren bestaat en dat het secretariaat nog niet op volle toeren draait zijn wij toch de mening toegedaan dat de Vlaamse Federatie van Jeugdtehuizen kan erkend worden als opvoedende jeugddienst ons vooral steunende op de kwaliteit en de waarborg van de leiding."

Liberaal Archief, CLIJO, 1473, Inspectieverslag Vlaamse Federatie voor Jeugdtehuizen, 24.01.1967.

als leden van een pluralistische strekking.³⁷⁰ Non Stop uit Oostende en het Jongeren centrum uit De Panne waren twee jeugdhuisen die zowel in '66 en '67 aansloten zonder voor een contactgroep te willen kiezen. Hoewel slechts een viertal jeugdhuisen de verdeling in contactgroepen verwierp, werd er toch rekening gehouden met de grieven van deze minderheid. Eind 1967 werd er wel nog afwachtend gereageerd. Men liet de bal in het kamp van de jeugdhuisen door hen te vragen wat zij juist onder een pluralistische werking begrepen. Roeland De Wulf en Jef De Wolf, die beiden de katholieke contactgroep vertegenwoordigden, traden op als gesprekspartners voor de VFJ. Jef Van den Audenaerde stelde echter dat het idee achter een pluralistische contactgroep binnen de VFJ zelf gelanceerd werd, meer bepaald door Godelieve Cartrysse.³⁷¹ Feit is dat het met name Cartrysse was die deze signalen te velde opving en verwerkte in een uitgebreide nota over de structuur van de VFJ.³⁷² Die nota werd dan eind 1968 besproken binnen de federatie. Daarin werd gesteld dat 20% van de bestaande jeugdhuisen de structuur van de VFJ niet aanvaardden. Ofwel sloten ze zich niet aan, ofwel verwierpen ze de verdeling in contactgroepen. Bovendien zagen we hoger reeds dat het werkingsvolume binnen de contactgroepen niet groot was. Daartegenover hadden buiten de VFJ in 4 provincies reeds contacten plaats tussen de verschillende jeugdhuisen met als doel te komen tot een provinciaal jeugdhuisbeleid. De vrees bestond dus dat de VFJ niet meer tegemoet kwam aan de toenmalige wensen. De structuur van de VFJ diende daarom veranderd te worden. Er moest dringend provinciale vertegenwoordiging komen en jeugdhuisen moesten de vrijheid hebben om niet te opteren voor een contactgroep. Jeugdhuisen die niet opteerden voor een contactgroep zouden zich evenzeer kandidaat moeten kunnen stellen voor de Raad van Beheer. Het ideologisch evenwicht diende natuurlijk gerespecteerd te worden, al stelde Godelieve Cartrysse wel dat de geest van eerbied voor deze levensbeschouwingen geen kunstmatig karakter mocht krijgen, waardoor de weg voor waardevolle krachten naar de top zou afgezet worden. Daarom moesten de kandidaten voor de Raad van Beheer door alle jeugdhuisen naar voor geschoven worden, waarna de plaatsen per provincie verdeeld werden.

Er kwamen nogal wat reacties op deze nota. Met name Jef Van den Audenaerde en Paul Claus hamerden erop dat de contactgroepen dé basiseenheden van de VFJ moesten blijven.

³⁷⁰ AMSAB, SFJH, 4.2., Briefwisseling Willy Seeuws (in verband met VFJ): verslag van de Raad van Beheer, 18.10.1967.

³⁷¹ S.n., "Mag ik es iets zeggen.." *Interview met Jef Van den Audenaerde over 20 jaar JGM*. *Apropoo*, VII, 1981, 2, p. 10.

³⁷² AMSAB, SFJH, 4.2., Briefwisseling Willy Seeuws (in verband met VFJ): tekst over de structuur van de Vlaamse Federatie van Jeugdtehuizen te bespreken op de vergadering van het Dagelijks Bestuur, 10.09.1968.

Volwaardige aansluiting buiten deze contactgroepen zou deze onherroepelijk ondergraven. Daarom steunden zij wel de oprichting van een pluralistische contactgroep. Dit gaf de jeugdhuisen een grotere keuzemogelijkheid en liet de organisatiestructuur van de VFJ ongemoeid. De jeugdhuisen die geen kleur wensten te bekennen, konden hoogstens een raadgevende stem krijgen binnen de Raad van Beheer. Bovendien werd elke levensbeschouwing als een waarborg gezien voor de pedagogische inslag van het werk. De vrees bestond dat deze vrije jeugdhuisen bij gebrek aan ideologische kleur jeugdcafé's in plaats van jeugdhuisen zouden worden.

Zowel Seeuws als Demeure steunden het voorstel van vrije aansluiting wel. De opstelling van Demeure als onafhankelijk vertegenwoordigster lag daarbij voor de hand. Het kan misschien verwondering wekken dat ook Willy Seeuws als socialistisch vertegenwoordiger dit initiatief steunde. Het was juist onder socialistische druk geweest dat de contactgroepen als surrogaat voor de verschillende overkoepelende federaties in het leven werden geroepen. Toch moet ook gezegd worden dat de socialisten een mandaatverdubbeling ten voordele van de katholieken slikten om een eventuele wildgroei van katholieke contactgroepen te vermijden. Dat zou immers het systeem van ideologische verdeling hebben uitgehold. Die opvatting speelde nu weer mee. De socialisten keerden de redenering van de katholieken om. Die vreesden immers dat een niet te controleren groep van vrij aangesloten jeugdhuisen met stem in de Raad van Beheer het ideologisch evenwicht zouden verstoren. Bij de socialisten leefde echter de vrees dat de pluralistische groep zelf het ideologisch evenwicht zou verstoren. Men dacht immers dat men opnieuw te maken had met een vermomde katholieke constructie. Volgens Seeuws was pluralisme een woord van katholieke huize. Men lanceerde het als het ware met de bedoeling om dat pluralisme stevig in handen te houden. De socialisten hadden daar altijd grote twijfels over.³⁷³ De jeugdhuisen die rechtstreeks zouden aansluiten bij de VFJ zouden nooit *en bloc* kunnen optreden, waardoor recuperatie de facto heel moeilijk werd. De katholieke contactgroep kende dit socialistisch vooroordeel. Op een verslag van deze contactgroep stelde Van den Audenaerde dat het niet voldoende was dat in de Raad van Beheer personen van verschillende strekking de pluralistische jeugdhuisen vertegenwoordigden. Want: *“Wij moeten vermijden de indruk te geven ‘langs een omweg’ een nieuwe katholieke contactgroep te willen oprichten.”*³⁷⁴ Met wat kwade wil leest men dat Van den Audenaerde alleen wil vermijden dat de socialisten de tactiek van de katholieken in

³⁷³ Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, kant A, 388-420.

³⁷⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 259, Notulen van de katholieke contactgroep, 22.10.1968.

de mot krijgen. Dit zou echter de waarheid geweld aan doen. Feit was dat de vier [!] jeugdhuizen waarover de hele tijd sprake was geen uitgebouwde leidingsstructuur hadden maar dat voorlopig de katholieke vertegenwoordiging toch het overwicht had.³⁷⁵ Voor Demeure was het in elk geval duidelijk dat ze niet onafhankelijk waren. Zelfs Claus zag op een bepaald moment een oplossing in de toetreding van de vier tot de onafhankelijke *of katholieke* contactgroep.³⁷⁶ Zodoende wordt de achterdochtige houding van de socialisten al meer begrijpelijk.

Uiteindelijk gingen ook Demeure en Seeuws akkoord. Ook zij konden de wens die er binnen de lokale werking zelf heerste niet ontkennen. Uiteindelijk hadden de jeugdhuizen zelf om de oprichting van een pluralistische groepering gevraagd. Seeuws ging akkoord *gezien er moeilijk een andere aanvaardbare oplossing kan gevonden worden*.³⁷⁷ Ook volgens Demeure was de aanvaarding van deze contactgroep de *enige* praktische oplossing omdat deze groep binnen de beheerraad gemakkelijker zal evolueren naar een echt pluralistische houding. Seeuws wou dit ook geloven, maar drong toch aan op enkele garanties van fair-play bij de aanduiding van de vertegenwoordigers binnen de beheerraad. Helemaal van harte lijkt te toegeving dus niet te zijn geweest.

Het voorstel van Paul Claus werd aanvaard: er zou een pluralistische contactgroep opgericht worden en de vrije jeugdhuizen kregen een raadgevende stem. De socialistische angst tot recuperatie kneedde wel de verdere praktische bepalingen die afgevaardigd werden. Jeugdhuizen die zich wensten te bekennen tot de pluralistische contactgroep moesten een wachttijd van twee jaar respecteren. Intussen kon nagegaan worden in hoeverre ze wel degelijk pluralistisch waren. Tijdens de oprichtingsperiode in 1968 en 1969 werd echter van deze maatregel afgeweken aangezien de jeugdhuizen volgens de statuten van de VFJ zich reeds hadden moeten uitspreken voor één van de vier oorspronkelijke contactgroepen. Daardoor waren nogal wat jeugdhuizen die zich pluralistisch voelden genoodzaakt geweest bij de neutrale contactgroep aan te sluiten. Deze fout uit het verleden werd nu rechtgezet. Deze jeugdhuizen konden, indien ze dit wensten, meteen overschakelen tot de pluralistische contactgroep.

³⁷⁵ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 259, Document *Betreft de aanvaarding van een nieuwe nl. een pluralistische kontaktgroep binnen de Vlaamse Federatie van Jeugdtehuizen*, 12.09.1967.

³⁷⁶ idem.

³⁷⁷ idem.

Een verder prangende vraag was de mening die de vertegenwoordigers van de pluralistische contactgroep dienden te verspreiden. Moesten ze net als de neutrale contactgroep geen filosofische standpunten innemen? Kon je überhaupt spreken in naam van een hele pluralistische contactgroep? Dit lijkt paradoxaal. Het gevaar was niet denkbeeldig dat de vertegenwoordigers uiteindelijk vooral hun eigen mening naar voor zouden brengen, verpakt in een pluralistisch jasje. Om dit probleem het hoofd te bieden, wenste men de stem van de pluralistische groep binnen de Raad van Beheer te verzuilen in twee tendenzen, dit in tegenstelling tot de wensen van de jeugthuizen zelf. Er werd dan ook afgestapt van dit systeem.

Op 30 oktober stuurde Lucie Demeure een brief aan 9 jeugdtehuizen waaronder Non Stop in Oostende waarin de oprichting van de vijfde contactgroep aangekondigd werd. Daarmee was de kous niet af. *“Het is noodzakelijk onderling overleg te plegen over de volgende vraag: kan om het even welk jeugdtehuis aansluiten bij de pluralistische contactgroep of dienen er bepaalde voorwaarden gesteld?”*³⁷⁸ Nu de constructie van de pluralistische contactgroep een feit was, bleef haar positie binnen de beheerraad discutabel. Een goede week later besprak men dan binnen de VFJ de eigenschappen van een pluralistisch jeugdhuis.³⁷⁹ Men ging er van uit dat een jeugdhuis moest openstaan voor alle jongeren, onafgezien van hun politieke of filosofische overtuiging en elke overtuiging eerbiedigen. Daarenboven werd het jeugdhuis gevormd door de jongeren zelf in al hun verscheidenheid. Uitgaande van deze opvattingen leefde de idee dat de beheerraad van een jeugdhuis diende open te staan voor alle filosofische en politieke strekkingen. Men kon hieronder natuurlijk twee zaken verstaan. Ofwel stelde men de beheerraad pluraal samen zodat de verschillende politieke of filosofische strekkingen optimaal vertegenwoordigd waren. Ofwel ging men er vanuit dat je net geen politieke of ideologische kleur diende te bekennen om in de beheerraad te zetelen. In het laatste geval was het verschil met een neutraal of onafhankelijk jeugdhuis wel heel klein. Het werd immers onmogelijk na te gaan welke strekkingen in werkelijkheid vertegenwoordigd waren binnen de beheerraad. Het gevolg hiervan was dat men alsnog het voorstel lanceerde om de pluralistische jeugthuizen binnen de onafhankelijke contactgroep op te nemen. Deze opzet zagen de spelers op het veld echter niet zitten. Er was immers een verschil tussen het weren van *elke* politieke of filosofische overtuiging en de erkenning van *elke* overtuigingen. Een pluralistische jeugdhuis was immers een jeugdhuis dat filosofisch en ideologisch

³⁷⁸ AMSAB, SFJH, 4.2., Briefwisseling Willy Seeuws (in verband met VFJ): rondschrijven door Demeure, 30.10.1968.

³⁷⁹ AMSAB, SFJH, 4.2., VFJ: notulen van de Raad van Beheer, 9.10.1968.

onafhankelijk was maar dat in al zijn geledingen en organen openstond voor alle strekkingen en deze eerbiedigde. Aanvankelijk had men daar nog aan toegevoegd dat deze jeugdhuizen met name geen werfterrein mochten zijn voor een of andere filosofische of politieke strekking. Deze zin werd uiteindelijk uit het verslag geschrapt, vermoedelijk omdat de opvatting leefde dat ook de niet-pluralistische jeugdhuizen geen recuperatie-oorden mochten zijn.

Uiteindelijk werden de pluralistische jeugdhuizen officieel verwelkomd binnen de federatie op 4 januari 1969 op basis van een zeer vaag statuut.

3.2. Conflict

Inleiding

In 1970 besloot Lucie Demeure een stap opzij te zetten binnen de Federatie. Na meer dan vijftien jaar actieve werking binnen de YWCA, de Nationale Jeugdraad en de VFJ, werd zij als voorzitter in 1970 opgevolgd door Jef Van den Audenaerde. Van den Audenaerde werd ook meteen voorzitter van de Filped, waardoor zijn rol binnen de VFJ niet onaanzienlijk werd. Hij was ook een ander type voorzitter dan Demeure. Vanuit haar pioniersrol en haar relatieve onafhankelijke positie als vertegenwoordigster van de YWCA, vormde Demeure in niet weinig gevallen de consensusfiguur temidden van het ideologische gerommel. Van den Audenaerde was in de eerste plaats natuurlijk verbonden met de Chiro en met de Jongerengemeenschappen. Hij had ook een veel duidelijkere ideologische visie dan Demeure. Vanuit haar voorzitterschap binnen de Commissie Jeugdtehuizen van de Nationale Jeugdraad kende Demeure ook een logische voorbestemdheid om diezelfde functie binnen de VFJ te bekleden. Van den Audenaerde daarentegen was opgeklommen binnen de VFJ zelf. Terwijl hij even tevoren nog heftig de katholieke contactgroep vertegenwoordigde, diende hij nu een meer verzoenende, of op zijn minst coördinerende, functie te vervullen. Dit zou een zekere omschakeling inhouden. Die zou ten dele ook lukken. Seeuws spreekt over Van den Audenaerde als zijnde een fijne, maar resolute man.³⁸⁰ En Willy Faché beschouwt Van den Audenaerde niet als een verzuild persoon. Hij probeerde als voorzitter zoveel mogelijk recht te doen aan iedereen.

³⁸⁰ Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, Kant B, 300-316.

Toch is 1970 ook het jaar dat er zand in de machine van de VFJ kwam. Op zich situeerde dit conflict zich slechts in het verlengde van wat reeds was gebeurd. Zoals we zagen kende de katholieke contactgroep een sterke positie binnen de VFJ. Door haar numeriek overwicht had zij een mandaatsverdubbeling binnen de Raad van Beheer kunnen afdwingen en de volwaardige rechtstreekse aansluiting van jeugdhuizen bij de federatie kunnen blokkeren. In de plaats waren ze wel gewonnen voor de oprichting van een pluralistische contactgroep. Tot twee maal toe moesten de socialisten inbinden. Vanuit de schrik om als contactgroep verder gemarginaliseerd te worden door een eventuele splitsing van de katholieke contactgroep in een parochiale en een centrale strekking werden deze toegevingen gedaan. Hoewel deze toegevingen de facto ook de socialisten verder marginaliseerden. In theorie versterkte de pluralistische contactgroep de niet-confessionele strekking. Op papier waren de verhoudingen vier tegen één: liberalen, socialisten, onafhankelijken en pluralen tegen het katholieke blok. De socialisten zagen het echter anders. De neutralen bestonden in hoofdzaak uit de YWCA strekking. Hoewel het epitheton *Christian* quasi niets betekende, bleef de twijfel over het absoluut neutrale karakter van deze groep. De vage bepalingen omtrent de inhoud en de functie van de pluralistische contactgroep lieten ook ruimte voor speculatie. De socialisten bleven over met de liberalen, die als politieke vleugel het minst sterk stond binnen het veld van het jeugdwerk. Anno 1970 was het voor de socialisten duidelijk wie de minderheidsgroepen waren binnen de VFJ.

De onenigheid binnen de VFJ werd ook gevoed door het feit dat de federatie haar functies begon te verruimen. Bij de oprichting van de VFJ hadden de socialisten geijverd voor een confederale structuur: de VFJ als coördinerend lichaam tussen de bestaande koepelfederaties. Ze kregen slechts ten dele hun zin. De bestaande koepels werden genegeerd, maar binnen de VFJ werden de contactgroepen ingericht. Door deze organisatie werd de verzuilingsgedachte slechts ten dele overgenomen binnen de VFJ. In praktijk betekenden de contactgroepen minder dan gedacht. De vraag naar de oprichting van een pluralistische groep en de aanwezige ideeën omtrent rechtstreekse aansluiting bij de VFJ wezen telkens op de erkenning van de VFJ als volwaardige service-instelling. Meer en meer jeugdhuizen sloten zich ook aan bij de pluralistische contactgroep waardoor de ideologische strekkingen aan impact verloren.³⁸¹ Dit bedreigde opnieuw met name de socialisten en de liberalen. Vooral de eerste zagen de groei van de VFJ, de verruiming tot service-instelling en de uitbreiding van

³⁸¹ HOUBEN H., *De geschiedenis van Jongeregemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiskoepel*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 57. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

de pluralistische groep met lede ogen aan. Aangezien ze even tevoren de rechtstreekse aansluiting vanuit strategische overwegingen zelf bepleit hadden, konden ze nu moeilijk terug.

Om de concurrentie aan te kunnen met de VFJ - die zich vanwege haar pluralistische opstelling op alle jeugthuizen kon richten, ongeacht ideologische strekking- lieten de socialisten en de liberalen uiteindelijk hun jeugdhuiscoepel op het einde van de jaren zestig toch als officiële jeugdhuisfederaties erkennen. Of beter gezegd, men liet ze niet verdwijnen. De problematiek is dan ook opnieuw te herleiden tot het statuut van de VFJ als federatie of confederatie, zoals het al bevraagd werd bij de oprichting van de VFJ. Wanneer de liberalen en de socialisten in 1966 hun jeugdhuiscoepels lieten erkennen (de eerste keer bij de liberalen) zorgde dit toen reeds volgens de katholieke contactgroep voor een dubbelzinnige situatie.³⁸² Volgens hen vormde dit de VFJ in feite om tot een confederatie. Socialisten en liberalen bleven immers ingeschakeld in de structuur van de VFJ en bepaalden nog altijd mee het beleid ervan, maar kregen door hun officiële erkenning recht op extra subsidies, een eigen gedetacheerde en een zetel in de Nationale Jeugdraad.

Socialisten

We schrijven 17 november 1970 wanneer de SFJH tijdens het Dagelijks Bestuur haar grieven kenbaar maakte aan de leden van de vergadering.³⁸³ Aanwezigen zijn Demeure, Helin, Van den Audenaerde, Van Rompay, Faché, Claus, Casier en Wuestenberg. De SFJH betoogde dat ze zichzelf als federatie niet wenste op te heffen. Hier werden nogal wat redenen toe aangehaald die allemaal betrekking hadden op de minderheidspositie van de socialisten binnen de federatie en binnen het jeugdhuiswerk in het algemeen. Van den Audenaerde was voorzitter van de VFJ en de Filosofisch-Pedagogische Commissie en voorzitter van de Commissie Erkenningen binnen de Nationale Jeugdraad. De voorzitter van de Nederlandstalige afdeling van de Nationale Jeugdraad, Jaak Henckens, was ook katholiek. Claus en Cartrysse waren beide als katholieken aangesteld als inspecteurs bij de Nationale Dienst voor de Jeugd. Seeuws had het destijds moeten afleggen tegen Claus. Godelieve Cartrysse was volgens de socialisten helemaal in stilte aangesteld bij de NDJ. Het pluralisme binnen de VFJ en de NJR bleef dode letter. Bovendien bleven de socialistische initiatieven te

³⁸² KADOC, Katholieke Jeugdraad, 259, Notulen van de katholieke contactgroep, 25.05.1966.

³⁸³ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van het Dagelijks Bestuur, 17.10.1970.

velde in de koude staan. Slechts één initiatief werd in 1969 erkend en twee verhoogd van categorie, hoewel ze er naar eigen zeggen verschillende hadden voorgesteld. Tenslotte had de SFJH ook last van het feit dat de VFJ intussen van overheidswege meer en meer als de spreekbuis voor de jeugdhuiswerking werd gezien. Met name de aanvraag tot een socialistisch gedetacheerde verliep stroef. De wens om de aanvraag tot detachering mee te ondertekenen werd van de hand gewezen. In werkelijkheid zou het volgens de socialisten dan ook hier op neerkomen dat een socialistisch gedetacheerde enkel door de VFJ kon aangesteld en ontslagen worden en niet door de SFJH, aangezien alleen de handtekeningen van de Vlaamse Federatie bindend waren. Op de vergadering van het Dagelijks Bestuur van 8 juni werd inderdaad beslist dat de socialistische kandidaat voor detachering zou aangevraagd worden door de VFJ. Dit gebeurde niet. Uit schrik om de controle over hun gedetacheerde te verliezen, beslisten de socialisten zelf een aanvraag in te dienen. Jef Van den Audenaerde betreurde als voorzitter dat dit zo gebeurde. De SFJH voegde er wel aan toe dat ze steeds bereid bleef in de mate van haar mogelijkheden om mee te werken aan de diverse initiatieven van de VFJ. De aanvraag tot subsidies kwam er vooral omdat men vond dat het niet opging dat ze voor de werkingskosten moesten *parasieteren* [sic] op andere socialistische jeugdorganisaties. Men wenste zich dus apart te laten erkennen om zowel op financieel als op coördinerend vlak sterker te staan binnen de jeugdhuiswerking.

In verband met deze problematiek hadden de socialisten een gemengde commissie opgericht samengesteld uit leden van het Socialistisch Jeugdverbond en jeugdtehuizen aangesloten bij de socialistische federatie. Deze commissie kwam met gelijkaardige conclusies voor de dag: de socialisten bekleedden een minderheidspositie binnen de contactgroepen (slechts twee van de vijf echt niet katholiek) en stemgedrag (katholieke contactgroep overal een dubbele vertegenwoordiging). De VFJ nam de taak over van de Nationale Dienst voor de Jeugd, de Commissie Jeugdtehuizen, de Nationale Jeugdraad en van de subcommissie erkenningen. Deze belangenvermenging kon niet volgens de commissie omdat: *“De jeugdhuizen die met bepaalde moeilijkheden te kampen hebben en die de Vlaamse Federatie om tussenkomsten vragen, kunnen achteraf die probleemstelling tegen hen krijgen in de erkenningscommissie.”*³⁸⁴ Dit is misschien een valabele hypothese, maar de ontvanger van het document zette mijn inziens terecht een vraagteken bij deze zin. Dergelijke doemscenario's bestaan vooral in het hoofd van diegene die ze ziet. Ook wou de SFJH meer controle op de inspectie die door de Nationale Dienst voor de Jeugd bij de jeugdhuizen

³⁸⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van het Dagelijks Bestuur, 14.12.1970.

gebeurde. We lezen: *“Wanneer wij dan vragen de inspectieverslagen toegestuurd te krijgen, dan wordt onze vraag categoriek als niet ontvankelijk verklaard, omdat die verslagen toch niet zouden gelezen worden [vraagteken in de marge bijgeplaatst]. Wanneer de voorzitter van de commissie erkenningen, die eveneens voorzitter is van de commissie jeugdtehuizen en van de Vlaamse Federatie, zijn taak zo weinig ernstig opneemt, dat hij het zelfs niet nodig acht na te gaan na te gaan of de 17.000.000 Fr aan gemeenschapsgelden nuttig zouden kunnen besteed worden, dan kunnen wij ook de bedoelingen van de Vlaamse Federatie niet ernstig opnemen.”*³⁸⁵ Tenslotte trapte de commissie ook wat na door de VFJ ook op pedagogisch vlak in vraag te stellen: *“De Vlaamse Federatie heeft vooral oog voor de structuur van de Vlaamse Federatie en minder voor de diepere zin van het jeugdtehuiswerk.”*³⁸⁶

De SFJH was bereid mee te werken binnen de huidige structuur op voorwaarde dat de rol van de VFJ opnieuw duidelijk coördinerend werd en de andere functies naar de Nationale Dienst voor de Jeugd en de Nationale Jeugdraad overgeheveld werden. De VFJ moest opnieuw een confederatie worden en niet langer een federatie met direct aangesloten leden. De SFJH dreigden er ook mee ontslag te zullen nemen uit de kadercommissie en de Filosofisch-Pedagogische Commissie indien de socialistische en de liberale groep uit het Dagelijks Bestuur zouden gezet worden. Deze eisen waren duidelijk te hoog gegrepen. Vanuit hun analyse wensten de socialisten hun positie binnen de VFJ te herwaarderen. Een confederale structuur was de enige structuur die hen de nodige garanties bood om weerwerk te kunnen bieden tegen het katholieke blok. Vandaar ook de eis om de NDJ en de Nationale Jeugdraad in al hun functies te herstellen. Dit waren overheidsdiensten waarbinnen de zetelverdeling het ritme van de politieke conjunctuur volgde. Tussen 1968 en 1974 zouden de socialisten onafgebroken in de regering zetelen. Hoewel de minister van Cultuur met Frans Van Mechelen en Jos Chabert altijd een CVP-er zou blijven, woog het politieke gewicht van de socialisten alvast meer op tegen dat van de katholieken dan haar agogisch of organisatorisch gewicht. De socialisten vroegen eigenlijk om de klok terug te draaien tot zelfs vóór de oprichting van de VFJ. Toen was de discussie omtrent het eventuele confederale karakter nog actueel. Toen wist men nog niet welke richting het zou uitgaan met de VFJ en hadden de NDJ en de NJR nooit zo sterk gewerkt. Nu kende de VFJ reeds een sterke dynamiek en had ze de twee overheidsinstanties en de ideologische koepels al duidelijk voorbij gestoken als

³⁸⁵ idem.

³⁸⁶ idem.

service-verlenende instelling. Doordat de band met de overheid en de partijen er lossener was, kwamen de verhoudingen binnen het jeugdwerk op de voorgrond te staan als criterium om de macht te verdelen. Dit was een realiteit waarmee de socialisten moeilijk konden omgaan door het feit dat zij net op het politieke toneel wel sterker stonden.

Vijftien december 1970 was de kogel eindelijk door de kerk. We lezen in het verslag van de vergadering van de Raad van Beheer van die dag: *“Na de besprekingen die vroeger werden gevoerd tussen de SFJT en de VFJT maar die achtereenvolgens beurtelings werden opgenomen of afsprongen, werd door het Socialistisch Jeugdverbond (overkoepelend orgaan van het Socialistisch jeugdwerk) besloten dat de Socialistische Federatie enerzijds de erkenning niet zou intrekken en anderzijds dat de Socialistische Federatie subsidies zou aanvragen voor haar werkingskosten als jeugddienst. Er werd terzelfdertijd besloten verder mee te werken aan de VFJT met dien verstande dat zij de Vlaamse Federatie ziet als een koepelorganisatie tussen federaties of contactgroepen, dan wel als een Federatie van Jeugthuizen.”*³⁸⁷

Liberalen

De reactie van de liberalen op dit alles was louter defensief. Zij hadden dezelfde belangen als de socialisten en zaten met dezelfde problemen opgescheept, maar konden nog minder ondernemen. Als liberale groep konden zij onmogelijk uit de federatie stappen en zelf een koepel oprichten. Als vurige bepleiters tegen de verzuiling konden zij nu moeilijk een daad stellen die diametraal tegen deze doelstelling inging. Zij hadden zo goed als meteen afstand gedaan van hun erkenning als jeugdhuis-koepel om volledig op te gaan in de VFJ. Het had voor een kleine groep als de liberale jeugdhuis-koepel dan ook weinig nadelen om binnen de federatie op te gaan. Binnen de Raad van Beheer kregen ze evenveel stemmen als de socialisten en samen met de socialisten en de onafhankelijken zou men druk kunnen zetten op de katholieke groep. Binnen de Filosofisch-Pedagogische Commissie konden ze tenslotte bijdragen tot het agogische debat op gelijke voet met de andere gesprekspartners. Al bij al kregen de liberalen binnen de VFJ een positie toebedeeld die ze er buiten nooit zouden kunnen opeisen. Niet alleen ontbrak het hen in deze periode aan politieke macht (de PVV was met de verkiezingen van 1968 uit de regering gewipt), maar ook binnen het jeugdwerk kon het liberale netwerk geen vuist maken. Ten eerste ontbrak het hen aan een dergelijke

³⁸⁷ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Raad van Beheer, 15.12.1970.

traditie. Ten tweede strookte het veel minder met hun ideologie dan bij de socialisten en de katholieken en ten derde hadden ze ook minder jeugdhuisen onder hun vleugels. Om het met een boutade te stellen: het was beter zwak te zijn binnen de VFJ. De afspraken waren er duidelijker en temperden de concurrentieslag tot op zekere hoogte. De liberalen hadden dus figuurlijk hun lot aan dat van de VFJ verbonden.

De zaken veranderden echter met de beroeringen op het einde van de jaren zestig. We zagen dat de socialisten de liberalen in hun kamp opnamen bij het formuleren van hun bezwaren tegen de organisatiestructuur van de VFJ. De liberalen waren immers de enige koepel die de socialisten vertrouwden als zijnde niet-katholiek. En nogal wat bezwaren die de socialisten formuleerden met betrekking tot het driedubbele mandaat van Van den Audenaerde, de sterkte van de katholieke contactgroep en de werking van de VFJ konden onmogelijk op onbegrip gestuit hebben bij de liberalen. Hun stem in het debat is echter zwak. De liberalen konden dan ook weinig anders dan een afwachtende houding aannemen. Ze bekleedden een gunstige positie binnen de VFJ die echter zowel door de katholieken als de socialisten bedreigd werd. De eersten leken de werking van de VFJ te overwoekeren en de tweede leken de hele boel te gaan opblazen door zich blijvend naast de federatie te positioneren. Wanneer dit laatste ook gebeurde hadden de socialisten meteen ook het lot van de liberalen bezegeld. Het was duidelijk dat zij binnen de VFJ de zwakke partner bij uitstek waren geworden nu het blok tegen de katholieken uiteenviel. Hoewel de SFJH verbonden bleef aan de VFJ, konden de katholieken meer dan ooit stellen dat de federatie de hunne was. Op zijn minst waren zij trouw gebleven aan de structuren, hadden ze deze niet in vraag gesteld en waren zij bereid geweest om ten aller tijde deze pluralistische organisatie te steunen. Wie waren de werkelijke verzuilers, wanneer zowel socialisten als liberalen steeds klaagden meer macht te willen en er uiteindelijk zelfs voor bereid leken de zaak te laten vallen?

Wanneer de liberalen de federatie verlieten was dit dan ook niet van harte. Ze waren hun voordelige positie binnen de VFJ kwijt en eens erbuiten was het niet alsof ze plots sterker stonden. Bij de socialisten was de oprichting van een eigen federatie een offensieve strategie geweest om een sterkere vuist te maken tegen de katholieken. Bij de liberalen was het louter een defensieve overlevingsstrategie. De sterkte van de katholieken was een *fait à complis*. Nu ook de socialisten subsidies kregen en van de voordelen konden genieten van een gedetacheerd leerkracht, konden de liberalen niet achterblijven. Vooral de socialisten waren

daarom juist kop van jut. Zij hadden de liberale stem gebruikt om hun grieven meer kracht bij te zetten, maar plaatsten hen nu voor een voldongen feit dat sterk in hun nadeel uitdraaide.

Nochtans lieten de socialisten de liberalen niet geheel vallen. Het zijn de socialisten die in hun plaats een vuist maakten wanneer ze er eind 1970 mee dreigden uit de kadercommissie en de Filosofisch-Pedagogische Commissie te stappen indien de socialistische en de liberale groep uit het Dagelijks Bestuur zouden gezet worden. De liberalen erkenden zelf dat de socialisten ook de druk op de ketel hielden binnen de Nationale Dienst voor de Jeugd zodat de liberale groep in september 1971 opnieuw erkend werd.³⁸⁸

Binnen de Nederlandstalige Jeugdraad bepleitte de liberale jeugdhuiskoepel haar oprichting door te wijzen op de behoefte die er was aan een fulltime vrijgestelde.³⁸⁹ Deze persoon zou het liberaal jeugdhuiswerk moeten helpen uitbouwen en vertegenwoordigen in de VFJ en de Nederlandstalige Jeugdraad. De erkenning werd niet voorgesteld als een doel op zich, maar als een noodzakelijk middel om toch maar het eigen jeugdhuiswerk te kunnen uitbreiden. Binnen de Nationale Jeugdraad werd de motivatie dus niet bij de uitstap van de socialisten gelegd, noch bij de zwakke positie van de liberalen zelf. In tegenstelling tot deze *verzuilde* argumenten, benadrukte men de pedagogisch zwakke positie van de liberale koepel. De jeugdhuisen en met hen de jeugd was natuurlijk bekommernis nummer één. Van den Audenaerde bood weerwerk. Hij riep als voorzitter van de VFJ het principiële argument in dat vroeger voorgesteld werd dat er slechts één federatie zou bestaan die alle gedetacheerden voor het jeugdhuiswerk zou aanvragen. Hij betreurde het dan ook, dat naast de Vlaamse Federatie van Jeugdtehuizen, nu ook andere federaties ontstaan waren die een eigen gedetacheerde wensten. De Nationale Jeugdraad had echter oren naar het argument van de liberalen en erkende unaniem de *Liberale Federatie van Jeugdhuisen* voor de tweede keer ondanks *het inspectieverslag waaruit bleek dat zich een aantal vragen stellen met betrekking tot het beantwoorden aan de criteria voor erkenning*. Men zag dit echter door de vingers. Men hield rekening met het feit dat de liberalen zich vanuit *de historische situatie* in uitzonderlijke omstandigheden bevonden. Doorslaggevend was vooral de opvatting dat men het belangrijk vond *deze groep de kans te bieden zich uit te bouwen en aldus als valabele gesprekspartner in de sector van het jeugdtehuiswerk te kunnen optreden*.³⁹⁰ Er zetelden toen

³⁸⁸ Liberaal Archief, LFJH, 1698, Brochure: *LFJH. Even kennismaken met de Liberale Federatie voor Jeugdhuisen*, 1976.

³⁸⁹ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Raad van Beheer, 24.05.1971.

³⁹⁰ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 263, NeJR: notulen van de Algemene Vergadering, 18.06.1971.

4 katholieken, 2 socialisten, 1 liberaal en 1 onafhankelijke in het Bureau van de Nederlandstalige Jeugdraad. De unanieme overeenkomst is verrassend. We kunnen niet reconstrueren hoe het debat er destijds binnen de NeJR aan toe ging. Wel weten we dat de liberalen zelf erkenden dat de socialisten de *druk op de ketel hielden*. Was deze druk zo groot dat dit resulteerde in een unanieme aanvaarding van de liberale federatie? Of overschatten de liberalen gewoon de rol die de socialisten toen speelden? De conflictlijnen die de VFJ beheersten, hoefden ook niet noodzakelijk tot in de NeJR te zijn doorgedrongen. Niet alle personen die erin zetelden waren jeugdhuis mensen of kenden ten volle de problematiek binnen de VFJ. Misschien speelden de nakende verkiezingen in november eind mei al een rol? De scherpe confrontatie tussen Lindemans en Christiaens was nog maar net achter de rug en men kon verdere conflicten wel missen als kiespijn. De liberalen waren als oppositiepartij en tegenstanders van de verzuiling gediend met dergelijk gekibbel. Door ze opnieuw te erkennen als zuil binnen het verzuilde netwerk van jeugdhuisfederatie, werd hun kritiek binnen dit veld alvast geneutraliseerd en konden ze zich niet in een martelaarspositie manoevreren. Langs de andere kant spreken we hier over een uiterst onschuldig beslissingsniveau. Er bestond weinig kans dat een beslissing van de Nederlandstalige Jeugdraad, hoe controversieel voor sommigen ook, de politieke agenda zou gaan dooreenschudden, laat staan een paar maanden beheersen tot de verkiezingen. Het blijft dus enigszins koffiedik kijken waarom de liberale jeugdhuis koepel *unaniem* erkend werd ondanks het verzet van de voorzitter van de voornaamste jeugdhuis koepel die dan nog vier gelijkgezinde katholieke medestanders in de Raad had moeten hebben.

Katholieken

Hoe reageerden de katholieken op dit alles? Enerzijds stonden zij binnen de VFJ sterker dan ooit. Anderzijds werd de vraag naar een eigen katholieke koepel buiten de VFJ opnieuw actueel. Immers, met twee politieke koepels die het terrein bezetten en één federatie die de jure niet katholiek was, kon het vermoeden gewekt worden dat de katholieken helemaal niet zo sterk stonden binnen het jeugdhuiswerk. Komt daarbij dat meer praktische voordelen, zoals extra subsidies en eigen gedetacheerden aan hun neus voorbij gingen. Daarom werd besloten om de erkenning van de JGM als katholieke jeugdhuis koepel na te streven. Hoewel de JGM meer vertegenwoordigde dan alleen jeugdhuis en er binnen de katholieke contactgroep ook nog een andere strekking aanwezig was die een overblijfsel was van de vroegere *Algemene Federatie*, waren ze de aangewezen organisatie om dit te doen. Niet

alleen hadden ze de meeste jeugdhuisen onder hun vleugels, maar ze bepaalden in grote mate de agenda van de katholieke contactgroep.³⁹¹

Dit betekende dat de JGM zich moest kunnen loskoppelen van de Chiro. Dit was niet zo evident aangezien de JGM in de jaren zestig zowel organisatorisch als inhoudelijk nog zeer sterk met de Chiro was verbonden. Dit was net de reden geweest dat de JGM in 1966 geen erkenning had gekregen. Hoewel het katholieke overwicht, zoals we zagen, binnen de Nederlandstalige afdeling van de NJR duidelijk was met vier vertegenwoordigers op zeven, kwam de erkenning er niet. Met name Joz Wijninckx lag binnen het bureau dwars. De katholieke leden van de Raad vertegenwoordigden ook andere jeugdbewegingen, waardoor de JGM minder kans maakte.³⁹²

De nationale leiding van de JGM besloot in september 1969 om haar beweging officieel als autonome vereniging door de Nationale Dienst voor de Jeugd te laten erkennen. Ze kregen nu ook een eigen gedetacheerde en recht op eigen subsidies en een stem in de Jeugdraad. In tegenstelling tot de Socialistische en de Liberale Federaties, behoorde de JGM binnen de Nationale Jeugdraad tot de jongerenbewegingen. Dit kwam door dat JGM officieel geen jeugdhuisgroep was maar had geen verdere consequenties. De stemmen in de Jeugdraad waren evenwaardig, evenals de basissubsidies.³⁹³

Binnen de VFJ was de situatie natuurlijk ook danig veranderd. De katholieke contactgroep was nu duidelijk de sterkste partij binnen de VFJ. Niet alleen stonden zij numeriek sterker, maar zij konden nu ook het principiële argument invoeren dat zij de basisopzet van de federatie om te komen tot een pluralistische jeugdhuisgroep niet de rug hadden toegekeerd zoals de liberalen en de socialisten. De katholieke contactgroep had gegeven de concrete situatie gemakkelijk praten wanneer ze stelde dat zij vertegenwoordigd konden zijn zonder daarom een nieuwe federatie te moeten oprichten. Zij hield immers de facto de macht in

³⁹¹ HOUBEN H., De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuisgroep. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 56. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

³⁹² Annie Thijs vertegenwoordigde de *Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ)*, Edward Duvigneaud de VVKS, Jaak Henckens de CVP-Jongeren en Willy Peirens de KAJ. Zij hadden als meerderheid binnen de Nederlandstalige afdeling van de NJR misschien meer druk op de ketel kunnen zetten. Waarschijnlijk moesten zij echter ook de verstrengeling van de Chiro met de JGM erkennen.
Liberaal Archief, CLIJO, 1473, NJR: Notulen van het Bureau van de Nederlandstalige Afdeling, 05.10.1966.

³⁹³ HOUBEN H., De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuisgroep. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, pp. 57-60. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

handen. De katholieke contactgroep speelde dit uit door december 1970 een aantal voorstellen te lanceren die de VFJ, naar eigen zeggen, zou aanpassen aan de veranderde omstandigheden.³⁹⁴ De voorstellen hadden als gevolg dat de feitelijke hegemonie van de katholieken binnen de VFJ volledig zou geïncorporeerd worden in de structuur. Ten eerste zou de ideologische vertegenwoordiging volgens contactgroep in de Raad van Beheer en Dagelijks Bestuur worden opgeheven. Beide organen zouden in de plaats samengesteld worden uit personen die geen lid waren van een andere federatie. Meteen werden de banden tussen de socialistische en liberale jeugdhuizen enerzijds en de VFJ anderzijds onmogelijk gemaakt. Daarom steunden de katholieken wel de rechtstreekse aansluiting bij de Federatie zonder voor een contactgroep te opteren. Twee jaar geleden hadden zowel Van den Audenaerde als Claus zich tegen dit idee gekant omdat het de werking van de contactgroepen zou ondermijnen. Nu dat de socialistische en liberale contactgroepen volgens deze statutenwijziging toch buitenspel werden gezet, was dit bezwaar ook van tafel geveegd. De som was immers snel gemaakt. Waarom zouden jeugdhuizen die bij de socialistische of liberale federatie aangesloten waren, zich nog aansluiten bij de VFJ wanneer ze toch niet konden zetelen in de organen met beslissingsmacht? Wat was daarnaast nog de zin van een pluralistische en neutrale contactgroep als de verdeling binnen de Raad van Beheer toch niet op basis van de contactgroepen plaatsvond? Deze strekkingen waren sinds lang voorstander van een directe aansluiting. Hun principiële opstelling zorgde ervoor dat zij als groep nooit sterk stonden binnen de VFJ en geen actieve werking hadden. Bleven over: katholieke jeugdhuizen die onder het mom van individuele aansluitingen in grote mate een op papier pluralistisch service-orgaan bevolkten. Wanneer de nota stelt dat er bij de samenstelling van de Raad van Beheer en het Dagelijks Bestuur zou naar gestreefd worden dat de *leden uit verschillende delen van Nederlandstalig België komen en verschillende levensbeschouwelijke overtuiging hebben, teneinde de verschillende inspiratiebronnen die het jeugdtehuiswerk medebepalen, ook in de Vlaamse Federatie van Jeugdtehuizen aanwezig hebben*, kunnen we hier vragen bij stellen. Toch liet dit de deur open voor individuele jeugdhuizen van andere strekkingen. De VFJ stond reeds zo sterk op het veld dat ook de jeugdhuizen die kozen voor de liberale of socialistische koepel, het risico liepen met een slechtere service te moeten genoegen nemen. Dissidenties waren echter mogelijk: men kon zich steeds individueel aansluiten bij de VFJ en kreeg hier tenminste op papier de garantie dat de levensbeschouwelijke overtuigingen zouden gerespecteerd worden.

³⁹⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Raad van Beheer, 05.12.1970.

Wanneer Houben stelt dat de JGM er voor ijverde om de strenge structuur van contactgroepen te verlaten om zo tot een echte pluralistische federatie te komen, moeten we, gegeven het voorgaande, hier toch reserves bij maken.³⁹⁵ Op zijn minst kan de hele historie op een alternatieve manier gelezen worden. Het feit dat men individuele aansluitingen tevoren nog verwierp en nu aanvaardde, wijst op een veranderde situatie die deze organisatiestructuur nu plots wel aanvaardbaar maakte. Die situatie werd afgemeten ten opzichte van de agenda die elke verzuilde strekking binnen de VFJ hanteerde: de eigen machtspositie.

3.3. Uit de impasse?

De soep werd echter niet zo heet gegeten als ze opgediend werd. Al snel werd duidelijk dat iedereen er aan hield om binnen de Vlaamse Federatie te blijven samenwerken. Ondanks de oprichting van aparte koepels, wensten noch de socialisten, noch de liberalen zich naast de VFJ te plaatsen. Binnen de Filosofisch-Pedagogische Commissie vond er een verrijkende confrontatie plaats van ideeën over het jeugdwerk. De overheid leek de VFJ te zien als dé gesprekspartner in verband met het jeugdhuiswerk. Zich marginaliseren naast de VFJ was geen optie. Nu de subsidies verzekerd waren, wensten socialisten en liberalen nog één been binnen de VFJ te houden.

Willy Faché leek de compromisfiguur te zullen worden. Faché was de VFJ binnen gekomen als pedagoog en leerkracht en werd niet met een bepaalde strekking geassocieerd, wat hem in dit conflict een gunstige positie verleende. Samen met Jef Van den Audenaerde werkte hij een alternatief, zachter voorstel uit om de structuur aan te passen. Het kan verwondering wekken dat Van den Audenaerde als resoluut katholiek hieraan meewerkte. Niet alleen kan dat echter beschouwd worden als zijn plicht als voorzitter. Belangrijker is dat Van den Audenaerde zelf het belang inzag van een socialistische en liberale deelname aan de VFJ, al was het maar op papier of binnen een los verband. Hij beseftte dat hun aanwezigheid noodzakelijk was voor de VFJ om als drukkingsgroep die de belangen van de jeugdhuizen wenste te verdedigen, te kunnen wegen op het beleid. Hoewel de liberalen en socialisten op pedagogisch en organisatorisch vlak veel zwakker stonden dan de katholieken hadden ze hun

³⁹⁵ HOUBEN H., *De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiskoepel*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 64. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

politiek gewicht. Van den Audenaerde stelt het als volgt: “*Het feit dat naar het beleid toe de kompromissen vroeger in de federatie werden gemaakt en er dus een eensgezinde inbreng was naar het beleid, heeft gemaakt dat de jeugthuizen steeds in een heel comfortabele positie hebben gezeten (o.a. subsidies). Naar mijn gevoel heeft de VFJ dat niet doorzien en de socialisten en liberalen laten afhaken.*”³⁹⁶

Het voorstel dat het tweetal lanceerde eind 1970 kende overeenkomsten met het voorstel van de katholieke contactgroep.³⁹⁷ De contactgroepen werden er onder andere in opgeheven en jeugthuizen zouden in de toekomst rechtstreeks kunnen aansluiten bij de VFJ. Op een paar belangrijke punten verschilde het voorstel echter. Zo verviel de eis dat stemgerechtigde leden binnen de Raad van Beheer exclusief lid moesten zijn van de VFJ. In de plaats daarvan zou de raad bestaan uit personen die ten eerste bereid waren zich daadwerkelijk in te zetten voor de leiding van de organisatie en er ook de tijd voor hadden en die ten tweede een zekere deskundigheid bezaten in verband met het jeugdhuiswerk. Als compensatie voor het verlies van de contactgroepen werd ook bepaald dat de Raad van Beheer uit minstens twaalf personen moest bestaan waarbij een bepaalde levensbeschouwing of ideologie maximum door $\frac{1}{4}$ plus 1 persoon van het aantal beheerders mocht vertegenwoordigd zijn - dit teneinde te voorkomen dat één bepaalde inspiratiebron die het jeugdhuiswerk bepaalt een overheersende rol zou spelen. De nadruk verschoof dus van ideologie naar deskundigheid. Alle aangesloten en erkende jeugthuizen kregen ook een stem in de Algemene Vergadering. De voorwaarde van exclusief lidmaatschap verviel dus ook hier.

Dit voorstel was bevredigend voor alle partijen. Voor de katholieken was het misschien slikken dat socialistische en liberale vertegenwoordigers opnieuw stem hadden in de Raad van Beheer. Aan de andere kant hadden zij nu ook hun eigen verbasterde jeugdhuis koepel met de erkenning van de JGM. Wat waren ze ook met een jeugdhuisfederatie die inderdaad te weinig kon wegen op het beleid? De verschillende partijen leken bijgevolg van mekaar afhankelijk om hun voornaamste zorg, namelijk wegen op het (subsidie)beleid, behartigd te zien. Wat er ook van zij, januari 1971 kreeg het voorstel een gedeeltelijke statutaire vertaling. Het was bij deze statutenwijziging dat de tweede zin van artikel drie - *De vereniging richt zich hiertoe tot de jeugdtehuizen van elke strekking en beschouwt de ideologie der verschillende strekkingen als een positieve aanbrengst* - geschrapt werd. De contactgroepen

³⁹⁶ S.n. “*Mag ik es iets zeggen..*” Interview met Jef Van den Audenaerde over 20 jaar JGM. *Apropoo*, VII, 1981, 2, p. 10.

³⁹⁷ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Raad van Beheer, 28.12.1970.

werden op papier niet geschrapt, maar in de praktijk betekende ze nog weinig. Hun rol was door de verschillende verzuilde deelgroepen overgenomen.

3.4. De Vlaamse (Con)Federatie van Jeugdhuizen?

Met de statutaire aanpassingen uit 1971 was de kous echter niet af. Doordat de liberalen en de socialisten opnieuw opgenomen waren binnen de Raad van Beheer en de deelgroepen aldus sterker op de voorgrond traden, leek de tijd rijp om opnieuw te pleiten voor een confederale structuur.

De liberalen stelden zich in 1973 de vraag of er na het tot stand komen van de SFJH en van de LFJH zich geen probleem stelde rond de taakomschrijving van de Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen? Diende de Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen al dan niet omgevormd te worden tot een confederatie? Veronderstelde dit niet het oprichten van een autonome Katholieke Federatie van Jeugdhuizen? Het probleem was dat de VFJ welsiwaar het bestaan van de andere federaties voor jeugdhuizen erkende, maar haar eigen opdracht niet wijzigde, waardoor het leek alsof de SFJH en de LFJH deelt maakten van een organisatie die eigenlijk ook hun concurrent was. Wat was de taakverdeling tussen de federaties? Bovendien was de rol van de VFJ reeds zo uitgebreid dat het verschil in functie tussen de federatie en de Nederlandstalige Jeugdraad niet steeds meer duidelijk was. We zagen hoger dat de VFJ eigenlijk al vrij snel na haar oprichting de rol van de Commissie Jeugdhuizen binnen de Nationale Jeugdraad had overgenomen. Wanneer we zien dat de VFJ 750.000 frank subsidies kreeg in 1971 - en in 1972 zelfs 1.000.000 - terwijl de SFJH en LFJH het datzelfde moment met respectievelijk 14.0000 fr.en 90.000 fr. moeten stellen, wordt het bevoordeligde statuut van de VFJ duidelijk.

In 1974 was het de beurt aan de socialisten om de situatie binnen de VFJ in vraag te stellen. Tijdens de vergadering van het Dagelijks Bestuur op 28 mei had hieromtrent een eerste gesprek plaats. Concreet gezien situeerde het probleem zich in de notie van de *actief plurale samenwerking* binnen de VFJ, met andere federaties en groepen van jeugdhuizen: “*Bij deze deelgroepen van de VFJH (Soc. Fed., Lib. Fed., YWCA-groep, Jongerengemeenschappen., niet gebonden jeugdhuizen), die elk op zich een krachtbron zijn, bestaat immers met betrekking tot dit actief pluraal-zijn, een angstgevoel t.o.v. de bestaande situatie die als*

dubieus kan omschreven worden.”³⁹⁸ Ook hier dus het ongenoegen over het feit dat de VFJ terzelfdertijd én een overkoepeling was voor andere federaties én een federatie voor andere jeugdhuisen. Juist dit laatste niveau van werking zou gedeeltelijk de situatie en de werking van de andere federaties en groepen ontkrachten.

Bijna tien jaar na de oprichting was men terug naar af: opnieuw werd getwijfeld tussen een federale of confederale structuur. Deze keer voelden alle vroegere contactgroepen zich bedreigd. Nu de structuur wegviel die hun voortbestaan en hun relevantie binnen de VFJ enigszins verzekerd had, vreesde men blijkbaar een algemene ideologische vervlakking binnen de VFJ. Het bereikte compromis uit 1971 bleek dus niet het gewenste resultaat te hebben. Wenste men terug te komen op de toen genomen beslissingen? In elk geval was men het erover eens om de vervlakking tegen te gaan: *“Alleszins moet de eigenheid van alle inspiratiegroepen behouden en gewaarborgd blijven. De eigenheid betekent immers de grote rijkdom aan ideeën. Deze rijkdom moet dan een doorstroming naar de verschillende deelgroepen vinden.*”³⁹⁹

Op de vergadering van de Raad van Beheer op 4 juni, lanceerde de SFJH een *Voorstel tot een betere samenwerking vanuit de Socialistische Federatie van Jeugdhuisen.*⁴⁰⁰ De vergadering werd onder andere bijgewoond door Jef Van den Audenaerde, Fred Geens, Bert Cleymans en Maurice Christiaens. Men vertrok van de vaststelling dat de huidige structuur van de VFJ dubbel was als koepelorganisme voor andere groepen en als federatie voor een aantal jeugdhuisen zelf en dat deze dubbele structuur leidde tot een verspilling van energie. Bovendien riep de SFJH de niet gelijkmatige verdeling binnen de Filosofisch-Pedagogische Commissie in als bron van frustratie. Dit leidde tot de vraag naar het *waarom* van de VFJ. Dit voorstel hield de belofte in om deze mensen opnieuw voor de VFJ te interesseren en ze erbij te betrekken. Het voorstel viel uiteen in een aantal punten. Ten eerste moest het dubbel lidmaatschap uitgeschakeld worden. Ten gevolge van de toen heersende statuten moest een jeugdhuis dat aangesloten was bij een bepaalde koepelorganisatie een aparte aansluiting bij de VFJ aanvragen. Daarom stelde de SFJH voor om de lidmaatschappen te koppelen: wie lid werd van een bepaalde deelgroep werd daardoor ook meteen lid van de VFJ, zodat het jeugdhuis kon blijven rekenen op de service die door de VFJ verstrekt werd. De onafhankelijke jeugdhuisen zouden wel nog steeds rechtstreeks en op individuele basis

³⁹⁸ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van het Dagelijks Bestuur, 28.05.1974.

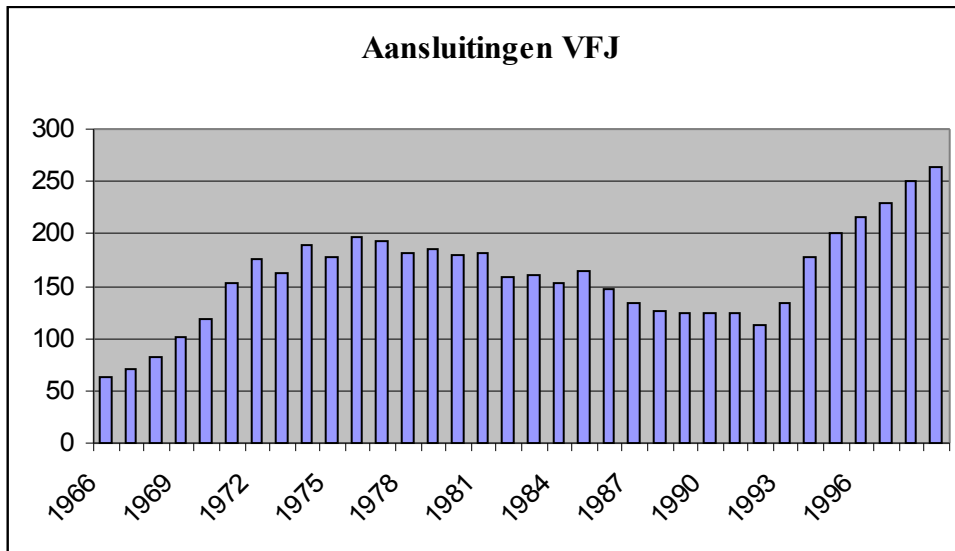
³⁹⁹ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van het Dagelijks Bestuur, 28.05.1974.

⁴⁰⁰ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Raad van Beheer, 04.06.1974.

kunnen aansluiten. Indien zo een aanvraag geschiedde, moest de VFJ wel eerst wijzen op het bestaan van de andere federaties en de mogelijkheid om via hen aan te sluiten. De service die de VFJ aanbood, moest ook telkens gezonden worden langs de respectievelijke federaties om.

Dit voorstel hield een duidelijke onderstreping in van het verzuilde element binnen de VFJ. Sinds de oprichting van de VFJ hadden de socialisten een federatie met confederaal karakter bepleit. Slechts even stonden ze achter het idee van de individuele aansluitingen, toen de komst van een pluralistische contactgroep beschouwd werd als een versterking van de confessionele strekking binnen de VFJ. Nu alle inspiratiebronnen binnen de koepel hun bestaansgrond zagen opdrogen, greep de SFJH de kans om een deel van haar vroegere eisen van onder het stof te halen. Hoewel niet zover kon gegaan worden om de individuele aansluitingen volledig af te schaffen, moest de VFJ zelf er volgens dit voorstel alles aan doen om zulke aansluitingen wel tegen te gaan. Uiteindelijk werd met dit voorstel niet zozeer tegemoet gekomen aan de vraag om de inspiratiebronnen binnen de VFJ hun plaats terug te geven. Veeleer kwam het tegemoet aan de wensen van de alternatieve koepelorganisaties, in casu de SFJH, om te kunnen overleven naast de VFJ. Door dit voorstel zou men kunnen overleven *dankzij* de VFJ dat als uithangbord voor de andere koepels moest optreden. Meteen rees dan ook de vraag of dit voorstel de dynamiek van de VFJ niet zou afzwakken. Volgens de socialisten zouden de deelgroepen zich echter niet verder distantiëren van de VFJ. Er zou nu immers tot een betere samenwerking gekomen worden omdat men er nu *belang bij had* [sic] om samen alles te bespreken en mee te bepalen. Toen er gepolst werd naar de evenwaardige basis waarop de rechtstreeks aangesloten jeugdhuisen dienden betrokken te worden waren de socialisten nog directer: *“De fundamentele opdracht van de VFJH, een plurale uitwerking van haar opdracht, moet op het voorplan blijven. De werking voor de rechtstreeks aangesloten jeugdhuisen is hieraan ondergeschikt.”*⁴⁰¹ De socialisten reageerden ook afwijzend op het idee dat met dit voorstel opnieuw aanzet gegeven werd tot een nieuwe verzuilingstendens. Net als de katholieken een paar jaar tevoren, zeiden ze niet meer te doen dan de VFJ aan te passen aan de realiteit. Nu de contactgroepen uit de weg waren bleven er slechts 4 dienstverlenende strekkingen aanwezig binnen de VFJ: de socialistische federatie, de liberale federatie, de YWCA en de JGM. De groep van niet-gebonden jeugdhuisen had slechts binnen de VFJ bestaansrecht.

⁴⁰¹ idem

Figuur 9: Evolutie van het aantal aansluitingen bij de VFJ (1966-1999)

HOUBEN H., *De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiskoepel*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 140.

Aangezien de JGM duidelijk te kennen gegeven had niet als jeugdhuisfederatie te willen erkend worden, was de realiteit binnen het midenveld gekend. Nu de tienjarige viering van de plurale VFJ nakend was leek meer dan ooit alsof het primaat van de jeugdhuiswerking bij de verzuile deelgroepen te liggen. Terug naar af dus: de VFJ moest een meer coördinerende functie aanvaarden.

Dit was natuurlijk een foute voorstelling van zaken. Tot 1972 hield het aantal aansluitingen met de VFJ gelijke tred met het aantal officiële erkenningen. Het grootste aantal officieel erkende jeugdhuisen waren aangesloten bij de VFJ. Pas vanaf 1972 steeg het aantal erkende jeugdhuisen dat niet bij de VFJ aangesloten is. Niet alleen steeg het aantal officieel erkende jeugdhuisen sterk tussen '72 en '73 (van 208 tot 248), maar het aantal aansluitingen bij de VFJ liep zelfs terug. De kaap van de 200 aansluitingen zou de VFJ pas in 1995 halen. Toch overkoepelde de VFJ steeds twee derde van de officieel erkende jeugdhuisen. Het aantal jeugdhuisen dat enkel bij één van de ideologische families was aangesloten, werd ook zeldzamer.⁴⁰²

Oktober 1974 droegen Bert Cleymans en Fred Geens als katholieken hun steentje bij aan het debat over de structuurvernieuwing van de Vlaamse Federatie. Uiteindelijk onderstreepten zij

⁴⁰² HOUBEN H., *De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiskoepel*. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, p. 65. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

de bemerkingen die in het socialistisch voorstel stonden. Ook zij waren beide voorstander van een pluralistische federatie die zowel de groepsvorming als de individualistische opstelling mogelijk maakte: *“Iemand met een pluralistische grondhouding zal dan ook aanvaarden dat sommige groepen jeugdhuisen de doorstroming willen voorbehouden aan hun federatie of contactgroep, terwijl andere jeugdhuisen zich als jeugdhuisen rechtstreeks tot de VFJ willen richten.”*⁴⁰³ De confederatiegedachte haalde het echter niet. Sinds de individuele aansluiting van jeugdhuisen gerealiseerd was, kon men deze groep jeugdhuisen niet in de kou laten staan. Deze jeugdhuisen hadden een autonomie verworven die niet meer kon betwist worden. Ook de socialisten wisten dat. Eind 1974 was het dan ook duidelijk dat het vooral de versterking van de deelgroepen die actief waren binnen de VFJ waar het de socialisten om te doen was. De nota werd binnen de VFJ gelezen als het resultaat *van een aantal besprekingen in minder gunstige relatie-omstandigheden* en als een uiting *van het niet aan bod komen binnen de VFJ.*⁴⁰⁴

⁴⁰³ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: nota met betrekking tot de structuurvernieuwing van de Vlaamse Federatie, 3.10.1974.

⁴⁰⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Raad van Beheer, 04.12.1974.

3.5. Epiloog

Als compromis werd er in 1975 een statuutwijziging doorgevoerd waardoor de jeugdhuisen zowel in groep als autonoom konden aansluiten bij de organisatie. De keuze voor een federatie of een confederatie kwam aldus bij de jeugdhuisen zelf te liggen. Hiervan maakte een groot aantal jeugdhuisen gebruik om zich rechtstreeks aan te sluiten bij de VFJ. De contactgroepen verdwenen daardoor definitief op de achtergrond. Dit werd zeer duidelijk toen bij de verkiezingen van een nieuwe beheerraad in 1977, rekening werd gehouden met het aantal vertegenwoordigers per provincie in plaats van per contactgroep.

Deze statutenwijziging bracht een definitieve breuk met de liberalen met zich mee. Iedere contactgroep kreeg immers vier zetels binnen de Raad van Beheer, behalve de liberalen, die er maar twee kregen. Wanneer ze als groep door de provinciale vertegenwoordiging binnen de Raad van Beheer in 1977 verder gemarginaliseerd werden, besloten ze dat hun rol binnen de VFJ volledig uitgespeeld was. Een jaar later stapten ook de socialisten uit de VFJ. De luis in de pels kon niet blijven vechten tegen de ontzuiling binnen de VFJ en zag zichzelf steeds verkleinen. De VFJ werd als volwaardige partner binnen het veld van de jeugdhuiswerking beschouwd, maar niet meer als koepelorganisatie. De realiteit was echter dat de SFJH echter geen volwaardige partner voor de VFJ kon zijn wegens simpelweg te klein. In 1979 werd de Socialistische Federatie van Jeugdhuisen omgedoopt tot de *Socialistische Federatie van Plaatselijk Open Jongerenwerk*. Deze Federatie kende nog een veertigtal aansluitingen.⁴⁰⁵

⁴⁰⁵ LAMBERT R., Inductieve doelstellingenanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, p. 37. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

4. Conclusie: de zuilen binnen de VFJ

Wanneer de VFJ in 1965 opgericht werd waren de verwachtingen hoog gespannen. Niet alleen beantwoordde de oprichting ervan aan de vraag vanuit de jeugdhuisen zelf, maar ook tussen de verschillende strekkingen zou men deze keer op voet van gelijkheid in debat kunnen treden om zo het jeugdhuiswerk te coördineren. De VFJ was een creatie van het middenveld. Dit in tegenstelling tot de Commissie Jeugdhuisen die steeds dichter stond bij de staat dan bij het veld. Samen met de basisfunctie van de commissie (het uitdokteren van de subsidiecriteria) zorgde dit ervoor dat men er steeds met getrokken zwaarden debatteerde, schrik om de andere fracties te laten scoren. Want men geloofde dat de verzuilingslogica werkte volgens het *zero-sum* principe: wat de ene wint zal de ander wel verliezen. Zo niet binnen de VFJ. De stage te Wemmel in 1963 had duidelijk gemaakt dat men kon samenwerken in een geest van onderlinge samenhang. Hier zou men het kunnen hebben over de concrete noden van de jeugdhuisen. Die plurale samenwerking zou nu geconcretiseerd worden met de oprichting van de VFJ.

Tot dusver de theorie. Hoewel er geen subsidieregelingen uit te werken waren binnen de VFJ, vond men er toch genoeg redenen om met elkaar in de clinch te gaan. Al bij al hadden die weinig te maken met wat de VFJ deed, behalve dat de socialisten vonden dat de werking van de VFJ te breed werd en stokken in de wielen leek te steken van de NDJ en de NJR. Centraal stonden echter de machtsverhoudingen binnen de VFJ. Concreet vertaalde zich dit in een verschillende houding ten opzichte van de organisatiestructuur van de VFJ. Rode draad bij alle conflicten vormde dan ook de vraag of de VFJ een confederatie of een federatie moest zijn. Die vraag bleef overeind door het compromis dat hieromtrent gerealiseerd werd bij de oprichting van de VFJ. Door de Raad van Beheer te verdelen in verschillende contactgroepen, realiseerde men een verzuilde organisatiestructuur. Behalve bij de katholieken waren de contactgroepen niets anders dan verlengstukken van de bestaande federaties. Daardoor werden de debatten ook steeds beheerst door dezelfde verzuilde personen die we ook binnen de Commissie Jeugdhuisen tegenkwamen zoals Seeuws, Van den Audenaerde en Claus om enkele grote namen op te sommen. Van een doorgedreven werking was er echter bij geen enkele groep sprake. Door hun sleutelrol in de (verzuilde) structuur van de VFJ, stond ze echter telkens centraal in de discussies. Zowel katholieken als socialisten hebben op een bepaald moment vóór maar ook tegen de versterking van de

contactgroepen gepleit. Dit getuigt van een weinig principieële houding. Hun posities in het debat waren steeds ingegeven door de verzuilingslogica en bijgevolg afgeleid van de analyse die men maakte van de eigen machtspositie binnen de VFJ. Al werd die analyse natuurlijk ook steeds gemaakt binnen de andere overlegorganen zoals de NJR en werd ze steeds gelinkt aan de politieke machtsverdeling binnen de regering.

Maar de wijze waarop de posities in het debat konden schuiven waren beperkt. De objectieve verzuilingslogica zorgde er ook binnen de VFJ voor dat de posities eigenlijk steeds redelijk duidelijk waren. Zo bleven de katholieken er de sterkste groep. Hoewel de VFJ verder van de politieke macht stond dan de Commissie Jeugthuizen, konden de katholieken er nog steeds hun maatschappelijke macht uitspelen. Het leverde hen een mandaatsverdubbeling op binnen de Raad van Beheer. En als de pluralistische groep al niet geheel pluralistisch zou blijken te zijn, dan was ze toch vooral katholiek. Langs die kant was er dus ook geen concurrentie te verwachten. Vanaf 1970 werd Van den Audenaerde zelfs voorzitter van de VFJ en van de Filosofisch-Pedagogische Commissie hierbinnen, nadat hij binnen de NJR reeds de Commissie Jeugthuizen voorzat. De inspecteurs van de NDJ (Paul Claus, Godelieve Cartrysse) waren ook steevast katholiek. Het was voor de socialisten allemaal wat veel om te verwerken. Zij bleven voorstanders van een confederale structuur aangezien daarbinnen de rol van de koepelorganisaties duidelijker onderstreept werd en men niet behoefde te werken langs de contactgroepen om. Die situeerden zich immers teveel binnen de VFJ. De band met de zuil en de partij werd zo minder duidelijker. De socialisten wensten die band te benadrukken aangezien hun politieke macht groter was dan hun maatschappelijke macht. Daarom ook de overtuiging dat de functies van de NDJ en de NJR duidelijker dienden omschreven te worden. De liberalen kregen binnen de VFJ een positie toebedeeld die hun politieke en maatschappelijke macht overschreed. In tegenstelling tot bij de socialisten, gaf de LFJH graag zijn erkenning op als jeugdhuiskoepel. Wanneer de SFJH zich echter duidelijk naast de VFJ bleef profileren, konden ook de liberalen niet achterblijven. Op papier betekende de erkenning extra subsidies en de kans op een gedetacheerd leerkracht. Daarenboven hoopten zowel de socialisten als de liberalen het beste van twee werelden te combineren: ze bleven steeds bereid om nog mee te werken binnen de VFJ. Deze houding verraadde op zich al het besef van de relevantie van de VFJ. Op lange termijn zou de houding van de socialisten en de liberalen vooral een marginalisering inhouden naast de VFJ. Deze organisatie kende immers een sterke groei. Zo werd ze al na twee jaar erkend door de overheid. De VFJ evolueerde ook volgens een eigen rationaliteit die we symbolisch kunnen

asociëren met een figuur als Willy Faché. Grofweg kwam het erop neer dat macht, politiek en verzuiling plaats begonnen te maken voor deskundigheid, pedagogie en service. Natuurlijk is dit beeld overtrokken en de realiteit complexer, maar het vat de tendens die we opmerken toch vrij goed samen. Bepaalde veranderingen binnen de VFJ, zoals de mogelijkheid tot autonome aansluiting in 1975 en de samenstelling van de Raad van Beheer op basis van provinciale vertegenwoordiging in plaats van per contactgroep waren uitingen van deze evolutie. Door hun politieke en maatschappelijke macht leken de katholieken deze evolutie het best te kunnen begeleiden. Zij bleven de hele tijd in de VFJ zetelen, al hebben ze ook niet opgehouden om de oprichting van een eigen jeugdhuis koepel te bewerkstelligen. Doordat die er nooit is gekomen - hetzij in verbasterde vorm na de erkenning van de JGM als jeugddienst - kon de katholieke contactgroep zich autonoom opstellen binnen de VFJ. Aangezien de socialisten en de liberalen de zaak altijd in twijfel trokken en de structuur van de VFJ ondermijnden, konden de katholieken zich ook opwerpen als de enige niet-verzuilers die echt geloofden in een pluraal initiatief als de VFJ. Een pluraal initiatief dat zij natuurlijk sterk beheersten. Nochtans zouden ook zij de tendens van de professionalisering niet het hoofd kunnen blijven bieden. In een maatschappij waar de service aan het individu op basis van deskundigheid *het* centrale vertoog werd, verdween de opvatting dat een levensbeschouwelijk of ideologisch fundament de garantie voor kwaliteit kon bieden. De kiemen van deze switch zien we tijdens deze periode al openbloeien. Ze vertaalden zich het eerst in het discours van de sociaal-culturele kristenheid binnen de katholieke zuil. Uiteindelijk betekende professionalisering ook secularisering, waardoor het ideologisch verband waarop de zuil rustte in vraag gesteld werd.

Hoofdstuk VIII: Agogische onderbouwing van het jeugd(huis)werk

1. Inleiding

Het laatste hoofdstuk van deze scriptie is het moeilijkste geweest om te schrijven. Ik doe hier een poging om aan te duiden hoe elke zuil haar coördinerende en vertegenwoordigende activiteiten inzake jeugdhuiswerking legitimeerde. Dit is een andere vraag dan deze die peilt naar het waarom van de zuilgebonden initiatieven ter zake. Die vraag heb ik in hoofdstuk vijf trachtten te beantwoorden. De start van deze initiatieven en de verdere ontwikkelingen ervan konden verklaard worden door ze te kaderen in de verzuilingslogica waarin ze gebeurden. Door te kijken naar de politieke en maatschappelijke macht van een zuil ten opzichte van andere zuilen binnen de staat, werden de posities en houdingen van de zuilgebonden vertegenwoordigers verstaanbaar. Dit *verzuilingsspel* kan natuurlijk maar gedijen in een omgeving die dit toelaat. We zagen dat de overheid de verzuilde maatschappijstructuur niet in vraag stelde. We herinneren ons echter dat de actie ook zou moeten gelegitimeerd worden ten opzichte van het in te palmen veld, in dit geval de jeugd(huis)werking. Ik gebruik hier bewust haakjes omdat de problematiek opnieuw wat ruimer bekeken wordt. Waar mogelijk heb ik opiniërende teksten doorgenomen die betrekking hadden op het jeugdhuiswerk zelf, maar het zal niet verwonderen dat partijcongressen bijvoorbeeld al vertrekken vanuit een breder blikveld.

In wat volgt ga ik er vanuit dat de zuilgebonden actie binnen het jeugd(huisw)erk drievoudig moest gejustifieerd worden. Ten eerste moest men de constante en grote stroom van subsidies vanuit de overheid kunnen bestendigen. Ten tweede moest aangetoond worden dat de zuilen vanuit een aangevoelde noodzaak het jeugd(huis)werk terecht bezetten. Enerzijds kon men zich de vraag stellen waarom men er nu juist mee op de proppen kwam. Anderzijds moest de meerwaarde aangetoond worden van een verzuilde werking ten opzichte van een niet-bezette jeugd(huis)werking. Tenslotte moest ook de meerwaarde van de desbetreffende verzuiling aangetoond worden ten opzichte van de andere zuilen. Deze drie betrachtingen zullen dan bepalen wat juist de zuilgebonden visie op de jeugdhuiswerking was.

Vooreerst bekijk ik elke zuil apart. Op basis van opiniërende teksten, thematische artikels en partijverslagen was een bepaling van hun houding mogelijk. De representativiteit van de gebruikte teksten wordt tijdens de bespreking zelf aangetoond. Hoewel dus geen exhaustiviteit maar representativiteit werd nagestreefd, denk ik trouwens dat de marge van nog te ontdekken teksten klein zal zijn, hoewel dit soort teksten soms wel vallen door mazen van de inventarisatie. Er werd veel beroep gedaan op het *Bronnenboek* dat Willy Faché heeft samengesteld. Voor dit bronnenboek werden teksten geselecteerd die, volgens Faché, invloed hadden op de ontwikkeling van en het denken over een bepaald aspect van het jeugdhuiswerk.⁴⁰⁶ Alleen wat de liberalen betreft, is er sprake van een bronnenschaarste, al is die misschien nog het meest het gevolg van hun toenmalige maatschappelijke positie en minder het resultaat van een grillige overlevering. De besproken teksten zullen echter meteen bevestigen wat ondertussen al duidelijk zal zijn. Nadien bekijk ik de pedagogische discussies die gevoerd werden binnen het Filosofisch-Pedagogisch Comité van de VFJ. We hopen dat de confrontatie van de drie zuilen binnen de VFJ en samen met vertegenwoordigers van de neutrale en pluralistische strekking meer duidelijkheid zal verschaffen in de houdingen van elk van de drie.

⁴⁰⁶ FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 8.

2. Katholieken

2.1. Inleiding

Zoals we zagen was de katholieke zuil de sterkst uitgebouwde overkoepelende instantie. We kunnen daarbij voor het jeugdwerk stellen dat de Kerk de centrale instantie was waarrond de sociaal-culturele sector zich ontwikkelde. Alleen al voor de infrastructurele uitbouw was men in grote mate afhankelijk van de parochies. Daarbij hielden de (onder)pastors ook steeds één oog gericht op de pedagogische invulling die leefde binnen de organisatie. De groep van gedetacheerde leerkrachten die werkten binnen het katholieke jeugdwerk bestond vooral uit onderpastors en proosten. Dit hield voor hen een surplus in. Geestelijken die actief waren binnen het jeugdwerk werden immers beschouwd als de progressieve telgen binnen de katholieke Kerk.⁴⁰⁷ De rol die de CVP speelde binnen de ontwikkeling van dit agogische veld was bijgevolg ook klein, of op zijn minst kleiner dan die van de Kerk. De Katholieke Jeugdraad was het primaire niveau waarbinnen een visie op jeugdwerking tot stand kwam.⁴⁰⁸ Wanneer we de visie analyseren die binnen de KJR leefde moeten we dit beeld echter nuanceren. Men liet zich eind jaren zestig niet alleen inspireren door de besluiten van de *Kommissie Jeugdbeleid* van de Katholieke Jeugdraad, door de brochure van de BSP *Een politiek voor de jeugd, de vrijetijdsbesteding en de permanente opvoeding* uit 1965, maar ook door de besluiten van de studiedag van de CVP op 5 november 1966 over *Kultuurleven*, waardoor we de rol van de partij op agogisch vlak toch moeten opwaarderen.⁴⁰⁹

2.2. Visie vanuit de CVP

op 9 Maart 1963 vond er een arrondissementeel congres van de CVP plaats te Brussel onder de titel *De niet georganiseerde jeugd*. Dit congres kan als voorloper gezien worden van het rapport dat het CVP-bestuur op 16 maart opstelde met betrekking tot de jeugd(huis)werking. Het congres werd voornamelijk beheerst door een paternalistische toon ten opzichte van de jeugd. Enerzijds werd het vraagstuk van de vrijetijd behandeld. Men was van mening dat men de jongeren moest helpen met hun vrijetijd actief en verantwoord in te vullen. Dit doel

⁴⁰⁷ Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, kant B, 535-544.

⁴⁰⁸ Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant B, 337-358.

⁴⁰⁹ PEETERS K., *De verantwoordelijke maatschappij*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 195.

kon bereikt worden door de uitbreiding van de club- en jeugdhuizen, de installaties en terreinen voor sport en spel, de knutselateliers en de filmforums. Deze middelen moesten vooral door toedoen van de gemeenten ter beschikking worden gesteld van alle jongeren. Anderzijds werd opnieuw de rol van het derde milieu onderstreept. De niet-georganiseerde jongeren moesten ook een supplement aan naschoolse persoonlijkheidsvorming kunnen ontvangen, welke de leden van de jeugdbewegingen verworven door hun inzet in het jeugdbewegingsleven. Deze vorming moest afgestemd zijn op hun typische psychologische geesteshouding en op hun creatieve mogelijkheden. Dit kon bereikt worden door deelname aan de bovengenoemde vrijetijdsactiviteiten, het beheer en het onderhoud van de jeugdclubs en jeugdtehuizen.

De houding van de CVP ten opzichte van de jeugdwerking vond uiteindelijk zijn neerslag op de partijraad van 1963. Declerck beschouwt dit document als de pendant van de brochure van de *Commissie Permanente Opvoeding en Jeugd* van de BSP.⁴¹⁰ In het partijverslag werd het standpunt met betrekking tot schoolse vorming, naschoolse vorming, de beroepsopleiding, de relatie tot het leger, het gezin en de vrijetijd, het thema van de jeugdbescherming, de jonge gehandicapten en tenslotte gezondheid en toezicht uit de doeken gedaan. Het hoofdstukje *Jeugd en Vrijetijd* beslaat een groot aantal bladzijden.⁴¹¹ Ik wees er al op dat destijds binnen de CVP nog de mening leefde dat de jeugdbeweging een exclusieve meerwaarde in zich droeg op het gebied van jeugdwerk. De vrijetijd werd gezien als de tijd waarover de jeugd zelf in volle vrijheid beschikt, buiten enige verplichting in school- of beroepsverband. De politiek inzake vrijetijdsbesteding van de jeugd moest er bijgevolg in de eerste plaats niet op gericht zijn de jongeren louter bezig te houden, maar zij moest aan de jeugd de gelegenheid verschaffen zichzelf te ontplooien. Als basisprincipe hierbij werd gesteld dat de verantwoordelijkheid aangaande de vrijetijdsbesteding aan het gezin toegekend werd. De school moest de jeugd initiëren in een aantal activiteiten die gedurende de vrijetijd beoefend werden: *“De school moet bovendien stimulerend werken om de jeugd aan te zetten haar vrije tijd te gebruiken in de best geschikte vormen van haar eigen verenigingsleven, het zogeheten derde milieu.”*⁴¹² Zelf mocht de school echter zo weinig mogelijk organisaties van het derde milieu oprichten. Anno 1963 sprak men nog niet met zoveel woorden over de constructie van de *permanente vorming* [ut infra]. Het deel naschoolse vorming speelde echter in op die

⁴¹⁰ DECLERCK P., *Overheid en Jeugdvorming*. *Socialistische Standpunten*, XV, 1968, 4, pp. 286. De brochure waarvan sprake wordt verder nog besproken.

⁴¹¹ CVP, *Jeugdbeleid: Partijraad van 16 maart 1963*. s.l., s.n., 1963, pp. 27-36.

⁴¹² *ibid.*, p. 28.

tendens. Daarbij werd met name de relatie tussen de bijkomende vorming en de arbeid bekeken. *“Meer en meer wordt het vraagstuk gesteld van een bijkomende vorming voor deze jongeren, en dit onder verschillende vormen: cultureel verlof, vorming in levensscholen, avond- en zondagscholen, enz. De meesten staan vroeg in het beroepsleven. Vandaar dat bij voorstellen over een bijkomende vorming problemen rijzen die verband houden met of hun oorsprong vinden in deze beroepsarbeid: bijkomend verlof, vergoeding voor loon, organisatie binnen het bedrijfsleven.”*⁴¹³

Vijf november 1966 vond tenslotte de studiedag *Kultuurleven* plaats waarop de Katholieke Jeugdraad zoals gezegd ook steunde om haar houding ten opzichte van het jeugdwerk te bepalen.⁴¹⁴ Daarbij keek men graag eens terug naar de eisen die men in 1963 geformuleerd had. Men stelde immers vast dat een aantal van de urgentiepunten van toen intussen behandeld waren.

Urgentiepunten in 1963 [(x) zijn volgens verslag gerealiseerd in 1965].

1. Minister van Cultuur (x).
2. Hervorming van de Nationale Raad voor de Jeugd (x).
Oprichting van provinciale en gemeentelijke jeugdraden (x).
3. Stemrecht op 18 jaar.
4. Verlenging van de leerplicht tot 16 jaar.
Tegelijk aanpassing van de onderwijsstructuren.
5. Spreiding der universitaire kandidaturen (x).
6. Cultureel verlof voor de jongeren in het beroepsleven ingeschakeld (x).
7. Verdubbeling van het bedrag der soldij (x).
8. Verbetering van het stelsel van het voorhuwelijkssparen (x).
9. Meer toelagen aan de jeugdorganisaties, volgens objectieve criteria en met prioriteit voor de jeugdbewegingen (x).
10. Grondige hervorming der wet van 1912 op de Kinderbescherming (x).
11. Stemming van een wet op het Buitengewoon Onderwijs.

⁴¹³ *ibid.*, p. 12.

⁴¹⁴ KADOC, KXI.590/19661105, Studiedag CVP Kultuurleven, 05.11.1966.

We hoeven de verwezenlijkingen hier niet stuk voor stuk te behandelen. Wel moet aangestipt worden dat maar liefst aan 9 van de 11 eisen het hoofd werd geboden. Niet slecht op drie jaar tijd. Al kunnen we anno 1966 de hervorming van de Nationale Jeugdraad moeilijk als *af* beschouwen, de bespreking ervan in hoofdstuk VI indachtig. Toch getuigt het van de politieke macht en de politieke wil van de CVP dat zovele pijnpunten tenminste behandeld werden op het nationale niveau. Dit was juist de belangrijkste rol dat de partij kon spelen voor de zuilgebonden organisaties.

Toch was er meer nodig om te komen tot een volwaardig jeugdbeleid dat steunde op een geïntegreerd geheel van zowel morele als lichamelijke opvoedende waarden. Opvallend is dat daarbij eindelijk het *vrije jeugdwerk* ten volle erkend werd en op één lijn geplaatst werd met andere jeugdorganisaties en jeugddiensten. Dit vrije jeugdwerk zou op drie pijlers steunen: de jeugthuizen, de permanent verantwoordelijken en het permanent wetenschappelijk onderzoek. De jeugthuizen moesten als verantwoorde experimenten aangemoedigd worden door de overheid. De nadruk werd ook sterk gelegd op de kadervorming. Ook de kaderinstituten moesten gefinancierd worden door de overheid indien zij voldeden aan opgelegde voorwaarden inzake opleidingsprogramma's. Vooral dit laatste lijkt een serieuze opwaardering in te houden voor het nationale niveau. We zagen bij de voorbereiding van de stage van Wemmel in 1963 hoe gevoelig de verhouding tussen de kaderopleiding en de staat lag voor sommige katholieke vertegenwoordigers. Anno 1966 leek men zich binnen de CVP alvast geschikt te hebben in het vertoog van de professionalisering en de staatsburgerlijke opvoeding.

2.3. Visie vanuit de Katholieke Jeugdraad

Wanneer de inhoud van de term verzuiling werd geproblematiseerd heb ik reeds gefocust op het werk *Jeugdwerk in perspectief* dat een aantal katholieke sociale wetenschappers schreven in 1967 ter ere van de vijfjarige werking van de KJR.. De bijdragen zijn van de hand van prominente figuren zoals John Van Echelpoel, Walter Leirman, Karel Peeters, Jozef Yperman en Henri Cammaer. De vijf personen hierboven zijn verantwoordelijk voor de redactie van het werk. Toenmalige voorzitter Karel Peeters beklemtoonde echter dat het ganse boek door de gehele groep *gedacht en besproken* was. *Het wordt dan ook door allen*

onderschreven.⁴¹⁵ In Van Echelpoels bijdrage *Aktuele Vragen* lezen we: “Indien ergens, dan is het vooral in dit hoofdstuk en in de oriëntaties die het bevat, dat de mening naar voren komt van de gehele werkgroep, daar aan deze aspecten van de zaak de uitvoerigste discussies werden gewijd.”⁴¹⁶ Deze groep bestond uit Rik Cammaer, Paul Claus, Jean-Luc Dehaene, Walter Leirman, Hektor Van Brabant, John Van Echelpoel, Jozef Yperman en tenslotte Karel Peeters zelf. Dit boekje vormt dan ook een belangrijke bron voor deze studie. Niet alleen biedt het een terugblik op de evolutie die de KJR tot dan toe had meegemaakt, maar het leert ons ook meer over de toenmalige houding van het KJR ten opzichte van het jeugdwerk. Het is dit beeld dat in deze paragraaf nader belicht wordt. Waar mogelijk wordt de visie aangevuld met stemmen vanuit de CVP of het jeugdhuiswerk.

Visie op de samenleving

Het wereldbeeld in het werk *Jeugdwerk in perspectief* doet denken aan de visie van Marshall McLuhan zoals hij in 1964 presenteerde in zijn beroemde *Understanding media: the extensions of man*. In hoeverre de invloed van McLuhan rechtstreeks was - er wordt bijvoorbeeld niet naar hem verwezen - is de vraag, maar het werk was op zijn minst wijd verspreid. Zoals vaak bij dergelijke polemische werken werd het ge vulgariseerd was tot enkele slagzinnen waarvan *the medium is the message* waarschijnlijk de bekendste is geworden. Feit is dat het denken van McLuhan snel common sense werd in *het Westen*. Of hij dit vertoog lanceerde of een bestaand vertoog kanaliseerde of canoniseerde is een wat steriele discussie. De twee zullen meegespeeld hebben, wat meteen het grote succes - en dito verwerping - van het boek verklaart. Omdat het hier de receptie van het werk is dat ons interesseert, is het voldoende deze common sense vertaling van zijn denken te kennen.⁴¹⁷ Wetenschap en techniek bekleedden daarbij een primordiale positie en lieten de creatie van

⁴¹⁵ PEETERS K., *Ten Geleide*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 11.

⁴¹⁶ VAN ECHELPOEL J., *Aktuele Vragen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 135.

⁴¹⁷ Het moet gezegd worden dat McLuhan zelf aanleiding gaf tot deze vulgarisering. Hij ging er immers prat op geen theorie noch een standpunt te hebben, maar alleen over voorstellingen en probes (aforismen) te beschikken. *Understanding Media* blinkt zelf uit door een veelheid van deze (vaak associatieve) voorstellingen en aforismen. Geheel in het lijn van het betoog hadden deze de bedoeling de lezer te doen nadenken over het werk *en de inhoud*. Bijkomend resultaat is echter dat het boek kreunt onder een overdosis informatie over het thema technologisering en mediatisering. Het laat zich dan ook bijna niet samenvatten. Dat was ook niet de bedoeling. Wanneer we geconfronteerd worden met een overdaad aan informatie, zo leerde McLuhan, moet de geest zijn toevlucht zoeken tot patroonsherkenning teneinde te kunnen begrijpen. We kunnen besluiten dat het in die omstandigheden logisch was (maar nooit toe te juichen) dat men het werk verminkte teneinde het werkbaar te maken. Ook hier doe ik geen poging om een samenvatting te presenteren van het fascinerende denken van de man. Bij een recent kritische uitgave van het werk heeft men het (mijn inziens met succes) wel geprobeerd. Zie daarvoor: MCLUHAN M., *Media begrijpen: de extensies van de mens*. Amsterdam, Nieuwezijds, 2002, pp. 8-14.

een *global village* toe. Dat was een gevolg van de mediatisering van de samenleving. Een medium werd daarbij bekeken als een extensie van de huid en omvatte niet alleen de radio, televisie of de krant maar ook de fiets en de auto als extensies van de voet en de computer als extensie van het centrale zenuwstelsel. De verschuiving van een mechanische naar een elektronische wereld was daarbij fundamenteel. Deze overgang ging gepaard met een versnelling van alle menselijke activiteit waardoor tegelijk een expansionistische en samentrekkende impuls optrad. Van Echelpoel erkende deze evolutie: *“Een wereldomspannend net van communicatiemedië brengt heel de wereld in elke huiskamer. Deze technische mogelijkheden bepalen productie en consumptie.”*⁴¹⁸ Vrij vlug bracht men deze verwetenschappelijking van de wereld in relatie met fenomenen zoals verstedelijking, de evolutie van de welvaartstaat, de verhouding arbeid-vrijetijd en de groeiende betekenis van deze vrijetijd. De verstedelijking stond synoniem met groeiende anonimiteit en mobiliteit. Op zijn beurt werd aldus de factor van de sociale controle uitgeschakeld en werd het mogelijk dat de sociale status snel veranderde: *“Afkoms en uitgeoefend beroep zullen deze status minder bepalen dan in een niet-verstedelijkt milieu, maar wel de levenswijze die gekenmerkt wordt door bepaalde status-symbolen. Dat betekent uiteraard een dynamisch element in de maatschappij en is zeer belangrijk voor het snelle evolueren en doordringen van nieuwe gedachtenstromingen.”*⁴¹⁹ Hieruit trok men dan de conclusie dat opvoeding in deze context niet meer kon betekenen: *een persoon integreren in een onveranderlijk en vast kader*. Dit gaf geen aanleiding tot defaitisme. De analyse riep reactie op omdat de mogelijkheden daartoe bestonden. De technologisering en mediatisering van de maatschappij werden gezien als een open proces met slechte en goede kanten. Bovenal werd het gezien als een proces dat kon beheerst worden.⁴²⁰

⁴¹⁸ VAN ECHELPOEL J., *De maatschappij, waarin de jeugd leeft*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 15.

⁴¹⁹ *ibid.*, p. 18.

⁴²⁰ McLuhan (een zelfverklaard christen) doet zijn houding ten opzichte van het door hem onderkende maatschappelijke proces in de inleiding uit de doeken: *“Of de extensie van het bewustzijn [...] een ‘goed ding’ zal zijn, is een vraag die vele antwoorden toelaat.* McLuhan lijkt echter zelf overtuigd van de positieve gevolgen van de maatschappelijke samentrekking: *“In het elektrische tijdperk, nu ons centrale zenuwstelsel technologisch zodanig is geëxtendeerd dat wij ons betrokken voelen bij de hele mensheid en de hele mensheid in ons opnemen, delen wij noodzakelijkerwijs diepgaand in de gevolgen van onze handelingen.”* De vorming van een dergelijk wereldgeweten gaat echter vergezeld met een algehele sfeer van angst. Ten gevolge van deze implosie is men immers gedwongen engagement en participatie op te nemen. Toch besluit McLuhan: *“Aan deze nieuwe houding ligt een diep geloof ten grondslag: het geloof in een uiteindelijke harmonie van alle levende wezens. In dat geloof is dit boek geschreven.”* Het leverde McLuhan vaak het predikaat van technologische optimist op. Spijtig genoeg lijkt de maatschappelijke realiteit McLuhan niet zelden ongelijk te geven.

MCLUHAN M., *Media begrijpen: de extensies van de mens*. Amsterdam, Nieuwezijds, 2002, pp. 26-28.

Dit uitgangspunt vertaalde zich immers in een functionalistische benadering van het maatschappelijke proces. Cammaer verwijst in voetnoot expliciet naar het werk *From Generation to Generation* van Eisenstadt als zijnde een *onmisbaar geworden standaardwerk* voor deze problematiek.⁴²¹ Cees Klaassen wijst erop dat gedurende de twee decennia na de Tweede Wereldoorlog het functionalisme een dominante denkstroming was bij de bestudering van de jeugd.⁴²² Deze benadering startte bij het werk van de Israëliische socioloog Samuel Eisenstadt en zijn inspirator Talcott Parsons. De centrale vraag die Eisenstadt zich stelde in voornoemd werk was simpel. Onder welke sociale omstandigheden werden leeftijdsgroepen gevormd? Hoe bestonden zij voort? Hoe moesten ze geanalyseerd worden? Eisenstadt vatte leeftijd daarbij op als een sociale variabele. Aan de notie leeftijd zijn algemeen bekende maatschappelijke verwachtingen gekoppeld, evenals een aantal rechten en plichten. Binnen deze optiek kwam de nadruk sterk te liggen op de socialisatie. De maatschappij werd bij Cammaer voorgesteld als een enorm net van schakelfuncties.⁴²³ De school, het jeugdwerk en de spontane groepsvorming binnen de vrijetijd waren drie schakels die in een ingewikkelde, gedifferentieerde en dynamische maatschappij elkaar aanvulden in de overgang van kind-zijn naar volwassenheid. Met name de particularistische relaties die binnen een gezin bestonden, moesten succesvol omgebogen worden tot de universalistische en zakelijke relaties binnen de moderne (prestatie)samenleving. Wanneer Van Echelpoel er op wees dat opvoeding meer moest zijn dan alleen een persoon integreren in een onveranderlijk en vast kader raakte hij eveneens het belang van de socialisatie aan. Veel meer moest volgens hem immers de nadruk komen te liggen op de *kultuuroverdracht* en de *kultuurvernieuwing*. Men moest trachten deze twee verhoudingen tot cultuur samen te bevorderen. De opdracht die de jongere generatie meekreeg was duidelijk: men zou de jongeren met veel zorg de grote lijnen, de principes en basislevensvormen doorgeven en tegelijkertijd zou men hen oproepen deze cultuur door te trekken en verder uit te bouwen. Ook Eisenstadt zag de betekenis van de verschillende leeftijdsgroepen vooral verbonden met de bijdrage die zij konden leveren aan de overdracht van het *sociale erfgoed*. Zelf zag hij het als een van de belangrijkste opgaven van iedere samenleving en ieder sociaal systeem om het voortbestaan van de eigen sociale structuur, de normen en de waarden te waarborgen. De

⁴²¹ CAMMAER H., *Jeugdwerk, maatschappij en cultuur*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 60. EISENSTADT S.N., *From Generation to generation: age groups and social structure*. New York, Free Press, 1971, 357 p.

⁴²² KLAASSEN C., *Jeugd en maatschappelijke orde. De functionalistische benadering*. in: KLAASSEN C., *Jeugd als sociaal fenomeen: identiteit, socialisatie en jeugdcultuur in theorie en onderzoek*. Amersfoort, ACCO, 1991, p. 30.

⁴²³ CAMMAER H., *Jeugdwerk, maatschappij en cultuur*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 63.

verschillende leeftijdsgroepen fungeerden daarin als overdragers of ontvangers van het sociale erfgoed. Het antwoord op de vraag of de technologisering ten goede of ten slechte zou uitdraaien kwam dus bij de jeugd te liggen.

Het is niet verwonderlijk dat men ook verwijst naar Erik Erikson.⁴²⁴ Erikson wordt ook door anderen beschouwd als een van de belangrijkste, zo niet de belangrijkste uitvinder van het begrip identiteit. Vooral zijn boek *Identity, Youth and Crisis* is daarbij van belang geweest. In dit boek, maar ook al in eerdere geschriften, koppelde Erikson de identiteitsformatie aan de adolescentie. Zeker voor de periode waarin Erikson zijn theorie verkondigde, de periode 1950-1960, was dit een bijzonderheid. Erikson brak met de aanname dat de ontwikkeling van een persoon zich in hoofdzaak zou afspelen in de kinderperiode en legde de nadruk op *ontwikkeling als een levenslang proces*. Hij onderscheidde acht ontwikkelingsfasen. Welke deze zijn is hier niet van belang. Belangrijker is dat elke fase op bevredigende wijze moest doorlopen worden, wou er in de volgende fase sprake zijn van een verdere ontwikkeling naar een gezond persoon. Dat was iemand die zijn omgeving actief beheerste, een eenheid van persoonlijkheid vertoonde en in staat was de wereld juist waar te nemen. De vijfde periode was de adolescentie en hierin stelde zich met name het probleem van de *identiteitsverwarring*. De adolescent overzag zijn leven en moest tegelijk keuzes maken met betrekking tot zijn toekomst. In tegenstelling tot andere psychoanalytici was Erikson er ook van overtuigd dat vermaatschappelijking van het individu bijdroeg tot de creatie van een volwaardige persoonlijkheid. Voorwaarde was echter wel dat de biologische rijping afgestemd geraakte op de werking binnen de culturele en maatschappelijke instituties. Dit sloot natuurlijk mooi aan bij wat hierboven reeds gezegd is in verband met de visie op de socialisatie en integratie. De identiteitsverwarring waar Erikson over sprak vinden we bij Cammaer terug in de vorm van *fundamentele openheid* van de jongeren. De jeugd was immers nog niet opgeslorpt in vaste bindingen en verantwoordelijkheden in de maatschappij. Dit was een belangrijk element voor de cultuurvernieuwing omdat zij een herschikken van het traditionele en een begin van nieuw leven mogelijk maakte.

Het probleem van de vrijetijd

⁴²⁴ ERIKSON E. (ed.), *Youth: Change and Challenge*. New York, Basic Books, 1963, 284 p.
MEEUS W., *De adolescente identiteit in theorie en empirie: Erikson en Marcia*. in: KLAASSEN C., *Jeugd als sociaal fenomeen: identiteit, socialisatie en jeugdcultuur in theorie en onderzoek*. Amersfoort, ACCO, 1991, pp. 83-104.

Omstreeks 1969 sprak men in katholieke zin nog van *het probleem van arbeid en beroep in zijn verhouding met wat men 'de vrije tijd' pleegt te noemen*.⁴²⁵ Met vrijetijd bedoelde men dan algemeen de tijd die niet werd opgeslorpt door beroepsbezigheden. Deze vrijetijd zorgde niet alleen voor de nodige ontspanning en rust, maar moest ook aangegrepen worden om meer te leren mens worden, *om die waarden tot ontwikkeling te brengen die in de normale beroepsarbeid wellicht minder aan bod kunnen komen*.⁴²⁶ Deze these nam men over van Jean Fourastié die in deze zin sprak van *se spécialiser dans l'humain*.⁴²⁷ De vrijetijd werd zo geen vrije tijd meer, maar een tijd van andere verplichtingen. Binnen deze vrijetijd kon men niet zozeer de consumptiegoederen verbieden, maar moest men de mogelijkheid bieden om ze op een harmonische wijze in te schakelen in een persoonlijke en sociale levenshouding.

Visie op het jeugdwerk

Een dergelijke visie op de samenleving had natuurlijk haar repercussies op de aanpak van het jeugdwerk. Enerzijds kwam de klemtoon sterk te liggen op de dynamiek van het jeugdwerk. De maatschappij evolueerde snel en het jeugdwerk mocht niet achterblijven wou het niet achterop geraken. Van Echelpoel was duidelijk: *“Ook het jeugdwerk wordt opgenomen in dit evolutieproces en moet een geestelijk mobiel jeugdwerk blijven of worden. Eindeloze discussies zullen het moeten afleggen voor een optimistisch en dynamisch elan dat de zaken pragmatisch durft aanpakken en evalueren, zonder zich in teveel ideologische of andere vitterijen te vermeien*.”⁴²⁸ Anderzijds was het jeugdwerk ook het enige niveau dat zich snel aan de maatschappij kon aanpassen. Andere niveaus waren het gezin, de school, en de spontane *peer-groepen*.

Het gezin was de eerste en meest essentiële filter voor kultuuroverdracht. Volgens de CVP moest de politiek de rechten en plichten van het gezin waarborgen en eerbiedigen. De rol van het gezin in het kader van de opvoeding tot burgerzin werd dan ook onschatbaar en onvervangbaar geacht.⁴²⁹ Het gezin werd beschouwd als het beschermende milieu bij uitstek van waaruit men het samenleven kon ontdekken.

De school was de belangrijkste schakel die door de maatschappij werd opgebouwd om de jonge mens systematisch in te leiden in de cultuur en in het *funkioneren van de*

⁴²⁵ VAN ECHELPOEL J., *De maatschappij, waarin de jeugd leeft*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 19.

⁴²⁶ *ibid.*, p. 21.

⁴²⁷ FOURASTIE J., *Les 40000 heures*. Paris, Laffont, 1965, 246 p., FOURASTIE J., *Moderne techniek en economische ontwikkeling*. Utrecht, Spectrum, 1965. 284 p.

⁴²⁸ *ibid.*, p. 26.

⁴²⁹ CVP, *Jeugdbeleid: Partijraad van 16 maart 1963*. s.l., s.n., 1963, p. 8.

maatschappij. De school zou echter steeds een 50 jaar achterblijven op de levende cultuur.⁴³⁰ Zij was immers veel meer gericht op het voorzien van een vaste cultuuroverdracht. Volgens Yperman was het dan ook duidelijk dat de opdracht van de huidige school moest worden verruimd. De school moest de jongere immers voorbereiden op het hele leven: zowel op de arbeids- en beroepssituatie als op de zinvolle besteding van de vrijetijd. Ook binnen de CVP was men die mening aangedaan. De school mocht immers *niet enkel de plaats zijn waar een beroep of waar een zuiver intellectuele kennis wordt opgedaan*.⁴³¹ In het licht van de toenmalige maatschappelijke evolutie kreeg het onderwijs ook een vormende taak toegewezen. De school moest de vrijetijd echter zelf onaangestast laten. Het vrije jeugdwerk realiseerde er een eigen pedagogische situatie die volgens de KJR door de school *om allerlei redenen* niet kon of mocht worden uitgebouwd.⁴³²

Het spontane jeugdleven zelf kon snel wisselen van aandachtspunt en zich snel en soepel aanpassen aan nieuwe mogelijkheden. Daarbij stond deze actualiteitsstroming wel onder grote invloed van de massamedia in een eeuwige race om *in* te zijn. De vormende waarde van deze vriendenkringen of subculturen werd beperkt geacht. De volwassenheid kon men immers alleen bereiken door een socialisatieproces te ondergaan. Verschillende deelgroepen binnen het jeugdwerk vonden het, volgens Cammaer, noodzakelijk dat zij de jeugdigen die bij hen hoorden inleidden in hun deelcultuur, begeleidend *naar een volwassenheid die door de eigen houding is gekleurd*. De peer group als verzameling lotgenoten was dus slechts relevant binnen een groter socialisatieproces, iets wat ook bij Eisenstadt terugkwam.

In dat socialisatieproces was er tenslotte een belangrijke rol weggelegd voor het jeugdwerk. Doorheen het werk *Jeugdwerk in perspectief* werden een aantal belangrijke facetten van het jeugdwerk aangestipt. Ten eerste werd de nadruk gelegd op de spanning tussen experiment en geborgenheid binnen het jeugdwerk. Het programma was er niet zozeer normerend, maar diende opgevat te worden als een inspiratiebron voor het leven van de groep. Ten tweede moest het niet alleen focussen op de kritische sterke jongere die weliswaar opviel en provoceerde, maar net daardoor te kennen gaf op eigen kracht de cultuur te benaderen. Het jeugdwerk moest de vernieuwingstendensen bij een bredere groep kunnen brengen. Ten derde mocht men de wereld van ontspanning, consumptie en vrijetijdsbesteding in de

⁴³⁰ CAMMAER H., *Jeugdwerk, maatschappij en cultuur*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., Jeugdwerk in perspectief. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 63/75.

⁴³¹ CVP, Jeugdbeleid: Partijraad van 16 maart 1963. s.l., s.n., 1963, p. 11.

⁴³² “De school kan ook haar bijdrage leveren om de jeugd te initiëren in vrijetijdsbezigheden van culturele of sportieve aard. Om allerlei redenen wordt echter de eigenlijke besteding van de vrije tijd in de regel best niet door de school zelf als inrichtende macht ter hand genomen..”

KATHOLIEKE JEUGDRAAD, *Jeugdtehuizen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 56.

commerciële sector niet te snel afwijzen. Juist langs het vrijblijvende karakter van het jeugdwerk en in *die vluchtige speelse sfeer* konden heel wat experiment en vernieuwing ontluiken en worden verspreid, zoals het ook mogelijk is levenshouding en wereldbeschouwing te beïnvloeden langs vormen die zich als vluchtig spel aandienen.⁴³³ Ten vierde diende het jeugdwerk gedifferentieerd te worden. Van Echelpoel stelde daarbij een schema voor op basis van leeftijd, omschreven milieu en ‘oogmerken’ [gespecialiseerde diensten]. Die differentiatie dient volgens het volgende belangrijke principe te gebeuren: *“Er mag nogmaals de nadruk op worden gelegd dat ieder van deze vormen een eigen taak heeft en dat het even weinig zin heeft een bepaalde schakel te zien als een recruiteringsterrein voor de volgende, dan wel kunstmatige structuren te bouwen voor diegenen die, hoewel niet meer tot de leeftijdscategorie behorend toch niet uit de beweging zijn gegroeid. Zolang een beweging zich totalitair ziet, in de zin dat ze alle leeftijdsgroepen in één stramien wil blijven vatten, zal ze het als een funktieverlies aanvoelen niet voldoende aantrekkingskracht te hebben voor een van die categorieën.”*⁴³⁴ Het jeugdwerk zelf zien als *louter dienstbaarheid aan ideologie of volwassenenorganisaties zou verkeerd en gevaarlijk zijn*. In 1964 stelde de KJR ook al dat het jeugdhuis geen wisseloplossing was voor parochies waar de jeugdbeweging moeilijkheden doormaakte.⁴³⁵ We zagen echter reeds dat het recuperatie-idee in verband met de jeugdhuisen nog lang bleef doorwerken. Zeker stond de beïnvloeding van de jongere centraal, volgens welke werking dan ook.⁴³⁶ Daarbij wou men de jeugd helpen opgroeien tot volwaardig christelijke staatsburgers. Voor Van Echelpoel stond de autonomie van het jeugdwerk centraal. *“Het jeugdwerk heeft een pedagogische waarde en schept een eigen pedagogisch milieu, dat om zichzelf waardevol is. Het realiseert een eigen opdracht ten dienste van de jeugd en staat niet ten dienste van iets anders, b.v. een rekruteringsmiddel*

⁴³³ CAMMAER H., *Jeugdwerk in Vlaanderen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., Jeugdwerk in perspectief. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 80., YPERMAN J., *Pedagogische positiebepaling van het jeugdwerk*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., Jeugdwerk in perspectief. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 96.

⁴³⁴ VAN ECHELPOEL J., *Aktuele Vragen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., Jeugdwerk in perspectief. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, pp. 140-141.

⁴³⁵ KATHOLIEKE JEUGDRAAD, *Jeugdtehuizen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 55.

⁴³⁶ Het meest expliciet werd deze visie verwoord door Van Roey in 1963: *“Om KAJ taal te gebruiken zouden wij durven zeggen: het jeugdtehuis is een geschikt veroveringsterrein. We moeten dit woord dan goed begrijpen. Het is niet een ‘veroveren’ tot het lidmaatschap in een beweging, om ze zelf te hebben en ze uit het jeugdtehuis weg te trekken. Voor de KAJ is veroveren: andere jonge werknemers en werknemers helpen om te groeien tot een volwaardig christelijk en apostolisch leven, zo zelfs dat men bereid is om daarvoor tot een georganiseerde en meer oproepende beweging toe te treden, niet alleen voor eigen vorming, maar evenzeer om mee te bouwen aan een betere arbeidersgemeenschap.”*

VAN ROEY M., *Jeugdtehuizen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 48-49.

voor volwassenorganisaties, of rekrutering voor een of andere ideologie of partij.”⁴³⁷ Toch oordeelde men dat de religieuze vorming sterk geïntegreerd moest zijn in de beleving. Op dat moment was het verantwoord een beweging uit te bouwen waarbinnen de religieuze inspiratie als integrerend element werd opgenomen. Van Echelpoel waarschuwde er meteen voor dat het dan de opdracht werd niet te vervallen in indoctrinatie of exclusivisme. Men kon zeker vooropstellen dat bij de verantwoordelijken een fundamenteel akkoord moest bestaan over een reeks fundamentele basiswaarden. Yperman worstelde meer met de spanning tussen bescherming en verovering. Zo stelt hij: *“In de mate dat de religieuze inspiratie geïntegreerd wordt in de pedagogische opdracht van het jeugdwerk, heeft de kerk daar uitdrukkelijk mee te maken. Dit betekent echter niet dat zij het hele jeugdwerk zou moeten of mogen opvullen. Haar inbreng ligt op het vlak van de inspiratie en de profetische kritiek; niet op het vlak van het bestuur.”* Voor politieke partijen leek de vork enigszins anders aan de steel te zitten. Opnieuw citeren we Yperman: *“Zoals wij boven al suggereerden, moeten ideologische groeperingen en politieke partijen van elkaar los komen te staan, zodat ze elkaar niet onhygiënisch doorkruisen. De politieke partij moet de belangen van het jeugdwerk realiseren maar zij moet geen jeugdwerk realiseren of ideologisch controleren. Zij kan wel de sociale efficaciteit van het jeugdwerk controleren, maar ze heeft als politieke partij geen pedagogische opdracht.”*⁴³⁸ De bovenstructuren hadden uitsluitend een servicefunctie die vooral op kadervorming sloeg. Dit is dus het niveau waarop de politieke partij actief kon zijn. De blik moest echter op de lokale werking gericht zijn.

Staatsburgerlijke opvoeding

Van Echelpoel sprak over politieke en staatsburgerlijke opvoeding. Daaronder verstond hij het vertrouwd maken met de problematiek van plaatselijke en nationale communauteiten en hun beleidsstructuren, maar evenzeer met de Europese problematiek en het wereldgebeuren.⁴³⁹ Deze deelgroepen werden door Cammaer beschouwd als een volgend vormingsmedium voor de jeugd. Een zelfde geluid inzake staatsburgerlijke opvoeding vernemen we ook in 1968 vanuit het Bureau in verband met Staatsburgerlijke Opvoeding binnen de Katholieke Jeugdraad.⁴⁴⁰ De werkdefinitie die de VVKS daarbij hanteerde werd als

⁴³⁷ VAN ECHELPOEL J., *Aktuele Vragen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 63, p. 136.

⁴³⁸ YPERMAN J., *Pedagogische positiebepaling van het jeugdwerk*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 63, p. 94.

⁴³⁹ *ibid.*, p. 152.

⁴⁴⁰ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 3, Verslag van het Bureau in verband met Staatsburgerlijke Opvoeding, 05.12.1968.

een leidraad naar voor geschoven: *“Het constante standpunt van de beweging inzake staatsburgerlijke opleiding wil dat onze jongvolwassenen ook opgevoed worden tot maatschappelijke bewustwording en dit zonder te vervallen in enige partijpolitieke endoctrineren of actie.”* In 1968 moest dit volgens het Bureau betekenen dat de jongvolwassenen progressief vertrouwd moesten geraken met de problematiek van hun plaatselijke en nationale communiteiten maar evenzeer met de Europese problematiek en het wereldgebeuren. Blijft de vraag natuurlijk open welke maatschappijvisie men wou overbrengen bij de jeugd. Wou men de jongeren opvoeden tot koene revolutionairen of veeleer tot koele buitenstaanders? We lezen: *“Uit deze vragen blijkt dat men moeilijk iemand vertrouwd kan maken met deze problematiek zonder dat men een bepaalde “visie” op al deze realiteiten heeft. Een zogenaamd objektieve en niet-geëngageerde informatie betekent immers in feite ook een kiezen van statu-quo [sic].”* De visie die dan gedeeld wordt is te verwachten: *“Men zou zich kunnen voorstellen dat men als uiteindelijke doelstelling van de staatsburgerlijke opvoeding zou stellen een harmonische communiteit waarin de mensen zich zouden kunnen uitleven in vrijheid, in rechtvaardigheid en in vrede, waarin ieder individu zich zou kunnen ontplooiën en het beste van zijn krachten besteden aan het welzijn van die communiteit. Men kan akkoord gaan over een evangelische levensvisie die de bestaande maatschappijordening steeds zal toetsen aan haar radikaal in dienst van de gehele mens en de gehele mensheid staan.”*

Op het pedagogisch niveau stond de *opvoeding tot burgerzin* ook binnen CVP centraal. Burgerzin betekende zijn verantwoordelijkheid als burger inzien en gewetensvol uitoefenen *als lid van onderscheidene gemeenschappen: de gemeente, de provincie, de politieke groepering, de Staat en het volk, de Europese en de internationale gemeenschap.*⁴⁴¹ In de opvoeding tot burgerzin probeerde men een inzicht te brengen in de principes van een democratische samenleving, de rol en werking van de instellingen op de verschillende niveau's en de verantwoordelijkheid van de burgers ten opzichte van de maatschappij. Het betekende ook dat men technieken trachtte bij te brengen die nodig waren voor het uitoefenen van bovengenoemde verantwoordelijkheid zoals bezorgdheid voor het algemeen welzijn, zin voor verantwoordelijkheid en initiatief, en een streven naar verdraagzaamheid. Daarom moest men de jeugd ook linken aan het beleid. Anders kon er een gevoel van onverschilligheid optreden ten opzichte van een *anonieme macht*. Daarom pleitte het partijverslag ook voor stemrecht vanaf 18 jaar.

⁴⁴¹ CVP, *Jeugdbeleid: Partijraad van 16 maart 1963*. s.l., s.n., 1963, p. 7.

Rol van de overheid

Begin jaren zestig werd het subsidiariteitsbeginsel nog eng ingevuld in katholieke kring. Deze denkwijze kunnen we illustreren aan de hand van het eindverslag dat in 1963 uitgebracht werd door de *Commissie Jeugdbeleid* van de Algemene Raad der Apostolaatswerken (ARAW) onder de titel: *Jeugdbeleid voor de vrije jeugd*.⁴⁴² Uit dit rapport blijkt duidelijk dat de overheid slechts een supplementaire rol diende uit te oefenen ten aanzien van de vrije jeugdvorming. Daarbij moest ze de inspanningen van het privaat initiatief op dit gebied steunen met al de aangepaste middelen. Verder moest ze deze actie van het privaat initiatief aanvullen wanneer de gestelde opgaven de mogelijkheden van het privaat initiatief klaarblijkelijk te boven gingen, of in zover het privaat initiatief, daar waar het over de middelen beschikte, blijvend in gebreke bleef. Ook binnen de partijraad van de CVP krijgen we een soortgelijk geluid te horen in 1963. De staat kreeg een dubbele functie toegeschreven. Ze had een positieve taak te vervullen waarbij ze de diverse vormen van het vrijetijdsleven moest bevorderen. Concreet had men daarbij het verschaffen van subsidies en de vrijstelling van allerlei belastingen en taksen zoals de grondbelasting en de taks op gemakkelikheden in gedachten. De negatieve taak van de overheid bestond er uit verbods- en beschermingsmaatregelen uit te vaardigen die misbruiken en ongezonde vormen van publiciteit en overdreven commercialisatie tegen gingen. De overheid had ook de plicht de nodige infrastructuur voor het vrijetijdsleven te voorzien. Men mocht echter niet actief zijn binnen het jeugdwerk zelf: *“Het behoort in geen geval tot de taak van de overheid om jeugdbewegingen of groeperingen voor vrije tijdsbesteding op te richten. Dit komt uitsluitend toe aan het vrij initiatief. De overheid heeft tot taak een gunstig klimaat te scheppen om deze initiatieven te bevorderen, ze aan te moedigen en te steunen onder de meest geschikte vormen. [...] Waar de overheid meent in het algemeen belang dergelijke initiatieven met opvoedend karakter te moeten treffen, dienen deze een strikt neutraal karakter te vertonen en dient de leefbaarheid van gelijkaardige diensten van het privaat initiatief verzekerd.”*⁴⁴³ Zowel Paul Claus als Van Roey voor de KAJ maakten begin jaren zestig dezelfde analyse. Paul Claus stelde in 1962: *“Het zal dan ook in de eerste plaats aan het privé-initiatief toekomen verder het net van jeugdtehuizen op pluralistische basis uit te bouwen, met een zo ruim mogelijke hulp en aanmoediging vanwege de openbare besturen.”*⁴⁴⁴ Volgens Van Roey zagen vele priesters achter het erkennen en subsidiëren van jeugdhuizen een *stukske*

⁴⁴² KADOC, Katholieke Jeugdraad, 193, ARAW (Algemene Raad der Apostolaatswerken): nota's in verband met jeugdpolitiek ('61), jeugdbeleid ('62) en parochie ('63 – '64).

⁴⁴³ CVP, *Jeugdbeleid: Partijraad van 16 maart 1963*. s.l., s.n., 1963, p. 34.

linkse politiek. Vanuit deze redenering wenste men ook de rol van de overheid zeker niet toe te laten op het gebied van kadervorming.⁴⁴⁵ Ook binnen de Katholieke Jeugdraad werden deze opinies gedeeld in 1964.⁴⁴⁶ Een officieel jeugdhuis werd binnen katholieke hoek vaak gezien als een neutraal jeugdhuis, met alle gevolgen van dien.⁴⁴⁷ De oppositionele logica ten opzichte van de staat leefde dus ook in katholieke middens, hoewel de CVP de staat steeds meebeheerde en iemand als Claus de subsidiëringcriteria op maat maakte. In het geval van van Roey zagen we echter dat zijn analyse vertrok vanuit een overwaardering van de jeugdbeweging. Bovendien stond de zuilgebonden jeugdhuisoverkoepeling in 1963 nog in zijn kinderschoenen, waardoor er nog twijfel kon bestaan over de verhouding tussen zuil en overheid.

Peeters zegt dat dit soort documenten in pastorale en jeugdkringen *op gemengde gevoelens werden onthaald*. Ze zouden nooit inspirerend gewerkt hebben en anno 1969 stelde dat ze geschiedenis waren geworden. Peeters wenste het subsidiariteitsbeginsel uit te breiden. De staat werd niet meer gezien als vijand van de burgers en de particuliere verenigingen. De overheden hadden integendeel een eersterangsrol te vervullen, omdat zij de hoogste verantwoordelijkheid voor de algehele volkswelvaart droegen. De gesocialiseerde maatschappij werd ook gezien als een sterk geplande maatschappij. De actieve economische en ruimtelijke planning van de overheid waren volgens Van Echelpoel *in veel mindere mate een stokpaardje vanuit een bepaald ideologisch standpunt dan wel een door iedereen ervaren noodzaak vanuit de reële situatie en haar eisen*.⁴⁴⁸ De overheid moest dus zelf ook initiatieven nemen om vergeten of minder ontwikkelde groepen te bevorderen en een volledig jeugdbeleid uit te stippelen, steeds in overleg met de vrije sector. De financiering van de jeugthuizen werd naar voor geschoven als een fundamenteel probleem dat alleen door de overheid kon worden opgelost *zonder overheidssteun op dit ogenblik in*

⁴⁴⁴ CLAUS P. *De jeugdtehuizen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 24.

⁴⁴⁵ VAN ROEY M., *Jeugdtehuizen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 47-49.

⁴⁴⁶ *“Het is in de regel niet de taak van de openbare overheid zelf jeugdtehuizen op te richten. Initiatieven uit buurlanden houden een duidelijke waarschuwing in tegen de functionaristische en het levenloze van grote jeugdtehuizen, welke opgericht worden door de openbare overheid, veelal om redenen van prestige en waar jonge mensen zich niet thuis voelen en tot geen gemeenschapsvorming komen. Hulp bij het oprichten van kleinere tehuizen op levensbeschouwelijke basis is meest efficiënt.”*

KATHOLIEKE JEUGDRAAD, *Jeugdtehuizen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 55.

⁴⁴⁷ s.n., *Het open jeugdhuis*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 21.

⁴⁴⁸ VAN ECHELPOEL J., *De maatschappij, waarin de jeugd leeft*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., Jeugdwerk in perspectief. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 25.

*Vlaanderen haast geen enkele jeugd- en volwassenenorganisatie nog langer kan werken.*⁴⁴⁹

Dit werd gesteund door een retoriek die planning, socialisatie en cultuuroverdracht centraal stelde binnen de prestatimaatschappij. Daarenboven was er een sterke nood aan coördinatie tussen de verschillende nationale instanties die zich bezig hielden met het jeugdwerk. Dit ten gevolge van de versnippering over verschillende ministeries. Daarom pleitte Peeters voor de installatie van een *minister van jeugd* die heel de jeugdpolitiek moest behartigen. De onafhankelijkheid van het particulier initiatief situeerde zich bij het proces van cultuuroverdracht. Staatscultuur was verwerpelijk omdat de staat zelf pluralistisch moest zijn en zich niet met een bepaalde ideologie of ethiek mocht identificeren. De staatsburgerlijke opvoeding werd wel door de zuil zelf behartigd.

Conclusie

Alle bijdragen pleitten er nadrukkelijk voor om een sterkere wetenschappelijke onderbouw en begeleiding te ontwikkelen voor het jeugdwerk. De wetenschap moest de politici informeren over al de verenigingen die zich inlieten met het jeugdwerk, moest hen informeren over de huidige en toekomstige behoeften. De overheid moest mee subsidiëren. De twee peilers waarop het jeugdwerk verder diende opgebouwd te worden waren dus de wetenschap en de overheid. Het eerste diende deskundige leiders en studies af te leveren, het tweede moest ze betalen.

⁴⁴⁹ PEETERS K., *De verantwoordelijke maatschappij*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., *Jeugdwerk in perspectief*. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, p. 174.

3. Socialisten

3.1. Inleiding

Vanaf nu bespreek ik de agogische onderbouwing door de zogenaamde minderheidsgroepen. Zowel op politiek als organisatorisch vlak hadden de socialisten en de liberalen steeds minder macht dan de katholieken. Op politiek vlak hadden de socialisten nog een machtsbasis die, hoewel kleiner dan deze van de CVP, haar heel wat regeringsdeelnames opleverde. Wanneer we het zuilgebonden handelen bekijken, blijkt echter de achterstand van zowel socialisten en liberalen (die steeds de kleinste zouden blijven) ten opzichte van de katholieke initiatieven. Vandaar ook de retoriek van dé minderheidsgroepen, dé a-confessionele strekking, enz. Met name de socialisten namen de liberalen geregeld op binnen dergelijke kampen om het katholieke overwicht aan te vallen.

Een ander terrein waar dit machtsverschil zich op manifesteerde was de agogische onderbouwing van de zuilgebonden actie. Doordat de socialisten en de liberalen nu eenmaal minder mensen in de rangen hadden, lag de grootte van het denkend potentieel er ook steevast lager. Men kon de wetenschappelijke onderbouwing ook niet uitbesteden aan een universitair studiecentrum of een heel net van sociale hogescholen inrichten zoals de katholieken. De agogische actie werd dan ook vooral gedragen door individuen zoals een Willy Seeuws voor de socialisten of een Edward Beysen voor de liberalen. Ten derde primeerde bij de keuze van de gedetacheerde leerkrachten ook steeds de band met de zuil, waardoor deze mensen zich, zoals Staf Van Rompay, wel sterk inzetten voor de organisatie, maar bij gebrek aan pedagogische vorming zwakker stonden op het theoretische vlak. Ten vierde werd de agogische actie omwille van verschillende redenen noodzakelijk geacht, maar leunden de socio-economische themata dichter aan bij de traditionele agenda van de socialisten en liberalen. De band met de partij was op agogisch vlak sterker dan bij de katholieken. Toch bekloegen de Jong Socialisten er zich in 1958 over dat het *probleem van de jeugd* de partij-instanties weinig leek te interesseren.⁴⁵⁰ Het was volgens hen wachten tot het studieweekend van het tijdschrift *Socialistische Standpunten* en de bijdrage daarvoor van Gerrit Kreveld uit 1955 vooraleer de partij wakker schoot.⁴⁵¹ Een algemene raadzitting over

⁴⁵⁰ s.n., *Het probleem van de jeugd. Informatie en argumentatie: tijdschrift Jong Socialisten*, 1958, 10, s.p.

⁴⁵¹ Gerrit Kreveld stelde het als volgt: “Wij blijven er bij te geloven dat een vooruitstrevende sociaal-economische en cultuurpolitiek primordiaal is voor de socialistische vooruitgang. Dit neemt niet weg dat een systematisch georganiseerd jeugdverenigingsleven met de volle steun van gans de socialistische beweging, een

het onderzoek van het jeugdprobleem uit 1947 had immers nooit concrete resultaten opgeleverd. Ten vijfde hadden de pedagogische bijdragen die er waren ook minder invloed. Juist door bovenstaande redenen (die allemaal terug te koppelen zijn tot een zwakkere maatschappelijke positie) hadden ze minder autoriteit.⁴⁵²

3.2. Cultuurpessimisme

Het aantal artikels dat gewijd was aan de behandelde problematiek in het tijdschrift *Socialistische Standpunten* ligt aan de lage kant. In totaal tellen we elf artikels die op één of andere manier de ongeorganiseerde jeugd behandelen tot 1973.⁴⁵³ Maar liefst zes daarvan zijn gebundeld in een thema-editie van het tijdschrift dat naar aanleiding van de op gang zijnde studentenprotesten verscheen in 1968. Toch leveren de artikels een eerste indicatie van de houding die men ten opzichte van het jeugdwerk aannam. Zo beheerste het cultuurpessimistisch denken de teksten. Vanaf 1964 zou men daarvoor expliciet verwijzen naar Herbert Marcuse en zijn *One-Dimensional Man*. Drie bijdragen van de thema-editie waren gewijd aan het denken van deze man.⁴⁵⁴ De bijdragen die niet expliciet verwijzen naar Marcuse of van voor 1964 dateren, dragen ook de stempel van het cultuurpessimisme. Telkens werd de wereld voorgesteld als een chaotisch en gemassificeerd geheel. Kop van jut daarbij was de commerciële vrijetijdsbesteding. Het economisch individualisme was een

zo ruim mogelijke aanwezigheid van socialistische elementen in allerlei bestaande openbare of daarvan afhankende diensten die op het vlak van de jeugd-bevolkingsgroep werken, een coherente en durvende jeugdpolitiek vanwege de regering, machtig veel zouden kunnen bijdragen om bij de jongeren een nieuwe aantrekkingskracht te scheppen voor de socialisatische gedachte.”

KREVELD G., *Jeugd in Vlaanderen*. Socialistische Standpunten, 11, 1955, 3/4, p. 255.

⁴⁵² Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant A, 358-383

⁴⁵³ CARLIER B., *Overheid en Jeugdvorming*. Socialistische Standpunten, XI, 1964, 3, pp. 272-275., DE CLERCK P., *Problemen van onze tijd: jeugd, geweld en repressie*. Socialistische Standpunten, XVII, 1970, 3, pp. 148-152., DE CLERCK P., *Overheid en Jeugdvorming*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 285-288., RAES R., *Jeugd en maatschappij: overwegingen in verband met jeugdproblemen*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 247-253., DE WIT F., *De aantrekkingskracht van het Socialisme op de jeugd en de rol van de jeugd in de organisatie van de Arbeidersbeweging*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 264-266., VAN DER SANDE J., *Wat de ervaring heeft opgeleverd bij het vormingswerk met jongeren*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 261-264., KREVELD G., *Jeugd in Vlaanderen*. Socialistische Standpunten, II, 1955, 3-4, pp. 251-258., LAMBERT W., *Georganiseerde Jeugd in Europa*. Socialistische Standpunten, XIV, 1967, 2, pp. 100-108., MAELSTAF R., *Film in dienst van de jeugd*. Socialistische Standpunten, XI, 1964, 3 pp. 261-266., MEERT R., *De gemeentelijke jeugdleden*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 288-292., MEERT R., *De gemeentelijke jeugdleden*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 288-292., SEEUWS W., *Losse bedenkingen rond het Jeugdprobleem*. Socialistische Standpunten, V, 1968, 4, pp. 256-260.

⁴⁵⁴ RAES R., *Jeugd en maatschappij: overwegingen in verband met jeugdproblemen*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 247-253., VAN DEN ENDEN H., *Mens en maatschappij in het gevorderde industrialisme volgens Herbert Marcuse*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 236-246., HERMANS H., *Op zoek naar de "Tweede Dimensie"*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 267-276.

algeheel individualisme geworden. De samenleving werd beheerst door processen van rationalisering, industrialisering en technificering. Structurele gevolgen waren onder andere verdere economische vervreemding, verstedelijking, onpersoonlijke leiding en de nadruk op anonieme verantwoordelijkheid. Er ontstond een technisch-industriële massacultuur ten gevolge van een bundeling van kapitaal, techniek en rationalisering. De algehele vervreemding die daaruit resulteerde werd gezien als een zakelijke functionaliteit die niet vanuit de mens maar vanuit het doel, met name het rationeel doeltreffend vervaardigen van een goed, vertrok. Dit vervreemdingsproces werd door de jongere aangevoeld, als arbeider in het arbeidersproces, of als student via schoolse analyse. Vooral de jongeren in deze chaotische wereld werden geacht behoefte te hebben aan het houvast dat het socialisme als levensbeschouwing en als politieke beweging hen kon geven.⁴⁵⁵ De thema-editie werd dan ook ingeleid met volgende gevleugelde woorden: *“En we willen hier meteen onderstrepen dat het -zonder enig vooropzet- toch telkens weer blijkt hoe in een socialisme dat zorgt voor voldoende publiciteit over zijn wezen en streven, voor de meeste jeugdproblemen een doeltreffende en gelukkige oplossing te vinden is.”*⁴⁵⁶ Ik kom in het besluit nog terug op het feit dat dit slechts een eenzijdige (en foute) lezing van Marcuse is. In de bijdragen werd het jeugdwerk steevast gezien als promotie voor de socialistische gedachte.⁴⁵⁷ Alleen Seeuws zag de groei naar volwassenheid als finaliteit van het jeugdwerk al diende die groei wel begeleid te worden, het liefst onopgemerkt.⁴⁵⁸ Hier en daar werd dit ook sterk gepositioneerd ten opzichte van de katholieke actie ter zake.

3.3. De Commissie Permanente Opvoeding en Jeugd van de BSP

Het rapport van de *Commissie Permanente Opvoeding en Jeugd* uit 1965 trachtte een leidraad te zijn bij het creëren van een socialistisch geïnspireerde politiek inzake *jeugdbedrijvigheid*,

⁴⁵⁵ HERMANS H., *Op zoek naar de “Tweede Dimensie”*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, p. 275.

⁴⁵⁶ s.n., *Inleiding*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, p. 215.

⁴⁵⁷ *“Talloze jonge mensen blijken inderdaad niet langer blind te zijn voor de enorme betekenis die de socialistische ideeën zoals die uitgedragen worden door de BSP en haar aanverwante organisaties, hebben gehad voor de realisatie van een aantal kentrekken van politieke, sociale, economische en culturele democratie in onze huidige maatschappij. het kan volstaan hen duidelijk te maken dat er op al die gebieden op een democratische manier nog veel te doen blijft en wellicht veel te doen zal blijven. En dat juist de BSP geen andere bestaansgrond heeft, dan de verdere realisatie van die idealen.”*

DE WIT F., *De aantrekkingskracht van het Socialisme op de jeugd en de rol van de jeugd in de organisatie van de Arbeidersbeweging*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, p. 264.

⁴⁵⁸ SEEUWS W., *Losse bedenkingen rond het jeugdprobleem*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 3, p. 258. SEEUWS W., *Het jeugdtehuis*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 85-88.

opvoeding en vrijetijdsbesteding. Hoewel de brochure voorgesteld werd als een uitgangspunt en niet als een definitief besluit, vormde het toch een belangrijke momentopname van de visie op de socialistische jeugdzorg. Deze brochure had, volgens Declerck, zijn pendant binnen de katholieke wereld in het verslag van de partijraad van de CVP van 16 maart 1963.⁴⁵⁹ De commissie waarvan sprake bestond uit 21 personen waaronder Edouard Anseele en Willy Seews.⁴⁶⁰ Het programma viel uiteen in drie delen. Een eerste deel behandelde de grondslagen voor een moderne opvatting van de opvoeding. De maatschappelijke analyse die in deze bladzijden gemaakt werd, vormde met andere woorden de basis en legitimatie van wat volgen zou. Het tweede deel bevatte de socialistische visie op jeugdzorg terwijl het laatste deel meer algemeen focuste op de vrijetijdsbesteding en de constructie van de permanente vorming. Er werd teruggegrepen op het memorandum dat Joz Wijninckx voor de Jong Socialisten had geschreven in 1962 en dat een jaar later als leidraad voor politieke actie werd gepubliceerd.⁴⁶¹

Visie op de samenleving

De maatschappelijke analyse die de BSP ons voorschotelt in 1965 verbaast niet en komt overeen met de analyse die we hoger binnen de artikels uit *Socialistische Standpunten* tegenkwamen. Ten eerste werd onderstreept dat de wereld een tijdperk van grondige verandering was binnengetroten. De mensheid [sic] stond daarbij voor een keuze. Ze kon zich laten beheersen door de machine of het willekeurig gezag of ze kon de techniek in dienst van de mens brengen. Daardoor vormde bijvoorbeeld *de kennis van de dingen, de feiten en de gedachten de grondslag van de opvoeding van de mens*. De technologisering stond op zich ook een gezonde lichamelijke ontwikkeling in de weg. Machines duwden de mens in de rol van programmeur, de verstedelijking beperkte de mogelijkheden van actief spel en het steeds uitbreidendere veld van kennis zorgde ervoor dat de studieduur en –druk ook steeds aangroeide. “*Het enige redmiddel ligt in het feit al de verloren gelegenheden om bewegingen te doen, te vervangen door kosteloze en gezamenlijke bewegingen, samengebracht in een*

⁴⁵⁹ DE CLERCK P., *Overheid en Jeugdvorming*. *Socialistische Standpunten*, XV, 1968, 4, p. 286.

⁴⁶⁰ De Commissie bestond uit Edouard Anseele, Gust Bal, Hervé Brouhon, Georges Collard, Léo Collard, Ghislaine De Brieve, Roger Dechamps, Piet Declerck, Marcel Hicter, Henri Janne, Gerrit Kreveld, Madeleine Ledrus, Jan Luyten, Jean Morsa, Igor Recht, René Renard, Willy Seeuws, Thierry René, Pierre Vanbergen, Max Wasterlain en Joz Wijninckx.

⁴⁶¹ WIJNINCKX J., *Memorandum inzake jeugd- en jonge gezinnenbeleid*. Brussel, Jong Socialisten, 1962, 16 p. WIJNINCKX J., *Voor een vooruitstrevend jeugd- en jonge gezinnenbeleid*. Brussel, VZW Gert Wolf, 1963, 44 p.

bepaalde tijd."⁴⁶² Een speciale rol was weggelegd voor de jeugd, vermits deze moest voorbereid worden voor de taken en de eisen van morgen.

⁴⁶² COMMISSIE PERMANENTE OPVOEDING EN JEUGD VAN DE BSP, Een politiek voor de jeugd, de vrijetijdsbesteding en de permanente opvoeding: rapport uitgebracht door de commissie 'Permanente Opvoeding en Jeugd' van de BSP. Brussel, Commissie Permanente Opvoeding en Jeugd BSP, 1965, p. 7.

Het probleem van de vrijetijd

Men focuste op de vrijetijd aangezien deze sinds de verkorting van de arbeidsdag en de arbeidsweek een concrete realiteit was geworden. Het zenuwslopende werk en de gedurige inspanning, die het gevolg waren van de toenmalige arbeidsmethoden, oefenden een negatieve invloed uit op de gezondheid, het lichamelijke weerstandsvermogen en de gedragingen van de mensen, die aldus een langere rust nodig hadden om hun lichamelijke kracht en hun geestelijk evenwicht te herstellen. De vrijetijd moest echter nog op andere manieren opgevuld worden: *“Buiten een goede volstreekte rust, dient een goede vrijetijdsbesteding drie doeleinden na te streven: ontspanning, verstrooiing en ontplooiing van de persoonlijkheid. Terwijl de eerste twee zich nogal natuurlijk vermengen, dienen wij hoofdzakelijk onze aandacht te wijden aan het derde, dat de twee andere kan doordringen, voor zover hieraan een opvoedende waarde kan worden gegeven.”*⁴⁶³ Vooral de onvoldoende voorbereiding van de massa en de commercialisering van de grote ontspanningsmiddelen werden geacht negatieve gevolgen in te houden voor de ontplooiing van de persoonlijkheid en de vorming van de sociale geest, de culturele vooruitgang en de democratische waarden. De meeste van de massacommunicatiemiddelen bevonden zich immers in handen van handelsondernemingen, die zich vooral bekommerden om de financiële rendabiliteit zodat ze er zich vooral op toelieden *aan de primaire instincten van het publiek te voldoen, veeleer dan de mensen te verheffen en op te voeden*. De relatie met arbeid werd tevens aangehaald. Naarmate dit een bron was van ontevredenheid of integendeel van ontplooiing, zou de vrijetijdsbesteding vooral gewijd blijven aan eenvoudige ontspanning of verstrooiing of aan meer culturele werkzaamheden. Er werd tenslotte ook erkend dat het *labiele karakter van de vrije tijd* eiste dat het steeds op de voet gevolgd werd door sociologen, opvoeders, e.d. Toch wou men reeds een aanzet geven tot een beleid, *aangepast aan wat sommigen al ‘de beschaving van de vrije tijd’* noemen.⁴⁶⁴

Visie op het jeugdwerk

De samenleving scoorde dus slecht in het bevorderen van het lichamelijke en het geestelijke evenwicht. Dit kon echter omgebogen worden. Niet alleen op collectief maar ook op individueel vlak diende een mentaliteitsverandering op te treden. Dit was mogelijk dankzij de maakbaarheid van de mens waar zo sterk de nadruk werd op gelegd: *“Het karakter van het menselijk wezen bestaat bij de geboorte uit een zeker aantal neigingen, die het gezin, de*

⁴⁶³ *ibid.*, p. 31.

⁴⁶⁴ *ibid.*, p. 33.

*school en de maatschappij moeten gebruiken, zuiveren en richten om aan het individu een moreel en sociaal geweten te geven, om hem te helpen een wil en zelfbeheersing te verwerven, zonder welke de mens niet in staat zou zijn wensen te vervullen en zijn kracht te gebruiken op een sociaal verantwoorde wijze.*⁴⁶⁵

Belangrijkste *cel* in dit socialisatieproces was het gezin, waar de individuele en collectieve functies van de mens zich harmonisch konden ontwikkelen. De focus bij de beleidsmakers diende te liggen op de economische, juridische en morele bescherming van het gezin en het creëren van zoveel mogelijk gelijke kansen bij de intrede van het leven. Enkele concrete maatregelen zoals de creatie van een wettelijke gezinscode, de verplichte lessen *voorbereiding to het huwelijk en het gezinsleven* moesten dit mogelijk maken. Ouders bleven dus de belangrijkste raadgever voor het kind en de jongere. De school en het derde milieu waren er om hun taak te vergemakkelijken.

In het kader van een globale opvatting van de permanente opvoeding, diende de school niet alleen bij te dragen tot het verspreiden van kennis, maar ook tot de grootst mogelijke veralgemening van de kansen voor culturele, morele, technische en sociale verheffing. Daarom moest de school een *open huis* zijn en diende ze samen te werken met instellingen van buiten dit schoolverband om een oordeelkundige politiek van permanente opvoeding tot stand te brengen. De school mocht niet alleen onderwijzen maar ook opvoeden en de opvoeders moesten de persoonlijkheid van het kind ontwikkelen, opdat het zich ten volle naar zijn eigen finaliteit kon ontplooien. Algemeen gesteld diende de school door het cultureel peil en de behoeften van het kind op te voeren, de nodige voorbereiding te verschaffen om de toekomstige vrijetijd zo verstandig mogelijk te gebruiken. Als vorm van verstandige invulling van de vrijetijd beschouwde men het spel, in tegenstelling tot *de vaak noodlottige invloed* van de televisie.

Het voortbestaan van een te grote ongelijkheid inzake schoolbezoek en maatschappelijke verhoudingen, de ontoereikendheid van de democratisering van het onderwijs evenals het gevaar van de *overdreven commercialisering der grote ontspanningsmiddelen*, maakten een verruiming van de opvoedende bedrijvigheid naast en na de school echter noodzakelijk. De houding ten opzichte van het derde milieu was positief. De studerende jeugd had nood aan een derde milieu om hun *definitieve* persoonlijkheid vorm te geven. Daarbij werd wel de opmerking gemaakt dat tal van jeugdbewegingen verzamelpunten geworden waren voor jongeren uit het zelfde milieu. Daarom moesten verdere ontmoetingen mogelijk gemaakt worden via jeugthuizen, zwembaden en sportzalen. Het recuperatie-idee tussen jeugdhuis

⁴⁶⁵ *ibid.*, p. 8.

naar jeugdbeweging was daarbij uit den boze.⁴⁶⁶ Wel streefde men naar een mate van beïnvloeding binnen de jeugdhuisen. Dit kwam reeds duidelijk naar voor wanneer we de organisatorische evolutie van de SFJH bekeken en de briefwisseling van Seeuws en Van Rompay. We zagen ook al dat er vaak gehamerd werd op het belang van de kadervorming binnen de volksopvoeding en het jeugd beleid. Daarbij volstond het niet dat men de sporen al had verdiend binnen de jeugdbeweging. De nadruk werd gelegd op de professionalisering.⁴⁶⁷ Die opleiding moest steunen op een aantal grondslagen: grondige maatschappelijke basiskennis, doeleinden en factoren van de ontplooiing, kennis van leiding van personen en kennis van scheppende technieken.

Staatsburgerlijke opvoeding

Binnen de veranderende wereld had men ook een bepaald mensbeeld voor ogen waartoe men de jeugd wou zien opgroeien. Dit omvatte klassieke elementen zoals het opnemen van politieke, sociale en morele verantwoordelijkheden, het naleven van de democratie, en het verzet tegen onrechtvaardigheid. Ook de band met het concept van de *permanente opvoeding* werd aangehaald. Die had tot doel *aan de individuen de vereiste kennis en bekwaamheden te verschaffen, die onmisbaar zijn voor hun persoonlijke ontplooiing, voor de vervulling van hun familiale, economische, sociale en politieke functies en hen in staat te stellen, door deel te nemen aan het leven van de gemeenschap een vollediger en harmonieuzer leven te leiden.* [...] *Om die doeleinden tot het maximum te kunnen bereiken dient de opvoeding een bestendige activiteit te zijn, die begint tijdens de kinderjaren, voortduurt na de school en de universiteit, tijdens het hele leven, in een voortdurende inspanning van aanpassing en*

⁴⁶⁶ "Heel wat van deze clubhuizen zien er spijtig genoeg een nieuwe vorm van jeugdbeweging in, en vonden blijkbaar hierdoor een middel om de oud-leden terug opte vangen, die de jeugdorganisaties vroegtijdig verlieten. Zij sluiten door hun houding de deur voor de niet-georganiseerde massa-jeugd, voor ie het clubhuis bedoeld is."

SEEUWS W., *Naar een preventieve actie door het jeugdtehuiswerk*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 65.

Staf Van Rompay schrijft in 1968 in een brief: "[...] *Geen propaganda aanbrengen in uw jeugdtehuis voor JS of andere organisaties, wel voor de club.*"

AMSAB, SFJH, 2.1., Brief van Gustaaf Van Rompay, 05.10. 1968.

⁴⁶⁷ "Inzake de kadervorming zijn wij van mening dat het vandaag niet meer voldoende is geestdriftig te zijn om een goed leider te worden van een sportgroepering of jeugdgroep. Deze organisaties, waarvan de taak zeer belangrijk is, moeten de mogelijkheid hebben te strijden tegen het passief, negatief en commercieel karakter van de hedendaadse vrijetijdsbesteding. Zij dienen dus te beschikken over ploegen van goed onderlegde specialisten inzake actieve vrijetijdsbesteding en over de middelen om hun eigen kaders behoorlijk te vormen. In deze geest eisen wij invoering van het *Kultureel Verlof*, dat dient ingevoerd met het oog op de systematische vorming van de vereiste kaders voor de sportgroepering, de jeugdbeweging en de volksopleiding."

WIJNINCKX J., Voor een vooruitstrevend jeugd- en jonge gezinnenbeleid. Brussel, VZW Gert Wolf, 1963, p. 14.

vervolmaking.⁴⁶⁸ Men moest de individuen immers voorbereiden om culturele waarden te kiezen. Alleen al het beoefenen van sport, het lezen van een boek, bijwonen van een toneelvoorstelling, enz. leverde een meerwaarde voor het individu tijdens zijn vrijetijd. Dit in tegenstelling tot de “mass media” want hoewel ze ook hun positieve gevolgen hadden (*zelfs in weerwil van hun middelmatige kwaliteit dragen ze bij tot de verspreiding van kennis*) zagen ze de mens teveel als passieve wezens terwijl *de waarachtige cultuur moet uitgaan van de mogelijkheid voor een ieder om te kiezen na ingelicht te zijn, na te denken, zijn voorkeur te bepalen en te kennen te geven*.⁴⁶⁹

Vanuit de idee van de permanente opvoeding bekeek men de jeugd als een fase die geen doel op zich mocht zijn. De grote overlappende taak bestond er in de jeugd aan te passen *aan het versnelde tempo van de ontwikkeling der moderne maatschappij*.⁴⁷⁰ Daartoe voelde de BSP zich geroepen omdat zij als socialistische partij vanaf haar oprichting in 1885 oog had gehad voor de sociale kwestie (afschaffing kinderarbeid). Door te focussen op de sociale kwestie kon de BWP haar rol als pionier beklemtonen, terwijl zij wist dat dit met betrekking tot de jeugdwerking an sich niet het geval zou zijn. Die sociale kwestie had trouwens ook al andere vormen aangenomen. *“Het gaat er niet meer om de schreeuwende onrechtvaardigheden van het kapitalistische stelsel uit de wereld te helpen. [...] Het komt er op aan te beletten dat de waarde van de menselijke persoonlijkheid ten onder zou gaan in de technocratie en massificatie van de geesten.”*⁴⁷¹ De focus op burgerzin en democratie verraadt het project achter de doelstellingen. Want wanneer was men nu op een adequate manier omgesprongen met de vrijetijd? Welk project diende de school dan uit te dragen? We lezen: *“Die onverschilligheid [ten opzichte van de politiek], samen met de overrompeling van het openbare en particuliere leven door de technocratie bedreigt de toekomst van de democratie. Het is de plicht van de politieke leiders en instellingen, van de opvoeders, meer de aandacht van de jeugd op te wekken voor het gemeenschapsleven, voor 's lands zaken, voor de organen en de weldaden van de democratie.”*⁴⁷² De middelbare school en het universitair onderwijs diende de belangstelling op te wekken voor de actieve vervulling van hun taak als staatsburger. Het technisch onderwijs moest vooral toezien dat de menselijke waarden niet

⁴⁶⁸ COMMISSIE PERMANENTE OPVOEDING EN JEUGD VAN DE BSP, Een politiek voor de jeugd, de vrijetijdsbesteding en de permanente opvoeding: rapport uitgebracht door de commissie ‘Permanente Opvoeding en Jeugd’ van de BSP. Brussel, Commissie Permanente Opvoeding en Jeugd BSP, 1965, p. 11.

⁴⁶⁹ *ibid.*, p. 44.

⁴⁷⁰ *ibid.*, p. 12.

⁴⁷¹ *ibid.*, pp. 12-13.

⁴⁷² *ibid.*, p. 23.

teloorpingen *in een wereld waar aan de machine een overwegende rol wordt toegekend*. De jeugdorganisaties, vooral zij die politiek “gebonden” [sic] zijn, maar niet zij alleen, kunnen door hun activiteitsprogramma en hun methoden doeltreffend bijdragen tot het opwekken van de belangstelling der jongeren voor het zoeken en het uitwisselen van gedachten, *voor de strijd en het zelfbeheer*.

Rol van de overheid

Zoals te verwachten werd de rol van de overheid sterker benadrukt vanuit socialistische hoek. Seeuws klaagde het gebrek aan initiatief van overheidswege in 1967 aan. Daarbij rekende men vooral op de overheid om de infrastructuur en de gespecialiseerde leiding te betalen. Toch had het overheidsoptreden ook zijn grenzen. De ideologische veelheid moest aanvaard worden en zelfs bevorderd worden: *“Er kan op dit gebied geen sprake zijn van een etatistische of een politiek van bedriegelijke neutraliteit. De overheid moet de geëngageerde actie als een democratische waarde erkennen en de gevolgen ervan aanvaarden. Men versterkt de democratie niet door een jeugdorganisatie of de volksopvoeding onder de bescherming van een neutraal openbaar bestuur te stellen. Om een levende werkelijkheid te zijn, moet ze kunnen bestaan met de vrijheid van gedachte en van handelen der burgers. [...] De organisatie door de overheid van neutrale jeugd- en opvoedingsroeperingen kan slechts een aanvullend karakter hebben. Ze kan geen hinderpaal zijn voor de toekenning van subsidies, steunverlening en diensten aan de geëngageerde bewegingen, die dezelfde zorg moeten genieten van staat, gemeenten en provincies.”*⁴⁷³

3.4. Conclusie

Uit het voorgaande kunnen we alleen maar besluiten dat de socialisten Marcuse fout hebben gelezen. Zelfs al zou men hem niet gelezen hebben, dan is de *One-Dimensional Man* nog steeds een geschikt werk om de houding van de socialisten te kaderen. Het cultuurpessimisme op zich is niet zo verwonderlijk. De argumenten die men er bij aandroeg waren eveneens klassiek en variaties op het thema van de intellectuele en fysieke vervreemding. Nieuw was misschien wel dat die vervreemding zich niet alleen meer manifesteerde in de relatie tussen de arbeider en zijn arbeid maar ook binnen de vrijetijd een realiteit leek te zijn geworden door toedoen van de commerciële vermaaksindustrie.

⁴⁷³ *ibid.*, p. 55.

Vervreemding werd ruimer gedefinieerd als een soort atomisering van de maatschappij, gekenmerkt door een hoge graad van lethargie: het economisch individualisme was een algeheel individualisme geworden. Tot dusver de visie die gedeeld werd door een groot deel van de linkse intelligentsia sinds de Tweede Wereldoorlog en waarvan Marcuse waarschijnlijk de meest gekende vertegenwoordiger was.

De conclusie die de socialisten hier echter uit trokken met betrekking tot hun maatschappelijke en politieke opdracht, stond echter haaks op wat Marcuse dacht, of was liever juist een illustratie van de negatieve evolutie die Marcuse vaststelde. Marcuse stopte immers niet bij de vaststelling dat de consumptiemaatschappij erin slaagde om de mensen een volstrekt irrationeel en vervreemdend productieproces te doen aanvaarden door hen betere goederen te leveren en hun wensen te sturen. Deze technologische rationaliteit was ook een politieke rationaliteit geworden.⁴⁷⁴ Het leidde Marcuse tot een scherpe bekritisering van de zogenaamde verzorgingsstaat.⁴⁷⁵ Die was immers net gestoeld op de belofte van een comfortabeler leven voor een steeds groter aantal mensen die zich geen voorstelling konden maken van een kwalitatief andere wereld van spreken en handelen. Het vermogen om de rebellerende verbeelding en pogingen daartoe in te kapselen en te manipuleren was immers een integrerend deel van de gegeven samenleving. Deze pensée unique bracht een bepaalde mate van aanvaarding met zich mee die nog eens onderstreept werd door technologische doorbraken en wetenschappelijke consolidaties. Er was volgens Marcuse dan ook weinig heil te zoeken binnen de verzorgingsstaat wou men een waarlijk socialisme uit de grond stampen.⁴⁷⁶ De precondities lagen er te zeer vast en betekenden niets meer dan het optrekken

⁴⁷⁴ MARCUSE H., *De een-dimensionale mens: studies over de ideologie van de hoog-industriële samenleving*, Deurne, Unieboek België, 1978, p. 17.

⁴⁷⁵ Marcuse schetst de verzorgingsstaat als volgt: "De voornaamste trends zijn bekend: concentratie van de nationale economie op de behoefte der grote concerns, waarbij de regering functioneert als een stimulerende, ondersteunende en soms zelfs controlerende instantie; het verbinden van deze economie met een wereldomspannend systeem van militaire allianties, monetaire overeenkomsten, technische bijstand en ontwikkelingsschema's; de geleidelijke gelijkschakeling van de hoofd- en handarbeiders, van de leidinggevende figuren in het zakenleven en in de vakbonden, van vrijetijdsbesteding en ambities in verschillende sociale klassen; het kweken van een vooraf vastgestelde harmonie tussen de wetenschap en het nationale doel; de inbreuk op het particuliere gezinsleven door de alomtegenwoordigheid van de openbare mening en het opengooien van de slaapkamers voor de media van de massacommunicatie." *ibid.*, p. 39.

⁴⁷⁶ "Die Macht des Negativen erwächst außerhalb dieser repressiven Totalität aus Kräften und Bewegungen, die noch nicht von der aggressiven und repressiven Produktivität der sogenannten "Gesellschaft im Überfluß" erfaßt sind, oder die sich von dieser Entwicklung schon befreit und deshalb die historische Chance haben, einen wirklich anderen Weg der Industrialisierung und Modernisierung, einen humanen Weg des Fortschritts zu gehen. Und dieser Chance entspricht die Kraft der Negation innerhalb der "Gesellschaft im Überfluß", die gegen dieses System als Ganzes rebelliert. Die Kraft der Negation, wir wissen es, ist heute in keiner Klasse konzentriert. Sie ist heute eine noch chaotische, anarchische Opposition, politisch und moralisch, rational und instinktiv: die Weigerung, mitzumachen und mitzuspielen, der Ekel vor aller Prosperität, der Zwang zu protestieren."

van een rookgordijn waarachter vervreemding hoogtij vierde. Het geluk binnen de verzorgingsstaat was een vals geluk. De pluraliteit een valse pluraliteit, want deze krachten heften elkaar op in een hogere eenwording - in het gemeenschappelijk belang om de veroverde positie te verdedigen en uit te breiden, de historische alternatieven te bestrijden kwalitatieve verandering in te kapselen. Hoewel Marcuse niet schreef met het beeld van een verzuilde maatschappij voor ogen, lijkt zijn beschrijving ook hierbinnen overeind te blijven.

De BSP heeft er echter stevast voor gekozen om de verzorgingsstaat mee uit te bouwen en om haar te zien als het kader waarbinnen ze haar programma zou realiseren.⁴⁷⁷ Ze vertrok daarbij van een revolutionair denkkader. Op papier leek het tenminste lange tijd de bedoeling om een waarlijk socialisme te installeren. Ter gelegenheid van haar 75-jarige verjaardag in 1960 werd de doctrine uit 1894 (het zogenaamde Manifest van Quaregnon) herbevestigd.⁴⁷⁸ Dit gebeurde nog maar eens in 1974. Het was pas in 1998 dat de partijdoctrine aangepast werd, verwaterde tot een beleidsvoorstel veeleer dan een ideologisch uitgangspunt.⁴⁷⁹ Deze verwatering merkten we toch ook al op in het bovenstaande commissieverslag. Het kwam het duidelijkste naar voor in dat ene citaat dat het waard is om te herhalen: *“Het gaat er niet meer om de schreeuwende onrechtvaardigheden van het kapitalistische stelsel uit de wereld te helpen. [...] Het komt er op aan te beletten dat de waarde van de menselijke persoonlijkheid ten onder zou gaan in de technocratie en massificatie van de geesten.”* Wanneer de BSP er voor de rest een revolutionair elan op nahield, stond zij net als veel van haar Europese zusterpartijen aan de wieg van de *Welfare State* die door Sassoon gezien wordt als een antwoord op de noden van het toenmalige kapitalisme.⁴⁸⁰ Men kon destijds noch

MARCUSE H., *Zum Begriff der Negation in der Dialektik, Vortrag, gehalten vor dem Prager Hegel-Kongress 1966*. in: BUSCH G. (red.), *Herbert Marcuse. Ideen zu einer kritischen Theorie der Gesellschaft*. Frankfurt am Main, Suhrkamp Verlag, 1970, p. 190.

⁴⁷⁷ BLOMMAERT J., *Ik stel vast. Politiek taalgebruik, politieke vernieuwing en verrechtsing*. Berchem, EPO, 2001, p. 93.

⁴⁷⁸ SASSOON D., *One hundred years of socialism. The West European left in the twentieth century*. London, Fontana Press, 1996, p. 257.

⁴⁷⁹ BLOMMAERT J., *Ik stel vast. Politiek taalgebruik, politieke vernieuwing en verrechtsing*. Berchem, EPO, 2001, pp. 83-101.

⁴⁸⁰ *“The welfare state can also be seen as a response to the needs of advanced capitalism and particularly to the fact that the private sector, on its own, is unable to ensure the reproduction of all the conditions of production, including the following: an ideologically non-hostile labour force able and willing to work without having to provide for its own health care and future pension needs out of wages; an efficient transport and educational infrastructure; and the provision of essential supplies, such as gas and electricity, at reasonably low cost.”*

SASSOON D., *One hundred years of socialism. The West European left in the twentieth century*. London, Fontana Press, 1996, p. 138.

Een bredere kijk op de zaak vindt men bij Els Witte bij haar bespreking van het neocorporatisme waarop de welvaartstaat stoele [overleg tussen patronaat en vakbonden onder auspiciën van de staat (haar omschrijving)] WITTE E., *Politiek en Democratie. Omtrent de werking van de westerse democratieën in de 19de en 20ste eeuw*. Brussel, VUBPRESS, 2002, pp. 69-71.

Sassoon gekend hebben, noch alle andere post-factum analyses van de socio-economische evoluties. Vanaf 1964 kon men echter in partijkaders en zuilvertegenwoordigers niet rond Marcuse heen. Men deed het toch, al citeerde men hem waar mogelijk. De zuil en de partij was zozeer verbonden met een bepaalde maatschappelijke organisatiestructuur dat men in eigen vlees zou snijden door deze aan te vallen.

4. Liberalen

De opmerkingen die hoger gemaakt werden met betrekking tot de politieke, organisatorische en theoretische zwakkere positie van de socialisten kunnen herhaald worden voor de situatie van de liberalen, met die nuance dat zij het kleine broertje van de drie waren. Dat vertaalde zich op alle vlakken in een laatkomen en een beperktere slagkracht. Zo ook bij het agogisch onderbouwen van de maatschappelijke actie. Als we bij de katholieken en de socialisten geconfronteerd worden met een probleem van selectie - welke teksten bieden een gedegen weergave van de visie op het jeugdwerk - hebben we wat de liberalen betreft veeleer last van een bronnenschaarste. Op zich hoeft dit niet te verwonderen. Ten eerste verschenen de liberalen later op het toneel. Pas na het aantrekken van Edward Beysen als pedagogisch raadgever in 1971 kon de werking definitief van start gaan. Nadien bleef de federatie klein. Men zal binnen de partij niet geneigd zijn geweest om zwaar te investeren in een dergelijke organisatie. Dat men al meeding in de verzuilingslogica kon sowieso al contradictorisch geleken hebben in het kader van een liberale ideologie. De opiniërende teksten van de liberalen zijn dan ook geschreven vanuit hun minderheidspositie in een maatschappelijk systeem dat niet het hunne was.

4.1. Liberaal Vlaams Verbond

December 1969 werd er toch vanuit liberale hoek een congres gehouden over *Cultuur en Jeugdbeleid*. Dit congres werd georganiseerd door het Liberaal Vlaams Verbond (LVV). Wat echter meer van belang is dat de jeugdcommissie tijdens het congres voorgezeten werd door Willy Schollaert en verslagen werd door Edward Beysen. In het verslag vinden we niets nieuws onder de zon. Opnieuw werd vertrokken van een intussen welbekende maatschappelijke analyse: de wereld evolueerde snel door technische en wetenschappelijke ontwikkelingen. Die technologische en wetenschappelijke vooruitgang [sic] zette de maatschappij op weg naar een pluralistische samenleving. Dit sloot aan bij het andere deel van de brochure dat handelde over het cultuurbeleid. Daaruit blijkt dat de voornaamste bekommernis van de liberalen erin bestond om deze maatschappij werkelijk pluralistisch te houden: *“Aan hun instemming met de verwezenlijking van de culturele autonomie hebben de Vlaamse vrijzinnigen, hierin gesteund door de BSP en de PVV steeds de voorwaarde*

verbonden van de bescherming van de ideologische en filosofische minderheden. Meer bepaald werd en wordt nog steeds door hen gevreesd dat in de nederlandstalige cultuurgemeenschap [...] een katholieke meerderheid tot uiting zou komen die zich ten nadele van een vrijzinnige meerderheid zou doen gelden."⁴⁸¹ Dit is een heel ander geluid dan wat we eerder al hoorden van Willy Schollaert of Herman De Croo. Zij vertaalden liberaal als pluralistisch en zeker niet als a-confessioneel. De Croo wilde niet weten van een vrijzinnige minderheid maar sprak van een liberale minderheid die moest opboksen tegen twee grote spelers: de socialisten en de katholieken. De liberalen waren niet gediend met een levensbeschouwelijke verdeling, omdat het een inkrimping van hun rekruteringspoel betekende. Enkele zaken verduidelijken de schijnbare tegenspraak. Ten eerste was het congres natuurlijk georganiseerd door de liberale vrijzinnigen, waardoor vooral de agenda van deze groepering er door kwam. Ten tweede hing de spanning van het Cultuurpact in 1969 al in de lucht, waardoor het politiek lucratiever werd om zich opnieuw langs de levensbeschouwelijke scheidslijn te profileren. Ten derde was het congres georganiseerd voor en door de liberale kaders; het was niet gericht aan potentiële leden en slechts ten dele -maar in de praktijk altijd- aan de andere partijen.

Binnen deze pluralistische, *moderne* maatschappij kon de verhouding tussen arbeid en de vrijetijd ook rekenen op de aandacht van de liberalen. Net als bij de katholieken verwees men daarbij naar de werken van Fourastié.⁴⁸² Ook volgens de liberalen moest de vrijetijd zinvol besteed worden, aangewend worden om zich als mens te ontplooien. Niet verwonderlijk dat de notie *permanente ontwikkeling* ook opduikt in de tekst. Een laatste overeenkomst met de katholieke en socialistische houding ter zake vormde de visie op de rechten en plichten van de overheid, of zoals het in het verslag klinkt: *de bemoeienissen van de overheid ten overstaan van het vrije jeugdwerk*.⁴⁸³ De overheid had ten aanzien van het jeugdbeleid slechts een ondergeschikte rol te vervullen. Slechts daar waar een behoefte aanwezig was, maar waar geen privé-initiatief kon ontwikkeld worden, mocht de overheid optreden. Men had daarbij volgens het klassieke recept vooral infrastructurele ondersteuning voor ogen. Daarenboven moest de overheid het pluralistisch karakter van de initiatieven [lees de verzuiling] garanderen.

⁴⁸¹ LIBERAAL VLAAMS VERBOND, *Congres Cultuur en Jeugdbeleid*. Brussel, Stichting A. Vanderpoorten, 1969, p. 9.

⁴⁸² FOURASTIE J., *Les 40000 heures*. Paris, Laffont, 1965, 246 p., FOURASTIE J., *Moderne techniek en economische ontwikkeling*. Utrecht, Spectrum, 1965. 284 p.

⁴⁸³ LIBERAAL VLAAMS VERBOND, *Congres Cultuur en Jeugdbeleid*. Brussel, Stichting A. Vanderpoorten, 1969, p. 26.

4.2. Jeugdhuiswerk in liberaal perspectief.

In 1973 verscheen er dan een tekst van Edward Beysen die kan beschouwd worden als de neerslag van de liberale visie op de jeugdhuiswerking.⁴⁸⁴ Ook daarin werd de oprichting van de eerste jeugdhuisen gekaderd binnen de *technische revolutie* en de *voortdurend muterende wereld*. Dankzij de *sociale vooruitgang* en de democratisering van het onderwijs konden de jongeren zich manifesteren langs de *beschavingsvormen die binnen de cultuur thuishoren*. Beysen wees er ook op dat er in liberale middens al snel initiatieven bloeiden, maar dat daartoe in de geschiedschrijving met geen woord gerept werd. Het is genoteerd.

Het voornaamste probleem dat Beysen echter adresseerde was de spanning die er heerste tussen eigenheid en openheid. Vanuit de tendens om liberaal te definiëren als pluralistisch en de blik zo breed mogelijk te richten, kon men zich anno 1973 afvragen wat juist de meerwaarde van het liberale jeugdhuiswerk was.⁴⁸⁵ Wat was bijvoorbeeld het verschil met de pluralistische contactgroep binnen de VFJ? Dit werd nog versterkt door het liberale basisprincipe dat men noch wervend, noch indoctrinerend mocht optreden ten opzichte van de bezoekers van de jeugdhuisen. Beysen loste de spanning als volgt op: *“Hoe opener het jeugdhuis zal zijn, hoe dieper het ideologisch zal dienen gefundeerd te zijn. De ideologie zal in een jeugdhuis veel meer moeten geschapen worden dan geaffirmeerd. [...] Aan problemen kan echter geen oplossing gegeven worden wanneer die problemen niet doordacht worden. [...] Daaruit kan geconcludeerd worden dat gezien de educatieve opdracht van het jeugdhuis het ideologisch moet geïnspireerd zijn in de leiding, doch dat het in het kader van zijn eigen sfeer ook moet kunnen aansluiten bij de opvattingen en de levensvormen van een zo ruim mogelijk publiek van jonge mensen. [...] Daarbij zijn wij er ons ten volle van bewust dat het*

⁴⁸⁴ BEYSEN E. *Jeugdhuiswerk in liberaal perspectief*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 191-192.

⁴⁸⁵ *“Het is wel zo dat de LFJH niet uitsluitend de Federatie is van liberale Jhen. Het is wel een Liberale federatie, wat wil dit nu zeggen? Eerst en vooral dat uiteraard de liberaal geïnspireerde Jhen bij onze Federatie zijn aangesloten, maar daarnaast ook dat onze Federatie tevens openstaat voor Jhen met andere politieke, ideologische en filosofische strekkingen. Samengevat kan men zeggen dat om het even welk JH kan en mag aansluiten bij onze Fed. Duidelijker en eenvoudiger kan het niet denk ik [sic].”*
Liberaal Archief, LFJH, 1698, Interview Willy Schollaert, s.d. [1969-1974].

jeugdhuiswerk een zoeken blijft naar het evenwicht tussen het educatieve en de populariteit. In dit zoeken willen wij als liberalen een bijdrage leveren in een mogelijk groeiproces naar een pluralistisch jeugdhuis.”

Ten eerste bleef het dus dansen op een slappe koord tussen beïnvloeding en acceptatie. Belangrijk is wel dat recuperatie niet aan de orde was, en dat de spanning uiteindelijk zou kunnen verdwijnen in de creatie van pluralistische jeugdhuizen; iets waar de liberalen wensten aan mee te werken. Aangezien deze tekst verscheen in de allereerste uitgave van het tijdschrift *J-Antenne* dat gericht was aan de leiding binnen het jeugdhuis, kunnen we stellen dat het effectief geschreven was met de bedoeling om een (weliswaar beperkte) leidraad te zijn voor de praktijk.⁴⁸⁶ Beysen greep daarvoor terug naar een tekst die Claus in 1965 geschreven had voor jeugdhuisleiders. Zonder naar Claus te verwijzen herhaalde hij diens woorden bijna letterlijk.⁴⁸⁷ We onthouden daarvan dat de twee wat de agogische onderbouwing betrof op dezelfde lijn zaten. Meer algemeen kunnen we zeggen dat de spanning tussen beïnvloeding, beheersing en acceptatie leefde bij elke zuil. Ten tweede bemerken we dat de verzuiling in volle Cultuurpact-periode werd gemarginaliseerd tot een kracht die zich levensbeschouwelijk manifesteerde binnen de kaders maar weinig slagkracht bevatte. Dat men pleitte voor een doorgedreven pluralisme sloot niet alleen meer aan bij de liberale ideologie, maar ook bij de concrete machtspositie, waarbij de liberalen niet veel macht te verliezen hadden op het terrein. Die twee hingen natuurlijk samen en resulteerden in het feit dat de liberale zuil steeds de verzuilingslogica volgde maar ook bekritiseerde om zich alsnog als zuivere niet-verzuilers voor te stellen.

⁴⁸⁶ BEYSEN E., *Jeugdhuiswerk in liberaal perspectief*. *J-Antenne*, I, 1973, 1, pp. 3-4.

⁴⁸⁷ Vergelijkt u zelf maar. We citeren Claus: “Hoe opener het jeugdtehuis zal zijn, hoe dieper het ideologisch zal dienen gefundeerd zijn. De ideologie zal in een jeugdhuis veel meer moeten geschapen worden dan geaffirmeerd. [...] Aan problemen geeft men echter geen oplossing wanneer die problemen niet doordacht worden [...] Gezien zijn educatieve opdracht zal een jeugdtehuis ideologisch geïnspireerd zijn in de leiding, doch in het kader van zijn eigen sfeer ook aansluiten bij de opvattingen en levensvormen van een zo ruim mogelijk publiek van jonge mensen.”

CLAUS P., *Jeugdtehuiswerk*. in: FACHE W., *Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk*. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 60.

5. Filosofisch-Pedagogische Commissie

5.1. Inleiding

We zagen dat in 1966 het *standaardwerk* van Regal en Cammaer verscheen over jeugthuizen vanuit het Leuvens Studiecentrum voor Jeugdwerk. De klemtoon lag er sterk op de complementaire werking van het jeugdhuis. Ter vervollediging van het werk binnen de jeugdbeweging moest het jeugdhuis zich meer op de maatschappelijk zwakkere jeugd richten. Zij omschrijven een jeugdhuis dan ook als volgt: *“Een aanbieding aan de jeugd - voornamelijk de niet georganiseerde jeugd en zoveel mogelijk van beide geslachten - van een gezonde - en, naar gelang het opzet, meer of minder georganiseerde - ontspanningsgelegenheid, in het kader van de gehele vrijetijdsbesteding en in een algemeen-opvoedkundige sfeer, waarbij in het bijzonder de verdere sociale vorming wordt nagestreefd op een voor de jeugd zo aangenaam mogelijke wijze.”*⁴⁸⁸ Op dat zelfde moment kende de prille Vlaamse Federatie het jeugdhuisconcept een aantal opties toe. Uit deze opties sprak veel meer de klemtoon op een open ontmoetingsruimte waarbinnen zinvol met vrijetijd kon omgegaan worden. Bij de voorstelling van de VFJ in september 1965 werd dit meteen duidelijk door de volgende definitie van een jeugdhuis naar voor te schuiven: *“Een jeugdtehuis is een open en aangepast ontmoetingplaats waar de jeugd zich vrij en naar eigen stijl en inzicht, binnen het kader van een educatieve sfeer en van een volwaardige vrijetijdsbesteding een ‘tehuis’ kan scheppen.”*⁴⁸⁹

Hier komen twee optieken die het jeugdhuiswerk stuurden samen. Aan de ene kant heb je het beheersingsperspectief, dat het jeugdhuis als een complementaire instantie binnen het derde milieu zag met de betrachting om alle jongeren te bereiken vanuit een preventieve reflex. Een vrijetijd zonder opvoeder werd immers argwanend bekeken. Vanuit deze optiek werden de jeugthuizen lange tijd gezien als complementair of ondergeschikt aan de werking van de jeugdbewegingen. Deze visie leefde in meer of mindere mate binnen elke zuil. Aan de andere kant heb je dan de meer kritische benadering, die vooral de open werking centraal plaatste. De rol van de jongeren werd er sterker in onderstreept. Het jeugdhuis had niet alleen functies die de werking van de jeugdbeweging vervolledigden. Volgens deze visie kende de

⁴⁸⁸ REGAL J., WAUTERS N en CAMAER H., *Jeugdtehuizen*. Kapellen, De Nederlandsche Boekhandel, 1966, p. 12.

⁴⁸⁹ AMSAB, SFJH, 4.1., VFJ: Voorstellingsvergadering, 25.09.1965.

jeugdhuiswerking een eigen rationaliteit, zoals mag blijken uit de functies die de VFJ in 1966 weggelegd zag voor het jeugdhuis. Deze visie zien we vanaf het einde van de jaren zestig meer opduiken en vergezelde de autonomisering van de VFJ, de professionalisering die iemand als Willy Faché vertegenwoordigde en de dalende kracht van de zuilen. We zagen reeds dat zij bij de agogische onderbouwing van hun actie zich sterk richtten op de staatsburgerlijke opvoeding en de ideologische gebondenheid vooral reserveerden voor de kaders. Binnen het continuüm van beheersing en openheid hielden de zuilen bovendien al meer naar het laatste om een zo groot mogelijk potentieel doelpubliek te bereiken. Deze factoren zorgden ervoor dat de eigen rationaliteit van het jeugdhuiswerk vaker onderstreept werd en noties als ledenwerving en politieke of ideologische vorming de baan moesten ruimen. De nadruk kwam te liggen op de informatie- en adviesfunctie van het jeugdhuis.

Functies van een jeugdhuis volgens VFJ in 1966⁴⁹⁰

1. Het jeugdtehuiswerk is vooral gericht op een gemengd samenzijn van de oudere jeugd.
2. Er worden geen waarden vooropgesteld en zeker niet opgedrongen: de jongeren dienen zelf, in de confrontatie met elkaar, te ontdekken welke waarden in hun leven belangrijk zijn.
3. Het accent komt te liggen op een ‘open huis’ en een ‘permanent onthaal’, naast een grote verscheidenheid van sfeer en activiteiten.
4. Methoden van werken zijn de ontmoeting (instuif) enerzijds en het aanleren van vrijetijdsbesteding (hobbyclubs) anderzijds.
5. De vrijblijvendheid van het aanbod wordt beschouwd als noodzaak voor de totale openheid van het jeugdhuis.

Toch meende men dat het aanbod binnen het jeugdhuis tevens een appèl kon inhouden tot engagement voor zoveel mogelijk jongeren. Engagement werd echter neutraal gesteld: het betekende concreet zich mee inzetten voor het jeugdhuis. Een laatste illustratie van dit alles vinden we in het bronnenboek van Willy Faché. De bijdragen veranderen doorheen het werk langzaam van toon. Waar de vroegere bijdragen vooral de relatie tussen de jeugdbeweging en

⁴⁹⁰ LOOSE G., *Jeugdhuiswerk, identiteit en ontwikkeling*. Gids Sociaal-Cultureel Werk, 1, 1982, p. 4.

het jeugdhuis problematiseerden vanuit een preventieve reflex, werd later meer gekeken naar de functies die binnen het jeugdhuiswerk konden gerealiseerd worden. Men kreeg bijvoorbeeld meer aandacht voor de verhouding tussen de volwassenen en de jongeren binnen het jeugdhuis en de seksualiteitsbeleving van de jongeren.⁴⁹¹

De evolutie was wel niet zo rechtlijnig zoals hier voorgesteld. Alleen al de publicatie van het werk van Cammaer toont dat de twee opvattingen -beheersing en open werking- samen gepropageerd werden. We zagen reeds dat de overwaardering van de jeugdbeweging ook lang bleef doorleven. We kunnen veronderstellen dat deze verschillende visies met mekaar in conflict kwamen binnen de VFJ In wat volgt tracht ik deze pedagogische evolutie te reconstrueren door de aandacht te richten op de commissie die binnen de VFJ expliciet met een dergelijke opdracht was opgericht: de Filosofisch-Pedagogische Commissie.

5.2. Oprichting en functies van de Filped

In het begin van het werkjaar 1968/1969 formuleerde Godelieve Cartryse enkele bedenkingen in verband met de situatie van de VFJ na twee jaar werking. Ze stelde vooral een gebrek aan deskundigheid vast waardoor de massa van de jongeren zich niet aangesproken voelde door het jeugdhuiswerk tenzij door de dansavonden. Ze vervolgde: *“Opdat de vlaamse federatie [sic] tot een volwaardige dienst van de jeugdtehuizen zou kunnen uitgroeien is ons inziens noodzakelijk: permanente studie m.b.t. de taak van een jeugdtehuis en de daaruitvolgende noodzaak aan kadervorming, stimuleren van provinciale groepen, oprichting van een permanent secretariaat, meer dan maandelijks samenkomen van het dagelijks bestuur.”*⁴⁹² Lucie Demeure stelde op 14 januari 1968 de permanente studie met betrekking tot de taak van een jeugdhuis naar voor als één van de zeven doelstellingen die de VFJ moest realiseren.⁴⁹³ Deze oproepen resulteerden in de oprichting van een

⁴⁹¹ s.n., *Wie is de baas in het jeugdtehuis?* in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 161-164., CLEYMANS B., VERMEIREN L., e.a., *Praktijk van het jeugdhuiswerk: leeftijdsgrenzen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 173-182., MATHIJS T., *Zie hoe mooi je bent. Jongeren en seksualiteitsbeleving*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 201-204.

⁴⁹² AMSAB, SFJH, 4.3., VFJ: notulen van de Raad van Beheer, 14.01.1968.

⁴⁹³ De andere doelstellingen waren het stimuleren van provinciale contacten, kadervorming, het stimuleren van de contactgroepen, het verzorgen van het permanent secretariaat, het dagelijkse bestuur en diversen (bezoeken jeugdhuisen, jaarlijkse manifestaties,...). AMSAB, SFJH, 4.3., VFJ: notulen van de Raad van Beheer, 14.01.1968.

studiecommissie die het jeugdhuiswerk inhoudelijk van dichtbij moest volgen. Twintig februari maakte Willy Seeuws dan melding dat er in de schoot van de federatie een Juridisch-Pedagogische Dienst was opgericht. Op 26 februari gingen dan tenslotte de werkzaamheden van de tot Filosofisch-Pedagogische Commissie omgedoopte werkgroep van start. Deze commissie moest vooral de geest en methodes van het jeugdhuiswerk bestuderen. Op de Raad van Beheer van 17 februari 1968 werd het belang van deze problematiek nog eens onderstreept: *“De beheerraad zal speciaal met het werk van deze commissie moeten kunnen geconfronteerd worden. Het is noodzakelijk éézelfde inzicht te delen om als ‘ploeg’ t.o.v. de Jeugdtehuizen te kunnen werken.”*⁴⁹⁴ Met de Raad van Beheer werden dan ook telkens 1 à 2 studiedagen per jaar ingericht gewijd aan deze problematiek.

Eind 1968 stelde Godelieve Cartryse dat er in feite nog gezocht werd naar wat de commissie juist diende in te houden. De commissie kreeg uiteindelijk een drieledige doelstelling. Ten eerste moest ze haar eigen ideeën in verband met het jeugdhuiswerk toetsen aan die van anderen. Ten tweede moest ze de neerslag van deze gedachtewisseling laten verwerken in werknota's en artikels (voor tijdschriften, pers e.a.). Tenslotte moest ze ook de stof leveren aan de commissie Kadervorming voor de inhoud van de stages. De concrete onderwerpen die moesten besproken worden leren we op basis van een nota van Paul Claus.⁴⁹⁵

1. Identificatie van het jeugdtehuiswerk: doel, inhoud en methodes van het jeugdtehuiswerk.
2. Leeftijdsgroepen in een jeugdhuis.
3. Speciale groepen in een jeugdhuis.
4. Aangroei van het netwerk “jeugdtehuizen”.
5. Informatie van en samenwerking met comités voor jeugdbescherming en gerechtelijke instanties.
6. Informatie van gemeente- en provinciebesturen.
7. Informatie van jeugdorganisaties.
8. Informatie van onderwijskringen.

De commissie werd bevolkt door personen die natuurlijk iets te vertellen hadden in verband met de agogische aspecten van het jeugdhuiswerk. Demeure, Claus, De Wolf, Helin, Seeuws,

⁴⁹⁴ AMSAB, SFJH, 4.3., VFJ: notulen van de Raad van Beheer, 17.02.1968.

⁴⁹⁵ AMSAB, SFJH, 4.3., VFJ: notulen van het Dagelijks Bestuur, 03.02.1969.

Van den Audenaerde, Wouters, Wuestenberg en Cartrysse: allen zetelden ze in de commissie die gemakshalve omschreven werd als de *Filped*. Godelieve Cartrysse werd tevens voorzitter van de commissie. In 1969 besloot Cartrysse voor het laatste jaar de functie van voorzitter op te nemen binnen de *Filped*. Ze werd in 1970 opgevolgd door Jef Van den Audenaerde die datzelfde jaar ook Lucie Demeure opvolgde als voorzitter van de hele federatie. Willy Faché was intussen ook al een jaar secretaris van de *Filped*. Oude getrouwen zoals Beysen, Cartrysse, Claus, Cleymans, Demeure, Helin, Mathys, en Schreiber, zetelden nog steeds in de commissie. In 1974 zouden Van den Audenaerde, Mathijs en Schreiber de nieuwe secretarissen worden van de commissie.

5.3. De werking van de *Filped*

Nadruk op preventie

Het Eerste commissieverslag dateert van 7 maart 1968. Op deze studiedag werd aandacht gegeven aan het waarom van het jeugdhuis. Het jeugdhuis werd duidelijk gezien als preventieve instelling. Asociale jeugd bevond zich in alle lagen van de bevolking en hoewel de jeugthuizen niet altijd voldoende klaar waren om ze op te vangen, vormden ze nochtans een waardevolle en reeds bestaande preventieve instelling. Regelmatige contacten tussen de jeugdbeschermingscomités en de jeugdtehuizen werden ook noodzakelijk geacht opdat men niet langs beide zijden aan hetzelfde touw zou blijven trekken. Ze kenden beiden dus hun eigen specifieke preventieve functie. Welke deze dan is leren we niet uit de teksten. Wat een jeugdhuis was, de verschillende mogelijkheden die het kon bieden en de doelstelling die werd nagestreefd dienden ook nog bestudeerd te worden.

De tekst van Paul Claus met de titel *Vragen rond het jeugdtehuiswerk* vormde het vertrekpunt voor deze studie. Daarin werd de pedagogische functie van een jeugdhuis centraal gesteld. Dit onderscheidde het jeugdhuis van een café. Belangrijke wortel van deze pedagogische functie vormde toch opnieuw de ideologische inspiratie van de betrokken personen. Toch stelde Claus, ondertussen al in de lijn van de verwachtingen, hier zelf belangrijke vraagtekens bij: *“Humanisme kan niet gelijkgeschakeld worden met enge partijgebondenheid die eerder op werving dan op opvoeding is afgestemd. Wat zal er van het jeugdtehuiswerk overblijven wanneer één of andere partij -terwille van politieke macht- zich op het jeugdtehuiswerk zal gooien?”*⁴⁹⁶ Daarentegen werd de promotie van elke jongere in

⁴⁹⁶ AMSAB, SFJH, 4.3., VFJ: notulen van de Raad van Beheer, 26.02.1968.

zijn menswording gedurende en naar aanleiding van zijn vrijetijdsbesteding als hét doel van het jeugdhuiswerk gesteld.

Verruiming naar persoonlijke ontwikkeling binnen een recreatief geheel

Mei 1969 besprak de Filped opnieuw de identificatie van het jeugdhuis. De discussietekst voor de commissie werd samengesteld door Godelieve Cartrysse.⁴⁹⁷ Een herwerkte tekst ervan verscheen trouwens ook in de eerste aflevering van het tijdschrift *Jeugdtehuiswerk*, uitgegeven door de VFJ in 1971. Het neemt er een prominente plaats in (pp.-3-13) wat een indicatie is van het belang dat men hechtte aan dergelijke oriënterende bijdragen. Men hamerde er wel al op dat het hier niet kon gaan om een definitief standpunt ten opzichte van het jeugdhuiswerk.

Het wekt geen verwondering dat men het jeugdhuiswerk vooral weggelegd zag voor de oudste leeftijdsklasse. Indien de werking wel groot genoeg was kon men misschien ook de lagere leeftijden aanspreken. Het jeugdhuis moest natuurlijk openstaan voor alle jongeren, van gelijk welke gezindheid of inspiratie, ook al was men er zich van bewust dat mogelijkheden om met een jeugdhuis te beginnen zich vooral bij de economisch en cultureel kapitaalkrachtige middenklasse bevond. Men wist ook dat dit als gevolg had dat er in de meest behoeftige kringen weinig jeugdtehuizen tot stand kwamen, omdat daar juist dit genoemde kapitaal onvoldoende aanwezig was. Men zag hiervoor een bijzondere taak weggelegd voor de overheid en vanwege het privaat initiatief omdat het werken met deze jongeren meer geld en meer geschoolde krachten van buiten zou oproepen. Onder die behoeftige jongeren verstond men de kinderen uit grootsteden, ongeschoolde of weinig geschoolde arbeidersjeugd, de cultureel bedreigde jeugd zoals de Nederlandstalige jeugd in Brussel, gehandicapten en vreemdelingen [sic] en tenslotte slachtoffers van *teveel aan comfort en tekort aan familieleven*. We gaven hoger reeds de redenen aan waarom de overheid in gebreken bleef bij de invulling van deze *bijzondere taak*.

Er werd echter niet meer zo gefocust op de preventieve functie zoals een jaar tevoren het geval was. Het jeugdhuiswerk was er volgens de commissie vooral op gericht jonge mensen op te vangen in een aantrekkelijk en eigentijds kader. Hoe meer de leiding van het jeugdhuis

⁴⁹⁷ FILOSOFISCH-PEDAGOGISCHE COMMISSIE, *De identiteit van het jeugdtehuiswerk*. in: FACHE W., *Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk*. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 143-152.

tussen de leden zou leven hoe meer de kans op een adequate werking. Zij moest een ruimer inzicht en overzicht hebben over tal van zaken, opdat zij een dienende rol zou kunnen vervullen in het geheel. De vrijetijdsactiviteiten die aan bod kwamen kenden natuurlijk ook een vormend cachet. Op dat vlak moest het jeugdhuiswerk zich laten inspireren door *de grote levenswaarden die de mens laten uitstijgen boven zijn dagelijkse denk- en doewijze*: “*In alle tijden van de geschiedenis werden zij gebracht en verwoord door grote denkers, dichters en profeten. Deze waarden opnieuw doordenken en laten opleven, in eigentijdse vorm, zal het JT-werk aan “geesteskracht” doen winnen, en zal ongetwijfeld bijdragen tot de ontwikkeling van een nieuw menstype: de “Mens als partner” bekwaam om medemensen te ontmoeten in alle verscheidenheid van karakter, beroep, ideologie, ras, en volk, zonder zich superieur te wanen, noch minderwaardig omdat hij -zij iets van het proces van de MENS-WORDING ontdekt heeft. Aan ons daartoe de weg te zoeken!*”⁴⁹⁸ Er werd ook herhaaldelijk verwezen naar de openheid waarmee dit alles diende gerealiseerd te worden: “*Het programma groeit vanuit een “samen-leven” met de jongeren, waarin feeling & dialoog de twee voorname informatiebronnen worden.*”

De verschuiving van preventieve functie naar persoonlijke ontwikkeling en de versoepeling van ideologische gebondenheid naar het wat neutralere menswording op basis van waarden ging verder. In 1971 stelde de Filped opnieuw de doelstellingen van het jeugdhuis op. Er werden er vier naar geschoven. Ten eerste diende een evenwichtige persoonlijkheidsontwikkeling nagestreefd te worden. Men moest leren doorzetten, leven met een toekomstperspectief, durven zichzelf te zijn, enz. Ten tweede moest het jeugdhuis de jongere helpen *democratisch* te functioneren in de samenleving. Hieronder verstond men mekaar accepteren, luisteren, verantwoordelijkheid dragen, inzicht verkrijgen in maatschappelijke stromingen, enz. Ten derde moest men gezelligheid creëren. Tenslotte moest men jongeren in moeilijkheden persoonlijk helpen en ze vooral leren zelf moeilijkheden op te lossen. Het jeugdhuis werd hier dus gezien als een *oefenschool voor democratisch samenleven* zoals Lambrechts het nog op de stage van Wemmel in 1969 formuleerde.⁴⁹⁹ Het jeugdhuis was er niet meer als dusdanig op gericht om de jeugd te beschermen tegen potentieel verderfelijke invloeden van buitenaf. Men wou de jeugd veeleer wapenen tegen deze invloeden door binnen een recreatief kader de jongeren te laten groeien

⁴⁹⁸ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 12.06.1969.

⁴⁹⁹ LAMBRECHTS L., *Jeugdtehuizen, Oefenschool voor democratisch samenleven*. in: FACHE W., *Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk*. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 79-82.

tot verantwoordelijke individuen. De verschuiving van ideologie naar democratisch staatsburgerzin was een verschuiving die we intussen ook al bij de partijprogramma's zagen.

Mentaliteitsverandering of manipulatie?

Wanneer in oktober 1972 het boek van de Rotterdamse lector beleidspsychologie Bram Peper *Vorming van welzijnsbeleid: evolutie en evaluatie van het opbouwwerk* besproken werd in de Filped kwam de nadruk opnieuw op mentaliteitsverandering te liggen. De sociologische bijdrage uit Nederland was groot. Het Belgische jeugdhuiswerk keek vaak over de grens bij de noorderburen. Fred Geens formuleerde een belangrijke reactie op de bespreking van het werk: *“Wanneer men louter het ontspanningsaspect als doel ziet, moet men toegeven dat het jeugdhuis vandaag over minder mogelijkheden beschikt, gezien de uitbouw van het commerciële. Er zijn teveel jeugdhuisen die met deze commerciële, konsumptieve maatschappij trachten te concurreren. Wanneer men het aspect mentaliteitsverandering als doel ziet, beschikt het jeugdhuis vandaag wel over meer mogelijkheden, gezien de heersende sociale ontevredenheid. Hier moeten wij ons echter onmiddellijk de vraag stellen of mentaliteitsverandering geen manipulatie is.”*⁵⁰⁰ Opnieuw werd de recreatie slechts als een kader gezien waarbinnen het eigenlijke doel (mentaliteitsverandering) te realiseren was. Die spanning tussen manipulatie en maatschappij- of persoonlijkheidsverandering werd ook aangestipt op een studiedag die april '73 plaatsvond omtrent de organisatorische aspecten van het jeugdhuiswerk. Opnieuw werd een Rotterdamse professor uitgenodigd. Deze keer professor Lievegoed. Hij maakte het onderscheid tussen pioniersorganisaties en de organisaties die in de differentiatiefase zaten. Hij kwam tot de vaststelling dat de pioniersvorm het meest geschikt was voor het jeugdhuiswerk. *“Wij zeggen dat wij bezig zijn de jeugd te helpen naar volwassenheid, wat dat ook voor deze persoon moge zijn. Men mag de jeugd nooit konditioneren naar zijn eigen ideaalbeeld van volwassenheid. Men moet dus steeds zoeken naar die volwassenheid die bij het 'ik' van deze persoon past.”*⁵⁰¹ Daarom diende men een organisatie te ontwikkelen die voortdurend in beweging moest kunnen zijn.

Uit het verslag van de vergadering van de werkgroep *Kansarmen* binnen de Filped werd deze keer expliciet verwezen naar het naar het *socialiseringsproces* dat de jeugd onderging.⁵⁰² Daaronder verstond men ten eerste *leren rekening houden met het feit dat er nog andere mensen zijn en dat men met hen moet kunnen 'samenleven', leren 'luisteren' naar elkaar.*

⁵⁰⁰ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 15.12.1972.

⁵⁰¹ Liberaal Archief, LFJH, 1968, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 06.04.1973.

⁵⁰² KADOC, Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 15.05.1973.

Ten tweede betekende het ook *helpen deel te nemen aan een ruimer sociaal leven, helpen te participeren aan andere bestaande waarden*. Uit dit proces volgde dat werken met de ‘massa’ onmogelijk werd geacht, omdat juist in het anoniem zijn in de massa de voedingsbodem zou liggen voor te blijven wat men was. Het verslag besloot met een niet mis te verstane boodschap: *Het socialiseringsproces is in de grond het hoofddoel!!!* [sic] *Naast het socialiseringsproces als hoofddoel kan men drie nevendoelen onderkennen: 1. openstaan, 2. luisteren (begrip) en 3. uitpraten.*” Binnen de werking met kansarmen lag het probleem van de manipulatie minder gevoelig. De preventieve functie werd er omgebogen tot een duidelijk maatschappelijk, pedagogisch engagement.

Maar ook de jeugdhuisen die niet werkten met zogeheten kansarmen hielden de belofte in van een te realiseren mentaliteitsverandering. December 1973 besprak de commissie een tekst van psychologe Nele Beets die volledig overgenomen was uit het *gespecialiseerde* tijdschrift *Jeugd en Samenleving*.⁵⁰³ Centrale vraag daarbij was: hoe verleent een adolescent, een individu, zin aan zijn leven? Beets onderscheidde in navolging van de socioloog J.M.G. Thurlings 4 jeugdtypen.⁵⁰⁴ Ze herkende productieve conformisten, consumptieve conformisten, productieve rebellen en consumptieve rebellen. Wat die jeugdtypen juist inhielden is hier minder van belang. Behalve dan dat volgens haar het grootste deel van de toenmalige jeugd uit consumptieve conformisten bestond. Dit waren jongeren die op velerlei manieren een hedonistische levensstijl ten toon spreidden die vooral gekenmerkt werden door het realiseren van genotsdoeleinden op korte termijn. Beets onderkende heel wat ongebruikte potentie in deze jongeren. Nochtans ageerde ze tegen deze sociologische klassen door te stellen dat een sensitieve psychotherapeut ontdekt dat adolescenten meer zijn dan consumptieve conformisten: *“Psychologische realiteit is van andere orde dan sociale realiteit. Psychologische realiteit is dat een adolescent een grabbelton en een heen-en-weer geslingerd mens is.”*⁵⁰⁵ Deze ambivalentie en onaf karakter van deze conformisten zag Beets als een waardevol element: *“Wat bij de anderen [de drie andere categorieën] tot een stellingnemen leidde, blijft bij hen mogelijkheid, potentie. De mogelijkheid om iets beter te kiezen blijft dus óók open. Ze hebben niet of nog niet gekozen. Ze kunnen ook echter minder*

⁵⁰³ BEETS N., *Over Wijsheid, Rebellen en Conformisten*. *Jeugd en Samenleving*, 1973, 7/8, pp. 441-455.

Voor het desbetreffende verslag van de Filpedcommissie: Liberaal Archief, 1698, VFJ: notulen van de Filpedcommissie, 27.12.1973.

⁵⁰⁴ THURLINGS J.M.G., *Het sociale conflict: van psychologische naar sociologische benadering*. Nijmegen, Janssen, 1960, 161 p.

THURLINGS J.M.G. (red.), *Het conflict als maatschappelijk verschijnsel*. Utrecht, Spectrum, 1962, 85 p.

⁵⁰⁵ Liberaal Archief, 1698, VFJ: notulen van de Filped commissie, 27.12.1973.

gevormd en misvormd zijn. Minder dogmatisch, minder eenzijdig, minder fanatiek. Daarmee: ontvankelijker voor wat hen als essentieel zou kunnen worden gepresenteerd. We spreken nu dus over mogelijkheden die open blijven.” De grens tussen manipulatie en mentaliteitswijziging wordt wel heel dun in bovenstaand citaat.

Wat van de drie?

Op de stage van Dworp van 2 tot 6 Juli 1973 bepaalde de functie van een jeugdhuis opnieuw de agenda voor de Filped. Rode draad doorheen de besprekingen was dat een jeugdhuis verantwoord zijn kernobjectief diende te accentueren. Concreet gezien moest er een keuze gemaakt worden tussen de drie aspecten van het jeugdhuiswerk zoals we ze hoger al zagen. Ofwel opteerde men voor een jeugdhuis met eerder recreatieve bedoelingen. Ofwel koos men voor een jeugdhuis met het accent op persoonsvorming, of men ging tenslotte voor een jeugdhuis met een meer maatschappijvernieuwende en preventieve werking. Bert Cleymans bekritiseerde deze visie heftig. Hij was meer te vinden voor een snijpuntmodel: *“Het JH-werk speelt zich af op het snijpunt van o.a. volgende lijnen: het feit van de vrije tijd - de groeiende persoonlijkheid van de jongeren - het appèl dat de maatschappelijke situatie op ons uitoefent - en de eventuele levensbeschouwelijke overtuiging. Deze lijnen doorkruisen mekaar voortdurend, d.w.z. deze componenten staan voortdurend met elkaar in relatie, maar ze zijn niet tot elkaar te herleiden; ze zijn onderling niet identificeerbaar. In het JH-werk is bv. de persoonsvorming slechts één van de componenten. [...] Het JH-werk ligt volgens dit inzicht precies in het bewust en permanent willen konfronteren van deze componenten. Het voltrekt zich op het snijpunt.”*⁵⁰⁶ Uit een andere bijdrage van Cleymans in verband met de stage, leren we dat hij het maatschappijvernieuwende en persoonlijkheidsvormende aspect van het jeugdhuis als de meerwaarde zag binnen het recreatieve vrijetijdskader. De vragen naar die maatschappijvernieuwing vertrokken vanuit *een gemeenschappelijk gevoel van onbehagen, omdat duidelijk bleek dat in Vlaanderen het jeugdhuiswerk meestal niet tegenwoordig is bij de ombuigingsmomenten waar jongeren in geraken in hun strijd tegen de huidige maatschappijsituatie (marginale groepen, winstbejag, machtsconcentratie, voortdurende ontmenselijking, enz.)*.⁵⁰⁷ De remedie voorschrijven stelde echter nog problemen. Cleymans schreef daarover dat de sessie die dit onderwerp behandelde niet tot definitieve besluiten kwam. Ook de richting waarin de maatschappij moet vernieuwd worden

⁵⁰⁶ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 01.03.1973.

⁵⁰⁷ CLEYMANS B., *Jeugdhuiswerk in evolutie. Verslag van de stage voor de jeugdhuiswerkers, georganiseerd door de VFJ te Dworp in 1973.* in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, p. 209.

was niet duidelijk. Die verandering was niet gericht op een positief duidelijk omschreven doel. “*Weten we niet hoe het wenselijk maatschappijmodel is, we weten alleszins hoe het niet meer mag zijn, we kunnen enkele positieve waarden ontwikkelen van waaruit verdergewerkt kan worden naar projecten toe.*”⁵⁰⁸ Cleymans gaf het voorbeeld van de meerwaarde van geld in de samenleving en de te grote zakelijkheid die er heerste. Alternatieve doelstellingen die hieruit konden voortvloeien zijn het promoten van een soberheidsgedachte of het stimuleren van een gratis dienstverlening binnen het jeugdhuis. Cleymans, en met hem de deelnemers aan de stage, besloot dat het jeugdhuiswerk naar maatschappijgericht actiewerk moet evolueren. Het was daarbij dringend noodzakelijk de ervaren belemmeringen weg te werken die de evolutie van sociale actie tot centrale functie van het jeugdhuiswerk in de weg stonden. Als potentiële belemmering stelde Cleymans de toenmalige subsidiecriteria naar voor. Het kan verwondering wekken dat Cleymans als lid van de katholieke zuil (Cleymans was pastoor geweest maar nadien uitgetreden) de subsidiecriteria aanvalt. We moeten evenwel in herinnering brengen dat er sinds 1973 nieuwe subsidiecriteria van kracht waren die niet door Paul Claus maar door Willy Faché waren opgesteld op basis van de te realiseren functies in plaats van de traditionele maatstaf van het werkingsvolume. Daarnaast waren de jeugdhuisen ook verzekerd van een basistoelage en een weddetoelage. Dit speelde vooral in de kaart van de socialistische en liberale initiatieven die niet alleen met een beperktere infrastructuur te kampen hadden maar ook professionele verantwoordelijken wensten aan te trekken. Opvallend is dat Cleymans op basis van agogische argumenten de bestaande criteria aanviel - de criteria stonden de sociale actie als centrale functie in het jeugdhuis in de weg. Dit terwijl de sociale actie en de structuur en vorming twee functies waren op basis waarvan de werkingstoelage werd uitgereikt. Vraag blijft of er geen andere redenen te ontdekken vallen achter Cleymans betoog.

De nadruk op emancipatie

Zestien november 1973 werd de tekst *Emancipatie, een sociaal-pedagogisch kernbegrip* van Dr. V.J. Welten besproken.⁵⁰⁹ Hij onderzocht in dit artikel het verschil tussen de meer sociologische en de meer pedagogische benadering van het begrip emancipatie. Het eerste ziet emancipatie vooral als een socio-economisch proces waarin de stijgende groep zich vrij wil maken van de dwang van de heersende klasse en aan hun prerogatieven wil deelnemen. De pedagogische benadering gaat uit van de individuele kernen van de emancipatie.

⁵⁰⁸ *ibid.*, p. 210.

⁵⁰⁹ Liberaal Archief, LFIJ, 1698, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 16.10.1973. Het artikel is zelf ook opgenomen in het Liberale tijdschrift voor jeugdwerk *J.Antenne* en het tijdschrift *Jeugd en Samenleving*.

Daarbij speelden vooral de ideeën van de kritische socioloog Habermas een belangrijke rol. Welten onderstreepte de concrete meerwaarde van het emancipatiestreven: “*Emancipatie [...] is een pedagogisch relevant doelbegrip. Pedagogisch gezien is emancipatie zowel van de opgroeienden als van de volwassenen een leer- en opvoedingsproces met het doel, een toename van individuele en maatschappelijke vrijheid mogelijk te maken, welke zich toont in het denken, oordelen, beslissen en zich gedragen [sic].*” De mens kent daarbij zijn eigen afhankelijkheden niet. Interessant is dan ook dat Welten emancipatie plaatst op het niveau van de bewustwording. Emancipatie wil dan zeggen het inzicht krijgen in de factische omstandigheden die het gedrag bepalen. Emancipatie overstijgt echter het individuele niveau. De auteur citeert de socioloog Giesecke: “*In tegenstelling tot mondigheid, waarbij het aksent op het resultaat van een leerproces ligt, plaatst emancipatie het proceskarakter van het niet beëindigbare leergebeuren in het middelpunt. [...] Leren [...] is de subjektieve kant van emancipatie, de objectieve kant is de politieke strijd tegen alle overbodige vormen van heerschappij. Emancipatie is tegelijk politiek en pedagogisch doel dat telkens met verschillende middelen moet nagestreefd worden.*”⁵¹⁰

Zoals we zagen werd de nadruk op het niet-beëindigbaar-leergebeuren ook binnen politieke kringen gelegd. Het idee leefde echter niet alleen in partijprogramma's maar werd effectief een leidraad binnen de regering. Rond deze periode circuleerde er een nota die de Minister van Nederlandse Cultuur Frans Van Mechelen rondstuurde omtrent de actie *Voortdurende Vorming*. Van Mechelen was zowel onder de regering Gaston Eyskens I en II (1968-1972) Minister van Cultuur. Die nota moest het begin vormen voor de uiteindelijke verwezenlijking van wat naar eigen zeggen steeds als een prioriteit werd beschouwd in het beleid, namelijk de democratisering van de Cultuur. Van Mechelen wou daarbij vooral de toenmalige overheidspolitiek verderzetten: “*De overheid op de verschillende niveau's, -rijk, provincie en gemeente- hebben gedurende de laatste tien jaren enorme inspanningen gedaan om voor alle jongeren tijdens hun vrije tijd de nodige vormingskansen tot stand te brengen.*”⁵¹¹ De bedoeling van deze permanente vorming werd ook geëxpliciteerd: “*Het komt erop aan mensen te vormen die niet alleen in staat zijn op de meest efficiënte manier scheppende arbeid te verrichten maar ook in staat zijn na te denken over het doel van hun arbeid en over de toekomst van de maatschappij in haar geheel.*” Dit idee kaderde in de klassieke maatschappelijke analyse waarbij de samenleving snel evolueerde en verwetenschappelijkte

⁵¹⁰ Liberaal Archief, LFJH, 1698, VFJ: notulen van de Filped-commissie 16.10.1973.

GIESECKE H., *Politische Aktion und politisches Lernen*. München, Juventa, 1971, p. 95.

⁵¹¹ Liberaal Archief, LFJH, 1698, nota *Voortdurende vorming* door Frans Van Mechelen, s.n.

en de school tekort schoot in haar vormende opdracht. Niet alleen op het gebied van beroepsvorming, maar ook op het gebied van de algemeen menselijke vorming wou men binnen de vrijetijd een vorming naar voor schuiven die erop gericht was de *mensen meer zichzelf te laten zijn*.

Op 28 augustus 74 werd de commissie opnieuw samengesteld. Zoals vanouds werd meteen de gelegenheid aangegrepen om een plan op te stellen omtrent de functies en het wezen van de jeugdhuiswerking.⁵¹² Opnieuw trad daarbij de spanning op tussen engagement en vrijblijvendheid. Men stelde vast dat in vele jeugdhuizen de vrijblijvendheid groter was dan het engagement. Hierop werd voornamelijk door Manfred Janssens (S) scherp gereageerd. Een jeugdhuis moest, volgens haar, de actie op de eerste plaats brengen, gevolgd door ontspanning. Volgens de visie van Janssens was een jeugdhuis maatschappijkritisch wanneer het een bepaalde visie opnam en deze visie overbracht bij haar leden met het oog op een bepaald actiegericht zijn. Ontspanning mocht nooit de doelstelling van het jeugdhuis zijn. Janssens ging zelfs zover om te stellen dat leden die dezelfde visie als het jeugdhuis niet opnamen, uitgesloten werden uit het jeugdhuis. De leden moesten immers beantwoorden aan de doelstellingen van het jeugdhuis, niet omgekeerd. Dit stond natuurlijk haaks op de open werking die traditioneel de belangrijkste pijler van het jeugdhuiswerk was. Veel tegenkanting tegen deze visie lezen we echter niet in het verslag. Een concrete invulling qua thematiek en positionering lezen we evenmin. Het blijft bij anti-consumentisme en engagement, twee termen waar vermoedelijk iedereen zich wel kon bij vinden. Op de volgende vergadering van 6 januari 1975 werd als vanouds gesteld dat er geen tegenstelling heerste tussen engagement en vrijblijvendheid.

5.4. Evaluatie van de werking van de Filped

De commissie was aanvankelijk een succesvolle organisatie. Volgens Faché werd er inhoudelijk goed werk geleverd dat doorstroomde naar de lokale jeugdhuiswerking dankzij de stages te Wemmel en Dworp.⁵¹³ In 1970 peilde Willy Faché naar het gewenste vergaderingsuur omwille van de hoge bezettingsgraad binnen de Filped. De commissie telde 30 leden in 1970. In 1971 waren er dat 27. Eind 1973 bleek er echter een zekere inertie

⁵¹² KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 14.10.1974.

⁵¹³ Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, kant A, 110-126.

geslopen te zijn in de rangen van de Filped. In een verslag lezen we: “*De oorzaak van de malaise met betrekking tot de Filped ligt in het feit dat iedere deelnemer iets anders verwacht van de Filped. Er worden teveel zaken i.v.m. de Filped zelf in vraag gesteld, terwijl men dringende problematieken laat vloten.*”⁵¹⁴ De identiteit van de commissie kwam met andere woorden opnieuw op de helling te staan. Dit blijkt duidelijk uit het feit dat het verslag zelf enkele *mogelijke functies* voor de commissie opsomt. De Filped zou een naakte studiegroep, een studiegroep als stimulans, of een analysegroep van ervaringen kunnen worden. Het lijken misschien nuanceverschillen, maar de problematiek lag duidelijk gevoelig. Seeuws betitelt de Filped achteraf als een praatbarak, een plaats van eindeloze discussie die misschien wel waardevol was maar waar geen resultaten uitkwamen. Men luisterde wel naar mekaar tijdens de discussies, maar men eens men weer aan het werk was, deed men gewoon weer *wat moest gedaan worden*.⁵¹⁵ Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit de notulen van de vergadering *Studiecommissie* tijdens de stage van Dworp.⁵¹⁶ Uit de analyse die daar gemaakt werd bleek de Filped vooral het slachtoffer te zijn van haar eigen succes. In 1972 werd de Filped immers open verklaard voor elke medewerker. Daardoor werd de formule te vrij en werd het meer een forum van plaatselijke verantwoordelijken in plaats van een studiekring. De werking ervan werd omschreven als *een kadervorming op het hoogste niveau*. Ofschoon men wist dat dit niet de bedoeling kon zijn van de commissie, was men er echter niet uit wat de studieopdracht van de Filped dan juist diende in te houden.

Begin 1974 kwam de *malaise* opnieuw op de agenda te staan. Deze keer werd vooral de werking binnen de commissie in vraag gesteld. De Filped werd door een deel van haar leden vooral besluiteloosheid verweten. Deze *kritische negativiteit* zou de indruk geven dat het jeugdhuiswerk zelf voortdurend in vraag gesteld wordt. Opvallend is dat men meende dat dit ook de indruk zou geven dat *elk jeugdwerk noodzakelijkerwijze op politieke actie moest uitmonden*.⁵¹⁷ Het is in dit kader dat ook de radicale visie van Manfred Janssens moet gezien worden. Anderen waren van mening dat ze slechts wilden meelopen met een positieve waardering voor het jeugdhuiswerk als deze werking duidelijker gemotiveerd werd. Een aantal praktijken moest immers dringend aan kritiek onderworpen worden omdat het nu eenmaal duidelijk was dat het niet zo hoorde. Als voorbeeld hiervan werden drinken en *andere toegevingen* aangehaald. Het overleg tussen beide strekkingen gebeurde onder

⁵¹⁴ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 05.10.1973.

⁵¹⁵ Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, kant B, 330-350.

⁵¹⁶ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 06.07.1973.

⁵¹⁷ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 04.02.1974.

toezicht van An Van de Voorde en later van Herman Note aangezien de voorzitter Jef Van den Audenaerde zelf de sterkste persoon was van de tweede kritische groep. Hetzelfde verslag bevat tevens een nota met betrekking tot het functioneren van de Filped geschreven door stagair [sic] Wilfried Wellens. Omdat hij het gevoel kreeg bij de vergadering van 31 januari dat *verschillende deelnemers de zin en de bedoeling van het geheel niet meer zagen zitten*, zette hij voor zichzelf de volgende omlijning vast van de Filped: *“De Filped-kommissie is een studiekommissie in opdracht van de VFJ. In haar studiewerk stelt de vergadering ‘het richting geven aan’ en ‘het veilig stellen van’ het jeugdhuiswerk centraal. Binnen deze kommissie behandelt men de onderwerpen op het niveau van de wenselijkheid (is duidelijk niet ‘haalbaarheid’) [...] De Filped bepaalt zelf haar studieonderwerp maar houdt hierbij rekening met de ‘hoogdringendheid’ van de onderwerpen [...]”*⁵¹⁸ 28 augustus 74 werd de commissie opnieuw samengesteld. Men opteerde deze keer voor een gesloten commissie van een twintigtal leden, die geacht werd allen regelmatig naar de vergadering te komen, en waarvan tenminste twee derde nog dagelijks in een concreet jeugdhuis moesten werken. Fred Geens en Bert Cleymans werden beiden secretaris.

⁵¹⁸ KADOC, Katholieke Jeugdraad, 27, VFJ: notulen van de Filped-commissie, 04.02.1974.

6. Conclusie

Binnen de zuilen en de Filosofisch-Pedagogische Commissie bleef de spanning tussen beheersing en open werking bestaan. Als men echter al een bepaalde vorm van beïnvloeding of manipulatie voorstond, dan mag dit echter niet als politieke of ideologische opvoeding gelezen worden. Men ruilde de ideologische gebondenheid voor het neutralere menswording op basis van waarden. Die menswording was steeds onaf, zoveel was zeker, maar de richting waarin geëvolueerd werd bleef vaag. Veel verder dan het bijbrengen van democratisch staatsburgerzin leek men niet te komen. Noties als emancipatie en permanente vorming overstegen de wetenschappelijke theorie niet, of gaven alleszins geen aanleiding tot de formulering van revolutionaire toekomstbeelden.

We kunnen hiervoor twee samenhangende verklaringen aandragen. Enerzijds situeerde de agogische opdracht van het jeugdhuiswerk zich meer en meer binnen het jeugdhuis zelf. De confrontatie met andere jeugdhuisbezoekers had al waarde op zich en het functioneren in groep maakte van het jeugdhuis een oefenschool in het democratisch leven. Mensen als Lambrechts en Faché behandelden het jeugdhuiswerk, als respectievelijk stafdocent aan het Katholieke Vormingsinstituut voor Maatschappelijk Werk te Gent en licentiaat pedagoog, vanuit een professionele rationaliteit.⁵¹⁹ Andere, meer zuilgebonden figuren zoals Willy Seeuws, John Van Echelpoel of Edward Beysen spraken ook meer en meer als *jeugdwerkers*. De verwetenschappelijking van de jeugdproblematiek en de pedagogisering van de vrijetijd zorgde ervoor dat het jeugd(huis)werk gezien werd als een apart milieu, een specifieke opvoedende instantie met een eigen agenda en doelstelling.

Dat jeughuiswerk werd anderzijds gerealiseerd binnen een nationaal kader waarbij zuilen en overheid de taken onderling verdeelden. Men legitimeerde het jeugdhuiswerk zoals verwacht ten opzichte van de overheid. Zelden wordt de gekeken naar *de andere kampen* of de

⁵¹⁹ Functies van een jeugdhuis volgens Willy Faché in 1973:

1. Permanente informele en gezellige ontmoetingsmogelijkheden voor jongeren in een eigen jeugdaccommodatie.
2. Aanbod van materiële voorzieningen en kwalitatieve hulp bij initiatie en kwalitatieve verdieping in diverse activiteiten.
3. Mogelijkheid tot hulp bij het nemen van initiatieven door jongeren zowel individueel als in groep.
4. Spontane en informele ontmoeting en communicatie met volwassenen waardoor informatie en hulp bij zakelijke en strikt persoonlijke moeilijkheden aan jongeren mogelijk is.

FACHE W., *De functies van een jeugdhuis*. in: CLEYMANS B., Erkenningen en subsidiëring van het Jeugdhuis. VFJ, 1973, p. 39.

eigenheid van de zuil duidelijk onderstreept. De agogische onderbouwing van het jeugdhuiswerk had een functioneel karakter. Ze vormde het sluitstuk van een bepaalde maatschappelijke organisatiestructuur. Ik gaf al aan dat het mijn overtuiging is dat de oppositionele verhouding tussen zuilen en overheid zoals die naar voor komt in de literatuur een overtrokken beeld is. Het respecteren van het subsidiariteitsbeginsel door de overheid toonde aan dat beiden in goede verstandhouding leefden. De drie zuilen kenden de overheid een rol toe op infrastructureel en subsidiërend vlak, maar de eigenheid van de zuil werd steeds onderstreept op pedagogisch vlak. De *staat* mocht zich zelf niet actief bezig houden met het jeugdhuiswerk, maar slechts passief steunen. Alleen de socialisten riepen om meer overheidssteun vanuit hun kleinere maatschappelijke positie maar huldigden eveneens het principe van de organisatorische en agogische onafhankelijkheid. De liberalen tenslotte spraken niet alleen vanuit hun ideologische profilering over *de bemoeienissen van de overheid* maar nog het meest vanuit hun zwakke maatschappelijke én politieke positie. Op dat moment was het logischer dat men er een conflictmatiger discours op nahield. Toch waren dit slechts variaties op hetzelfde thema. Het discours van de drie zuilen is opvallend gelijklopend en de eigenheid moet gezocht worden in kleine variaties op de *issues* van permanente vorming, gedeeltelijke waardering van de staat en staatsburgerlijke opvoeding. Om de onderaanneming door de zuilen met betrekking tot de agogische actie te onderbouwen, richtte deze legitimering zich volledig tot de overheid. In ruil voor de subsidies zou men werken in functie van haar belangen en het status-quo mee helpen behouden. Vooral in het geval van de socialisten kunnen vraagtekens geplaatst worden bij deze opstelling. Hun revolutionaire doctrine verwaterde echter binnen de alledaagse positionering.

Dit agogisch vertoog kaderde in een breder discours over de evolutie van de maatschappij. Vanuit de vaststelling dat de samenleving in snel tempo veranderde, besloot elke zuil immers in te grijpen. De appreciatie voor deze veranderingen verschilden wel enigszins. De katholieken beschouwden het als een open en onaf proces. De liberalen spraken over een mate van sociale vooruitgang. De socialistische visie viel eerder onder de noemer van het cultuurpessimisme. Voor elk van hen betekende de analyse echter de opstap tot actie. De manier waarop zij de wereld zagen justifieerde het feit dat zij erin ageerden. Onaf of niet, positief of niet, de maatschappelijke ontwikkelingen dienden begeleid te worden. Niet om ziertjes te winnen of te indoctrineren, maar om de menswording zelf veilig te stellen. Dankzij de jeugd(huis)werking zouden de jongeren niet ten prooi vallen aan apathie maar opgroeien

tot volwaardige staatsburgers. Vrij vertaald verstond men daaronder personen die aangepast waren aan die veranderende samenleving. Niet het tempo van de snel veranderende samenleving moest omlaag maar dat van de mens in het algemeen en de jongeren in het bijzonder naar omhoog. De zuilen wierpen zich stuk voor stuk op als de hoeders van de verzorgingsstaat die hun bestaan niet alleen aanvaardde, maar ook ruimschoots bekostigde. Hoewel interne documenten ons stuk voor stuk andere redenen toonden waarom men met jeugdhuiswerking was gestart - interne coördinatie en externe vertegenwoordiging van de initiatieven en natuurlijk de verzuilingslogica - stoten we dus op andere visies in deze meer opiniërende teksten. De potentiële hulpvraag van de jongeren komt er veel meer in aan bod en de agogische (meer)waarde wordt er veel duidelijker in onderstreept. Dit betekent niet dat de vertegenwoordigers zich ergens hypocriet voordeden. Dezelfde personen spraken soms met een verschillende stem op basis van de tribune van waarop ze spraken. Alle zuilen dienden als collectief de organisatorische verzuiling te ondersteunen naar de overheid (en de publieke opinie) toe. Dit kon het best gebeuren op basis van het vertoog van de staatsburgerlijke opvoeding dat steunde op wetenschappelijk onderzoek. Eens de maatschappelijke consensus hieromtrent gerealiseerd was en de overheid deze bestendigde door te subsidiëren, gingen de poppen ook tussen de zuilen aan het dansen. Op dat moment werd de koek verdeeld en staken de discussies over macht, vertegenwoordiging en betoelaging de kop op. We zagen reeds hoe verlamdend deze discussies werkten binnen de NJR en de VFJ.

We verstaan nu beter de mening van Seeuws wanneer hij stelt dat men binnen de Filped wel naar mekaar luisterde tijdens de discussies maar dat men eens men weer aan het werk was, gewoon weer deed wat moest gedaan worden.⁵²⁰ De Filped was misschien wel waardevol, maar ook wel verloren tijd. Dit in tegenstelling tot bij Faché die de Filped een succes vond omdat er net niet over subsidies gesproken werd. Dat maakte dat de sfeer er minder gespannen was en de verzuiling er eigenlijk geen rol speelde. Minder gespannen wordt echter al gauw saai wanneer de lucatievere discussies over de centen en de macht elders plaatsvonden. De evaluatie van de Filped hangt samen met de vraag waar men het meest belang aan hechtte: agogische verdieping of zuilgebonden versterking. Van den Audenaerde alludeert hierop wanneer hij stelt dat er binnen de VFJ twee ideeën leefden.⁵²¹ De liberalen en de socialisten waren volgens hem politiekers die in de eerste plaats beleid wensten te voeren:

⁵²⁰ Interview Willy Seeuws door auteur, 24.02.2003, Cassette I, kant B, 330-350.

⁵²¹ S.n., "Mag ik es iets zeggen.." Interview met Jef Van den Audenaerde over 20 jaar JGM. *Apropoo*, VII, 1981, 2, pp. 10-11.

pedagogisch mocht men zijn gang gaan, maar beleidsmatig diende het spel gespeeld te worden zoals de politieke kaarten in België lagen. De katholieken waren er vanuit hun sterkere positie wel voor te vinden om het pedagogische werk uit te bouwen: ze hadden er de mensen voor en hoefden zich niet als een duiveltje in een wijwatervat in te laten met allerlei machtsdiscussies. Nogal wat pogingen werden ondernomen om de politiciers in de marge te zetten om ze zowel op agogisch als politiek vlak uit het wiel te fietsen. De politiciers van hun kant marginaliseerden de pedagogische kant van de zaak vanuit hun minderheidspositie en verschoven de nadruk op het politieke terrein waarop men iets sterker stond. Al dient gezegd te worden dat personen zoals Willy Seeuws, Edward Beysen en Lucie Demeure, die wel degelijk sterke pedagogische bijdragen leverden, ons verbieden om opnieuw tussen de zuilen te veralgemenen. Duidelijk was wel dat het idee van een pedagogische service-instelling sterker leefde bij iemand zoals Willy Faché die net om die reden als gedetacheerd verantwoordelijke binnen de VFJ was aangetrokken. Faché onderstreept dan ook dat hij steeds de kwaliteit als pedagoog heeft bekeken.⁵²² Bij hem ging het om de agogische inhoud.

⁵²² *“Iedereen die een positieve bijdrage kon leveren aan de pedagogische opvattingen rond jeugdhuiswerk die heb ik ondersteund, daar heb ik medewerking van gevraagd. Er was geen moment dat de verzuiling een rol speelde daarbij. Het ging om de inhoud.”*

Interview Willy Faché door auteur, 10.03.2003, Kant A, 086-110.

Besluit: een huis voor de zuil of van de jeugd?

“Tussen bescherming en verovering. Deze spanning tekent niet alleen de bedoeling en motieven van de architecten en bouwers van de katholieke zuil, ze wijst evenzeer naar de feitelijk, soms onbedoelde, gevolgen. Heilige idealen en materiële belangen, volksoontwikkeling en sociale beheersing, caritas en sociale controle, dienstbaarheid en macht komen in zuilvorming samen. Nu eens domineert het één, dan het ander, maar meestal zijn het ondeelbare intenties en gevolgen van eenzelfde handelen.”⁵²³

Dit citaat van Jaak Billiet vat de inhoud van deze scriptie goed samen. Vooral het onderscheid tussen heilige idealen en materiële belangen typeerde de verzuiling zoals die heerste binnen het veld van de jeugdhuiswerking. In dit besluit tracht ik een antwoord te bieden op de probleemstelling uit de inleiding op basis van het corpus. Het is daarbij niet de bedoeling al het voorgaande te parafraseren. In de inleiding werd reeds vooruitgelopen op de inhoud van deze scriptie. De conclusies die tijdens de tekst getrokken werden laten eveneens toe om de verschillende uiteenzettingen snel te overzien. Wel wordt hier nog een korte samenvatting van de conclusies gepresenteerd en wordt het voorgaande herbekijken vanuit drie optieken: de rol van de structuur, de rol van het vertoog en de rol van de persoon. Dit laat toe om alles zinvol te hercapitulieren.

Samenvatting van de conclusies

Het onderzoek leverde enkele belangrijke resultaten op. Ten eerste werd een herdefiniëring nagestreefd van het verzuilingsconcept op basis van de wetenschappelijke discussie die hier reeds is aan voorafgegaan. De zuil werd gedereïficeerd tot een netwerk van zuilgebonden agenten. Hun actieradius was afhankelijk van de positie die ze bekleedden binnen de zuil, de positie die de zuil bekleedde ten opzichte van de andere zuilen en de positie die de zuil bij gratie van haar vertegenwoordigende partij bekleedde binnen het politieke veld. Ten tweede kon de inhoud van de zuilgebonden initiatieven en de werking binnen de nationale overlegorganen en de Vlaamse Federatie verklaard worden op basis van de spanning tussen een objectieve en een subjectieve verzuilingslogica. Op basis van de subjectieve verzuilingslogica werd soms geloofd dat het nastreven van maatschappelijke macht - zoals

⁵²³ BILLIET J., *Ten Geleide*. in: BILLIET J., *Tussen bescherming en verovering. Sociologen en historici over zuilvorming*. Leuven, Universitaire Pers, 1988, p. 9.

binnen het veld van het jeugdhuiswerk - een waardevol doel op zich was, dat kon verzilverd worden op het politieke terrein. De objectieve verzuilingslogica verbood dit. De maatschappelijke machtsverdeling zou altijd een afspiegeling blijven van de politieke machtsverdeling. Dit was een gevolg van de derde belangrijke conclusie uit het onderzoek. De zuilen omarmden zeer snel de idee van de welaartstaat. Hun positie werd er immers door versterkt. De overheid wou voor het eerst een jeugdpolitiek voeren of jeugdbeleid inzake vrijetijd uitstippelen. Zowel de inhoud van dit beleid als de subsidieverdeling werd uitbesteed aan de zuilen. Het werd concreet ingevuld door de groep die zowel op politieke als maatschappelijk vlak het sterkst stond, namelijk de katholieken. De zuilen maakten samen met de overheid deel uit van het staatsbestel en van een oppositie tussen beide was weinig sprake. De zuilen richtten zich sterk tot die overheid voor de legitimering van hun arbeid. Die legitimering verliep opvallende gelijklopend. De promotie van concepten zoals permanente opvoeding of staatsburgerlijke emancipatie gingen primeren op het uitdenken van een eigen zuilgebonden project. De agogische onderbouwing van het jeugdhuiswerk werd door de zuilen immers ook gezien als een taak voor de wetenschap. Een vierde belangrijke conclusie uit het onderzoek is dan ook de vaststelling dat de zuilen zelf de *professionalisering* van de jeugd(huis)sector ondersteunden. Enerzijds sloop de professionele medewerker het jeugdhuis binnen in de persoon van de permanent verantwoordelijke. De aanwas van deze (gediplomeerde) krachten werd door de verschillende subsidieregelingen aangemoedigd. Anderzijds ging men binnen de zuilgebonden kaders de jeugdhuiswerking ook meer bekijken als een pedagogische ruimte met een eigen rationaliteit. De meerwaarde van de verzuilde jeugdhuiswerking kwam daardoor wel onder druk te staan. De aanvaarding van de welaartstaat en de professionalisering zou tenslotte de grondgedachte van de socio-culturele verzuiling ondergraven, namelijk dat er buiten de verschillende zuilen geen deftig jeugd(huis)werk mogelijk was.

Rol van de structuur

Ik ben er mij bewust van dat ik in deze verhandeling voor een *top-down* benadering gekozen heb. De indruk kan gewekt worden dat de werking binnen een bepaald niveau in grote mate schatplichtig was aan een hoger niveau. De zuilagenten zaten binnen de zuilen, de zuilen binnen de staat en de staat binnen een Noord-Atlantisch verbond. Die positioneringen waren inderdaad niet zonder gevolg. Hoewel ik oog had voor de structuur waarbinnen het zuilgebonden handelen plaatsvond, heb ik die structuur, meen ik, zinnig kunnen *uitkleden*. Zodoende heb ik trachten te vermijden dat de hele problematiek in het verdomhoekje van de

naoorlogse veramerikanisering terecht zou komen of de jeugdproblematiek als een uiting van *het systeem* zou gezien worden, zoals in het citaat van Frank Zappa.⁵²⁴ Het systeem valt immers uiteen in verschillende organisatieniveaus waarbinnen er gekozen wordt om een bepaalde houding aan te nemen ten opzichte van de maatschappelijke ontwikkelingen. Elk niveau werkt binnen het systeem ook met een eigen rationaliteit en staat in dialoog met de andere niveaus. Zodoende vormden de zuilen de concrete schakel tussen de overheid en de burgers. Het groepeerde de burgers als *middenveld* maar maakte tegelijk samen met de overheid deel uit van de staatsorganisatie. Die overheid werd dan weer verkozen door de burgers, maar werkte duidelijk binnen een Noord-Atlantische context en stond dicht bij de economische vertaling hiervan door haar rol als scheidsrechter in het paritair overleg tussen patronaat en vakbonden. Daardoor ontstonden er nauwe banden tussen de economische en politieke structuren.⁵²⁵ De agenten van de zuilen werden niet alleen als burger vertegenwoordigd door een politieke partij, maar nog een tweede keer als lid van de zuil zelf. Sommigen waren als partijleden nog duidelijker verbonden met het politieke apparaat of zelfs met de overheid. Samen vormde dit kluwen van interdependente niveaus een bepaalde constellatie die als een systeem kan omschreven worden. De Noord-Atlantische context waarbinnen dit zich voltrok lijkt dit alles als een schijnbaar *fait à complis* te overkoepelen. Ook dit was echter geen basispostulaat waar al de rest uit voortvloeide. De tijd ontbreekt hier om diep in te gaan op de relatie tussen politieke en economische ontwikkelingen, maar in een strikte opdeling tussen wat marxisten boven- en onderbouw noemen geloven nog weinigen. Ook hier dienen de twee niveaus elkaar te bevestigen. Politici houden echter zelf graag het beeld in stand waarbij zij niets anders kunnen dan zich aan te passen aan de omstandigheden. Zo wordt vandaag de economische liberalisering verkocht, zo werd in de jaren zestig de permanente vorming gepromoot. Verre van hier een politiek-economisch complot achter te ontwaren, kunnen we met de woorden van Rik Coolsaet toch gewag maken van een *vaandelvlucht van de politiek*.⁵²⁶ De naoorlogse politieke klasse koos ervoor mee te helpen consumptie en productie volgens Keynesiaanse recepten op elkaar af te stellen. Het Sociaal Pact en de Eenheidswet vormden eikmomenten in een breder politiek proces. Wanneer ik de

⁵²⁴ “*All of your children are poor unfortunate victims of systems beyond their control. A plague upon your ignorance that keeps the young from the truth they deserve.*” Zappa was natuurlijk geen wetenschapper. Ik citeer dan ook niet zozeer zijn persoon als wel zijn liedjestekst uit het met sarcasme doorspekte album *We're only in it for the money* uit 1968. Ik herhaal dat Zappa hier het voluntarisme van de hippiebeweging aankloeg dat meende een tegencultuur te realiseren. Zij zagen niet in dat zij slechts één uiting waren een bepaald consumptievertoog.

⁵²⁵ WITTE E., *Politiek en Democratie. Omtrent de werking van de westerse democratieën in de 19de en 20ste eeuw*. Brussel, VUBPRESS, 2002, pp. 69-74.

⁵²⁶ COOLSAET R., *Actuele vraagstukken van de internationale politiek*. Gent, UG (vakgroep Politieke Wetenschappen), 2002, pp.19-22. (onuitgegeven syllabus)

zaken nu *structureel* voorgesteld heb is dat dus omdat ik er ten eerste van overtuigd ben dat het zuilgebonden handelen plaatsvond binnen een bepaalde maatschappelijke (en dus politieke én economische) structuur, maar ten tweede omdat dit gekende gegeven ook vaak gebruikt werd om het eigen handelen te *laten* bepalen of te justifiëren.⁵²⁷

Rol van het vertoog

Naast een structurele dwang is deze scriptie doorweven door een ander sturend gegeven: de dwang van het discours of het vertoog. Ook hier heb ik getracht om verder te kijken dan het gegeven dat de naoorlogse consumptie-ideologie het enige vertoog was dat leefde na de oorlog. Het is juister om het te beschouwen als een meesterdiscours dat al snel niet meer exclusief *Amerikaans* bezit was maar zich nestelde in grote delen van de wereld en met gemak aanpaste aan nationale of culturele verschillen. Het botste of ging er gepaard met andere vertogen. Afgeleide van dit meesterdiscours vormde bijvoorbeeld de idee van de welvaartstaat zoals we hierboven al noteerden. Het consumptievertoog leek vooral te zullen botsen met het samenlevingsmodel waarin de zuilen wortelden. In hun verhaal had het collectief voorrang en was moraal iets dat opgelegd werd van bovenaf. We zagen echter dat ook de zuilen, en met hen de verschillende politieke families, de welvaartstaat omarmden. Deze opstelling kende pragmatische gronden en was het gevolg van de interdependentie binnen het systeem dat ik hierboven schetste en de zelfevaluatie door de zuilen van hun positie in dat systeem. De zuilen zouden na de oorlog niet evolueren tot een staat in de staat, maar tot een bepaald organisatieniveau binnen die staat. De subsidiëring van het zuilgebonden initiatief werd uitbesteed aan de overheid terwijl de zuilen de inhoud van hun initiatieven zelf wensten te bepalen. De tegengestelde verzuilings- en consumptie-ideologie kwamen dus met mekaar in aanraking via de welvaartsstaat. Van een conflict tussen de twee was geen sprake. Hoewel men natuurlijk vanuit ethisch standpunt de commerciële vrijetijdsindustrie bekritiseerde, ondersteunde men wel het feit dat de jeugd zich moest aanpassen aan de noden van de veranderende maatschappij. Binnen het jeugdhuis kon deze evolutie begeleid worden zodat de negatieve kanten van dit proces (individualisering, commercialisatie en vervreemding) getemperd werden.

⁵²⁷ Het volgende citaat van Yves Desmet is veelzeggend in deze optiek. Ik haal het uit een opiniestuk waarin Desmet het beleid van Vlaams minister van Toerisme Renaat Landuyt analyseert. Die wou immers begin juli 2003 - wie zei dat deze scriptie niet kon actueel zijn? - de toeristische sector ontzuilen door het subsidiebeleid van zo een 11 miljoen euro te herzien. *“Belangrijker dan het bedrag zelf is de maatschappelijke evolutie waarvan de maatregel getuigt. [...] Het illustreert nog maar eens dat politici in feite de notarssen zijn van sociologische evoluties waar ze weinig vat op hebben en dat politiek weinig meer is dan de kunst om het onvermijdelijke mogelijk te maken.”*

DESMET Y., *Kartonnen Dozen*. *De Morgen*. 19.07.2003, p. 2.

De nood binnen de zuilen om de eigen positie binnen de staat te vrijwaren zorgde ervoor dat zij zich zonder veel tegenzin aanpasten aan de veranderende omstandigheden. Binnen de verzorgingsstaat werden zij meer dan ooit erkend als een medespeler in het beleid en hiervoor (rijkelijk) gesubsidieerd. Binnen deze comfortabelere situatie hadden de zuilen vooral oog voor elkaar bij het bepalen van wat vaak niet meer was dan een korte termijn strategie. Doordat de zuilen hun voortbestaan echter in handen van de staat hadden gelegd, kon er geen asymmetrie optreden tussen de politieke machtsverdeling en de maatschappelijke machtsverdeling. De sterkte van de CVP op het politieke toneel maakte de verdere uitbouw van de katholieke zuil bijvoorbeeld mogelijk, hoezeer men binnen die zuil soms ook geneigd was om te geloven in een bepaalde oppositionele verhouding met de neutraal geachte staat en men Kerk soms naar voor schoof als centrale vertegenwoordiger van de zuil.

Door het idee van de verzorgingsstaat en de professionalisering te omarmen pasten de zuilen zich succesvol aan de veranderende maatschappij aan. Op korte termijn onderstreepte het hun rol binnen de maatschappij, maar op langere termijn haalden ze zo tot tweemaal toe het paard van Troje binnen. Tot het midden van de jaren zestig kan men stellen dat de zuilen deze ideeën recupereerden en uitspeelden waar het hen paste. Nadien konden ze deze ideeën alleen nog nahollen en ondermijnden beide concepten samen hun voortbestaan. De verzuiling werd minder en minder relevant geacht in een samenleving waarbinnen de staat dezelfde functies zou kunnen opnemen. De staat kon ook duurzamere initiatieven nemen omdat de machtsverdeling er voor maximum vier jaar vast lag. Daarbij hadden de ministers genoeg steun aan wetenschappers en sociaal assistenten. De overheid zag de pluralistische VFJ snel als een bevoorrechte partner binnen het jeugdhuiswerk, ten koste van één duidelijke zuilgebonden voorkeur. Doordat de overheid zich beperkte tot het subsidiëren van alle initiatieven kon men er moeilijk antipathiek tegenover staan. Het welslagen of falen van de werking kwam volledig bij de zuilen te liggen. De indruk kon bestaan dat de overheid en de pedagogen echt begaan waren met het jeugdhuiswerk terwijl dit voor de zuilen slechts één tak is waarop hun werking zich richtte. Op het pedagogisch vlak hadden zij ook niet zo veel te vertellen. Zij bepleitten veelal hetzelfde en onderstreepten zelf de noodzaak aan meer en beter wetenschappelijke studie. De niveau's waarop de zuilen dan toch in overleg gingen met elkaar, waren er ook al gekomen dankzij de overheid. De slabakkende werking ervan kwam opnieuw op conto van de zuilen te staan. Alleen Seeuws zegt ergens in de tekst dat dit geen goede indruk geeft naar buiten toe. Over het algemeen speelde die indruk zelden een rol in

het bepalen van de standpunten of het sturen van het overleg. Voornamelijk de liberalen en de socialisten zochten liever de confrontatie op dan het compromis. Bij een compromis dachten zij toch in het zand te bijten. Na de confrontatie was dit echter nog steeds het geval. Het zorgde ervoor dat het enige initiatief waarvoor de zuilen zelf de eer hadden kunnen opstrijken, de VFJ, ook gefnuikt werd in haar werking. De zuilen zagen zich door elkaar bedreigd in hun bestaan en zagen zo te weinig dat ze allemaal ondertussen irrelevanter werden binnen het kader waarin ze werkten.

Rol van het individu

Uiteindelijk situeerde het handelen van de zuilvertegenwoordiger zich op het kruispunt van deze evoluties. Hij of zij stond binnen de zuil maar ook binnen het jeugdwerk. Hun actieradius was afhankelijk van de positie die ze bekleedden binnen de zuil, de positie die de zuil bekleedde ten opzichte van de andere zuilen en de positie die de zuil bij gratie van haar vertegenwoordigende partij bekleedde binnen het politieke veld. Hun houding was echter ook onderhevig aan de evolutie die hierboven geschetst werd. Het feit dat de meeste personen vaak terugkomen in de tekst is niet alleen het gevolg van de specificiteit van het onderzoeksdoel, maar ook van het feit dat elk van hen sterk begaan was met het jeugdhuiswerk. De agenda van waaruit dit gebeurde kon verschillen en het masker van de zuil viel niet snel, maar slechte bedoelingen kan men hen niet verwijten. Ik zou de indruk kunnen gewekt hebben dat deze zuilvertegenwoordigers zich sterk tegen de professionalisering zouden gekant hebben, indien zij de uitkomst ervan hadden geweten. Ten eerste is dit natuurlijk een post factum hypothese en konden zij de afloop van de gebeurtenissen hoogstens inschatten. Ten tweede is het fout om de zaken voor te stellen alsof die personen in een val getrapt waren. De socialisten en liberalen hadden eigen redenen om de professionalisering te bepleiten - het vormen van een betaalde werkingskracht als tegengewicht voor het net van gesubsidieerde (onder)pastors - maar samen met de katholieken was men het snel eens over de pedagogische meerwaarde van die evolutie. Dat die evolutie de vroegere meerwaarde van een verzuilde jeugd(huis)werking onderuithaalde, bleek al snel onvermijdelijk te zijn. Uiteindelijk werd niet het engagement van deze mensen onderuitgehaald, maar werd het kader waarin dit diende te gebeuren omgevormd.

Een huis voor de zuil of van de jeugd?

Het is niet de bedoeling dat er nieuwe elementen van het onderzoek aangedragen worden in een besluit. Deze laatste paragraaf vormt eigenlijk meer een addendum dan een eigenlijk deel

van de scriptie. Toch kan men zich op het einde van deze verhandeling de vraag stellen of ik niet uit het oog verloren heb dat jeugdhuisen bevolkt werden door jongeren en dat zij uiteindelijk de kern van het debat uitmaakten. Natuurlijk was het nooit de bedoeling dat de jeugdhuiswerking te velde onderzocht zou worden. In navolging van Dirk Vermeulen werd niet het effect en de effectiviteit van de gepresterde arbeid bestudeerd, maar de voorwaardenscheppende en beheersende processen van machtsverwerving door de actoren. De vraag die in de titel van deze scriptie gesteld wordt, blijft dus enigszins onbeantwoord. Ik heb vooral bekeken hoezeer het jeugdhuisideaal in dienst stond van een verzuilingsideaal of erdoor gevormd werd. Dat terwijl het jeugdhuisideaal zelf ontsproot binnen een veranderende maatschappij die de vrijetijd als een individuele aangelegenheid beschouwde en deze net uit de handen van kaders en zuilen wou halen. Het resultaat was een verzuilde jeugdhuisstructuur. Dit betekende dat de jeugdhuissector inzet werd van een machtsverdelende organisatiestructuur. Het betekende echter ook dat het jeugdhuis een opvoedende functie werd toegeschreven. Voor de jongeren op het terrein betekende dit waarschijnlijk maar weinig. Er zijn in de loop van het onderzoek nogal wat indicaties naar voor gekomen waaruit blijkt dat het publiek meer geïnteresseerd was in de diensten die het jeugdhuis bood dan in de ideologische geest waarin dit gebeurde. Lambert zegt zelfs dat de vormingsdoelen meestal werden gesteld door een beperkte leidinggevende groep, terwijl de bezoekers in wezen nog steeds de ontmoetings- en ontspanningsplaats zochten.⁵²⁸ Binnen de Filosofische-Pedagogische Commissie werd het probleem ook erkend. Men ervaarde naar eigen zeggen dagelijks dat de meeste jongeren van het jeugdhuis niet rechtstreeks iets verwachtten van het jeugdhuis maar er slechts hun vrije tijd kwamen doorbrengen.⁵²⁹ Het jeugdhuis waarvan er in de scriptie sprake is, was een semantische constructie, een ideale abstractie waarrond pedagogische en machtsdiscussies gevoerd werden. Het jeugdhuis in de straat was een realiteit, een constant werken met mensen door andere mensen. Hoe de theorie en de praxis zich tot elkaar verhielden blijft een onbeantwoorde vraag. Of de jeugdhuisgangers zich bewust waren van alle discussies die boven hun hoofden gevoerd werden is twijfelachtig. Veel kon het de meesten waarschijnlijk niet schelen. Zij lagen niet wakker van hun eigen emancipatie. Het maakte het jeugdhuiswerk, zoals elke vorm van opvoeding tot het dansen op een slappe koord tussen aanvaarding en beïnvloeding. Ik eindig graag met een citaat van Lambrechts dat de relatie tussen de verzuiling en de jeugd en haar

⁵²⁸ LAMBERT R., Inductieve doelstellingenanalyse van subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, p. 36. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagiegiek)

⁵²⁹ Liberaal Archief, LFJH, 1968, VFJ: notulen van de Filpedcommissie, 6.4.1973.

opvoeding openhartig met elkaar verbindt: *“Hoe wenst de jeugd haar vrije tijd door te brengen? Dit verschilt van persoon tot persoon, doch [bij] deze die we kunnen nagaan in bepaalde jeugdtehuizen tijdens de instuif, wenst er een groot gedeelte ervan vooral te kussen, vrijen, drinken en dansen. Het is een zeer moeilijke taak om een bepaald deel van de jeugd die in het jeugdtehuis komt volledig anders op te voeden dan ze van thuis uit gewoon hebben meegekregen. We zijn wel akkoord dat het enige of het weinige dat we bereiken bij deze jongeren toch van belang is, zelfs indien ze maar tot even nadenken kunnen brengen. De jeugd moeten we aanvaarden zoals ze is en zoals ze graag handelt, dan eerst kan de verantwoordelijke, de kern en de andere leden van het jeugdtehuis beginnen met haar taak over deze jongeren te verfijnen.*⁵³⁰

⁵³⁰ AMSAB, SFJH, 3.3., Stageverslag Wemmel 1967.

Bibliografie

_____, *Het open jeugdtehuis*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 21-22.

_____, *Het probleem van de jeugd*. Informatie en argumentatie: tijdschrift Jong Socialisten, 1958, 10, s.p.

_____, "Mag ik es iets zeggen.." *Interview met Jef Van den Audenaerde over 20 jaar JGM*. Apropoo, VII, 1981, 1, pp. 12-16 en 2, pp. 8-11.

_____, *Wie is de baas in het jeugdtehuis?* in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 161-164.

ACHTERHUIS H., De markt van welzijn en geluk. Baarn, Ambo, 1979, 271 p.

ACW, Naar een jeugdpolitiek. Brussel, Arbeiderspers, 1963, 143 p.

ALLEGAERT P., VANMARCKE L., *Vier paradigma's over jeugdculturen*. Streven, LVI, 1988/1989, 10, pp. 917-926.

ANSEELE E., Socialistisch Jeugdleidersinstituut. Brussel, SJI, 1948, 16 p.

ARRIGHI G., The Long Twentieth Century. Money, Power and the Origins of our Times. Londen, Verso-New Left Books, 2000, 400 p.

ART J., *Van 'klerikalisme' naar 'katholieke zuil' of van 'régime clérical' naar 'C.V.P.-staat'. Een benadering van het Vlaams georganiseerd katholicisme in de Nieuwste Tijd*. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XIII, 1982, 1, pp. 1-22.

BAETEN W., *Geschiedenis van het jeugdwerk sedert 1945 tot heden*. Gids sociaal-cultureel werk, 1983, 5, pp. 1-20.

BAKKER K., *Verwildering der jeugd. De pedagogisering van de vrijetijd van arbeidersjongeren in de vijftiger en zestiger jaren*. Pedagogisch Tijdschrift, XVIII, 1984, 2, pp. 58-66.

BECKERS T., MOMMAAS H., *Onderzoek van de vrijetijd*. in: BECKERS T., MOMMAAS H., Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroesse, 1990, pp. 2-12.

BECKERS T., *Het einde van de ideologie*. in: BECKERS T., MOMMAAS H., Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroesse, 1990, pp. 132-142.

BEETS N., *Over Wijsheid, Rebellen en Conformisten*. Jeugd en Samenleving, 1973, 7/8, pp. 441-455.

BELGISCHE SOCIALISTISCHE PARTIJ (BSP), *Verslag van het Bureau: structuur van de socialistische jeugdorganisaties*. in: BSP-Congres 1966, Vol. 1. Gent, Het Licht, 1966, 60 p.

BELGISCHE WERKLIEDENPARTIJ (BWP), *Notulen van de Commissie voor de Jeugd*. in: BWP-Congres 1937: 56^e congres. Brussel, BWP, 1957, 8 p.

BEYSEN E. *Jeugdhuiswerk in liberaal perspectief*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 191-192.

BILLIET J., CREYF R. en DOBBELAERE L., *Secularisatie en verzuiling in de Belgische politiek*. Res Publica, XX, 1978, 3, pp. 407-431.

BILLIET J., DOBBELAERE K., Godsdienst in Vlaanderen. Van kerks katholicisme naar sociaal-culturele kristenheid. Leuven, Davidsfonds, 1976, 100 p.

BILLIET J., *Doelstellingen in het Jeugdhuis: een aanbreng vanuit de sociologie*. Jeugdhuiswerk, 1973, 2, pp. 1-14.

BILLIET J. *Kenmerken en grondslagen van het sociaal-cultureel katholicisme*. in: SERVAES J. (red.), Van ideologie tot macht. Doorlichting van de bewustzijnsindustrie in Vlaanderen. Leuven, Kritak, 1981, pp. 29- 61.

BILLIET J., *De katholieke zuil in Vlaanderen: ontwikkelingen in het godsdienst-sociologisch denken en onderzoek*. in: BILLIET J., Tussen bescherming en verovering. Sociologen en historici over zuilvorming. Leuven, Universitaire Pers, 1988, pp. 17-41.

BILLIET J., *Zuilvervorming, verzuiling en pluralisme in Vlaanderen: een conceptuele en empirische verkenning*. Onze Alma Mater, LXXXVII, 1978, 4, pp. 239-257.

BILLIET J., *Verzuiling, ontzuiling, verzuiling in België*. Ons Erfdeel, XVII, 1974, 3, pp. 349-358.

BILLIET J., HUYSE L., *Verzorgingsstaat en verzuiling: een dubbelzinnige relatie*. Tijdschrift voor Sociologie, V, 1984, pp. 129-151.

BILLIET J., *Verzuiling, conflictregeling en politieke besluitvorming: ontwikkelingen in België*. Sociologische Gids, XXX, 1983, pp. 420-430.

BILLIET J., *On Belgian Pillarization: changing perspectives*. Acta Politica, XIX, 1984, pp.117-128.

BILLIET J., *Verzuiling, conflictregeling en politieke besluitvorming: ontwikkelingen in België*. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XIII, 1982, pp. 83- 118.

BLOMMAERT J., Ik stel vast. Politiek taalgebruik, politieke vernieuwing en verrechtsing. Berchem, EPO, 2001, 187 p.

BOENDER K., *Jeugdwerk tussen politisering en professionalisering*. Jeugd en Samenleving, I, 1971, 9, pp. 511-533.

BOHETS J., De losbandige jaren: hoe een fortuinlijke generatie met de welvaartsstijging omging. Tielt, Lannoo, 1996, 123 p.

BOUSSE L., *Visie van een tijdgenoot*. in: GOBYN R. (red.), De fifties in België. Brussel, ASLK, 1988, pp. 56-67.

BOUVERNE - DE BIE M., Sociale agogiek. Gent, Academia Press, 1997, 159 p.

BOUVERNE - DE BIE M., Sociale Pedagogiek. Gent, Academia Press, 1998, 115 p.

BRENTJES H.J.H., Visies op jeugd. Een systematische vergelijking van theorieën over jeugd en maatschappij. Deventer, Van Longhum Slaterus BV, 1978, 274 p.

CAMMAER H., De houding van de 16-17 jarigen in het Vlaamse land tegenover het verenigingsleven: een sociaal-pedagogisch onderzoek door het Studiecentrum voor Jeugdwerk. Leuven, Nauwelaerts, 1962, 233 p.

CAMMAER H., *Het jeugdwerk in Vlaanderen*. in: VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., Jeugdwerk in perspectief. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, pp. 27-58.

CAMMAER H., KRIEKEMANS A., Jeugd van nu: een zachte generatie. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1968, 187 p.

CAMMAER H., BUYCK L. en GEERAERT A., Jeugdproblematiek: 10 jaar onderzoekswerk onder directie van prof. A. Kriekemans. Antwerpen, De Nederlandse Boekhandel, 1967, 108 p.

CAMMAER H., *Het jeugdwerk in Vlaanderen. Geschiedenis en huidige vorm*. Dux, 1962, pp. 108-129.

CARLIER B., DEVEN F. en TRIEST M., Toen seks vies was en de lucht nog schoon: zedelijkheid in Vlaanderen 1960-1990. Gent, CGSO, 1990, 80 p.

CARLIER B., *Overheid en Jeugdvorming*. Socialistische Standpunten, XI, 1964, 3, pp. 272-275.

CEULEERS J. (red.), De Stoute Jaren 58-68. Leuven, Kritak, 1988, 207 p.

CLEYMANS B., *Jeugdhuiswerk in evolutie (1959-1979)*. in: s.n., 20 jaar jeugdhuiswerk in Vlaanderen. Antwerpen, VFJ, 1979, 24 p.

CLAUS P., *De jeugdtehuizen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 23-27.

CLAUS P., *Jeugdtehuiswerk*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 59-63.

CLAUS P., *Het jeugdtehuis en zijn permanent verantwoordelijke*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 69-77.

CLEYMANS B., *Jeugdhuiswerk in evolutie. Verslag van de stage voor de jeugdhuiswerkers, georganiseerd door de VFJ te Dworp in 1973*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 205-213.

CLEYMANS B., VERMEIREN L., e.a., *Praktijk van het jeugdhuiswerk: leeftijdsgrenzen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 173-182.

COMMISSIE PERMANENTE OPVOEDING EN JEUGD VAN DE BSP, Een politiek voor de jeugd, de vrijetijdsbesteding en de permanente opvoeding: rapport uitgebracht door de commissie 'Permanente Opvoeding en Jeugd' van de BSP. Brussel, Commissie Permanente Opvoeding en Jeugd BSP, 1965, 57 p.

COOLSAET R., Actuele vraagstukken van de internationale politiek. Gent, UG (vakgroep Politieke Wetenschappen), 2002, pp.19-22. (onuitgegeven syllabus)

CORIJN E., De onmogelijke geboorte van een wetenschap. Verkenningen in de ontwikkeling van de studie van de vrijetijd. Brussel, VUBPRESS, 1998, 363 p. [Maatschappij en technisch wetenschappelijke ontwikkelingen-7].

COUMON H., VAN STEGEREN W., *Sociale Pedagogiek in historisch perspectief*. in: HAZEKAMP J., VAN DER ZANDE I. (red.), Jongeren, nieuwe wegen in de sociale pedagogiek. Meppel, Boom, 1987, pp. 35-49.

CVP, Jeugdbeleid: Partijraad van 16 maart 1963. s.l., s.n., 1963, 51 p.

DE BRABANDER G., *Economische transitie*. in: GOBYN R. (red.), De fifties in België. Brussel, ASLK, 1988, pp. 110-122.

DECLERCK P., *Problemen van onze tijd: jeugd, geweld en repressie*. Socialistische Standpunten, XVII, 1970, 3, pp. 148-152.

DE CLERCK P., *Overheid en Jeugdvorming*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 285-288.

DE CLERCQ B.J., Kritiek van de verzuiling. Lier, s.n., 1968, 150 p.

DENECKERE G., *Recensie Dirk Luyten: sociaal overleg in België sedert 1918*. Bijdrage tot de Eigentijdse Geschiedenis, 1996, 1, pp. 244-246.

DE HAAS G.C., Andere tijden, andere zeden: jeugdgedrag en jeugdcultuur na 1945. Bilthoven, Ambo, 1971, 70 p.

- DEMEURE L., *De YWCA: gisteren, vandaag, morgen.* in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 83-84.
- DEMEURE L., *Werkdocument van de Commissie Jeugdtehuizen aan de Nationale Jeugdraad.* in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en Stromingen in het Jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 11-20.
- DESMET Y., *Kartonnen Dozen.* De Morgen, 19.07.2003, p. 2.
- DE VOS E., Evolutie van het subsidiebeleid met betrekking tot jeugdhuisen. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling) 1996, 92 p. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)
- DE WAELE M., De liberale zuil in België, met klemtoon op Vlaanderen. Gent, RUG (seminarie voor politieke wetenschappen), s.d., 139 p. (Encyclopedie van de politieke wetenschappen)
- DE WEVER B., *Mondelinge Geschiedenis.* in: ART J., DENECKERE G., e.a., Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn gemeente? Deel I: Nieuwste Tijden 19de en 20ste eeuw. Gent, Stichting Mens en Cultuur, 1993, pp. 51-78.
- DE WIT F., *De aantrekkingskracht van het Socialisme op de jeugd en de rol van de jeugd in de organisatie van de Arbeidersbeweging.* Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 264-266.
- DE WIT J., *Michel Foucault: een bio-bibliografisch overzicht.* De Nieuwe Maand, XXI, 1978, 3, pp. 133-149.
- D'HAENENS A., België: 150 jaar cultuur en samenleving. Brussel, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, 1980, 276 p.
- D'HONDT B., Regeringen België (1830-1999). Liberaal Archief, onuitgegeven manuscript, 1999, 38 p.
- DIBBITS T., *Jongeren in cultuurhistorisch perspectief.* in: HAZEKAMP J., VAN DER ZANDE I. (red.), Jongeren, nieuwe wegen in de sociale pedagogiek. Meppel, Boom, 1987, pp. 17-35.
- DIERICKX G., *De verzuiling van belangengroepen: over de kunst van beschrijving en verklaring.* in: BILLIET J., Tussen bescherming en verovering. Sociologen en historici over zuilvorming. Leuven, Universitaire Pers, 1988, pp. 41-67.

DU BOIS-REYMOND M., *Vrijetijd en massajeugd*. in: BECKERS T., MOMMAAS H., Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroesse, 1990, pp. 99-106.

DUYVENDEK J.W., *Denken in decennia, recensie van Kennedy J., Nieuw Babylon in aanbouw: Nederland in de jaren zestig*. Amsterdams Sociologisch Tijdschrift, 1996, XXII, 4, pp. 742-746.

EISENSTADT S.N., From Generation to generation: age groups and social structure. New York, Free Press, 1971, 357 p.

ERIKSON E. (ed.), Youth: Change and Challenge. New York, Basic Books, 1963, 284 p.

FACHE W., Welzijnsbeleid van de overheid in Nederland en Vlaanderen. 's Gravenhage, VUGA, 1984, 277 p.

FACHE W., *De evoluerende positie van de jeugdbeweging*. in: BRAL L. (red.), Jeugdbeweging vandaag. Deurne, Kluwer, 1987, pp. 86-94.

FACHE W., *De functies van een jeugdhuis*. in: CLEYMANS B., Erkenningen en subsidiëring van het Jeugdhuis. VFJ, 1973, pp. 35-42.

FACHE W., *Discussiepunten i.v.m. de subsidieregeling jeugdtehuiswerk*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 109-112.

FACHE W., *Subsidiëring van functies*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 113-114.

FILOSOFISCH-PEDAGOGISCHE COMMISSIE, *De identiteit van het jeugdtehuiswerk*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 143-152.

FRANCOIS L., Algemene inleiding tot de geschiedenisbeoefening I. Gent, Academia Press, 2001.

GAUS H., *Een oude tijd voorbij, een nieuwe tijd aangebroken*. in: GOBYN R. (red.), De fifties in België. Brussel, ASLK, 1988, pp. 16-43.

GAUS H., Menselijk gedrag tijdens langdurige economische recessies: een schets. Malle, De Sikkel, 1984, 108 p.

GAUS H., Repertorium van de zuilgebonden VZW's. Vol I: De Socialistische VZW's. Gent, Steunpunt Sociopolitiek Systeem, 1992, 381 p.

GAUS H., Repertorium van zuilgebonden VZW's. Vol II: De Liberale VZW's. Gent, Steunpunt Sociopolitiek Systeem, 1993, 510 p.

GIESECKE H., Politische Aktion und politisches Lernen. München, Juventa, 1971, 134 p.

GOBYN R. (red.), De fifties in België. Brussel, ASLK, 1988, 328 p.

GOVAERT S., Le débat sur le verzuiling en Flandre. Brussel, CRISP, 1967, 27 p.

HAAZEN M., Krachtlijnen in het groeiproces van de Vlaamse jeugdbewegingen 1940-1961. DUX, XXIX, 1962, 3-4, pp. 93-107.

HAZEKAMP J., VAN DER ZANDE I., Historische Lijnen: 1900-1980. in: HAZEKAMP, VAN DER ZANDE I. (red.), Jongeren, nieuwe wegen in de sociale pedagogiek. Meppel, Boom, 1987, pp. 9-15.

HELLEMANS S., Verzuiling: een historische en vergelijkende analyse. Leuven, KUL (onuitgegeven doctoraalverhandeling), 1989, 302 p. (Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen)

HELLEMANS S., Elementen voor een algemene theorie van verzuiling. Tijdschrift voor Sociologie, VI, 1985, s.p.

HELLEMANS S. (red.), Strijd om de moderniteit: sociale beweging en verzuiling in Europa sinds 1800. Leuven, Universitaire Pers, 1990, 287 p.

HERMANS H., Op zoek naar de "Tweede Dimensie". Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 267-276.

HOBSBAWM E., Age of Extremes: The Short Twentieth Century 1914-1991. London, Penguin Books, 1995., 627 p.

HOOGHE M., Het wordt nooit meer als vroeger: België een halve eeuw modern (1945-1995).

Leuven, Van Halewijck, 1995, 136 p.

HOOGHE M., Golden Sixties: België in de jaren zestig (1958 – 1973). Gent, Ludion, 1999, 207 p.

HOUBEN H., De geschiedenis van Jongerengemeenschappen (JGM): van katholieke jongerenbeweging tot jeugdhuiskoepel. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1999, 146 p. (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte)

HUYSE L., Passiviteit, pacificatie en verzuiling in de Belgische politiek. Antwerpen, Standaard, 1970, 267 p.

HUYSE L., *Vijftien Angelsaksische auteurs over politiek, verzuiling en compromisvorming in België*. Res Publica, XVII, 1975, pp. 413-432.

HUYSE L., De verzuiling voorbij. Leuven, Kritak, 1987, 103 p.

HUYSE L. *Een wankel zuil? Vier studies over het georganiseerde katholicisme in Vlaanderen*. De Nieuwe Maand, XXII, 1979, 1, pp. 14-18.

INGELBRECHT I., Mogelijke bijdragen van het jeugdhuiswerk aan de emancipatorische agogische doelstellingen. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1982, 130 p. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

INGLEHART R., The Silent Revolution: Changing values and political styles among western publics. Princeton, University Press, 1977, s.p.

KATHOLIEKE JEUGDRAAD, *Jeugdtehuizen*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 53-58.

KENNEDY J.C., Nieuw Babylon in aanbouw. Nederland in de jaren zestig. Amsterdam, Boom, 1995, 343 p.

KINDT S., *Jeugdhuisen en jongerencentra: drie decennia ontwikkeling en overheidsbeleid*. Gids sociaal-cultureel en educatief werk, 1996, 14, pp. 23-42.

- KLAASSEN C., *Jeugd en maatschappelijke orde. De functionalistische benadering.* in: KLAASSEN C., Jeugd als sociaal fenomeen: identiteit, socialisatie en jeugdcultuur in theorie en onderzoek. Amersfoort, ACCO, 1991, pp. 30-44.
- KLEIJER H., LAERMANS R. en TILLEKENS G., *De markt van vermaak en plezier: over het ontstaan van een zelfstandige jeugdcultuur in België en Nederland.* Sociologische Gids, XXXIX, 1992, 5/6, pp. 384-399.
- KREVELD G., *Jeugd in Vlaanderen.* Socialistische Standpunten, 11, 1955, 3/4, pp. 251-259.
- KRUIJT J.P., Verzuiling. Zaandijk, Heijnis, 1959, 98 p.
- LAERMANS R., Van waarheid naar waarden. Katholieke vormingsorganisaties en vrijetijdsbesteding in Vlaanderen, 1945-1980: een proeve tot historische en sociologische duiding. [Onuitgegeven paper voor de Vlaams-Nederlandse Studiedagen voor Sociologen en Antropologen, 7-8 april 1988 te Antwerpen]
- LAMBERT R., Inductieve doelstellingsanalyse van het subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, 113 p. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)
- LAMBRECHTS L., *Jeugdtehuizen, Oefenschool voor democratisch samenleven.* in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 79-82.
- LAMBERT W., *Georganiseerde Jeugd in Europa.* Socialistische Standpunten, XIV, 1967, 2, pp. 100-108.
- LANGENDRIES E. *De niet-partijpolitieke organisaties: een liberale zuil?* in: VERHULST A., HASQUIN H. (red.), Het liberalisme in België: tweehonderd jaar geschiedenis. Brussel, Paul Hymans Centrum, 1989, pp. 91-100.
- LENDERS J., *Maatschappelijke ontwikkelingen en jeugdcultuur vanaf 1945.* Jeugd en Samenleving, XXI, 1991, 2/3, pp. 100-118.

LEYMAN D., Studie van het waardenpatroon en de leefwereld van jongeren in België op basis van enquêtes (1960-1985). Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1987, 127 p. (Faculteit Rechtsgeleerdheid, departement politieke wetenschappen)

LESTHAEGHE R., DUMON W. (red.), Generaties en gezinnen: hun reilen en zeilen sinds de jaren zestig. Leuven, Acco, 1987, 280 p.

LIBERAAL VLAAMS VERBOND, Congres Cultuur en Jeugdbeleid. Brussel, Stichting A. Vanderpoorten, 1969, 36 p.

LIJPHART A., The Politics of Accomodation. Pluralism and Democracy in the Netherlands. Berkeley University Press, s.p.

LOOSE G., *Jeugdhuiswerk, identiteit en ontwikkeling*. Gids Sociaal-Cultureel Werk, 1, 1982, pp. 3-20.

LORENZ C., De constructie van het verleden: Een inleiding in de theorie van de geschiedenis. Amsterdam, Boom, 1998, 400 p.

LUYKX P., SLOT P (red.), Een stille revolutie? Cultuur en mentaliteit in de jaren vijftig. Hilversum, Verloren, 1997, 287 p.

LUYK P., RIGHART H., *'Invented Generations'? Historici over het generatievraagstuk*. in: RIGHART H., LUYK P. (red.), Generatiemix. Leeftijdsgroepen en cultuur. Amsterdam, De Arbeiderspers, 1998, pp. 196-218.

MAELSTAF R., *Film in dienst van de jeugd*. Socialistische Standpunten, XI, 1964, 3 pp. 261-266.

MAES N., Aanzet tot situering van het verschijnsel Verzuiling binnen de Vlaamse samenleving: literatuurstudie. s.l., s.n., 1979, 35 p.

MAHIEU P., De institutionalisering van het jeugdhuiswerk. Antwerpen, UFSIA (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1975, 85 p. (Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen)

MANNHEIM K., MAUGER G., Le problème des générations. Paris, Nathan, 1990, 125 p.

MATHIJS T., *Zie hoe mooi je bent. Jongeren en seksualiteitsbeleving.* in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 201-204.

MARCUSE H., De een-dimensionale mens: studies over de ideologie van de hoog-industriële samenleving. Deurne, Unieboek België, 1978, 279 p.

MARCUSE H., *Zum Begriff der Negation in der Dialektik, Vortrag, gehalten vor dem Prager Hegel-Kongress 1966.* in: BUSCH G. (red.), Herbert Marcuse. Ideen zu einer kritischen Theorie der Gesellschaft. Frankfurt am Main, Suhrkamp Verlag, 1970, pp 185-190.

MCLUHAN M., Media begrijpen: de extensies van de mens. Amsterdam, Nieuwezijds, 2002, 424 p.

MEERT R., *De gemeentelijke jeugdraden.* Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 288-292.

MEEUS W., *Over de dubbelzinnige verhouding tussen jeugdcultuur en politiek.* In: MATTHIJSEN, MEEUS en VANWEL (red.). Beelden van de jeugd. Groningen, Wolters - Noordhoff, 1986, pp. 89-108.

MEEUS W., *De adolescentie identiteit in theorie en empirie: Erikson en Marcia.* in: KLAASSEN C., Jeugd als sociaal fenomeen: identiteit, socialisatie en jeugdcultuur in theorie en onderzoek. Amersfoort, ACCO, 1991, pp. 83-104.

MERTENS K., Jeugdhuiswerk in Vlaanderen. Bibliografie 1953 – 1977. Baelen, Hoger instituut der Kempen. Hoger instituut voor sociale studies, Geel, 1978, 37 p.

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN NEDERLANDSE CULTUUR, Vijftien jaar subsidiebeleid voor het jeugdwerk in Vlaanderen, 1963-1977: een statistische analyse. 3e vol. herw. uitgave. Brussel, Bestuur voor Jeugdvorming, 1979, 48 p.

MOMMAAS H., *De wetenschappelijke vormgeving van de vrijetijd.* in: BECKERS T., MOMMAAS H., Vrijetijd tussen vorming en vermaak. Een inleiding tot de studie van de vrije tijd. Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroesse, 1990, pp. 278-299.

NATIONALE JEUGDRAAD, Nationale Jeugdraad. Tweede verslagboek (1968-1970). Brussel, Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur, 1970, 189 p.

NATIONALE JEUGDRAAD, Ruimte voor de jeugd: week van de jeugd, 19-27 april '69. Brussel, Nationale Jeugdraad, 1969, 36 p.

NEDERLANDSTALIGE JEUGDRAAD, Nederlandstalige Jeugdraad. Eerste Verslagboek (1970-1973). Brussel, Ministerie Van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur, 1973, 254 p.

NEDERLANDSTALIGE JEUGDRAAD, Advies aangaande een jeugdbeleid in functie van een vijfjarenplan. Brussel, Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur, 1972, 96 p.

NUYTS I., Het jeugdhuiswerk in Vlaanderen, ontwikkeling, organisatie en werking: bijdrage tot een vergelijkende studie. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1979, 237 p.
(Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen)

PEETERS A.F., *Voor een parochiale jeugdtehuiswerking*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 33-39.

PEETERS K., Jeugdbeleid en jeugdwerk in Vlaanderen. Brussel, Bestuur voor Jeugdvorming, 1977, 134 p.

PREVENIER W., Uit goede bron: Introductie tot de historische kritiek. Leuven, Garant, 1998, 215 p.

RAES R., *Jeugd en maatschappij: overwegingen in verband met jeugdproblemen*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 3, pp. 247-252.

RAIMBOER K., Jeugdhuiswerk van sixties tot eighties: een kritische beschrijving van een evolutie. Gent, SHISS, 1985, s.p.

REGAL J., WAUTERS N en CAMAER H., Jeugdtehuizen. Kapellen, De Nederlandsche Boekhandel, 1966, 118 p.

REYNEBEAU M., De eeuw van België. Tielt, Lannoo, 1999, 224 p.

RIGHART H., *Comparatief verzuilingsonderzoek: vergezichten en valkuilen*. in: BILLIET J., Tussen bescherming en verovering. Sociologen en historici over zuilvorming. Leuven, Universitaire Pers, 1988, pp. 67-81.

- RIGHART H., De katholieke zuil in Europa: een vergelijkend onderzoek naar het ontstaan van verzuiling onder katholieken in Oostenrijk, Zwitserland, België en Nederland. Amsterdam, Boom, 1986, 360 p.
- RIGHART H., *Katholieke verzuiling in België als historisch probleem. Enkele historiografische kanttekeningen*. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XV, 1984, pp. 541-564.
- RIGHART H., De eindeloze jaren zestig: geschiedenis van een generatieconflict. Amsterdam, Arbeiderspers, 1995, 328 p.
- RIGHART H., LUYKX P. (red.), Generatiemix: leeftijdsgroepen en cultuur. Amsterdam/Antwerpen, Arbeiderspers, 1998, 226 p.
- ROBERTS J.M., The Penguin History of the Twentieth Century. London, Penguin Books, 1999, 906 p.
- ROKKAN S., *Towards a Generalized concept of 'verzuiling': a preliminary note*. Political Studies, XXV, 1977, pp. 563-565.
- RUEBENS M., Analyse van het jeugdcultuurbegrip in de sociologie: een vergelijkend onderzoek van enkele jeugdsociologische theorieën. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1983, 165 p. (Faculteit Sociale Wetenschappen)
- SASSOON D., One hundred years of socialism. The West European left in the twentieth century. London, Fontana Press, 1996, 965 p.
- SEEUWS W., *Het jeugdtehuis*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 85-88.
- SEEUWS W., *Losse bedenkingen rond het jeugdprobleem*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 3, pp. 256-260.
- SEEUWS W., *Naar een preventieve actie door het jeugdtehuiswerk*. in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 65-68.
- SEEUWS W., *Ontmoeting voor verantwoordelijke leiders van jeugdtehuizen. Verslag van ontmoetingsdag te Brussel, georganiseerd door de Nationale Dienst voor de Jeugd*. in: FACHE W.,

Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 29-31.

SOCIALISTISCHE FEDERATIE VAN JEUGDHUIZEN, De Jeugdhuisen: een eigentijdse formule. Brussel, SFJH, 1971, 36 p.

SOCIALISTISCHE FEDERATIE VAN JEUGDHUIZEN, Jeugdhuisen: jaarverslag 1972. Brussel, SFJH, 1973, s.p.

SOCIALISTISCHE FEDERATIE VAN JEUGDTEHUIZEN (SFJT), Zoeklicht op de jeugdtehuizen. Brussel, SFJT, 1972, 26 p.

STEPHANY P., *Een nieuwe Belle Epoque.* in: GOBYN R. (red.), De fifties in België. Brussel, ASLK, 1988, pp. 44-55

STEVENS F., De Antwerpse straatjongensclub "De grijze kat". Heverlee, Centrale Hogeschool voor Christene Arbeiders, 1954, 124 p. (proefschrift maatschappelijk assistent)

STEVENS G., De Antwerpse straatjongensclub "De grijze kat". Heverlee, Centrale Hogeschool voor Christene Arbeiders, 1954, s.p. (proefschrift maatschappelijk assistent)

STRAVER C., *Jeugd: ontikking in interactie. Een symbolisch-interactionistische benadering.* in: KLAASSEN C., Jeugd als sociaal fenomeen: identiteit, socialisatie en jeugdcultuur in theorie en onderzoek. Amersfoort, ACCO, 1991, pp. 45-63.

STUURMAN S., Verzuiling, Kapitalisme en Patriarchaat. SUN, 1983, s.p.

TAYLOR P., How the Modern World works. From Hegemony to World Impasse. Chichester, John Wiley & Sons Ltd., 1996, 276 p.

TER BOGT T., HIBBEL B. (red.), Wilde jaren: een eeuw jeugdcultuur. Utrecht, Lemma, 2000, 351 p.

THURLINGS J.M.G., De wankelende zuil. Nederlandse katholieken tussen assimilatie en pluralisme. Nijmegen, Deventer, 1978, 248 p.

THURLINGS J.M.G., Het sociale conflict: van psychologische naar sociologische benadering. Nijmegen, Janssen, 1960, 161 p.

THURLINGS J.M.G. (red.), Het conflict als maatschappelijk verschijnsel. Utrecht, Spectrum, 1962, 85 p.

TILLEKENS G., Nuchterheid en Nozems: de opkomst van de jeugdcultuur in de jaren vijftig. Muidenberg, Coutinho, 1990, 280p.

VAN CLEVEN T., 1945-1995: 50 jaar Socialistisch Jeugdverbond. Brussel, SJV, 1995, s.p.

VANDEBERGHE L., *De socialistische jeugd: voorlopig rapport*. in: Historiek en situering van het jeugdwerk in Vlaanderen. Oriëntatie en documentatieonderzoek. Leuven, s.n., 1967-1968, 99 p.

VAN DE KERKHOVE, Verzuiling als maatschappelijk probleem. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1968, 232 p. (faculteit politieke en sociale wetenschappen)

VAN DEN BRANDE A., *Mogelijkheden van een sociologie der Belgische conflicten na de tweede wereldoorlog*. Sociologische Gids, X, 1963, 1, pp. 2-29.

VAN DEN EECKHOUT P., VERBRUGGEN P., *De mutualiteiten*. in: VAN DEN EECKHOUT P., VANTHEMSCHE G. (red.), Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-20ste eeuw. Brussel, VUBPRESS, 1999, pp. 887-903.

VAN DEN ENDEN H., *Mens en maatschappij in het gevorderde industrialisme volgens Herbert Marcuse*. Socialistische Standpunten, XV, 1968, 3, pp. 236-246.

VAN DEN HEUVEL M., *De wereld wordt groter: het beheer over en het alledaagse leven van jongeren, 1945-1965*. Vrije Tijd en Samenleving, XIII, 1995, pp. 9-28.

VANDENHOVE L., *Ideologie en verzuiling in België*. Reflector, 1986, 3, pp. 26-31.

VANDEPUTTE R., Sociale geschiedenis van België (1944-1985). Tielt, Lannoo, 1985, 208 p.

VANDEPUTTE R., Economische geschiedenis van België (1944 – 1984). Tielt, Lannoo, 1985, 240 p.

VAN DER SANDE J., *Wat de ervaring heeft opgeleverd bij het vormingswerk met jongeren.* Socialistische Standpunten, XV, 1968, 4, pp. 261-264.

VAN ECHELPOEL J., CAMMAER H., e.a., Jeugdwerk in perspectief. Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1969, 208 p.

VAN GIMST J.P., Het impact van Amerikaanse waarden en normen op het socio-kultureel klimaat in België tijdens de jaren vijftig en de vroege jaren zestig. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1990, s.p. (Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen)

VAN HAEGENDOREN M., VANDENHOVE L., *Morfologie van de socialistische zuil.* De Nieuwe Maand, XXVI, 1983, 10, pp. 640-675.

VAN HAEGENDOREN M., VANDENHOVE L., Het verdriet van Vlaanderen ? Over de macht van de katholieke zuil. Antwerpen, Standaard uitgeverij, 1985, 259 p.

VANHUYSE E., Analyse van de doelstellingen van het jeugdhuiswerk in Vlaanderen. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling) 1999, s.p. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

VAN MECHELEN F., *Openingsrede.* in: Verslagboek Colloquium de kultuurfunctionaris. Leuven, Acco, 1965, pp. 9-13.

VAN ROEY M., *Jeugdtehuizen.* in: FACHE W., Bronnenboek. Ontwikkelingen en stromingen in het jeugdhuiswerk. Antwerpen, VFJ, 1982, pp. 43-51.

VERMEULEN D., De sociaal-culturele sector. Een studie van de verzuiling, de professionalisering en het overheidsbeleid. Leuven, Helicon, 1985, 415 p.

WAEYENBERGHE R., Voor een humanere wereld: boodschap aan de jeugd. Brussel, Commissariaat van de tentoonstelling 1958-1959, 96 p.

WEIJERS I., *De slag om Dennendal, een terugblik op de jaren vijftig vanuit de jaren zeventig.* in: LUYKX P., en SLOT P. (red.), Een stille revolutie, cultuur en mentaliteit in de lange jaren vijftig. Hilversum, Verloren, 1997, pp. 45-65.

WIJNINCKX J., Memorandum inzake jeugd- en jonge gezinnenbeleid. Brussel, Jong Socialisten, 1962, 16 p.

WIJNINCKX J., Voor een vooruitstrevend jeugd- en jonge gezinnenbeleid. Brussel, VZW Gert Wolf, 1963, 44 p.

WITTE E., Politiek en Democratie. Omtrent de werking van de westerse democratieën in de 19de en 20ste eeuw. Brussel, VUBPRESS, 2002, 366 p.

WITTE E, CRAEYBECKX J. en MEYNEN A., Politieke geschiedenis van België: van 1830 tot heden. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1997, 478 p.

WITTE E., *De specificiteit van het 'verzuilingsproces' langs vrijzinnige zijde. De inbreng van de historische dimensie*. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XIII, 1982, 1, pp. 23-58.

Bronnenlijst

Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum (KADOC)

Vlamingenstraat 39, 3000 Leuven

Plaatsingslijst Katholieke Jeugdraad.

3. Vergaderingen en werkdocumenten van het Bureau ('63 - '75).
4. Vergaderingen en werkdocumenten van de raad van beheer ('75 - '78).
5. Briefwisseling ('62 - '64).
18. RUG: studiegroep Jeugdonderzoek (werkdocumenten 1973).
25. Chiro – jeugd (omzendbrieven, werkdocumenten...) 1963 - 1978.
27. Vlaamse Federatie van Jeugdhuizen ('70 - '79): ledenlijsten, omzendbrieven, briefwisseling, documenten van de redaktieraad, het dagelijkse bestuur, de raad van beheer, de Algemene Vergadering en diverse werkgroepen, commissieverslagen met betrekking tot stages, statuten, financies.
28. Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur: dienst voor jeugdvorming (werkingstoelagen) (1964 - 1973).
36. Persknipsels over het boek J. Van Echelpoel Jeugdwerk in Perspectief.
48. Niet katholieke jeugdorganisaties: briefwisseling en documenten ('62 - '79).
61. Katholieke Jeugdraad: secretariaat: activiteitenverslagen ('62 - '71).
71. Studiecentrum voor jeugdwerk / Centrum voor Jeugdonderzoek VZW (Leuven): briefwisseling, jaarverslagen, boekhoudkundige verslagen, nota's, werkdocumenten ('62 - 73).
87. Katholieke Jeugdraad: briefwisseling (vragen tot inlichtingen) ('71 - '76).
107. Nota's rapport van de Katholieke Jeugdraad over jeugdtehuizen (1964).
108. Katholieke contactgroep voor jeugdtehuizen (verslagen van twee studiedagen) (1968).
113. Katholieke Jeugdraad: bureau (vergaderstukken) ('65 - 68).
114. Katholieke Jeugdraad: diverse briefwisseling ('63 - '68).
158. Varia met betrekking tot de oprichting en het lidmaatschap van de Katholieke Jeugdraad (omtrent 'jeugdzielzorg' en religieuze situatie).
166. DUX: briefwisseling.
193. ARAW (Algemene Raad der Apostolaatswerken): nota's in verband met jeugdpolitiek ('61), jeugdbeleid ('62) en parochie ('63 - '64).
212. Studiedag KJR: de religieuze situatie van onze oudere jeugd, Mechelen, 16.11.1963.
246. Nationale Jeugdraad: algemene vergaderingen ('62 - '77).

251. Nederlandstalige Jeugdraad: commissie jeugdbeleid ('68 - '79).
257. Nederlandstalige Jeugdraad: persknipsels over en tekst van een interview met Maurice Christiaens
(secretaris SJV)
259. Vlaamse Federatie van jeugdhuizen: katholieke contactgroep voor jeugdhuizen: briefwisseling, vergaderstukken enz. ('66 - '70).
263. Nederlandstalige Jeugdraad: algemene vergaderingen ('69 - '78).
272. Katholieke Jeugdraad: politieke briefwisseling ('67 - '76).
353. Voorgeschiedenis Katholieke Jeugdraad: ontwerp nieuwe structuren ('61 - '62).
354. Dossier naar aanleiding van 20-jarig bestaan: nota over de werking ('63) en activiteitenverslag ('64).

Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging (AMSAB)**Bagattenstraat 174****9000 Gent**Archieven en documenten van andere organisaties, bewegingen en groepenSocialistische Federatie van Jeugdhuizen, archief nr. 259.

- 1.1. Rapport omtrent de werking van de Socialistische Federatie van Jeugdhuizen (1971).
- 1.2. Dossier en briefwisseling omtrent de oprichting van een commissie jeugdtehuizen door de Nationale Raad voor de Jeugd en de werking van de socialistische jeugdtehuizen (1960 - 1962).
- 1.3. Dossier over de werking in de commissie jeugdtehuizen van de Nationale Raad voor de Jeugd ('61 - '62).
- 1.4. Briefwisseling en dossier met betrekking tot de subsidiëring en de erkenning van aangesloten jeugdtehuizen, stages voor leiders, oprichting van een Nationale Raad voor de Jeugd ('63 - '65).
- 1.5. Briefwisseling van Willy Seeuws. ('64 - '67).
- 2.1. Briefwisseling van Gustaaf Van Rompay ('68 - '70).
- 2.2. Rapporten, uitnodigingen en briefwisseling over de werking van de aangesloten jeugdtehuizen te Wondelgem, Wevelgem, Tongeren, Niel, Kessel-Lo, As, Eisden en Geel. ('62 - '69).
- 3.1. Dossier omtrent de opleiding van de leiding (stages te Wemmel, opleiden animatoren...). ('60 - '69).
- 3.2. Dossiers van stages voor leiders van jeugdtehuizen ('63 - '69).
- 4.1. Dossier met betrekking tot de oprichting van de VFJ (stage voor verantwoordelijken) ('63 - '69).
- 4.2. Briefwisseling Willy Seeuws (in verband met VFJ) ('66 - '68).
- 4.3. Briefwisseling in verband met de werking van de VFJ: raad van beheer en kadervorming) ('68 - '69).
- 5.1. Briefwisseling van Maurice Christiaens (erkenning en subsidiëring) ('71).
- 5.2. Dossier over de werking van de Conseil National de la Jeunesse / sous-commission "Maison des Jeunes" ('66 - '67).
- 5.3. Publicatie: 'Ons Huis', tweemaandelijks tijdschrift van de SFJH ('71 - '72). Jaargang 1 en 2 aanwezig.
- 5.4. Rapporten over inspecties van jeugdtehuizen in Vlaanderen ('68 - '70).

Liberaal Archief***Kramersplein******9000 Gent***

Geïventariseerd: Organisaties aangesloten bij de Confederatie van Liberale Jeugdorganisaties (CLIJO): archiefdoos 7: **De Liberale Federatie voor Jeugdhuizen.**

- Werkdocumenten: Voorstelcriteria voor subsidiëring jeugdtehuizen (1972).
- Statuten voor de instelling voor Volksovoeding en Kadervorming (1969).

Niet geïventariseerde losse stukken.

- De statuten voor de Liberale Federatie voor Jeugdhuizen te Antwerpen (1974).
- JIC en JAC: Jongereninformatie en adviescentra. Overzichtsbrochure uitgegeven door de Liberale Federatie voor Jeugdhuizen.
- Nationale Federatie der PVV Jeugdtehuizen te Brussel, statuten (1966).

Niet geïventariseerd archief **L.F.J.H.**

1. 1694: Statuten (1966/1974/1976).
 - Bestuurlijke inrichting (1973 - 1979).
 - Ledenadministratie (1981).
2. 1698: Documentatie (1969 - 1974 / 1977 - 1980).
3. 1700: Werking aangesloten Jeugdhuizen: (1973 - 1983).

Archief van de **Confederatie van Liberale Jeugdorganisaties (CLIJO).**

- Briefwisseling tussen de Nationale Jeugdraad en CLIJO (1971).
- Boek: *Confederatie van Liberale Jeugdorganisaties* (1973).
- Nationale Jeugdraad (1965 - 1970).
 - Bestuurlijke inrichting: uitnodigingen vergaderingen jeugdraad.
 - Notulen vergaderingen Jeugdraad.
 - Documenten in verband met Jeugdwerk.
 - Ledenlijsten.

- Nederlandstalige Jeugdraad (1970 - 1980).

Statuten en reglementen: Statuut Nederlandstalige Jeugdraad (1971).

Huishoudelijk Reglement (1970 - 1971).

Bestuurlijke Inrichting: Uitnodigingen vergaderingen Jeugdraad.

Uitnodigingen werkgroepen.

Notulen werkgroepen.

Notulen Vergaderingen Jeugdraad.

Verslagboeken: Eerste Verslagboek (1970 - 1973).

Tweede Verslagboek (1974 - 1977).

Derde Verslagboek (1977 - 1979).

Werkdocumenten: Verslag inspectiebezoek Jeugthuizen.

Vragen parlementsleden in verband met Jeugdwerk.

Ontwerpen: Ontwerpadvies Jeugdbeleid in Vijfjarenplan.

Ontwerp cultuurpact 1971.

Ontwerp begroting Nederlandse Cultuur.

Ontwerp in verband met Jeugdproblemen.

Andere: Samenstelling Jeugdraad.

Subsidiëring Nationale Jeugdorganisaties.

Subsidiëringbesluiten Studentenbewegingen en Jeugdtehuizen.

Lijsten erkende Jeugthuizen.

Lijst Jeugdtijdschriften.

BIJLAGEN

Overzicht van de regeringen in de door mij bestudeerde periode.⁵³¹

22.4.1954 - 2.6.1958: Achiël Van Acker IV, Soc.Lib.

L. Collard (Openbaar Onderwijs, Soc.)

23.6.1958 - 6.11.1958: Gaston Eyskens II, CVP

M. Van Hemelrijck (Openbaar onderwijs, CVP)

6.11.1958 - 27.3.1961: Gaston Eskens III, CVP-Lib

P. Harmel (Cultuur tot 2.6.1960, Openbaar Anbt vanaf 2.9.1960, CVP)

R. Van Elslande (Culturele Zaken, staatssecretaris vanaf 2.9.1960, CVP)

25.4.1961 - 24.5.1965: Théo Lefèvre, CVP-BSP

H. Janne (Nationale Opvoeding en Cultuur vanaf 31.7.1963, BSP)

V. Larock (Nationale Opvoeding en Cultuur tot 31.7.1963, BSP)

R. Van Elslande (Nationale Opvoeding en Cultuur: adjunct tot 11.7.1962, vanaf die datum volwaardig minister van Cultuur en adjunct voor Nationale Opvoeding, CVP)

27.7.1965 - 11.2.1966: Pierre Harmel, CVP-BSP

P. Dehousse (Nationale Opvoeding, BSP)

E. Van Bogaert (Nationale Opvoeding, staatssecretaris, BSP)

A. Declerck (Nederlandse Cultuur, staatssecretaris, CVP)

19.3.1966 - 7.2.1968: Paul Vanden Boeynants, CVP-PVV

Frans Grootjans (Nationale Opvoeding, PVV)

R. Van Elslande (Europese Zaken en Nederlandse Cultuur, CVP)

17.6.1968 - 8.11.1971: Gaston Eyskens-I, CVP-BSP

P. Vermeylen (Nationale Opvoeding-Nederlandstalig, BSP)

Fr. Van Mechelen (Nederlandse Cultuur, CVP)

20.1.1972 - 22.11.1972: Gaston Eyskens-II, CVP-BSP

W. Claes (Nationale Opvoeding-Nederlandstalig, BSP)

F. Van Mechelen (Nederlandse Cultuur, CVP)

26.1.1973 - 19.1.1974: Edmond Leburton, BSP-CVP-PVV

W. Callewaert (Nationale Opvoeding-Nederlandstalig, BSP)

J. Chabert (Nederlandse Cultuur en Vlaamse Zaken, CVP)

25.4.1974 - 18.4.1977: Leo Tindemans, CVP-PVV, vanaf 11.6.1974: CVP-PVV-RW, vanaf 4.3.1977: CVP-PVV

H. De Croo (Nationale Opvoeding-Nederlandstalig, PVV)

R. De Baecker -Van Ocken (Nederlandse Cultuur en Vlaamse Aangelegenheden, CVP)

⁵³¹ D'HONDT B., Regeringen België (1830-1999). Liberaal Archief, onuitgegeven manuscript, 1999, pp. 15-18.

**Wet tot de zedelijke bescherming van de jeugd van 15 juli 1960 gewijzigd
bij de wet van 9 juli 1973.⁵³²**

Art 1. Het is aan elke minderjarige die niet de leeftijd van volle achttien jaar bereikt heeft, verboden zich op te houden in de speelhuizen, de honderenbanen, de inrichtingen waar diensters of entraineuses gewoonlijk met de cliëntele mede verbruiken en voor de weddeschappen bestemde ruimte in de paarden renbanen.

De aanwezigheid in danszalen en drankgelegenheden terwijl er gedanst wordt, is verboden voor elke ongehuwde minderjarige beneden de zestien jaar, indien deze niet vergezeld is van zijn vader, zijn moeder, zijn voogd of de persoon aan wiens bewaking hij is toevertrouwd.⁵³³

Vallen niet onder toepassing van deze wet de bals die niet uit handelsgeest plaats hebben, noch de danslessen.

Art 1. bis. Wanneer blijkt dat het bezoek aan een danszaal of aan een drankgelegenheid waar gedanst wordt, een gevaar vormt voor de gezondheid, veiligheid of zedelijkheid van de jeugd kan de jeugdrechtbank op vordering van het openbaar ministerie de toegang tot die danszaal of tot die drankgelegenheid voor een duur van ten hoogste twee jaar verbieden voor minderjarigen beneden de actien jaar.

Op deze rechtspleging zijn de wetsbepalingen betreffende de vervolging in correctionele zin van toepassing.

Art. 2. Aan artikel 563 van het Wetboek van Strafrecht wordt een 5° toegevoegd, luidende: "Hij die in een paardenrenbaan weddenschappen heeft aangenomen buiten de uitsluitend daartoe bestemde ruimte."

Art. 3. Bij overtreding van artikel 1 of van het krachtens art. 1 bis uitgesproken verbod wordt de houder of de exploitant voor elke in de verboden plaatsen of inrichtingen aangetroffen minderjarigen gestraft met gevangenisstraffen van acht dagen tot acht maanden en met geldboete van 26 tot 500 frank of met een van die straffen alleen.

⁵³² Bijlage overgenomen uit NUYTS I., Het jeugdhuiswerk in Vlaanderen, ontwikkeling, organisatie en werking: bijdrage tot een vergelijkende studie. Leuven, KUL (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1979,B.1-2.

(Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen)

⁵³³ De wetsverandering bestond er in dat de leeftijd in art. 1 opgetrokken werd van zestien tot achttien jaar. In de wet uit 1960 luidde het: "*De aanwezigheid in danszalen en drankgelegenheden terwijl er gedanst wordt, is verboden voor elke ongehuwde minderjarige beneden de achttien jaar, indien deze niet vergezeld is van zijn vader, zijn moeder, zijn voogd of de persoon aan wiens bewaking hij is toevertrouwd.*"
Wet op de Zedelijke Bescherming van de jeugd van 15 juli 1960. Belgisch Staatsblad. 20/7/1960, pp. 5508-5510.

De houder of de exploitant blijft zelfs dan verantwoordelijk, indien hij afwezig is op het ogenblik dat de overtreding wordt vastgesteld, tenzij hij bewijst dat hij het toezicht over de inrichting gedurende zijn afwezigheid, aan één van zijn aangestelden had toevertrouwd. In dat geval loopt de aangestelde de bij dit artikel bepaalde straffen op.

De natuurlijke of rechtspersonen, die overeenkomstig artikel 1348 van het Burgerlijk Wetboek, burgerlijk verantwoordelijk zijn voor de schadevergoeding en kosten, zijn mede aansprakelijk voor de betaling van de geldboeten.

Art. 4. In geval van herhaling kan het maximum der straffen op het dubbele gebracht worden. Bovendien kan de rechter in dat geval voor een termijn van een maand tot een jaar de sluiting gelasten van de inrichting waarin de overtreding is gepleegd.

Elke overtreding van het bepaalde in het vonnis dat de sluiting gelast wordt gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van 26 tot 500 frank of met een van die straffen alleen. Er is herhaling wanneer de delinquent art. 1. overtreden heeft na in de vijf voorgaande jaren veroordeeld te zijn geweest wegens een overtreding onverminderd het bepaalde in de wet van 24 oktober 1902 op het spel.

Art. 5. De bepalingen van Boek I van het Wetboek van Strafrecht met inbegrip van hoofdstuk VII en van art. 85, zijn toepasselijk op de overtredingen van deze wet.

Art. 6. De onwetendheid omtrent de leeftijd van de minderjarige of omtrent de identiteit van de vader, of van de moeder, of van de voogd, of van de persoon aan wie de bewaking van de minderjarige is toevertrouwd, kan slechts de strafbaarheid wegnemen indien zij het gevolg is van een onoverkomelijke dwaling.

Art. 7. De minderjarige die art. 1 overtreedt kan voor de kinderrechter worden gebracht die te zijnen opzichte een der maatregelen, vermeld in artikel 13, 1° en 2°, van de wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming, kan treffen.

Art. 8. Bij de ingang van de in art. 1 bedoelde inrichtingen of lokalen, en wel op de plaats waar zij voor het publiek gemakkelijk te lezen zijn, moeten door de houder of de exploitant aangeplakt worden:

1° De tekst van de wet.

2° Een plakkaat met al naar het geval, de woorden: "Toegang verboden voor minderjarigen beneden de 18 jaar" of "Toegang verboden voor ongehuwde minderjarigen beneden de 16 jaar die niet vergezeld zijn van hun vader, moeder, voogd of van de persoon aan wiens bewaking zij zijn toevertrouwd."

De overtredingen van deze bepalingen worden gestraft met gevangenisstraffen van één tot zeven dagen en met geldboete van 1 tot 25 frank of met een van die straffen alleen.

Art. 8 bis: Bij de ingang van de danszalen of drankgelegenheden waarvan de toegang voor minderjarigen beneden de achttien jaar is verboden overeenkomstig een uitspraak gegeven met toepassing van art. 1 bis, moet voor het publiek gemakkelijk te lezen zijn, aan plakkaat aanbrenge met de woorden “Toegang verboden voor minderjarigen beneden de 18 jaar.” De overtreding van de bepalingen hierboven worden bestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en met geldboete van 26 tot 500 frank.

Art. 9. De afgevaardigden ter kinderbescherming bij de kinderrechtbanken of bij de parketten, daartoe speciaal aangewezen door de bevoegde magistraat, hebben vrije toegang tot de bij art. 1. bedoelde inrichtingen. Te dien einde ontvangen die afgevaardigden een door deze magistraat afgeleverde en ondertekende kaart.

Art. 10. De Koning kan de bepalingen van deze wet coördineren met het Wb. V. Strafrecht en de wet van 15.5.1912 op de kinderbescherming.

Overzicht van de wetenschappelijke studie naar het jeugdhuisfenomeen

Even toch de bibliografie vermelden die Karel Mertens heeft samengesteld met betrekking tot het jeugdhuiswerk in Vlaanderen.⁵³⁴ Mertens verzamelde in deze bibliografie alle monografieën, proefschriften van licentiaten en maatschappelijke assistenten, tijdschriftartikelen, rapporten en gepubliceerde jaarverslagen met betrekking tot het jeugdhuiswerk in Vlaanderen voor de periode 1953 tot 1977. De vakliteratuur over en door overheidsdiensten, federaties en jeugdhuisen zelf heeft hij echter niet verwerkt omdat ze voor hem moeilijk op te sporen was. Toevallige publicaties zoals krantenartikels, bijdragen in gezinsbladen, en dergelijke werden ook niet opgenomen aangezien het hier gaat over bijdragen van secundaire orde, of artikels die reeds eerder in een vaktijdschrift werden opgenomen. Aldus werden 337 documenten weerhouden. Volgens de aard van het document resulteert dit in volgend overzicht.

Monografieën (breed geïnterpreteerd)	25
Tijdschriftartikelen in vakbladen	132
Proefschriften maatschappelijk assistenten	120
Proefschriften licentiaten	15
Proefschrift doctoraat	1
Diverse brochures, rapporten, nota's	44

Wie een blik werkt op Mertens onderzoeksmethode dient het streven naar volledigheid te erkennen. Niet alleen bracht hij bezoeken aan overheidsdiensten, hogescholen en universitaire instellingen in Brussel, Antwerpen, Leuven, Gent, Kortrijk,... . Hij sprak ook met Willy Faché, Bert Cleymans van de VFJ en Ronny Wouters, bibliothecaris van de documentatiebibliotheek van het Ministerie van Nederlandse Cultuur.

De literatuursearch rond jeugdhuiswerk (of gelijkwaardige term) in Vlaanderen, bracht Mertens tot 1953, tijdstip waarop Raduis een artikel schreef over *clubhuiswerk* in het Belgische tijdschrift *Volksopvoeding*.⁵³⁵ Er dient opgemerkt te worden dat er slechts 15 licentiaatsverhandelingen geschreven zijn gedurende de 24 jaar die bekeken werden. Over de 120 proefschriften van maatschappelijk assistenten schrijft Mertens dat die de meer en meer

⁵³⁴ MERTENS K., *Jeugdhuiswerk in Vlaanderen. Bibliografie 1953 – 1977*. Baelen, Hoger instituut der Kempen. Hoger instituut voor sociale studies, Geel, 1978, 37 p.

⁵³⁵ RADUIS S., *Aspecten van het clubhuiswerk*, *Volksopvoeding*. II, 1953, 2/3, pp. 18-45.

gezien werden als de neerslag van stage-ervaringen en reflexies daarop en bijgevolg ook zeer persoonsgebonden zijn, daar waar de lat van de proefschriften van licentiaten *merkelijk hoger ligt*.⁵³⁶ Wanneer we er van uitgaan dat de titel van de proefschriften representatief zijn voor de inhoud, dan illustreren ze een aantal bekende evoluties. Het jeugdhuis wordt eerst gezien als een antwoord op de jeugdproblemen en de vrijetijdsproblemen, als een straatjongensclub met een duidelijke link naar de jeugdbeweging. In een tweede fase, vanaf 1965 ongeveer, heeft men het over de preventieve functie van het jeugdhuis. Uiteindelijk worden de jeugdhuizen vanaf het eind van de jaren zestig ook geapprecieerd als vrijblijvend en ruimtebiedende instantie voor initiatiefrijke jongeren.

⁵³⁶ MERTENS K., *Jeugdhuiswerk in Vlaanderen. Bibliografie 1953 – 1977*. Baelen, Hoger instituut der Kempen. Hoger instituut voor sociale studies, Geel, 1978, p. 5.

Transcriptie I

Respondent: Willy Seeuws

Datum: 24.02.2003

Locatie: Feestlokaal De Vooruit, Gent

De informatie tussen haakjes behoort niet tot de transcriptie maar is nadien door mij toegevoegd. Meestal zijn het korte samenvattingen van minder relevante passages. Soms betreft het toevoegingen die de transcriptie verduidelijken

Cassette I: Kant A

006-018

Historisch gezien, op dat ogenblik, ging de katholieke jeugdbeweging geweldig achteruit. De grote katholieke jeugdbewegingen zoals de scouts, de chiro; dat tuimelde naar beneden en men heeft toen gezocht naar een alternatief, een soort open jeugdwerking. En dat was dan het voorbeeld van Nederland; met name de jeugthuizen. Wel aangepast aan onze tijd en aan onze regio. Maar dat was zeer zuilgebonden toen. Wat wij later doorbroken hebben, allé proberen te doorbreken hebben met de Vlaamse Federatie.

022-035

[Danswet als duw in de rug van de jeugdhuiswerking.]

035-048

Plaats van Seeuws binnen CSC-vormingswerk

0467- 0610

Hoe bent u dan zelf met jeugdhuiswerking in contact gekomen?

Ten eerste door contacten met Hugo Adriaensens die bij ons in het Jeugdverbond actief was, medeoprichter is geweest, voorzitter was van de Jong-Socialisten indertijd. Wij zaten in de Nationale Jeugdraad toen en daar zijn die initiatieven ontstaan en dan gesubsidieerd en erkend geworden. [Ten tweede] door de contacten die ik hier [Gent] had. Enerzijds met de mensen van de Hoogstraat maar veel meer nog met de mensen van de Stedelijke Sociale Hogeschool. Die hadden ook al een jeugdhuis als experiment.

064-090

U zou wel een basisbeweegreden situeren op het niveau van de Nationale Jeugdraad om het jeugdhuiswerk een belangrijke impuls te geven?

Ja ja, omdat men aan het zoeken was naar een alternatief. De jeugdbewegingen takelden af. Al wat socialistisch was al veel langer. Omdat men daar, naar mijn oordeel ten onrechte, het nut niet meer van inzag. Politiek gezien, hechtte men in tegen stelling tot voor de oorlog, tussen de oorlog, absoluut geen belang meer aan die dingen.

090-122

Op dat moment takelden de traditionele jeugdbewegingen af. *Dat argument in verband met het klassieke jeugdwerk is dus binnen elke overkoepelende instantie van tel, maar bij de socialisten was dit meer uitgesproken?* Bij de katholieke beweging was dat minder uitgesproken. Maar daar moet je minder over spreken. De neutrale, die waren zeer belangrijk.. Dat was een derde pijler. Dat was de YWCA van Antwerpen. Mevrouw Demeure uit Antwerpen. Een liberale en zeer vrijdenkende dame die toen al zeer vaak met migranten werkte. Zij was verantwoordelijke in België voor de YWCA. Dat was ook tweetalig en er waren ook veel joodse kinderen bij.

En bleken er dan volgens het zicht dat u er op hebt geen pogingen vanuit de katholieke beweging om de YWCA te recupereren aangezien het hier ook over een christelijke vereniging gaat?

Nee, absoluut niet. De YWCA was veel meer protestants van oorsprong. Ze noemden zich gewoon zo. Voor de rest waren die ook zeer open.

Maar ondanks die openheid was het protestantse cachet de reden waarom de katholieke beweging hier in Vlaanderen met de YWCA niets wou te maken hebben? Het is te zeggen, er waren wel contacten en iedereen keek er naar op. *Maar geen recuperatie?* Nee, dat zou niet gegaan zijn. Dat zou men niet toelaten. Haar echtgenoot was verantwoordelijk voor de YMCA maar dat was veel minder sterk. Al werkten die wel samen.

122-140

De YWCA heeft altijd gewerkt rond jeugthuizen. Dat noemde zo niet maar dat waren eigenlijk grote jeugthuizen, gesponsord door rijke mensen. Dat is ook zoiets typisch.

In de beginperiode was er een soort onderling verbond tussen enerzijds een ideologische groep zoals de YWCA en anderzijds private groepen die dat sponsorde? Jaja

En mevrouw Demeure was voorzitter van de Commissie in de Nationale Jeugdraad? Ja, ook omdat ze al de meeste ervaring had. *En zij stond samen met u later aan de wieg van de Vlaamse Federatie?*

Ja, samen met nog andere. Voor de katholieken was dat de inspecteur Paul Claus. *We mogen dan echt wel stellen dat mevrouw Demeure een zeer centrale rol gespeeld heeft?* Ja, een zeer centrale rol, absoluut.

155-170

U spreekt al een aantal keer over goede contacten tussen de verschillende bewegingen. In hoeverre is er dan op het niveau van de Vlaamse Federatie bijvoorbeeld, of binnen de Nationale Jeugdraad of bij andere onderlinge contacten nog sprake van een diepe ideologische verankering? Werd er discussie gevoerd vanuit de positie binnen de beweging of louter meer omwille van het feit dat jullie allemaal met dezelfde problematiek bezig waren?

Het is de dubbele weg. Wij waren gebeten door die dingen. We kwamen verschillende keren samen met de Jeugdraad. we keken naar de voorbeelden uit Nederland en Duitsland en voelden er ons door aangesproken. En we vonden het ook een alternatief. Vooral ook omdat we nog verankerd waren in die steden.

173-182

In de stad was dat toch een enorm aanbod voor die kinderen, voor die jonge gasten die aan zichzelf waren overgelaten. De straatkinderen of sleutelkinderen zoals wij ze noemden en zoals er aan de Brugse Poort waren. Met drie jeugdhuizen waren we toen. Onze belangrijkste zorg was: hoe vang je die op. Niet zozeer om daar in het weekend te komen dansen of in de week want het was alle dagen open. Veeleer om daar iets mee te doen en van daar uit zijn ook de jeugdateliers ontstaan.

189-200

Met die groep hebben wij veel gedaan. Uitstappen, bergbeklimmen, grotten bezoeken. Vooral veel sportieve activiteiten want ze hadden dat nodig, maar ook allerlei ontspannende activiteiten en bijvoorbeeld ook lessen geven: leren rekenen of lezen. Dat was die behoefte van die gasten. Die gingen niet meer naar school maar die konden ook niet lezen of met moeite schrijven of rekenen. Dat deden wij dus ook met vrijwillige leraren die dat voor ons deden. Maar bijvoorbeeld ook fotografie. In al die clubs was er in die periode een enorm aanbod van activiteiten.

200-228

Het begaan zijn met de jeugd en de jeugdwerking in het algemeen oversteeg dus het feit dat er een verschillende ideologische positionering was?

Maar dat was dus wat anders. De andere kant van de zijde. De YWCA mag je buiten beschouwing laten want dat was een specifiek maar al lang bestaand aanbod die zich neutraal opstelde. Iedereen was ook welkom in die jeugdhuizen dus daar ging het niet om, maar het was de leiding, de bedoeling. *Op het niveau van het kader was er dus wel degelijk sprake van een verankering?*

Ja, en het grote verschil tussen het katholieke jeugdhuiswerk en het socialistische jeugdhuiswerk was dat wij niet met mensen uit de jeugdbeweging werkten of met mensen uit de vroegere jeugdbewegingen. Dat bestond niet. Dat waren nieuwe mensen. Dat was wel nog waar in Willebroek. Daar leefde nog de geest om te proberen die gasten te recupereren omdat zij toen nog een zeer sterke

jeugdbeweging hadden. Maar in een stad zoals Gent of Antwerpen was dat niet het geval. Daar ging het gewoon over mensen die zich gewoon aanboden. Maar de leiding was wel sterk geëngageerd.

Maar niet vanuit een vroeger jeugdbewegingsideaal, maar vanuit een nieuw ideaal?

Nee, nu ja, wel de mensen die erin bezig waren. De meeste wel. Later wel omdat de sociale assistenten toen gekomen zijn en de vrijgesteld. Dat had een andere allure. Die trekken weer nieuwe mensen aan en dat groeit en gaat zijn eigen weg.

En bij de katholieken was er dan wel veel meer sprake van een spanning tussen de jeugdbeweging en het jeugdhuis?

Zij hadden ook, net zoals in de jeugdbewegingen, een begeleiding van proosten. Er was geen enkel jeugdhuis dat anders toegelaten werd. Maar dat was dan ook meestal in een parochiaal gebouw dat zij in het begin zetten.

231-261

De activiteiten die binnen de Socialistische Federatie plaatsvonden, konden die niet vanuit het Jeugdleidersinstituut uitgevoerd worden? Waarom was er nood aan de oprichting van een nieuwe federatie?

Ik denk in de eerste plaats omdat het nodig was. Omdat het zodanig veel tijd in beslag nam en mensen aantrok die niets anders deden, die zuiver daar mee bezig waren. [...] Er kwamen immers in die periode allerlei nieuwe initiatieven van de grond.

Het was dus de aandacht voor die nieuwe materie die de oprichting van een nieuwe federatie vereiste?

We hadden nieuwe mensen nodig en een aantal professionelen die erbij kwamen omdat men door de erkenning tot de subsidiëring kwam en men niet alleen nationaal maar ook per federatie één of meer vrijgesteld kreeg wat ons toeliet om die behoefte die er bestond en die wij ervaarden te vervullen, namelijk links en rechts mensen helpen jeugdhuizen op te richten. Daarvoor diende die federatie Het Jeugdverbond mag je zien als niet meer dan een verzameling van de verantwoordelijken van diverse jeugdorganisaties die samen spraken binnen in dit geval een ideologisch verbond, zijnde de socialistische jeugdorganisaties of aanverwanten. Ze kwamen samen om mekaar te informeren, te overleggen en te vechten.

263-275

En de katholieke activiteiten ter zaken, vormde die dan geen reden om met ee federatie op de proppen te komen als drukingsmiddel tegen de op til zijnde katholieke initiatieven?

Zij waren er mee begonnen. Ik herinner mij dat niet maar zij zullen er wel mee begonnen zijn. Je mag niet vergeten: als je over het jeugdwerk spreekt na de oorlog -want voor de oorlog was het iets helemaal anders- wat ik heb weten groeien, alles wat met het jeugdhuiswerk had te maken en wat vorm heeft gekregen, erkenning heeft gekregen en subsidies heeft gekregen, was allemaal op basis

van voorstellen die vanuit de katholieken kwamen want zij waren de machtigen daarin. Dat is zo voor de jeugdbewegingen maar ook voor de culturele werking.

275-288

Het opstellen van criteria ter subsidiëring van de jeugthuizen kwam dus met name uit katholieke hoek?

Ja natuurlijk. De eerste minister die cultuur onder zijn bevoegdheid had was een afsplitsing van de toenmalige splitsing van onderwijs in een Nederlandstalige en Franstalige deel. We kregen Nederlandstalig onderwijs en nadien Nederlandstalige cultuur. Dat was Van Elstrand. Sinds Van Elstrand hebben wij nooit iemand anders gehad dan een katholieke minister van cultuur. Zij hebben daar altijd veel belangstelling voor gehad. De universiteit zat er ook achter. De Sociale School van Heverlee heeft daar enorm veel voor gedaan. Daar ontsproot dat allemaal. Vandaar als je wou overleven buiten dit grote katholieke blok, ja dan moest je je wel aanpassen aan de criteria die zij hadden opgesteld. Je kon er wel wat aan prutsen en met de tijd wat aan wijzigen maar in de grond...

288-306

Wij hebben altijd gediscussieerd over het jeugdhuiswerk omdat wij het altijd fundamenteel oneens waren over waarvoor het diende. Wij, de niet katholieke organisaties of liever het niet kerkelijke deel want het was uiteindelijk de kerk die er achter zat, voor ons was dat een nieuwe vorm van open jeugdwerk. Voor hen was het op dat ogenblik recuperatie: het jeugdwerk ging achteruit en men moest jongeren recupereren. Totaal andere invalshoek.

Het was dus een middel voor een volstrekt ander doel?

Ja, maar dat is natuurlijk naar mekaar gegroeid uit noodzaak en, groot verschil – al zullen er wel duizend en één redenen zijn – de ontkerkelijking heeft blijkbaar ten gevolge dat de nevenorganisatie gegroeid zijn, versterkt zijn. Dat is heel eigenaardig: sociaal-cultureel werk. Je vindt dat terug. Deze die daar niet bij betrokken waren, die daar buiten stonden maar ook behoefte hadden of een aanbod hadden te doen aan het niet katholieke deel van de bevolking waren genoodzaakt om in hun richting te gaan om een erkenning te krijgen.

319-336

Zou u achteraf bekeken, voor de periode die u meegemaakt hebt, de federatie en haar werking een succes noemen?

Ja, het heeft toch geholpen waar nodig was. Ik ga er vanuit dat wij duizend of zelfs tienduizenden jonge mensen iets aangeboden hebben dat ze nodig hadden, dat ze konden gebruiken. [...] Ik vind het ook normaal dat iets groeit, bloeit en sterft want er komt dan iets nieuws en dat is natuurlijk. Dus ik vond dat niet zo verschrikkelijk wanneer het teloor ging al heeft men ook bij ons geprobeerd dat in stand te houden en toch nog iemand te betalen maar als daar geen behoefte meer aan is, als dat

uitsterft, als je alleen nog de negatieve kanten hebt van dat niet zo gemakkelijk werk –was vaak een aantrekkingskracht voor jonge boefjes in veel gevallen. Toch in de steden...

336-350

Dus er was ook een duidelijk binding tussen het veld en de koepel?

Jaja, want de mensen die actief waren in het veld waren actief in de koepel.

Dus u hebt nooit ervaren dat u in die federatie over de hoofden zou aan het praten zijn?

Nee, dat kon niet bij ons, ik zou dat verschrikkelijk gevonden hebben.

En als we dan een trapje hoger gaan, binnen de Vlaamse Federatie of de Nationale Raad, was men dan nog concreet?

Ja dan begint dat reeds, omdat men er op dat niveau noodzakelijkerwijze ook theoretisch begint aan te werken. Men vertaalde wat er in het buitenland gebeurde naar hier. Sociale scholen zijn daar mee bezig en worden er bij betrokken, krijgen opdrachten, doen er studies over en dan krijg je een vermenging van mensen die er eigenlijk niet mee bezig zijn, maar die dat wel volgen, interessant vinden en daar dingen achter zoeken. Het was echter een waaier van verschillende mogelijkheden zodat je daar moeilijk een lijn kan in trekken.

350-360

Hebt u na 1968 de werking binnen de federatie nog gevolgd?

Ja, noodzakelijkerwijze. Ik was immers lid van de Raad van Beheer. [Seeuws bedoelt het jeugdhuis waar hij in actief was] [...] Maar eigenlijk was ik daar niet meer bij. Je moet dat kunnen toegeven met dingen die veranderd zijn. [...] Op enkele tientallen jaren is dat totaal gewijzigd. Ik ben dat blijven volgen maar vanop een afstand en vanuit een noodzaak. Ik heb het jeugdhuis nog moeten liquideren.

360-365

En wanneer is de federatie dan ter ziele gegaan?

Samen met het laatste jeugdhuis. Er zijn er nog maar allemaal JAM clubs.

Maar er is geen officiële sterfdatum?

Nee, of je moet het aan Christiaens vragen, die zal dat weten. Hij was na mij secretaris bij het Jeugdverbond en die heeft het einde meegemaakt. Hij is dan nog inspecteur geweest bij het ministerie.

365-403

[Seeuws bespreekt het werk dat hij nu doet binnen de gepensioneerdorganisaties en zijn politieke rol in het Parlement: hij heeft altijd band gehad met de partij]

403-416

Merkte u in de periode dat u actief was binnen de federatie een verschuiving in de manier waarop er naar het jeugdhuiswerk werd gekeken of was er daar een duidelijke lijn in te merken? Zo komt in de literatuur vaak naar voor dat er in de loop van de jaren zestig een groeiende aandacht kwam voor het werk met kansarme jongeren terwijl dat in het begin van de jaren zestig minder het geval was?

In principe was dat de aanleiding van het jeugdhuiswerk. Het jeugdhuiswerk was werken met kansarmen. Dat was de bedoeling maar dat is door kruist geworden met het teloorgaan van de klassieke jeugdbeweging en een poging om die te recupereren. Maar de bedoeling was werken met kansarmen, van in het begin. Zoals ook in Nederland het geval was. Dat was ook een vorm van straathoekwerk. Kinderen die niet wisten waar naartoe opvangen, ze actief bezig houden enzovoort.

416-443

De officiële berichtgeving naar buiten uit omtrent de visie op jeugdhuiswerk, zoals die soms in de Socialistische Standpunten verschijnen of binnen de Commissie voor Jeugdwerk wiens rapport in 1963 verscheen, wie bepaalde die, hoe kwam die tot stand?

Je kan daar natuurlijk namen op kleven. Ik meen mij te herinneren dat dit politiek ter sprake kwam om een dubbele reden: de mensen die actief geweest waren in de jeugdbewegingen zaten op dat ogenblik voor een stuk in het bureau van de partij of in de Nationale Raad en hadden nogal invloed en waren om het jeugdwerk bekommerd. Zij vonden het jammer dat het jeugdwerk achteruit was gegaan. Bij ons was dat al tien jaar bezig. Het is logisch dat dit in progressieve kringen vlugger gaat. Men experimenteert vlugger met andere vormen van jeugdwerk. Ik denk dan aan Jef Ramaekers. Hij heeft dat rapport gebracht in dat congres van 1962 denk ik. Hij met de latere directeur generaal van BLOSO, Max Wasterlein. Ze waren ook de twee eerste voorzitters van het Jeugdleidersinstituut dat toen nationaal was. Er waren cursussen van de kust tot in de Ardennen. Dat is nu ondenkbaar.

447-454

We merken dus een klein netwerk van mensen die met deze materie bezig waren?

Ja, en wat was er gebeurd? Daar spraken ze nog samen over hun tijd en zagen ze dit teloorgaan. En toen was Ramaekers met Hugo Adriaenssens de initiatiefnemer van de wet op het prenuptiaal sparen. Want dat was wel een socialistisch initiatief. Dat kwam niet van de Kerk. Ze hebben er wel met meegewerkt want op dat niveau werkten de socialistische en katholieke organisaties nauw samen. [Zoals het ACW]

459-466

Omdat deze mensen actief werden op hoge niveaus, sommige waren al minister, heeft dit zich kunnen doorzetten. De bedoeling was door het prenuptiaal sparen een massabeweging te creëren vanuit de

mutualiteiten waaruit men kon putten; veel breder dan de klassieke jeugdbeweging. Toen is dat groot vakantiewerk gekomen. Vandaar ook het jeugdleidersinstituut. Wij moesten jeugdleiders vormen maar vooral animators voor het vakantiewerk. Zo stroomden duizenden jonge mensen bij ons.

466-490

En de plannen om die jeugdleiders te vormen, hoe werden die opgesteld?

Wel. Ramaekers en Wasterlein waren directeur van het instituut. Men heeft mij gevraagd om secretaris te worden. Dat zal wel toevallig geweest zijn omdat ze iemand zochten die van die dingen iets afwist. De secretaris was Piet Declerck, de zoon van gouverneur Declerck die een rechter was. Zijn vrouw heeft de wet op de jeugdbescherming geschreven. Hij was ook secretaris van de Nationale Dienst voor de Jeugd. Dat opende voor ons een reuzenkans. Op dat ogenblik waren er geen erkenningen of subsidiëringen maar, en dat was veel interessanter voor ons, kon de dienst ons helpen met allerlei materieel. Wat deden wij: het jeugdleidersinstituut putte uit de lesgevers die betaald werden door de Nationale Dienst, lesgevers die betaald werden door het BLOSO. En wij putten uit mensen uit universiteiten als dat ging over opvoedkundige of politieke onderwerpen. Servais was lesgever voor de film. Walter Leirman gaf bij ons toneel. We werkten met het jeugdleidersinstituut zoals ze dat deden bij de Volkshogeschool: met overnachting en weekends in scholen en internaten. Zaterdag was er cultuur: naar voordrachten luisteren, naar muziek leren luisteren, leren naar film kijken.

498-519

Hoe zou u de relatie met de katholieke beweging omschrijven? Was die gespannen?

Nee, we hadden zeer goede contacten. Niet met iedereen maar wel met de kern, zoals met Paul [Claus] Belangrijk was dat wij bijeen kwamen in die overkoepelende bijeenkomsten in de Raad. Daar hadden we mekaar beter leren kennen en we gingen ook naar mekaars initiatieven kijken. Wij vooral bij hen met name, want zij hadden er meer. Maar wij hadden ook mensen die vanuit hun midden actief waren binnen de neutrale bewegingen. Daar hadden we veel contacten. Maar we gingen onze eigen weg. We gingen elders kijken, we spraken er over. We probeerden aan die erkenningsvoorwaarden en die subsidiëring toch iets te doen zodat het toch niet uitsluitend ten goede kwam aan de grootste groep. Maar het belangrijkste was dat we, op ons aandringen samen met mevrouw Demeure, erin gelukt om samen ook vorming te geven. Dat vonden wij zeer belangrijk. Ook die mensen later lagen aan de basis later in het parlement van de wet op het bibliotheekwezen waardoor we al die netwerken hebben kunnen overbruggen. Samen vorming doen en op weekend gaan, dat was een revolutie! Jongens en meisjes bij mekaar. We hebben dat nog moeten uiteen halen want dat was hysterisch!

519-560

[Seeuws spreekt over Wemmel stages. Ik vermeld drie spanningen met katholieken, maar Seeuws herinnert zich niets]⁵³⁷

[Wel zegt hij] Er was natuurlijk rivaliteit en je mag ook niet onderschatten, wat ik zeg was op niveau van mensen die verantwoordelijk waren en uitvoerden, maar op lokaal vlak was het veel bitsiger omdat het daar een recuperatiebeweging was (werving centraler). Omdat men naar buiten uit de schijn ophield om neutraal te zijn maar in feite aan recuperatie wou doen. Dat was natuurlijk niet gunstig. Het was een strijd om macht, om rechten, om gelijkberechtiging.

560-573

Had u de indruk dat deze achterhoedegevechten het werkelijk doel (het jeugdwerk zelf) op het achterplan deden verdwijnen?

Nee dat raakte de werking niet. Maar het is ambigu. Ik had goede relaties met mensen die daar over nadachten. We hadden wel discussies over het evenwicht daarbinnen, maar op het vlak van de uitvoering was het iets heel anders. Je had dat ook niet in handen, omdat daar de werving centraal stond. Aangezien de jeugdbeweging achteruit ging en het daar over dezelfde mensen ging, was het daar gewoon recuperatie. Het was ook een periode van het cultuurpact. Dat was dikwijls een harde strijd van *to be or not to be*. Een lokaal krijgen of geen lokaal krijgen.

573-580

En hoe zou u de relatie met de liberale koepel omschrijven?

Die was zwak. Daar waren wel wat mensen. Maar hij was zwak en de interessantste mensen zaten ook in de YWCA voor een stuk.

En zou u een verklaring kunnen geven waarom zij later op het toneel verschijnen en in verzwakte vorm?

Zij hebben nooit zo sterke jeugdbeweging gehad. Wel studenten en politieke bewegingen maar echt jeugdwerk hebben ze niet gehad.

Konden zij wegen op het beleid?

Ja, politiek wel, omdat daar de verdeling in de raden een rol speelde. Inhoudelijk stonden zij zwak

En was er dan geen wrevel omtrent het feit dat het kleinere liberale broertje ook een stem kreeg die even zeer door woog als de socialistische stem?

Nee, dat was ook niet het geval denk ik. Toen speelde vooral in die sector het feit van 'tot de arbeidersbewegingen te behoren' een zeer grote rol. Vooral in het jeugdwerk en het sociaal-culturele was dit sterk aanwezig. Daar speelden de liberalen een kleine rol. Het is vooral bij de samenstelling

⁵³⁷ Brief van Seeuws: katholiek jeugdhuis te Sint-Niklaas: waarschuwen voor bezoek aan deze jeugdhuisen door kinderen van partijgenoten en vakbondsleden, vermits deze jeugdhuisen meestal naar buiten uit neutraal voorgesteld worden. Seeuws spreekt over onjuiste gegevens met betrekking tot Cammaers onderzoek in verband met de houding van de 16-17 jarigen in het Vlaamse land tegenover het verenigingsleven. Incident 62-63 met betrekking tot de samenstelling Nationale Jeugdraad.

van adviesorganen en het toewijzen van ambtenaren speelde ze wel een rol omdat men moest kiezen tot welke zuil men behoort.

Kant B

001-092

Wie zou u betitelen als de sterkhouders binnen de katholieke federatie?

Voor mij was dat Paul [Claus] die daarna ambtenaar geworden is.

Hij wordt toch al zeer vroeg inspecteur bij de nationale Dienst voor de Jeugd?

Oh, maar hij had al heel wat jaren achter de rug hoor, want hij was hier in Hoogstraten al betrokken bij het initiatief. Ik heb hem hier leren kennen. Dat moet in '61 geweest zijn, want wij zijn in '62 begonnen.

Werd dat dan niet ervaren als een bizarre vermenging van functies: een soort van onafhankelijke inspecteur en tegelijk zetelen in de katholieke Jeugdraad? Een onafhankelijke inspecteur, dat bestond niet in die tijd. Maar je kon daar wel mee praten. Nu klinkt dat misschien raar, maar dat was een tegenstander. Die man probeerde zo ver mogelijk te gaan, was bereid om te praten, kende ook de materie, had andere gesprekken natuurlijk, hij had een opdracht te vervullen. Hij moet al jaren bezig geweest zijn vóór die opdracht.

Waren er buiten hem nog figuren die u zou vermelden?

Hoe heet hij daar, die minister van onderwijs was in de vorige regering, een theoloog van het ACW. Hij was vó

ór Marleen Vanderpoorten: Dirk Martens. Dat is een belangrijk figuur geweest. Daar hebben wij altijd mee te maken gehad. Ik druk het wat verkeerd uit: dat was de theoreticus. *Ik ben zijn naam nog niet veel tegengekomen.*

Nee, maar het was een man achter de schermen. Want wij hebben daar veel te maken gehad. We hebben er veel mee samengewerkt.

En mevrouw Cartrysse?

Ja, dat is een beetje later: dat is de kwekeling van Paul [Claus].

Zo wat de protégé? Jaja

De heer Lambrechts?

Ja zeker: ik zou wel zijn naam in gedachten hebben, maar inderdaad.

En twee namen die vaak voor verwarring zorgen zijn De Wolf en de Wulf. Dit lijken mij ook belangrijke figuren te zijn?

Jaja [Seeuws reageert steeds beamend maar vertelt niet veel meer] Die waren er ook altijd bij.

Dan waren er ook wat namen die ik niet altijd kon plaatsen. Zo was de stageleider tijdens de stage van Wemmel een zekere Marcel Haassen was. Kunt u deze persoon nog plaatsen?

Ik dacht dat het een liberaal was. Ik ben het niet zeker maar het zou mij niet verwonderen.

Binnen de stageraad zetelde dan ook naast uzelf ook een zekere De Geest.

Ja, De Geest kwam uit Aalst. De Geest kwam uit de Sociale Hogeschool te Gent.

En ook Socialist?

Nee, hij heeft niet bij ons in de federatie gezeten. Hij was een neutraal figuur. Hij heeft een praktische rol gespeeld, net zoals de man die hier binnen de Sociale Hogeschool het jeugdhuis deed, zijn naam ontsnapt mij nu. Die twee waren daar actief in. En als ik mij niet vergis is hij nog altijd ambtenaar op de jeugddienst te Aalst.

Zou ik de heer Claus nog kunnen contacteren?

Ik heb hem toevallig nog laatst gezien.

092-123

[Ik vraag Seeuws om contactgegevens, hij zoekt ze op maar vindt ze niet: weet wel dat hij van Aalst afkomstig is, maar nu misschien in Dworp woont, omdat hij daar hoofd van het jeugdcentrum is geworden: vragen aan jeugddienst te Brussel]

Wie ook een rol gespeeld heeft, man van de MJA. Hij is dan naar Amerika gegaan voor een internationale jeugdfederatie.

Lambert?

Lambert ja. Was een zeer wijze man en is lange tijd lesgever geweest bij ons.

123-140

En als we dan de heel interessante overgang van de Nationale Raad voor de Jeugd tot de Vlaamse Federatie voor Jeugthuizen bekijken. Wat kon niet binnen de NRJ geregeld worden dat daarvoor diende een Vlaamse Federatie opgericht worden?

Specialisatie, meer is dat zeker niet. Het was gewoon de behoefte om de mensen die met het werk bezig waren – de verdeskundiging zoals men dat toen noemde - samen op te vangen in één gespreksforum, meer is dat niet. Misschien ook wat de behoefte om naar buiten uit al te ontzuilen.

Daar wou men op inspelen?

Ja, maar de macht in handen te houden!

140-168

Wel, het lijkt wel alsof de verzuiling binnen de jeugdhuiswerking veel sneller van zijn pluimen heeft gelaten?

Ja, daar zijn ook redenen voor. Ten eerste: ik heb gezegd: de aanleiding was voornamelijk dat op dat ogenblik het katholieke jeugdwerk achteruitging. Dat was zeer sterk. Op dat ogenblik was dat catastrofaal. Iedereen dacht: dat verdwijnt hier allemaal. Dat is gelukkig niet zo gebleken. Dan zijn er de conflicten gekomen. Eens dat die jeugthuizen zich konden ontwikkelen in parochiaal verband,

werd de verhouding met de clerus moeilijker en moeilijker door het genre van activiteiten. Dat was trouwens niet alleen bij hen. Wij hebben ooit nog een muur gebouwd in het volkshuis op de Meibloemstraat tussen de zaal waar de volwassenen kwamen en de zaal waar de jeugd kwam. In al die parochiezalen hadden ze daar problemen mee. Bijvoorbeeld jongens en meisjes. Ze zijn altijd gescheiden geweest. Roken, drinken: daar werden echter meer vrijheden toegelaten. Het was ook de periode van de seksuele voorlichting die begon. Dat werden conflicten. Verschillende zijn moeten weggaan uit die jeugdhuisen maar hadden ook daardoor ook de band doorgesneden met de parochiale begeleiding en daardoor is er een hele ontwikkeling gekomen... .

168-181

Mede door de zwakte van de sterkste partner, de katholieke partner, is de hele ontzuiling binnen dat terrein tot ontwikkeling gekomen.

Ja.

Die partner waarvan u zei dat ze diende gevolgd te worden in het kader van subsidies en dergelijke begon te tanen?

Ja. Ik zou die brieven moeten terugzien maar de problematiek was natuurlijk de volgende. Wij waren van oordeel -en ik denk dat dat nog altijd zo is- dat men op dat moment zodanig aan het zoeken was naar een alternatief voor het katholieke jeugdwerk, dat men van de bestaande situatie misbruik maakte om onder het mom van [neutrale jeugdhuisen]. Dat was voor ons een gevaar. Dat waren de jeugdhuisen: dat waren recuperatiecentra. Vandaar dat de niet katholieke daar tegen in gingen. Maar het is een natuurlijke ontwikkeling die zich heeft voorgedaan.

181-205

Maar het blijkt toch wel degelijk dat die tweedeling er is aanwezig geweest tussen socialisten en katholieken op het gebied van jeugdhuiswerking. Ik heb voor mezelf de overgang tot de VFJ geschetst en dan bemerk ik namen zoals deze van de heer Grosjean. Die was ook actief binnen de katholieke beweging?

Hij is ambtenaar geworden.

En Van Couwenberghe?

[Seeuws lijkt zich deze naam niet te herinneren, of hij kan ze niet situeren: gokt evenwel dat ze katholiek gezind zullen zijn, vermits hij ze niet meteen kan plaatsen]

205-268

De contacten binnen de VFJ, verliepen die op een hartelijke manier tussen de verschillende strekkingen?

Ja, maar ik heb dat niet zo van dicht meegemaakt. Er was wel een heel andere verhouding. Hoe zou ik het zeggen. Ik denk dat er op dat ogenblik in ons midden de jeugdhuisen al..., dat er al een selectie

bezig was. Enerzijds opgeschoven naar de louter ontspannende MJA clubs die ook nog andere dingen deden maar toch zo wat de vermenging van een jongerenafdeling maar in clubverband. En anderzijds de beste jeugdhuizen die nog overbleven, die een goede werking hadden, die nog konden rekruteren, die goede leiding hadden. De rest viel weg.

Ik haal dit aan omwille van een stukje dat ik gevonden had met betrekking tot een verzuring in de relatie tussen de Socialistische Federatie en de Vlaamse Federatie.

[Ik vertel Seeuws over de relatie tussen de SFJH, de VFJ en de Liberale Jeugdhuiscoepel. De eerste coepel stelde de structuur en de werking van de VFJ in vraag. Er werd voor gekozen om een eigen socialistische federatie te bewaren. Daarom zagen de liberalen, die intussen vrijwillig afstand hadden gedaan van hun erkenning zich genoodzaakt om opnieuw een eigen coepel uit de grond te stampen]. Seeuws weet er niets van: was vanaf 1968 bezig met het volwassenenwerk. Wel lang met Schollaert gewerkt. Hij vermeldt de generatie Claus, zichzelf en Schollaert.

Een reden van frustratie voor de SFJH was de benoeming van Cartrysse als inspectrice ‘in alle stilte’. Dit doet bij Seeuws wel een belletje rinkelen.

268-276

We hadden het daarnet over de aanstelling van Claus als inspecteur en zijn functie binnen de katholieke Jeugdraad. Soms ging dit blijkbaar toch te ver in de ogen van sommige socialisten?

Jaja, we ervaarden dat als een inkapseling. Dat had geen enkele kans. Ik ben ooit kandidaat geweest. Claus is toen benoemd geweest. Op dat ogenblik wist ik niet dat ik in het parlement zou terecht komen. Ik was toen weeral tien jaar bezig en dacht dat het een mooie fin de carrière zou zijn moest ik nog een jaar of tien als inspecteur van één of ander jeugdwerk werken, maar daar was geen sprake van hoor. No Passaran!

278-292

Blijkbaar waren er toch momenten dat het lelijke hoofd van de verzuiling zijn kop opstak?

Ja, maar dat komt natuurlijk omdat men onder het mom van niets wil opgeven maar wel de macht wil in handen houden.

Maar dat blijven in uw ogen vooral incidenten en geen structurele problemen?

Nee, dat was fundamenteel. Dat was wel een fundamentele houding. Ofwel moet je alles van de grond af beginnen, zoals we dat gedaan hebben met de bibliotheken, van de grond af beginnen via een publiek initiatief en dat gewoon professioneel uitbouwen. En dat kon je ook doen met jeugdhuizen. Maar eens je dat blijft bezetten met mensen die vanuit een visie, een opdracht daar naar toe gaan, dan is neutraliteit natuurlijk een wens.

292-300

Wanneer zou u dan voor het eerst die onderlinge contacten met andere organisaties situeren? Was dat onmiddellijk vanaf 1959?

Ja, die twee [katholieken en YWCA] waren al bezig. YWCA was al lang bezig. Al veel jaren. Toen is het katholieke werk begonnen met de jeugdhuizen. Toen was er nog geen erkenning en subsidiëring. Maar aangezien ze daar aan werkten, hadden ze ons nodig om naar een consensus te komen.

300-316

Mevrouw Demeure was de eerste voorzitter van de VFJ. Weet u tot wanneer zij deze functie bekleed heeft? Lang hoor, zij was een consensusfiguur.

Zij is opgevolgd door Van den Audenaerde en dan zijn die problemen begonnen, zal dus misschien tot in 1970 zijn?

Jef kwam uit de Chrio groep. Een fijne man maar resoluut.

Veel rechtlijniger dan Demeure?

Jaja.

Blijkbaar was dat iets teveel van het goede om niet tegen de haren in te strijken.

Ik denk dat daar de departementen en de kabinetten een grote rol in gespeeld hebben. Zij hebben dat teveel willen inkapselen en zich van in het begin willen voorzien van de macht.

Van in het begin in 1959 tot de oprichting van de VFJ was de pragmatische figuur van mevrouw Demeure zeer van belang geweest om de verschillende blokken bij mekaar te houden?

Ja, tuurlijk. Zij was een bindmiddel voor een groot stuk. Dat en natuurlijk de grote appreciatie tussen de mensen onderling.

Die kwam door het geregeld samen vergaderen?

Ja, in die periode waren wij gedurig samen.

316-330

Voor de oprichting van de liberale koepel in 1968 met Herman De Croo. Waren die mensen voor er sprake was van een liberale koepel ook al actief?

Ik ken geen initiatieven, maar het zou kunnen.

Iemand als Willy Schollaert was toch al vroeger actief?

Maar vanuit het jeugdwerk en zijn student-zijn.

En binnen welke bewegingen situeerde zich dit, de YWCA?

Nee, de liberale jeugd, alleen niet het klassieke jeugdwerk, het studentenwerk. In feite ook voor een stuk omdat hij betrokken is geweest bij de Sociale Hogeschool, als experiment, als proefterrein was hij bij betrokken.

330-350

Hoe zou u de werking van het filosofisch-pedagogisch comité, dat is opgericht binnen de VFJ omschrijven? Was dat een orgaan met een zekere autoriteit ter zake?

Praatbarak, eindeloze discussie. Dat was waardevol maar ik zag er geen resultaten van.

U zat er zelf ook in?

Ja heel kort. Alleen het begin meegemaakt.

En vond u dat het initiatief van de grond kwam?

Ik heb daar enorm veel energie ingestoken herinner ik mij, maar ik heb daar nooit... We volgden ook nooit, we luisterden beleefd maar...

En naar wie luisterde u dan?

Nee, ik bedoel als we discussieerde over principes van, enz. Dan luisterden we wel maar men deed het gewoon niet. Omdat men gewoon deed wat moest gedaan worden. Ik heb daar veel moedeloosheid aan over gehouden. Ik heb daar in het begin met hart en ziel aan gewerkt. En dat heeft gewerkt voor een jaar of tien en toen was het gedaan. Toen was het voorbijgestreefd en hebben we geen middelen meer gekregen. Het was gewoon voorbijgestreefd.

350-364

Hebt u voor het jeugdhuiswerk zelf het meest kunnen verwezenlijken binnen de Socialistische Federatie of dankzij die overkoepelende organisaties? Of was dat in uw ogen niet nodig om uw werk te doen?

Dat was wel nodig om een ondersteuning te krijgen en ook om visie, om ervaringen op te doen. Maar het was niet rechtstreeks, maar wel onrechtstreeks omdat het uzelf versterkt en we daar met een aantal mensen wisten met wat we bezig waren en daar een visie op hadden, maar ik heb meer plezier beleefd met de dingen waar je ook lokaal mee bezig was en met mensen te zoeken en te vinden en te begeleiden die zich daar ook met hart en ziel voor inzetten, want het is een afschuwelijk werk van alle dagen. Het was vrijwilligerswerk waar je elke dag mee bezig was. Dat was niet te onderschatten.

364-382

De subsidies gingen in deze periode ook gevoelig naar boven. Had u het gevoel dat deze goed besteed werden? Nee, alles ging op aan lonen. Dat was één van de discussiepunten met het katholiek jeugdhuiswerk en anderen waren het erover eens, denk ik. Zij wouden zo veel mogelijk. We hadden fundamentele discussie met het katholieke jeugdhuiswerk en anderen waren het erover eens. Zij wouden zoveel mogelijk initiatieven. Wij wouden de initiatieven zo sterk mogelijk maken, vooraleer we met nieuwe dingen begonnen. Dat was altijd een fundamentele discussie die altijd terugkwam. En aangezien zij dan met het probleem zaten van 'wij moeten hier wat recupereren en een nieuw alternatief zoeken' en zij ook de middelen hadden om te huisvesten... als een niet katholiek moest beginnen -het is nog altijd zo- begin maar lokalen te zoeken. Iedere groep die begint heeft een

probleem met lokalen. En je kan niet in een gemeenschappelijk lokaal. Een jeugdhuis moet leven, moet een ziel hebben. Daarom ook het debat over het meeste aantal of de beste uitbouw. Wij hebben dat altijd verloren natuurlijk.

382-388

Het probleem van de individuele of collectieve aansluiting binnen de Vlaamse Federatie is ook een discussie die geregeld opduikt. Stond u daarachter?

Ik weet daar niet veel meer van maar wij zullen wel achter het feit gestaan hebben dat ze eerst lid van een federatie moesten zijn.

388-420

Er werd in 1968 een pluralistische contactgroep opgericht binnen de VFJ naast de bestaande liberale, socialistische, katholieke en neutrale contactgroep. Van waar die nood om een pluralistische contactgroep op te richten in 1968?

In die periode weet ik dat het woord pluralisme geboren werd in katholieke huize. Men heeft dat woord vaak gebruikt om iets te forceren, maar altijd met de bedoeling om dat pluralisme stevig in handen te houden. We hadden daar altijd grote twijfels over.

Dat was de grote vrees, dat dit opnieuw een recuperatiepoging was?

Ja, als je dat doen moet je dat echt doen. Er is ook een fundamentele discussie geweest. We waren vaak -misschien niet terecht, maar vanuit de sfeer en visie toen- van mening: laat ons dat doen, maar dan moeten we de rest ook afspelen, moeten we van nul beginnen en bij voorkeur via een officiële aanpak, met medewerking van de gemeenten bijvoorbeeld en dat laten groeien. Daar waren ze fundamenteel tegen. Zij waren voor het vrij initiatief. Wij waren onvrijen en daar was nooit sprake van. Het is nota bene met Martens dat we, na jaren discussie, dat voor de bibliotheek wel gedaan hebben. Dus daar moet een reden gehad hebben, dat men daar gemakkelijker kon doen om alle initiatieven laten opgaan in en dan kan het gebeuren met de middelen die er nodig zijn en met competente mensen enzovoort. Een fundamenteel discussiepunt was ook dat wij van oordeel waren van niet alleen meer geld voor de uitbouw van bestaande initiatieven, maar dat dit ook professioneel moest gebeuren, zoals in Nederland. Begeleid door en met medewerking van mensen die dat konden. Bij hen was het één professionele werker en de rest moesten vrijwilligers worden. Je weet dan weer waar je staat. We hebben dat gevecht altijd verloren.

420-445

[Seeuws vertelt over de relatie Seeuws-Christiaens en Claus-Cartrysse: tot tweemaal toe katholieke inspecteurs aangesteld. Seeuws werd geen inspecteur. Hij had geen universitair diploma, hoewel ook Claus dit niet had] Legt ook de nadruk op het feit dat hij niet zoveel meer weet over deze periode].

445-459

De houding ten opzichte van de privé-sector, de vercommercialisering van de jeugthuizen, was dat een gedeelde vrees tussen katholieken en socialisten of merkte u daar ook een verschil van?

Ik merkte daar niets van.

Bijvoorbeeld de vrees dat het eigenlijk cafés zouden worden.

Dat is dan later gekomen na de nieuwe wet op de dans die de leeftijd weer naar beneden trok, omdat er dan probleem was dat er een aantal weg moesten natuurlijk. Sommige zijn dan gecommmercialiseerd. Dat was geen ideologische kwestie, maar een kwestie van de waarde van het initiatief. Dat waren danscafés die niets anders meer deden. Dit had geen pedagogische waarde meer, geen activiteiten meer...

459-467

De zaken die besproken werden op de stages in Wemmel, die werden op voorhand binnen de Nationale Raad of Vlaamse Federatie besproken?

Ja er werd een programma opgemaakt uiteraard waar consensus moest over zijn en de lesgevers gekozen enzovoort.

Maar daar heeft u ook goede herinneringen aan?

Ja, ik heb daar goede herinneringen aan. Ik vond die zeer belangrijk. We hebben dat een jaar of vijf gedaan, denk ik.

Ik heb verslagen van 1963 tot 1968.

Welja, vijf jaar en nadien was ik weg en die breuk is groot hoor als je weg bent. Je hebt geen contacten meer behalve sporadisch en toevallig. Ik vond dat zeer goed

467-482

En de leidinggevende figuren binnen de VFJ vanuit de socialistische bewegingen, dat was u en wie nog?

Ik hoor daarnet Danny [Van De Winckel] vernoemen. Ik wist niet dat hij toen nog actief was.

Dus de breuk is wel groot?

Ja, radicaal. Dat is eigenaardig. Een andere functie krijgen binnen het jeugdwerk en daar zodanig mee bezig zijn. Je bent met nieuwe mensen bezig, een ander departement. Dat heeft mij altijd een stimulans gegeven. Na tien jaar begin je op te geraken. Ik heb grote mutaties meegemaakt: ideologisch gezien binnen de families die scheiding Franstalige, Nederlandstalig.

482-497

In hoeverre speelde de op til zijnde communautarisering mee in die periode?

Dat is ook vlug gegaan godzijdank. Dat [jeugdhuiswerking] was er [Wallonië] al bezig. Je had daar niet veel aan die samenwerking. De aanpak was totaal verschillend meestal.

Waar zou u het verschil dan situeren tussen Vlaams en Waals initiatieven?

Zij hechten veel meer belang aan het jeugdwerk. Ze deden dat ook maar, vooral ook via de JAM-clubs. Onze geloofsgenoten in Wallonë waren vooral met Jam-clubs bezig: ontmoetingsgelegenheden voor jonge mutualisten en zo. Daar werden lokalen voor gecreëerd. Ze hadden ook meer middelen ook om dat te doen. Ze hadden ook veel meer volk.

Zij bekleeden de sterke positie die de katholieken hier bekleedden?

Ja maar daar was het buiten de Kerk. De gemeenten zaten er vaak achter of politieke macht.

497-506

In '59, met de enquêtes die toen gevoerd worden, blijkt wel dat het jeugdhuiswerk in Wallonië en Brussel wel veel sterker stond dan dat in Vlaanderen, dus dat er ook minder nood was aan een sterke uitbouw van die initiatieven. Ze lagen er niet wakker van. Er was geen nood om de geloofspartners in Wallonië op te zoeken om hier dan een sterker blok te vormen tegen de katholieken?

Je kan dat een beetje vergelijken met... we zijn toen veel op bezoek geweest in buitenland, vooral in Nederland omdat dat het model was. Duitsland en Frankrijk. Frankrijk, daar hadden wij niets te zoeken. Dat waren *Les maisons de la culture*, met daarbinnen een stuk jeugdwerk: heel iets anders.

506-526

Waar zou dan de verzuiling laten stoppen en de interesse voor het jeugdwerk laten beginnen binnen de onderlinge contacten. Als u dan een besluit kan trekken over de houding ten opzichte van het jeugdwerk en in hoeverre deze dan bepaald werd door ideologie of door passie, zal ik maar zeggen, op het moment dat je daar met andere mensen over spreekt. Viel dat rap weg, die mantel van organisatie?

Ik heb vaak gezegd, toen ik in de culturele centra bezig was. Daar was dan veel discussie over: socialistische cultuur bestaat natuurlijk niet. Maar een socialistische visie op het jeugdwerk wel. Daar gaat het om. Je was inhoudelijk met die dingen bezig, maar je wou dat ook vanuit een visie op de maatschappij organiseren. Wat biedt je daaraan, hoe subsidieer je dat, hoe moet dat voorzien worden? Daar gaat het om. Dat was het verschil in visie, ideologisch gezien. Het was niet het verschil katholiek, socialist, het was ideologisch. Het was veeleer filosofisch bijna, meer dan ideologisch.

En de pedagogiek?

En de pedagogiek, uiteraard.

526-535

Binnen de katholieken, had u daar de indruk dat daar vooral de banden binnen de partij of de Kerk centraal stonden?

De Kerk. De partij had daar niets mee te maken. Dat was ook de periode van de Volksunie. Politiek gezien was er een voortdurende afbrokkeling en een afstomping van de politieke zuil ten aanzien van nieuwe groepen die ontstonden, nieuwe progressieve katholieke groepen en bewegingen.

Om het met een boutade te zeggen: het blad Kerk en Leven was belangrijker dan het partijblad.

Ja absoluut. Het is meer filosofisch dan ideologisch.

535-544

En binnen de Katholieke Jeugdraad en de VFJ zien we dat iemand als pastoor D'Hoogh een belangrijke functie bekleedt. Waren er veel pastoors op dat niveau bezig?

Binnen de vorming. Vrijgestelden voor een stuk. Ook omdat ze er actief in waren; ik bedoel dat zeker niet negatief.

Binnen enerzijds de raden en enerzijds de groep van vrijgestelde gedetacheerden waren veel pastoors aanwezig?

Ja, het waren onderpastoors en proosten die bekleedt waren met het jeugdwerk. Die vonden dat ook leuk, want dat waren dan de progressieven.

547-583

De personen van uw generatie die in die federatie zaten, dat waren prille dertigers, late twintigers. Was er geen te groot leeftijdsverschil met de mensen die u via de jeugdhuiswerking trachtte te bereiken? Of viel dat mee?

In die beginperiode niet. Omdat wij vooral met organisatie, contacten en formatie bezig waren. Je kwam de mensen iets brengen en begeleiden, maar ik moeide mij daar ook niet veel mee hoor. Ik heb altijd enorm veel... Ik vond dat de vrijgestelde dat moest doen. We spraken daar wel over.

U zou niet spreken over een generatieconflict tussen de federatie en het jeugdhuis bijvoorbeeld? Kwestie van een te groot leeftijdsverschil?

Nee, ik herinner mij dat niet dat daar een probleem mee was.

[...] Je had een Raad van Beheer en mensen die zich inzetten door op afstand materiële hulp te bieden om het ding te doen draaien en geld te vinden. Een aantal daarvan waren wel actief, deden ook iets. Gaven les, gingen mee sporten omdat ze een voorbeeldfunctie hadden. Onze voorzitter toe in het jeugdhuis in Gent was een zeer sportief man. Heeft enorm veel dingen meegedaan. Het leeftijdsverschil was daar zeer groot maar ze hingen aan hem omdat hij zoveel te bieden had en te tonen had. En omdat je daar eigenlijk niet inhoudelijk bezig was. Je was inhoudelijk bezig maar op een andere manier. Niet door hen vol te proppen met het een of het ander. Want in het begin, door de recuperatie, durfde men dat in sommige katholieke jeugdhuisen wel nog doen, maar dat pakt dus niet. Dat is ook totaal misgelopen.

584-592

Op het moment dat die recuperatie een rol speelde, zouden er wel spanningen kunnen opgetreden hebben?

Ja, die zijn er ook geweest, vooral in katholieke jeugdhuisen, die zich dan ook losgemaakt hebben van het huis, van het parochiaal lokaal, de onderpastoor, enzovoort. En die zijn op zichzelf gaan leven. En daar hadden mensen zoals Paul Claus veel aandacht voor en vonden die beweging wel. *Om er iets van te leren?*

Om te zien dat het niet te ver ging. Toch wel met de nodige soepelheid. We hebben niet meegemaakt dat dit van in het begin op zichzelf stond, en de krampachtige pogingen, ook hier in Gent, die er gebeurt zijn om daar iedereen bij te betrekken....

Cassette II: kant A

002-032

Als de werving dan niet centraal stond maar wel die dienst voor de jeugd, dat was toch een nieuw fenomeen, de eerste keer dat dit zo centraal stond?

Ja, ook bij ons. Wij hebben daar ook spanningen over gehad. Ik kan alleen maar het praktische voorbeeld geven dat ik het best ken, dat was toen we het jeugdclub hier in '62 opgericht hebben. Daar zaten bij de oprichting mensen van de jong-socialisten bij. Onze eerste secretaris was een jong-socialist. Om u een idee te geven hoe ver dat ging: hij had de opdracht gegeven om statuten te schrijven. En hij had gezegd: "We moeten dat hier een beetje deftig houden want als ze hier komen dansen en zo" en daar stond in geschreven: Het is verboden immoreel te schommelen. Je mocht dus niet op een halve meter schommelen. Maar daar zaten ook mensen van de vakbond in, mensen van de partij in. Temmerman zat daarin, ik was één van de initiatiefnemers. Later is dat allemaal weggebrokkeld.

033-058

In het begin was het toch moeilijk om die bevoogdende functie te verlaten? Ja, die had geen zin. Waarom wordt die dan verlaten? Vanuit het besef dat het toch niet ging?

Dat had geen zin hé, zij zagen dat waarschijnlijk ten onrechte als een soort nieuwe jeugdbeweging, maar dat was onze bedoeling niet. We hebben permanent last gehad met het feit dat we met moeilijke jongeren werkten, die stoorden, die niet in de pas liepen, die een robbertje vochten als het nodig was, die dronken, die dansten, die in het weekend voornamelijk voor problemen zorgden. In de week was dat geen probleem, omdat dat los stond van de activiteiten. Maar we hebben ook schitterende dingen gedaan met die mensen. En ik kan er een aantal aanwijzen die we echt uit de goot gehaald hebben en die nu goed leven hebben.

Dus een goede werking?

Ja, ook vanuit de jeugdateliers: kleine gastjes die dar kwamen, twee à drie jaar waarvan ze blij waren dat ze ze konden afgeven. We konden ze toch een minimum aantal dingen meegeven door ze in de groep op te nemen, door ze respect bij te brengen.

058-090

Door dat bevoogdende aspect te verlaten, konden er -op het eerste zicht paradoxaal- juist meer jongeren bereikt worden die juist daardoor wel 'gered' zijn door ze in een positievere omgeving te brengen.

Dat was de rage toen. Er waren veel mensen uit de Sociale Hogeschool die daar mee bezig waren. We hadden nogal wat mogelijkheden van interessante mensen. We hebben vier, vijf permanente krachten gehad die maar een tijdje bleven, want je mag dat niet lang doen.

En dat is hier in het jeugdhuis?

In de T-Club '62 ja, in de Meibloemstraat. Er waren er drie toonaangevende: in de Hoogstraat, Sociale Hogeschool en wij. In de Hoogstraat was het een vrijgevochten Katholieke School. Hier was Claus vooral actief in.

Het was dus vooral een Gentse aandoening?

Ja, en Antwerpen. Toevallig: omdat de mensen daar mee bezig waren.

090-126

[Seeuws licht de persoon van Max Wasterlain nog wat meer toe. Op initiatief van Leburton richtte hij destijds het NILOS op]

126-160

Het gezegde van de permanente vorming: stamt dat ook uit uw periode of was dit reeds vroeger aanwezig?

Dat was een algemene term. Education permanente heette dat in het Frans.

Ik zag dat Fred Geens als minister van Cultuur daarmee op de proppen kwam.

Hij zal het weer opgerakeld hebben en terecht ook.

U hechte daar ook veel belang aan?

Ja, daarmee dat wij in ons jeugdleidersinstituut weekendvorming gaven. Wij vonden dat je mensen om te vormen niet occasioneel moet bij mekaar brengen, maar met een overnachting, al is het maar een verlengd weekend. Dat brengt de mensen veel dichterbij mekaar. Dat schept sfeer. We hebben toen, dat was de periode van de seksuele voorlichting, die uit Nederland kwam. Toen was het nog nationaal. Ik weet nog dat Piet Declerck een film laten komen had uit Nederland. Daar zat een deel Franstalige bij en wij hebben dat vertaald, terwijl die film bezig was. We hebben ons toen een krik gelachen. Dat waren vreemde woorden die wij niet gewoon waren om te gebruiken. Wij hebben samen met het Bloso het badminton gepromoot, wat toen totaal nieuw was. Wij gaven instructies met

badminton. Mensen van het Bloso en wij zelf op de duur. Zelfde met tennis: wij hebben een aantal dingen gepopulariseerd.

160-207

En binnen dat jeugdleidersinstituut had u de indruk dat dit iets uitdeed, dat de vorming er wel was?

En had dit succes

Ja, zeer veel. We hadden ieder jaar te lande vijf weekends. En dat was een drie jarige cursus. Zeer gevarieerd, maar met zelfde pakketten. Vijf weekends en een zesde weekend aan de kust. Toen waren we daar toch ieder jaar met een vijftienhonderd man. Dat was omdat men toen heel veel monitors nodig had voor vakantiewerk.

Want nu spreken we niet alleen over het jeugdhuiswerk, maar ook over andere takken van het jeugdwerk?

Het jeugdhuiswerk was geen doelgroep daar. Dat is er later bijgekomen. Het was vooral met het vakantiewerk dat we werkten.

En was voor de jeugdhuiswerking het jeugdleidersinstituut een belangrijke instelling of werkte dat meer op zichzelf vanuit de federatie?

Dat was totaal afzonderlijk. Wij maakten deel uit van de overkoepeling, maar voor de rest...

Maar voor de vorming van de mensen die actief waren binnen de jeugdhuiswerking was het voldoende om zich te richten naar de federatie?

Dat ging dit binnen de federatie.

Er waren toch wat cursussen binnen het jeugdleidersinstituut voor jeugdhuisverantwoordelijken.

Dat was Maurice Christiaens die dat deed.

Maar de jeugdhuiswerking is nooit een belangrijke pijler geweest daarbinnen?

Nee absoluut niet.

Er werd meer beroep gedaan op kaderscholen en de mensen die daaruit voortvloeiden zoals Sociaal assistenten?

Ja: sociale assistenten. De andere gingen zo eens en cursus volgen of zelf één inrichten, samen dan meestal. Dat was de bron. Het aanbod in het jeugdleidersinstituut was totaal anders. Je had wel sociale vorming maar niet zozeer gericht op die doelgroep. De mensen die daar hun opleiding genoten hebben vind je nog overal terug in volwassenwerking, politieke organisaties, naar gelang ze zich persoonlijk ontwikkeld hebben.

Transcriptie II

Respondent: Prof. Em. Dr. Willy Faché

Datum: 10.03.2003

Locatie: Bureau Willy Faché

De informatie tussen haakjes behoort niet tot de transcriptie maar is nadien door mij toegevoegd. Meestal zijn het korte samenvattingen van minder relevante passages. Soms betreft het toevoegingen die de transcriptie verduidelijken

KANT A

000-049

[Willy Faché stelt zijn artikel voor over de mogelijke functies van het jeugdhuiswerk: een beperkte rest van alle archiefmateriaal die Faché had in verband met het jeugdhuiswerk. Alle documenten die hij had waren dubbels van documenten die bij de Vlaamse Federatie voor Jeugdhuisen bewaard werden.]

050-065

Wanneer u in '65 als secretaris bij de Vlaamse Federatie aan de slag gaat, hoe komt het dat men daarvoor tot bij u geraakt is? Was u al actief in het jeugdwerk?

Ik was al actief in het jeugdwerk. Ook in het jeugdhuiswerk hier in Gent. Ik was betrokken bij het jeugdhuis De Loods. Ik gaf les in de Sociale School. De Loods was het jeugdhuis dat verbonden was met de Sociale School. Toen zocht men leerkrachten. Ik was namelijk leraar in het hoger onderwijs, het hoger niet-universitair onderwijs. Dat was die periode dat men mensen kon detacheren. Binnen de drie jaar kon men dan detacheren van het stedelijk onderwijs naar die Vlaamse Federatie. Zo ben ik er binnen gekomen.

065-086

Op het moment dat u er vertrekt, als we even die sprong maken, dan las ik in een archiefbundel dat u vertrok teneinde de werking van de Federatie niet in het gedrang te brengen. In welke omstandigheden had u ontslag plaats? U bleef wel nog als vrijwilliger actief in de gedaante van voorzitter in de filosofisch-pedagogische commissie en als voorzitter van de redactieraad. Maar als gedetacheerd leerkracht was u niet meer actief?

Nee, ik ben toen overgekomen naar de universiteit. Ik ben toen assistent geworden.

En dat was een te moeilijke combinatie?

Ja, dat was niet te doen. Ik weet de datum wel niet meer. Ik ben hier assistent geworden bij de vakgroep Jeugdwezijn. Het is dan dat ik een stap opzij heb gedaan.

Omwille van de combinatie van functies?

Ja, dat was te moeilijk. Ik moest hier ook full time werken.

086-110

Op de drie jaar dat u actief geweest bent had u niet de indruk dat u er met een overkoepeling van een zwaar verzuilde werking te maken had?

Nee, ik had medewerking... Er waren natuurlijk zuilen. Maar die zuilen hadden allemaal de intentie om samen te werken binnen de Vlaamse Federatie. Nu is het wel zo dat ik nooit aan één zijde van een zuil heb gestaan binnen de federatie. Dat ik steeds de kwaliteit als pedagoog - toen was ik licentiaat pedagogie - heb bekeken. Iedereen die een positieve bijdrage kon leveren aan de pedagogische opvattingen rond jeugdhuiswerk die heb ik ondersteund, daar heb ik medewerking van gevraagd. Er was geen moment dat de verzuiling een rol speelde daarbij. Het ging om de inhoud.

U had niet de indruk dat u een bemiddelend persoon was tussen drie of vier zuilen?

Nee, men werkte mee aan een gezamenlijk project dat ik vanuit de federatie opzette. Ik werd ook aanvaard door hen aangezien ik ook respect had voor die verschillende zuilen. Ik heb dus geen enkel probleem ondervonden. Er was ook een sfeer van willen samenwerken. Iets gezamenlijks doen.

110-126

Op het moment dat u gecontacteerd werd was u ook al op de hoogte van het bestaan van de Vlaamse Federatie?

Ja

De werking binnen de Vlaamse Federatie boeit mij natuurlijk en met name dan deze binnen de filosofisch-pedagogische commissie.

Dat was eigenlijk een pedagogische commissie. Filosofisch is het woord dat voor mij is uitgevonden, maar eigenlijk waren dat vergaderingen over de filosofie achter het concept van de jeugdhuiswerking.

En had u de indruk dat er goed werk geleverd werd?

Ja, inhoudelijk

En dat stroomde door naar de lokale jeugdhuiswerking?

Ja, omdat er namelijk jaarlijks in Dworp een week was met de opleiding. Wat er in de filosofische commissie werd voorbereid, dat werd later gebruikt tijdens die opleiding.

Dat waren de stages van Wemmel waar u over spreekt?

Ja, Dworp en later Wemmel

126-150

[Verslagen van de stages in Dworp en te Wemmel moeten ook bij de Vlaamse Federatie te vinden zijn. Faché heeft er archief achtergelaten van alle activiteiten van de VFJ. De dubbels die Faché had zijn vernietigd.]

150-164

Had u de indruk dat de liberale contactgroep een rol konden spelen, of bleef dat het kleine broertje van de drie?

Eigenlijk moet je zeggen wie inhoudelijk iets kon brengen, speelde een rol.

Dus de focus moet op de personen liggen?

Ja, als dat personen waren die inhoudelijk een bijdrage konden leveren aan het concept jeugdhuiswerk dan hebben die altijd een rol gespeeld, allemaal. Dat was ook mijn betrachting. In mijn bronnenboek heb ik ook niet opgesplitst naar zuilen. Ik heb alle interessante teksten die waardevol waren erin bij mekaar gebracht. En dat kwam van verschillende zuilen. Natuurlijk is er van sommige zuilen meer dan van anderen. Dat was eenvoudigweg omdat er inhoudelijk gezien iets meer gepresteerd werd.

164-210

Tijdens het interview met Willy Seeuws kreeg ik stellig de indruk dat hij zich deze periode herinnert als een periode waarin er een krachtige impuls kwam van de katholieke zijde waardoor er repercussies optraden binnen de andere strekkingen.

Eigenlijk is het zo. De katholieke zuil was met een groot aantal mensen. Ook een groot aantal dat er beroepshalve werkte. Maar niet alleen zij hoor. In mijn bronnenboek vind je ook bijdragen van Willy Seeuws, van anderen. Alleen moet je toegeven dat de katholieke zuil inhoudelijk het meeste bijbracht.

Over die inhoud zei Seeuws verder dat er een fundamentele onenigheid bestond tussen het doel van het jeugdhuiswerk. Bij de katholieke bewegingen, ik krijg ook die indruk als ik uw bronnenboek lees, ging het meer over een recuperatiestrategie met betrekking tot de jeugdbewegingen en de crisis hierbinnen. Terwijl men langs progressieve zijde of niet-kerkelijke zijde er meer op zoek gegaan werd naar de eigen pedagogie van het jeugdhuiswerk zonder die recuperatiestrategie.

Binnen de federatie is er gestreefd naar een eigen concept. Het was een pluralistische organisatie. Als je gaat kijken op het niveau van concrete jeugdhuizen, dan waren er jeugdhuizen langs katholieke zijde die ontstaan waren uit de jeugdbewegingen. Dikwijls hadden de jeugdbewegingen lokalen voor de jeugdhuizen. Je kan zeggen dat er in zekere zin bij sommige mensen uit het katholieke jeugdwerk de visie leefde dat jongeren het jeugdhuis binnenkwamen en men hen volgens het fuik idee zoals bij het vissen nadien binnen de jeugdbeweging kon vangen. Maar dat is in het begin geweest en eind van de jaren zestig waren er nog soms jeugdhuizen van katholieke origine die nog die visie hadden, maar die hebben dan ondervonden dat dit niet lukte. Ik denk dat dit geleidelijk aan weggeëbd is. En de rol van Dworp en Wemmel nadien was zeer belangrijk. Daar werd eigenlijk het concept ontwikkeld

waarop iedereen invloed had. En daar zat niet het idee in om te recupereren naar de jeugdbewegingen toe. Dat zeker niet.

210-320 [Ruis door het bladeren in het document]

[Faché zoekt het artikel over de evolutie binnen de jeugdbewegingen en de ongeorganiseerde jeugd. Er staan verwijzingen in het artikel naar de mening die leefde na de Tweede Wereldoorlog waarbij de jeugdbeweging als meerwaardige jeugdwerkform werd beschouwd. Jeugdhuiswerk werd dan gezien als dé werkform bij uitstek om de ongeorganiseerde jeugd te bereiken. Toen had men het woord derde opvoedingsmilieu een andere betekenis dan nu. Men bedoelde eigenlijk gewoon de jeugdbewegingen. De subsidiecriteria heetten toen kwalificatiecriteria. Daarbij scoorde de jeugdbeweging het hoogst omdat deze een algemene vorming gaf. Deze visie werd gesteund door verschillende professoren in Leuven zoals Nuttin, Cammaer, Kriekemans en leefde ook binnen de Raad van de Jeugd.]

320-325

Daar zat men toch met een recuperatie-idee. Men ging ervan uit dat iedereen moest lid worden van de jeugdbewegingen. Ik heb nog een onderzoek gekregen vanuit het ministerie om na te gaan hoeveel jongeren lid waren van de jeugdbewegingen. Toen heb ik ook alle andere organisaties onderzocht om te zeggen dat er ook op andere plaatsen jongeren zaten.

325-358

[Faché zoekt bronvermelding van het document. Intussen nuance van het recuperatie-idee. Het was meer het idee van *de jeugdbeweging is de enige plaats waar je een volwaardige opvoeding krijgt, zowel fysiek, moreel, psychologisch, ...Sport clubs bijvoorbeeld was men tegen, want dat was alleen lichamelijk* [men mocht er zelfs geen lid van worden] *Via de jeugdhuisen probeerde men dan toch die ongeorganiseerde jeugd te bereiken, al wijs ik erop dat die niet bestaat.*]

358-370

Die visie leefde dan binnen de Katholieke Jeugdraad?

Onder andere. Die waren er sterk in. Ze hebben er dan binnen de Raad voor de Jeugd voor gezorgd in 1953 een advies kwam dat zei [Faché leest voor uit het document]: De jeugdbeweging is de meest volmaakte vorm van jeugdorganisatie in die zin dat zij streeft naar een harmonische ontwikkeling van de morele, fysieke, intellectuele, staatsburgerlijke sociale eigenschappen en eventuele politieke opvoeding van de leden. [einde citaat] Sportverenigingen hadden volgens het oordeel van de raad een geringe opvoedkundige waarde omdat zij zich beperkte tot de lichamelijke en sportieve ontwikkeling. Dat is toch niet te geloven. Dat is de Raad voor de Jeugd, een officieel orgaan.

370-376

De Raad voor de Jeugd is toch ook geen neutraal terrein? Als zij dergelijke zaken poneert betekent dit toch dat zij bezet wordt door personen die deze zaken willen behartigd zien? Met name dan de katholieke vertegenwoordigers?

Ja de inspecteurs vooral. Paul Claus vooral.

376-382

Seeuws zei dat hij zich ook ooit kandidaat gesteld had voor de functie van inspecteur, maar dat dit ook een feit was van no passaran: een katholieke inspecteur of geen inspecteur, zijnde Claus, later Cartrysse. Dit zijn natuurlijk verzuilde elementen. Ook de minister van Cultuur is sinds Van Elslande steeds een katholieke minister geweest.

En na Cartrysse kwam Agnes De Vos.

382-415

[Faché peilt naar de begin- en einddatum van het onderzoek. Rol van de danswet: Faché wijst erop dat dit weliswaar een belangrijke impuls was voor het jeugdhuiswerk, maar dat dit jeugdhuiswerk voordien al sterk was.]

De eerste impulsen kwamen dan uit de YWCA?

Ja, die hebben een zeer belangrijke rol gespeeld. Dat was de invloed van Amerika. Daar bestonden de Youth Centres reeds. Theoretisch was dat de Youth Women Christian Association maar Christian mag je gerust tussen haakjes zetten. Dat was een pluralistische organisatie.

Vandaar dat er ook nooit een poging kwam uit het katholieke kamp om de YWCA tot de hunne te rekenen?

Nee, dat woordje Christian had een historische waarde maar had geen betekenis in werkelijkheid. Maar die hebben een belangrijke rol gespeeld. Zoals mevrouw Demeure, die nu niet meer leeft.

415-470

[Functie van het bronnenboek: *Het betreft maar een vierde van wat ik had, maar ik heb er die teksten uitgenomen die inhoudelijk zeer veel informatie leveren.* Ik licht de probleemstelling toe en de evolutie van mijn thesisarbeid.]

471-506

Ik was heel sterk voor dat ontzuilen en binnen de federatie heb ik sterk gevochten tegen het zuildenken. Maar ik heb gemakkelijk gehoor gevonden bij die mensen binnen de zuilen. Willy Seeuws, Jef Van den Audenaerde. Dat waren geen verzuilde personen. De structuur was verzuild, maar de personen die aan een project samen werkten waren dit niet.

Seeuws beschouwde Van de Audenaerde wel als een heel rechtlijnig man, in tegenstelling tot Demeure die meer een pragmatische compromispolitiek voerde.

Die had geen filosofische visie. Van den Audenaerde had een filosofische visie.

Van den Audenaerde heeft Demeure in 1970 opgevolgd als voorzitter en dan loopt het, denk ik, even mis. De Socialistische Federatie richt zichzelf weer op en de Liberale koepel die zichzelf ontbonden had om volledig op te gaan in de Vlaamse Federatie, richt zichzelf in reactie daarop ook weer op. Zo stellen zij het voor in hun archief.

Eigenlijk werd de verzuiling vooral door Paul Claus gestimuleerd en Peeters.

[ik citeer brochure van de liberale koepel] *In 1968 droeg de Voorzitter-stichter de Nationale Federatie van PVV-Jeugthuizen over aan Willy Cortois. Tijdens zijn voorzitterschap werd de Federatie aanvankelijk van overheidswege erkend. Van deze erkenning werd later vrijwillig afstand gedaan om het mogelijk te maken de Vlaamse Federatie van Jeugthuizen op een volwaardige pluralistische geest te schoeien. Vertegenwoordigers van alle gezindten kwamen akkoord de Vlaamse Federatie van Jeugthuizen als enige Federatie voor jeugdhuiswerk te erkennen. In dezelfde brochure lezen we daarover: "Te mooi om waar te zijn... Wat diende gevreesd gebeurde: de socialisten zorgden voor de kink in de kabel door het oprichten van een Socialistische Federatie van Jeugthuizen, in weerwil van de afspraken. Meteen werd het voor ons noodzakelijk opnieuw van start te gaan. Deze vrij ondankbare taak werd opgedragen aan Willy Schollaert, en dit eind 1970. De nieuwe start ging tevens gepaard met de taalkundige splitsing van de Federatie.*

Wel eigenlijk heeft het ministerie altijd de verzuiling gestimuleerd omdat het namelijk zelf zuilmensen waren. En als je geld geeft aan de katholieke zuil dan zeiden de socialisten: "aha, we kunnen ook geld krijgen". Die hebben zich ook georganiseerd. En de liberalen zagen ook dat er geld naar toe ging en hebben zich ook georganiseerd. Het is een geldkwestie. Het is niets anders dan die zuilen krijgen geld. Ook zo voor het sociaal cultureel werk. Er zou geen liberaal of socialistisch sociaal cultureel werk geweest zijn mocht er geen katholiek sociaal cultureel werk geweest zijn. De zuilen riepen een andere zuil op te ontstaan omdat er geld mee gepaard ging.

Met name de katholieke zuil dan?

Die kregen veel geld en de andere zeiden: "We kunnen dit ook". Maar dat kon alleen als ze ook een zuil hadden. De zuilen zijn volgens mij gestimuleerd geworden door het subsidiebeleid van de overheid.

Hebben de subsidies als beleidsinstrument dan meer de verzuiling helpen in stand te houden dan pedagogisch en agogisch een aantal doelstellingen te formuleren?

Tuurlijk. Omdat namelijk de ministers en de ambtenaren allemaal zuilgebonden waren. Die wouden hun zuil stimuleren. En als de andere zuilen geld kregen was het om geen problemen te krijgen als overheid en te kunnen zeggen: “We zijn pluralistisch”. Ik heb daar ook een artikel over geschreven waarin ik sterk focus op die ongelijkheid. Daarin heb ik ook de hele verzuilingsproblematiek binnen de overheid aan de kaak heb gesteld.

En wie bepaalde de subsidiecriteria dan eigenlijk?

Op zeker ogenblik heb ik die gemaakt aan de hand van het functiebegrip. Het functiebegrip ontcrachtte heel wat Voordien was het op basis van al die activiteiten. Toen werden de criteria gemaakt door Paul Claus. Paul Claus maakte criteria. Anderen trachtten er tegen in te gaan en toen ik in de Federatie ben gekomen, heb ik er mij tegen afgezet.

Seeuws sprak over het feit dat je als andere federatie aan de criteria alleen wat kon prutsen.

Ja, wat aan prutsen

Maar niets aan de geest veranderen?

Nee, dat was Paul Claus die dat deed. Maar ik heb ze nadien toch helemaal omvergegooid met het functiebegrip.

Dat is '72 dat die criteria er door komen

Daar zijn alle zuilen mee ingestapt.

U zat dan wel niet meer in de VFJ, u hebt dat dan gedaan als universiteitsmedewerker?

Dat weet ik niet meer. Waarschijnlijk wel. Ook de opleiding in Dworp was volgens functies. Ontmoetingsfunctie, verdiepingsfunctie, enzovoort. Die opleiding steunde ook de visie die dan ook in de subsidiëring naar voor kwam.

536-546

[Ik overloop de redenen waarom de socialisten in 1970 voorstellen alsof zij met de VFJ willen breken. Volgens de socialisten moesten er serieuze veranderingen komen in de structuur. Redenen: Jef Van den Audenaerde bekleedt als katholiek zowel het voorzitterschap van de VFJ als de Commissie Jeugthuizen in de NeJR. Christiaens stelt aan Van den Audenaerde voor om het voorzitterschap van de Commissie Jeudtehuizen van de Jeugdraad over te laten aan een ander burelid zoals Willy Faché of Robert Moucheron. Bovendien was men ook zeer sceptisch ten opzichte van de nieuwe subsidiëringcriteria: te sterk gebonden aan zeer subjectieve interpretaties vanwege de inspecteurs. De inspecteurs zouden met name eerder een gesloten in plaats van een open opvatting hebben van een jeugdhuis.]

Men spreekt hier over nieuwe subsidiëeringscriteria. Ik weet niet of men het heeft over diegene die u aan het opstellen was?

Je moet kijken in het bronnenboek. Daar staan die teksten in.

546-584

[Ik neem het bronnenboek. We lezen 1970]

Kan het zijn dat het deze criteria waren waar men op focuste als zijnde schatplichtig aan de subjectieve interpretatie van inspecteurs?

[spontaan] Nee, nee [dan plots] Ja. Ik heb dat toen proberen te operationaliseren. Ik weet of dat er in staat want dat was een tekst voor de Jeugdtraad. Je hebt nog een tekst in 1971. Telkens kwamen die functies naar voor, maar de subsidies zitten hier niet in. Mijn bedoeling was om heel de evolutie van het beleid te publiceren.

[Ik vermeld de thesis van Lambert over de evolutie van de subsidiecriteria. We overlopen de criteria]⁵³⁸

584-586

Ik weet dat het toen bijzonder moeilijk is geweest om het functiebegrip er door te krijgen en ook de basistoelage. Ik had drie dingen: basistoelage, de permanent verantwoordelijke en de werkingstoelage. Door dat functiebegrip wou ik een einde maken aan die kwalificatie van een beter jeugdhuis dan een ander.

594-603

U herinnert zich de verzuilingsproblematiek wanneer de Socialistische Federatie zich wenste te onttrekken aan de Vlaamse Federatie?

Eigenlijk was het eenvoudig. De Vlaamse Federatie was pluralistisch. Daarnaast bleef die katholieke federatie bestaan die ook geld kreeg.

Onder het motto van algemene federatie?

Nee, katholieke. Toen zei men: "Als jullie jongerengemeenschappen nog geld krijgen, dan moet onze federatie ook geld krijgen." Het is echt een subsidiestuur. De verzuiling is door de subsidiestructuur [in stand gehouden].

KANT B

000-034

⁵³⁸ LAMBERT R., Inductieve doelstellingenanalyse van subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, s.p. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagogiek)

Daarin spelen ook bepaalde personen een rol. Zoals Karel Peeters en Paul Claus. Dan Cartrysse in mindere mate ook, en Agnes Devos. Dat waren allemaal mensen die eigenlijk vanuit de zuil (werkten). En daar speelde ook de katholieke Jeugdraad een belangrijke rol in. Die stond tegenover de Jeugdraad van Vlaamse Gemeenschap.

Bij de reden die ze geven om zich te onttrekken...

Ze hebben zich niet onttrokken, ze zijn blijven meedraaien.

Uiteindelijk geraken ze uit de impasse al heb ik geen zicht hoe het juist verlopen is.

Ze zijn altijd blijven meewerken. Alleen is er naast de federatie een socialistische federatie nog gekomen.

Dat er nog een katholieke federatie bestaat die geld krijgt vermelden zij zelf wel niet als reden waarom zij er zouden uitstappen. Zij hebben het voornamelijk over de structuur die diende te veranderen. Voorzitter Vlaamse Federatie was katholiek, voorzitter van de commissie erkenningen was katholiek, voorzitter van de commissie jeugdhuisen was katholiek, beide inspecteurs waren katholiek. Dat was blijkbaar wel wat teveel van het goede?

Nu, nadien is Christiaens inspecteur geworden. De eerste socialist. Hij zat eerst in de federatie. Dat was een middel om macht te krijgen. Maar het draait allemaal om subsidies. Niet inhoudelijk.

034-075

Inhoudelijk had u niet de indruk dat ideologie primeerde op pedagogie?

Nee. Wel in de beginperiode. Het jeugdhuis is ontstaan uit de jeugdbewegingen en in een aantal jeugdhuisen zat de jeugdbeweging nog in.

Mogen we dan de evolutie als volgt schetsen: heel in het begin een open jeugdhuiswerking vanuit de YWCA, maar dat al snel die recuperatiestrategie komt tot wanneer ook blijkt dat die haar failliet inhoudt.

Bepaalde katholieke jeugdhuisen waren erop gericht om die ongeorganiseerde (jongeren) binnen te halen, maar er waren ook katholieke jeugdhuisen die deze visie niet hadden om ze op te vangen en nadien in een jeugdbeweging binnen te brengen. Er was geen duidelijke eenheidsvisie.

In plaats van een gedifferentieerde evolutie is er dus eigenlijk sprake van een constante open jeugdhuiswerking, maar waar soms en binnen sommige jeugdhuisen de tendens aanwezig was om te recupereren.

Dat was in sommige, en vooral op het platteland. Niet in de stad.

En waarom. Omdat men dacht dat het er meer haalbaar was?

Nee, daar was men eenvoudigweg meer behoudgezind. Veel van de jeugdhuisen hadden ook een permanente kracht: de pastoor. En ze zaten in dezelfde gebouwen van de kerk. Die werking liep door elkaar.

De jeugdhuiswerking heeft zich dan wel degelijk kunnen uitstrekken tot het platteland. Dat is niet bij een stedelijk initiatief gebleven?

Nee, zeker ook op het platteland.

078-108

Om even terug te komen op het Filosofisch-Pedagogisch comité. Ik had daar ook zicht op de periode 1973-12974 waar er toch blijkbaar een zekere malaise heerste op dat moment en er gesproken wordt over het feit dat iedereen iets anders leek te verwachten van de commissie. Er worden teveel zaken in verband met de Filped zelf in vraag gesteld, terwijl men dringende problematieken laat vloten. Was het nu een studiegroep, een analysegroep,...

Ik was toen al weg. Ik was toen niet meer full time bezig. Mijn ervaring is, ook in de periode na en voor mij, dat de filosofisch pedagogische commissie goed werkt wanneer je iemand hebt die een visie naar voor brengt waartegen men zich kon afzetten of aansluiten. En op zeker ogenblik was het zo dat er niemand meer was om een tekst uit te werken en ter discussie te stellen. Met het functiebegrip werd binnen de filped gewerkt maar nadien moesten er ook andere dingen gebeuren. En als er niemand met een tekst komt, met een visie, dan heb je een probleem. Zo is er voor mij ook een tekst geweest van Cartrysse. Een zeer goede tekst ter discussie.

108-116

[Onderbreking voor afspraak te maken]

116-131

Eigenlijk hangt het allemaal af van personen. Hebben zij een inhoudelijke bijdrage te vervullen en is die goed gestructureerd met feiten en goed een visie naar voor brengt, dan bleek in de periode dat ik er was en ook nadien, dat iedereen er zich achter stelde of er tegenaan gaat. Maar dat is ook positief. Men hoeft zich daarom niet akkoord te verklaren met de visie die men meedeelde, maar als het een visie is waar men gestructureerd kan tegenaan gaan, dan heb je geen probleem. Op zeker ogenblik was er het probleem dat niemand nog een invloed had en dan krijg je een in vraag stellen van de structuur.

131-162

Kwam de commissie op geregelde tijdstippen bijeen?

Die kwam regelmatig bij elkaar in de periode voor en na mij. Toen ik weggegaan ben als beroepskracht, dan was er een probleem van de vervanging. Als je dan geen regelmaat meer hebt en ook inhoudelijk....

De filped is niet meteen samen met de VFJ van start gegaan?

Die is geloof ik begonnen een jaar voor ik binnen gekomen ben.

Had u de indruk dat er op dat jaar al wat gepresteerd was?

Ja, er was een duidelijke visie geformuleerd door Cartrysse. Dat was wel een visie die nogal sterk katholiek gekleurd was.

En merkt u dan een evolutie omtrent het idee van het jeugdhuiswerk binnen de filped?

Ja, de omslag is geweest toen we beginnen denken zijn in functies. De discussie was minder wollig dan. Het was namelijk: hebben we een onthaalfunctie,... Dat was ook discussie binnen de filped maar dan over: hoe gaan we de opleiding organiseren. Dat maakt dat je zeer concreet bezig bent en minder wollig. Hoe gaan we activiteiten organiseren? Hoe gaan we dat doen? Waarom gaan we dat doen?

162-201

Bij de verschillende contactgroepen die binnen de federatie actief waren, werd in 1968 een vijfde contactgroep toegevoegd, namelijk de pluralistische contactgroep. Ging dat zonder slag of stoot?

Die contactgroepen hadden niet veel invloed.

Waren die contactgroepen een realiteit?

Nee, Die contactgroepen deden niet veel.

Wat wel opvalt, wanneer het minder gaat met de Filped wordt de structuur zelf in vraag gesteld.

Wanneer het bij de VFJ ook wat minder gaat, namelijk met de crisis in 1970, dat de socialisten als argument ook naar voor schuiven dat slechts twee van de vijf contactgroepen effectief niet katholiek waren. De neutrale en pluralistische zijn maar dekmantels voor in se katholieke initiatieven. Dus blijkbaar worden deze contactgroepen plots wel tot realiteit gemaakt als argument. Als lijn kunnen we dan zien dat op crisismomenten inzake subsidies, inzake benoemingen, plots de verzuiling wel een rol speelt?

Eigenlijk, mijn ervaring is dat als je daar inhoudelijk goed gestructureerde informatie kan inbrengen waar men ofwel kan achterstaan ofwel kan mee werken en veranderen, dan verdwijnen alle problemen.

Zolang men met het jeugdhuiswerk bezig was, was men niet met de verzuiling bezig?

En in de filped commissie werd ook nooit over financiën gesproken. Dat is heel belangrijk. Dat werd er buiten gehouden. De subsidiëring werd daar niet behandeld. Want daar ontstond de problematiek van de verzuiling. Een jeugdhuis was aangesloten bij een organisatie en men verdedigde dat jeugdhuis omdat men evenveel moest hebben als de anderen.

201-225

Ook het volgende speelde een rol: de katholieke jeugdhuisen kregen subsidies, maar werden ook onrechtstreeks gesubsidieerd door de overheid, namelijk langs de pastoors die er soms meewerkten. Niet in alle jeugdhuisen, maar in zeer veel jeugdhuisen werkte een pastoor toch in zekere mate mee als iemand die aan het jeugdhuis allerlei diensten verleende. En dat maakte dat de socialisten en de liberalen daarover struikelden. Die wouden ook een stuk. Daarom hebben zij gepleit voor de professionalisering.

Omwil van het feit dat ook niet-klerikale medewerkers...

Dat ook die jeugthuizen een permanent verantwoordelijke zouden hebben, zoals men dat heette. Daarom dat de subsidies ook in drie groepen zijn ingedeeld. Ten eerste een basisbedrag als je erkend bent. Dan kreeg je nog eens, afhankelijk van de periode waarin je het hebt, 75% van de loonlast en daarnaast heb je nog voor de werking. Maar geleidelijk aan is de subsidie voor de werking uitgehold, omdat er zoveel geld ging naar de beroepskrachten. Meer en meer jeugthuizen kregen een beroepskracht, dus het geld dat globaal aanwezig was, was op zich nog amper voldoende om de wedde te betalen.

Ik heb Seeuws ook horen zeggen dat de subsidies quasi volledig opgingen aan lonen.

225-234

We zien dat de subsidies voor de jeugthuizen stelselmatig stijgen. Had u niet de indruk dat die tak van de jeugdwerking vanuit de nationale overheid niet overgewaardeerd werd?

Ja, eerlijk gezegd: het was goed voor het jeugdhuiswerk. We moeten erkennen dat Paul Claus als inspecteur die vooral voor het jeugdhuiswerk instond, een zeer sterke impact had in de administratie en hij heeft eigenlijk wel gezorgd dat in het totaal te verdelen geld binnen het ministerie naar het jeugdhuiswerk ging.

234-257

[Faché vermeldt tijdschrift Jeugd en Samenleving waarin een artikel van hem staat in verband met deze problematiek, waaronder een analyse van het subsidiebeleid. Nogmaals benadrukken dat het jeugdhuiswerk ten opzichte van andere vormen van jeugdwerk overgewaardeerd werd]

257-285

En wanneer is die situatie genormaliseerd? Tijdens de jaren tachtig? Wanneer is men eigenlijk opgehouden met rechtsreeks te subsidiëren via de Vlaamse Federatie of gebeurt dit nog steeds?

Eigenlijk is de zaak totaal gaan veranderen, eind jaren tachtig of zo, wanneer men beslist heeft dat wat gebeurt op lokaal vlak ook door de lokale overheid moet gesubsidieerd worden.

Dat is per decreet veranderd in '93.

Ja, en dat was eind jaren tachtig begonnen, die discussie begonnen, en het decreet op het plaatselijk jeugdwerk is dan in '93, veronderstel ik, gekomen. Dan is de subsidie weggevallen en dan krijg je een moeilijker situatie. Toen het subsidiebeleid door de landelijke overheid werd bepaald, was er controle van de verschillende zuilen om toch te vermijden dat er te oneerlijk werd gesubsidieerd. Dat er één groep meer werd bevoordeeld dan andere. Maar toen dat naar het lokale niveau werd overgebracht, viel die controle weg. Heb je een gemeente die zeer katholiek is en de socialisten en liberalen hebben niets te zeggen, dan ging het geld sterk naar die groep. Heb je een socialistisch jeugdbestuur, dan zullen die sterker socialistische jeugthuizen hebben ondersteund, ten nadele van de

katholieke jeugthuizen. Dat is een zeer ongunstige situatie, decentralisatie, als er geen toezicht meer is van hoger niveau.

De doorstroom van visie van op een hoger niveau is veel moeilijker te realiseren?

Ja

285-315

[Faché zoekt boek over welzijnswerk. Verwijst naar zijn werk over welzijnsbeleid.⁵³⁹ Daar staan artikels in over het subsidiebeleid en de verzuiling. Dit laatste artikel is van Roelants]

315-337

Eigenlijk is Jef Van den Audenaerde in tegenstelling dat hij van de katholieke zuil komt, een open iemand. Ik had daar nooit zo een probleem mee dat hij voorzitter was van de Federatie en van de Jeugdraad. Hij probeerde zoveel mogelijk recht te geven aan iedereen. Maar ik neem aan dat met name de socialisten daar een probleem mee hadden dat één probleem op zoveel plaatsen zat.

Zie je dan toch niet dat heel die periode de liberalen en socialisten het kleine broertje blijven en steeds moeten aanklappen, rekening moeten houden met subsidies die door andere personen zijn vastgesteld, rekening houden met functies die zij niet bekleedden, rekening houden met inspecteurs die niet de hunne zijn?

Eigenlijk hadden die problemen zich nooit gesteld, hadden er in het Bestuur voor Jeugdvorming of de Nationale Dienst voor de Jeugd andere personen gezeten dan alleen katholieken. Er zat iemand in de beginfase, Guust Bal, maar die hebben ze in de jaren vijftig opzij gezet, die had geen macht. Totté, Claus: zij hadden veel macht, bepaalden alles en dat maakte dat namelijk terecht maar ook ten onrechte soms, dat die ten onrechte subsidies toekenden.

337-358

En waar staat de partij binnen dit alles, de CVP?

Die mag je vergeten.

Het was de Kerk dan?

De kerkelijke mensen binnen de katholieke jeugdraad.

Claus; was die zelf pastoor?

Nee

Dus binnen de Katholieke Jeugdraad...

⁵³⁹ FACHE W., Welzijnsbeleid van de overheid in Nederland en Vlaanderen. 's Gravenhage, VUGA, 277 p., FACHE W. Gemeentelijk jeugdwelzijnsbeleid. RUG, studiegroep jeugdwelzijnsbeleid, 1981, 273 p.

Werd alles voorbereid.

Bij de socialisten wordt er in '65 binnen de commissie jeugd een belangrijk document gecreëerd met betrekking tot het jeugdwerk waarin een aantal richtlijnen staan zoals die van de permanente vorming naar voor geschoven worden. Er bestaat daar ook de pendant van binnen de CVP: een partijverslag die ook een belangrijke richtlijn zou zijn geweest, maar ik heb tot nu toe ook nog niemand die dat kan bevestigen.

Nee, ik heb nooit gezien dat er vanuit de CVP daar iets gebeurde. Ja, als je denkt aan ministers zoals de eerste minister die we gehad hebben, Dehaene, die zat in de Jeugdraad. Als die in de jeugdraad zitten en die gaan daarna in de politiek...

Via de lidkaart zijn er wel banden?

Ja, op die manier, als namen, als personen. Maar eigenlijk de partij zelf...

358-383

Als ideologisch of pedagogisch tegengewicht voor de richtlijnen die de katholieken naar voor schoven, zou u dan de liberalen of de socialisten als voornaamste leveranciers van theorie naar voor schuiven, zoals een Seeuws of een Beysen?

Seeuws wel, in de beginfase. Je moet ook altijd spreken van personen, niet van organisaties. Dat is ook het hele probleem. Het is niet alleen dat socialisten en liberalen zwak waren, ze hadden ook weinig mensen. Op honderd mensen in een organisatie heb je ook maar een paar denkers. Maar als je er langs katholieke zijde 100 hebt en langs liberale of socialistische zijde heb je er maar 20, dan is de kans dat er denkers inzitten geringer.

Dan wordt automatisch veel sneller gefocust op het louter binnenrijven van subsidies?

Ja. De inhoudelijke invloed vanuit de socialistische en liberale federatie was beperkt. Er zaten niet zoveel denkers tussen. Ze hadden ook een beetje pech moet ik zeggen met de mensen die ze als gedetacheerde leerkracht hebben gehad. Ze hadden moeten kijken naar mensen die een pedagogische vorming hadden. Het waren onderwijzers, regenten maar die geen pedagogische vorming hadden. Dat is ook wel een nadeel geweest. De katholieke ploeg had een ondersteuning vanuit Leuven, vanuit de universiteit.

En de Hogeschool van Heverlee.

Ja, de school van Heverlee. Ik bracht zaken aan maar niet vanuit een bepaalde groep.

383-407

Heeft u er een idee van hoe groot de groep jeugdhuisen was die geen erkenning aanvroegen?

Die zichzelf buiten het gedoe als het ware positioneerden, buiten de federaties, buiten de subsidies. De groep van ongeorganiseerde jeugdhuisen eigenlijk. Die worden wel stelselmatig vernoemd in de documenten maar daar wordt nooit een aantal op gekleefd. Dat zijn beginnende jeugdhuisen. Het grote probleem bij subsidiebeleid is dat je eerst geld moet hebben, zelf moet uitgeven en de subsidie

komt pas twee jaar nadien. En dan krijg je pas een stuk ervan. Dat wil zeggen als je ooit wil erkend worden, moet je al bestaan. Er zijn dus altijd jeugdhuizen geweest, initiatieven kun je zeggen, van mensen die er mee begonnen zijn, die er zelf geld in gestoken hebben, soms geld hebben gekregen van structuren. Die groep is altijd klein geweest. Na een zekere tijd zijn die ofwel zo goed in de werking dat ze zijn opgenomen, al kregen ze maar een geringe subsidie. Maar er is altijd een groep geweest die beginnend was.

Dat waren dan groepen die niet uit het beginstadium raakten?

Of ze zijn na een tijd erkend geworden en hebben dan subsidie gekregen.

Dus het is dan een foute voorstelling van zaken om dat voorstellen als een alternatief net van volwaardige jeugdhuizen?

Nee, er is nooit een alternatief netwerk geweest dat geen subsidies heeft gekregen. Dat zijn tijdelijke fasen: ofwel nadien in de subsidie opgenomen, ofwel nadien verdwenen.

407-445

[Ik schuif namen naar voor die Faché tracht te positioneren en te taxeren op hun pedagogische bijdrage]

L. Lambrechts: stafdocent aan het Katholieke Vormingsinstituut voor Maatschappelijk Werk te Gent
Paul Claus en Cartryssen: inspecteur en (opvolgende) inspectrice bij de Nationale Jeugdraad. Tevens ook als gecoöpteerd lid zetelend in de Katholieke Jeugdraad

R. De Wulf en J. De Wolf: beiden leiden van de Commissie Jeugdhuizen binnen de Katholieke Jeugdraad (1962). De Wulf ook voorzitter van jeugdclub in Gent

Mevrouw T. Helin.

Marcel Haazen: stageleider in 1964 bij de stage van Wemmel.

De Geest: Samen met Seeuws en Demeure in de stageraad voor de stage van Wemmel 1964

Samenstelling van de Raad van Beheer van VFJ (1968-1969) onder andere:

Hugo Adriaenssens, Mej. L. Cartrysse, Willy Cortoi Mevr. L. Demeure, Jos De Wolf, Willy Seeuws, Jef Van Den Audenaerde, Jan Willems, K. Peeters als adviseur van de NDJ en P. Claus als inspekteur van de NDJ.

Werkgroep kadervorming 1968:

P. Claus, L. Lambrechts, W. De Geest, Juffrouw Th. Helin, L. Hox, Willy Seeuws, Mevrouw S. Thomaes-Huygelen, Jef Van Den Audenaerde, Johny Verledens, De heer Vrankx, Juffrouw G. Cartrysse

Lambrechts: *Dat is een belangrijke figuur in het kader van de methodiek van het groepswork. Maar niet in verband met het concept jeugdhuiswerk. Hij heeft volgens mij nooit iets geschreven in verband met de inhoud van het jeugdhuiswerk.*

De Wolf en De Wulf: *Dat zijn belangrijke personen binnen structuren, maar niet in de pedagogische vormgeving.*

T. Helin: *Die heeft wel voor een korte periode een rol gespeeld binnen de filosofisch pedagogische commissie.*

Cartrysse: *wel een inhoudelijke invloed gehad.*

445-480

Ik heb de indruk dat de blik bij het jeugdhuiswerk nogal vaak over de grens gericht werd, met name naar Nederland. Vanwaar die fascinatie?

Er was ook een internationale groep van het jeugdhuiswerk met Ooms uit Nederland. Er is eens sterke invloed geweest vanuit Duitsland omdat er jaarlijks een studiereis was voor een beperkt aantal mensen waar bijvoorbeeld Seeuws en Demeure zijn meegegaan en zo leerde men het open-deur werk in Duitsland kennen. Dat is opgezet geworden door de Amerikanen om de democratisering in Duitsland tot stand te brengen. Dat [gaat weer over het jeugdhuiswerk in Nederland] speelde dan een grote rol. Dat was namelijk jeugdhuiswerk dat opgericht werd door de gemeente. In Nederland was alles minder verzuild dan hier op dat ogenblik. Een invloed ging ook uit van Finland, Scandinavië. De grootste invloed kwam uit Nederland en Duitsland.

En werd er daar heel veel van teruggebracht naar België, naar Vlaanderen?

Ja, vooral ideeën rond het concreet uitwerken van ideeën in verband met het jeugdhuiswerk.

En dan de communautarisering, de tweedeling tussen Vlaanderen en Wallonië, speelde die mee met betrekking tot de visie op jeugdhuiswerk?

We hadden weinig contact met de Franstaligen. Ik heb op zeker ogenblik gezegd: "We gaan altijd naar het buitenland, waarom gaan we niet naar Wallonië?" Ik heb dan één keer een week georganiseerd in Wallonië waar we dus eigenlijk op verkenning gingen bij de jeugdhuisen in Wallonië om die te leren kennen. Men had er een andere visie dan in Nederland en Duitsland.

En die was...?

Die was echt open jeugdwerk. het recuperatie-idee zat er niet in. En ook culturele elementen zaten er in vanuit les maisons des jeunes in Frankrijk.

Men keek daar al sneller naar Frankrijk dan naar Nederland of Duitsland?

Ja, daarom dat ik gestimuleerd heb om naar Wallonië te gaan kijken omdat daar interessante ideeën waren rond het culturele werk binnen het jeugdhuiswerk.

480-540

[Ik citeer Lambert in verband met de werking van de VFJ sinds de oprichting in 1965: “*De verdere evolutie van dit samenwerkingsverband werd echter gekenschetst door een constant zoeken, door conflicten en een soms enge belangenverdeling, door een nemen en geven vanwege de verschillende partijen, door malaises n compromissen. Het verzuilingsfantoom speelde zijn rol met brio. Niettegenstaande de VFJ in de loop van de jaren zeventig zo een sterke positie had verworven dat de jeugdhuisen in feite de deelgroepen nog maar voor weinig nodig hadden, werd uiteindelijk gefaald. Het hele jeugdhuiswerk via de VFJ tot 1 onverdeelbare groep maken, bleek een ijdele hoop te zijn. Noch de Liberale, noch de Socialistische Federatie maken momenteel [1981] deel uit van de Vlaamse Federatie, die weliswaar de grootste is gebleven.*”]⁵⁴⁰

Hij heeft een andere visie ontwikkeld op deze problematiek?

Ik denk dat de Vlaamse Federatie de enige federatie die inhoudelijk een rol heeft gespeeld naast de Jongerengemeenschappen.

Je kan alleen maar zeggen dat Vlaamse Federatie gefaald heeft als je puur naar het structurele niveau kijkt. Lambert ziet het loutere bestaan van de Socialistische Federatie en de Liberale Federatie naast de Vlaamse Federatie als een teken dat die laatste gefaald heeft in haar opzet.

Als een pluralistische organisatie: ja, maar inhoudelijk is zij altijd de belangrijkste rol blijven spelen. Omdat zij ook de meeste mankracht had.

Wie zichzelf hieraan onttrok marginaliseerde zichzelf?

Ja, dat wisten ook de socialisten en de liberalen want ze hebben zich nooit echt onttrokken. Er zijn altijd mensen die meegewerkt hebben.

De band werd nooit volledig doorknipt?

Nee, inhoudelijk niet.

Op welk moment zou u dan de verzuiling laten stoppen en zeggen: vanaf dan speelde dat geen rol meer?

De verzuiling speelde een rol bij subsidiediscussies.

Zolang als die aanwezig waren...

Van zodra je in de filped commissie kwam bijvoorbeeld, dan speelde de verzuiling geen rol. Daar speelde de vraag: wie heeft er inhoud te brengen? Dan was het niet de verzuiling die telde.

Maar de persoon?

Dan was het die persoon die telde. Het speelde ook een rol wie dit goed kon ondersteunen met praktijkkennis.

Dat bleef een constante dat men steeds een band had met het veld of had u de indruk dat daar na verloop van tijd veel meer vanuit de Sociale Hogescholen mee bezig gehouden werd?

Nee, wie niet met de praktijk voldoende contact had, hield dat niet uit. Lambrecht bijvoorbeeld had onvoldoende contact met het jeugdhuiswerk. Daarmee zie je dat zijn rol zich beperkt tot het leiden

⁵⁴⁰ LAMBERT R., *Inductieve doelstellingsanalyse van subsidiebeleid van de rijksoverheid ter attentie van jeugdhuiswerk*. Gent, RUG (onuitgegeven licentiaatverhandeling), 1981, pp. 36-37. (Departement Sociale en Vrije Tijdsagiegiek)

van bepaalde werkgroepen rond technieken zoals bijvoorbeeld groepswork. Als ik een rol heb kunnen spelen is het omdat ik permanent naar de jeugdhuisen ging. Tot 's avonds laat zat ik in het jeugdhuis om te zien hoe het werkte. Toen ik hier werkte als universitair medewerker had ik studenten die een scriptie maakten in het jeugdhuiswerk zodat ik ook langs die kant informatie kreeg. Als je inhoudelijk de praktijk kon helpen bleef je overeind, anders duurde dat niet lang.

En u hebt nooit de indruk gehad dat het praten over jeugdhuiswerking stopte bij de federatie en dat daaronder de jeugdhuisen maar hun ding deden.

Nee, omdat er namelijk zeer open groepen waren. Filped was een open organisatie. Iedereen die iets inhoudelijk kon doen werd toegelaten. Er waren geen quota. Het was niet bepaald hoeveel mensen er uit de katholieke zuil moesten zijn. Iedereen die interessante informatie kon binnenbrengen, gestoeld op ervaringskennis, die had plaats.

Interessant voor de andere leden van de Filped of interessant voor het jeugdhuiswerk?

Voor het jeugdhuiswerk.

Omdat ik de indruk had dat Seeuws meer ontgoocheld was over de werking binnen de Filped. Er werd gepraat maar soms te veel.

Dat is in het begin geweest. Dat was het begin. Met Cartryssen is er inderdaad een tekst gemaakt waar zeer veel tijd is in gekropen. Die is zelfs niet opgenomen in het bronnenboek omdat hij zo wollig was en zo weinig inhoudelijk. Daar is toen veel tijd ingestoken en dat was weinig zinvol.

540-548

[We kijken na in het bronnenboek en vinden inderdaad een tekst van haar die van latere datum is]

548-552

Wie ook inhoudelijk een belangrijke rol heeft gespeeld, dat was Bert Cleymans.

Hij was ook katholiek?

Hij was een pastoor die nadien uitgetreden is. Maar die inhoudelijk zeer sterk stond. Ik heb veel met hem samengewerkt en had daar geen probleem mee.

552-559

[Faché weet niet wie hem opgevolgd heeft maar weet wel dat deze persoon niet zo een inhoudelijke rol heeft gespeeld]

Zodra je geen inhoudelijke rol speelt, krijg je problemen met de organisatie. Er moet iemand de leiding nemen.